

Marja Lappi – Seppo Lappi

YRJÖ KEINONEN – suomalainen sotilas

ISBN 952-91-2520-8

Gummeruksen kirjapaino Oy

Jyväskylä 2000

Yllä mainitusta kirjan alkuperäisestä painoksesta on kotisivulle otettu ensisijaisesti sellaiset luvut ja kohdat, jotka tuovat uutta tietoa tai käsittelevät perusteellisemmin kirjassamme ”Yrjö Keinonen – taistelujen ritari” (Tammi 1996) esitettyjä asioita. Kotisivulla viittauksissa mainitaan alkuperäisen kirjan sivunumerot.

Kokonaan on poistettu fil. tri eversti Veli Pernaan kirjoittama luku ”Tutkijanäkemys: Yrjö Keinonen ja kellarijupakka” , koska asiasta on ilmestyy maaliskuussa 2009 perusteellinen selvitys verkkosivuille.

Sisällys

Esipuhe.....	3
Reserviläisenä sotaan.....	6
Huippuyksikkö taistelujen kärjessä.....	9
Taistellen takaisin.....	16
Miehityksen varalle.....	22
Sotilas vai siviili.....	23
Mitä merkitsee virkaikä.....	27
Panssarivaunutoimistosta kentälle.....	31
Simeliuksen näkökulma.....	35
Kenraalimajurista komentajaksi.....	46
Huipulla – tuumasta toimeen.....	54
Pätevät pinnalle.....	62
Upseerikunta repesi.....	65
Mitta täyteen – pesäero Kekkoseen.....	71
Rusentakaa Keinonen.....	76
Antautuiko Pekka Peitsi.....	82
Moni rähmällään.....	90
Kaatajien lausumista tutkijoiden teksteihin – valheella on joskus melko pitkät jäljet.....	99
Taistelujen ritarin jälkeen.....	108
Lopuksi.....	114
Henkilöluettelo.....	117

Esipuhe

Yrjö Keinonen toimi puolustusvoimain komentajana 13.11.1965–1.5. 1969. Hän oli ollut menestyksenkäs sodassa ja rauhan aikana. Hän oli saanut Mannerheim-ristin, hänet oli otettu mukaan asekatkijöiden valikoituun joukkoon, ja hänellä oli akateeminen loppututkinto. Hän oli suorittanut Sotakorkeakoulun sekä yleisen että sotateknillisen osaston tutkinnot, joista jälkimmäisen hän suoritti kurssinsa parhaana. Sodan kokemuksista muodostuneet koulutusmenetelmät osoittivat tehonsa myös rauhan aikana; hänen johtamansa joukko-osastot saivat koulutustarkastuksissa loistoarvostelut aina prikaatia myöten.

Sotilasuransa aikana hän oli kehittänyt vision huippuun koulutetusta armeijasta, joka on ylivoimaisen tehokas taistelukentällä. Tähän pääsemiseksi oli puolustusvoimissa muutettava asenteita ja haitallisia toimintatapoja, murskattava mammutinluita.

Yrjö Keinosen toiminta oli järkevää, maanpuolustuksen edun mukaista, ja se hyväksyttiin laajalti armeijan sisällä. Kehityksestä ja uudistuksista tiedotettiin yleisölle, armeija ns. avautui ulkopuolisille, ja tämä otettiin tiedotusvälineissä hyvin vastaan. Keinosella, sotasankarilla, oli yleisön silmissä myös komentajana hyvä maine. Mutta jotkut upseerit asettuivat yhteistyön sijasta jyrkkään vastarintaan ja lähtivät savustamaan Keinosta ulos armeijasta. Tämä savustus oli alkanut jo paljon ennen Keinosen komentajakautta.

Asiapohjalla Yrjö Keinosta oli vaikea vastustaa; niinpä otettiin käyttöön propaganda, joka Keinosen toiminnan syrjäyttäen lähti tietoisesti luomaan hänestä väärää henkilökuva hänen maineensa mustaamiseksi välittämättä siitä, että tällainen menettely ei palvellut maanpuolustusta eikä ollut eduksi puolustusvoimille.

Miksi loistavasti uralla edennyt upseeri koki armeijassa myös tylyä kohtelua? Tähän kysymykseen etsimme vastausta edellisessä kirjassamme ”Yrjö Keinonen – taistelujen ritari”. Kirjastamme saamamme palaute ja yhteydenotot niin upseerikunnasta kuin sen ulkopuolelta ovat olleet hyödyllisiä ja kannustaneet meitä jatkamaan tätä maanpuolustukseen liittyvää lähihistoriamme asioiden perkaamista. Olemme etsineet ja saaneet vastauksia lisää, ja se onkin yksi tämän kirjan pääteemoja.

Alaiset, esimiehet ja työtoverit ovat valottaneet meille Yrjö Keinosen toimintatapoja niin sodan- kuin rauhanajankin tehtävissä. Näitä tietoja olemme saaneet haastatteluin ja erilaisista kirjallisista

lähteistä, muun muassa sota-arkistosta upseereiden päiväkirjojen välityksellä. Kirjassamme Keinosta tarkastellaankin näistä näkökulmista.

Olemme halunnet erityisesti selvittää mihin pohjautuvat sellaiset Yrjö Keinosesta esitetyt näkemykset, jotka ovat vaikuttaneet epäuskottavilta tiedossamme olevien asiakirjojen tai läheisen Yrjö Keinosen tuntemuksemme perusteella.

Virheelliseksi tietämiämme kuvauksia Keinosesta oli muun muassa dosentti Juhani Suomen kirjoittamassa Urho Kekkosen elämäkertateoksessa, jota pidetään eräänä lähdeveksena tuon ajan tapahtumista. Arvelimme, että presidentille oli Keinosen eron yhteydessä toimitettu väärää ja virhepäätelmiin johtanutta tietoa. Asian varmistamiseksi sekä selvittääksemme muutenkin Keinosen ja ylipäällikön suhteita pyysimme ulkoministeriöltä luvan saada tutustua Kekkosen Orimattilassa sijaitsevan arkiston salaiseksikin julistettuun materiaaliin Keinosen komentajakauden ajalta. Täältä saimme myös kirjallisen todisteen upseerien toimeenpanemasta Keinosen ajojahtiin liittyvästä häneen kohdistuneesta salakuuntelusta vielä tämän komentaja-ajan jälkeenkin.

Vaikka kritiikkimme kohdistui osin Juhani Suomen omaan kirjaan, hän suhtautui myönteisesti pyyntöömme saada käyttöömme alkuperäiset lähdetiedot myös presidentin henkilökohtaisista päiväkirjoista tiettyjen ajankohtien osalta.

Marja Lappi sai luvan tutustua myös Suojelupoliisin arkiston Yrjö Keinosta koskeviin tietoihin.

Nämä arkisto- ja päiväkirjatiedot hälvensivät epäselvyyksiä ja vahvistivat meidän aikaisempien näkemyksiemme oikeellisuutta Yrjö Keinosesta ja hänen toiminnastaan.

Presidentti Urho Kekkosen asenne puolustuslaitokseen – aseelliseen maanpuolustukseen – on ollut ristiriitaista ja kielteisesti väritynyttä. Ylipäällikön vähättelevä suhtautuminen armeijaan ja sen tarpeisiin aiheutti turhautumista upseerikunnassa ja haittasi puolustusvoimain komentajien työtä. Maanpuolustuksen kannalta ongelmallista oli myös Neuvostoliiton vaikutusvallan jatkuva kasvu Suomessa. Tätä suomettumisilmiötä Kekkonen presidenttinä oli enemmän edistämässä kuin estämässä. Emme ole voineet ohittaa tätäkään näkökulmaa tarkastellessamme Yrjö Keinosen komentajakautta ja koko hänen elämäntyötään.

Keinosen komentajakautta seuranneina vuosikymmeninä ylimmät akateemiset tutkinnot alkoivat yleistyä upseeriston piirissä. Tällöin esimerkiksi tohtoriksi väitelleet upseerit olivat kokeneet jopa voimakkaitakin kielteisiä reaktioita ammattitovereittensa taholta. Nämä reaktiot ja akateemisuuden lisääntyminen alkoivat herättää kriittisempää asennetta puolustusvoimien sisäistä henkeä kohtaan. Akateemisten upseereiden kokemukset muistuttivat ällistyttävällä tavalla sitä asennoitumista, jonka kohteeksi Yrjö Keinonen oli uransa miehuusvaiheessa joutunut. Kyse ei voinut olla – huolimatta yksilöllisistä mittasuhte-eroista – pelkästään sattumasta; puolustusvoimissa on ilmeisesti sisäisiä

tekijöitä, kirjoittamattomia lakeja, joilla on tuhoisa vaikutus upseeriston ihmissuhteisiin ja myös puolustusvoimien kehitykseen. Näin on ehkä monen muunkin suomalaisen ammattikunnan laita.

Eryityisesti haluamme kiittää ye-eversti filosofian tohtori Veli Pernaata. Hän toimi Keinosen komentaja-aikana pääesikunnassa ja Sotakorkeakoulun opettajana, myöhemmin muun muassa Ilmasotakoulun johtajana ja Karjalan lennoston komentajana. Hän on monin tavoin tukenut meitä Keinosen historiaa tutkivassa työssämme, ja hänellä on upseerina selvä näkemys Keinosen vastustuksesta ja sen syistä.

Kiitämme everstiluutnantti Toivo Lehmusvirtaa, joka on myös merkittävällä tavalla avustanut meitä työssämme. Hänkin on avannut meille näkökulmia armeijan sisäisten asioiden tarkasteluun omien kokemustensa kautta.

Everstiluutnantti Antero Mäkipää on ollut yksi parhaita tukijoitamme, sydämellinen kiitoksemme.

Meitä ovat tietojen hankinnassa auttaneet Tasavallan presidentin arkistosäätiön arkistonhoitaja Pekka Lähteenkorva ja dosentti Juhani Suomi – lämpimät kiitoksemme.

Haluamme tervehtiä sotiemme veteraaneja ja erityisesti niitä, joihin olemme olleet yhteydessä, ja jotka ovat lausunnoillaan olleet rikastuttamassa kuvaamme Yrjö Keinosesta sodan ja rauhan ajan tehtävissä sekä merkittävässä veteraanityössä sen jälkeen.

Helsingissä 12. syyskuuta 2000

Marja Lappi, Yrjö Keinosen tytär
anestesiologian erikoislääkäri,
siirtynyt eläkkeelle Sairaala ORTONISTA, Invalidisäätiöltä

Seppo Lappi, Yrjö Keinosen vävy
yleislääketieteen ja työterveyshuollon erikoislääkäri
Helsingin kaupungin työterveyskeskuksen johtaja

Reserviläisenä sotaan

Yrjö Keinonen syntyi Ruskealassa, luovutetun Karjalan alueella 31.8.1912 maanviljelijän poikana. Hän kävi Sortavalan lyseon, kuului lukiolaisena suojeluskuntaan ja pääsi ylioppilaaksi 1932. Hän suoritti asepalveluksen Lappeenrannassa Uudenmaan rakuunoissa ja kävi Reserviupseerikoulun vuosina 1933–1934.

Asevelvollisuusajan jälkeen hän lähti Helsingin yliopistoon opiskelemaan matematiikkaa ja fysiikkaa, siinä sivussa myös psykologiaa, filosofiaa, puhetaitoa ja lausuntaa. Kesät hän toimi kotitilansa isäntänä. Opiskelurahoja hän tienasi välillä Valtion rautateillä asemamiehenä.

10.10.1939 reservin vänrikki – eli kornetti, joka oli ratsujoukossa palvelleiden nimitys – Yrjö Keinonen kutsuttiin ylimääräisiin kertausharjoituksiin, jotka olivatkin hänen kohdallaan ensimmäiset asevelvollisuusajan jälkeen.

Jo asevelvollisuutta suorittaessaan Keinonen oli tuumannut, että koulutuksessa oli paljon joutavaa ja älytöntä. Ylimääräisissä kertausharjoituksissa ajateltavaa tuli lisää, kun todellinen sodan mahdollisuus avautui opiskelijapojan silmien eteen. Uljasta sankarikuolemaa tunnuttiin vielä ihannoitavan, mutta järkevät kornetit tajusivat, ettei se ollut tavoiteltava päämäärä, vaan taistella piti mahdollisimman pienin tappioin.

Nuorten reservijohtajien suhde alaisiin etsi omia muotojaan, jotka itse kunkin yksilöllisten taipumusten mukaan olivat läheisempiä ja inhimillisempiä tai pidättyvämpiä. Esimiesten käskyvalta oli tietysti ehdoton, ja johtajien käskynantoa ja komennon salamannopeata tottelemista harjoitettiin.

Ymmärtääksemme Keinosen näkemyksiä puolustusvoimien kehittämistarpeista meidän on luotava katsaus hänen sodan ajan vaiheisiinsa, sillä niihin pohjautui hänen toimintansa puolustusvoimain komentajana. Yrjö Keinonen soti sekä etulinjassa rivimiesten joukossa että sodan loppuvaiheissa pataljoonan komentajana johtaen silloinkin henkilökohtaisesti taistelutoimintaa, joten hänelle muodostui selvä kuva siitä mitä taistelevien joukkojen kuuluu osata, mitä armeija tarvitsee.

Talvisodan alkaessa kertaajat oli jo siirretty rajan lähelle, Keinosen joukko-osasto Suojärvelle Hyrsylän mutkan tuntumaan.

Virallinen Suomi elätteli kuitenkin vielä epärealistisia rauhan toiveita niin että siviilejä ei evakuoitu esimerkiksi Hyrsylän mutkasta eikä muualta rajan pinnasta turvallisempaan Suomeen.

Kun venäläisten hyökkäys 30.marraskuuta 1939 alkoi, katkesi Hyrsylän kahden tuhannen asukkaan pakotie länteen jo ensimmäisen sotapäivänä, ja suomalaispuolustuksen pettäessä jouduttiin Suojärven alueen siviilit evakuoimaan suuressa kiireessä ja sekasorrossa uhkaavien vihollisjoukkojen tieltä.

Jos oli siviilijoukkojen vaellus surkeaa katsottavaa, niin vielä masentavampaa Yrjö Keinosesta oli seurata pakokauhuun joutuneen rykmentin ryntäystä rintaman taakse omien joukkojen hallitseman alueen lävitse. Oman vastuualueensa kunnialla hoitaneet yksiköt saattoivat vain ihmetellä, mitkä tapahtumat tai johdon virheet olivat olleet syynä tuohon silmittömän sekasortoiseen karkumatkaan (Talvisodan historia, osa 3, WSOY 1978; Yrjö Keinonen: Veriset lumet, Tammi 1974).

Keinosen talvisota alkoi hevosen selässä. Kevyt osasto 12, jossa Keinonen palveli ratsujoukkueen johtajana, taisteli menestyksekkäästi Suojärven seudun, Kollaan ja Uomaan rintamalla, ja Keinonen sai sodan päätyttyä ylennyksen reservin luutnantiksi.

”Talvisodan ihmeestä” tuli meidän kansallisuusmuistamme. Jokaisella sodan ajan muistavalla on kuitenkin siitä oma mielikuvansa, vahvimpana tietenkin niillä jotka palvelivat rintamalla.

Yrjö Keinonen tiivisti talvisodan kokemuksensa sanoihin ”se oli synkkä sota”.

Vaikka hän itse menestyi taistelutehtävissä, niin varjon lähes koko sota-aikaan loi Lauri-veljen kaatuminen joulukuun 12. päivänä.

Sotaan oli jouduttu huonosti varustautuneena. Katteeton optimismi oli ohjannut hallituksen toimintaa niin, että armeijalla oli puutetta ampumatarvikkeista, vieläpä vaatetuksesta raskaammasta kalustosta puhumattakaan. Keinonen joutui huomaamaan, että myös koulutus oli todella ollut vajavaista, se ei ollut valmistanut miehiä läheskään kaikkiin tilanteisiin, mitä taistelu meidän oloissamme saattoi eteen tuoda.

Keinonen kertoi meille vuosien kuluessa talvisodan kokemuksistaan ja omista näkemyksistään, jotka hän on upottanut myös kirjaansa ”Veriset lumet”. Siinä hän kuvaa sodan alkuvaihetta:

”Suurin osa Majewskin (eskadroonan päällikkö) taistelukoulutusohjelmaa ei kornettien mielestä vastannut tosioloja. Lähes kaikki toiminta tapahtui ratsain. Majewskin tarkoitus oli tietenkin kouluttaa yhtä paljon hevosta kuin miestä. Mutta ratsastaminen kivääri kaulalla päin vihollista ja jälkikärjen ammuskelu satulasta tienmutkissa tuntui konetuliaseiden aikakaudella älyttömältä. Sotilasvanhoillisuus oli aina ollut kehityksen jarru. Konekiväärin keksimisen jälkeen oli neljässä sodassa, vielä äsken käydyssä Puolan sodassakin, rynnätty tiheään tuleen lähes sulkeismuodoissa. Vasta suunnattomat ruumiskasat ja hyökkäysten epäonnistumiset olivat vihdoinkin pakottaneet hajauttamaan joukot ja kehittämään uusia menetelmiä. Korneteilla oli nyt oma lehmä ojassa. He pohtivat, miten menetellä, jotta voitaisiin taistella pienemmin hengenmenoriskein. Ajatuksiaan he eivät kuitenkaan rohjenneet esittää eskadroonan päällikölle. Terve järki sanoi, että oli laskeuduttava satulasta hyvissä ajoin ennen vihollisen tuleen joutumista. Paljon enemmän olisi eskadroonassakin pitänyt harjoitella taistelua jalan ja opetella käyttämään hyväksi maaston tarjoamaa suojaa ja naamiointia. Koulutusohjelmasta puuttui toiminta vihollisen selustassa ja teiden ulkopuolella samoin kuin miesten totuttaminen liikkumaan kantamuksineen myös ilman hevosta. Pelkkä ratsastus ei kehittänyt riittävästi miehen kuntoa”.

Sodassa ylivoimaista vihollista vastaan oli selvää, että kuolema oli monen kohdalla väistämätön. Mutta Keinonen sai jatkuvasti havaita, miten puutteellisesti koulutetut reserviläisjohtajat veivät itsensä ja joukkonsa tarpeettomaan, hyödyttömään kuolemaan tai haavoittumiseen, mikä toisenlaisella menettelyllä olisi voitu välttää. Vänrikit joutuivat liikaa junailemaan omin avuin, esimiesten tuki oli liian kaukana takana, eikä koulutuksessa ollut tarpeeksi korostettu suojautumisen ja maaston hyväksikäytön merkitystä.

Maaliskuussa 1940, sodan viimeisinä päivinä kranaatinsiru haavoitti pohjetta, ja sitä piti parannella viisi kuukautta Siilinjärven sotasairaalassa. Pakollisen levon aikana hän ei saanut mielestään talvisodan turhia kuolemia eikä sitä, että koulutuksessa tiettyjä asioita tehostamalla virheitä olisi hänen mielestään voitu välttää. Hänessä syntyi vakaumus, että hänen velvollisuutensa oli antaa oikeana pitämänsä näkemykset maanpuolustuksen käyttöön, olihan Neuvostoliitto meillä jatkuva uhka.

Keinonen oli lapsuudesta lähtien ollut sekä henkisesti että fyysisesti aktiivinen. Hänen sisaruksistaan neljä ryhtyi opettajiksi, ja Keinonen oli itsekin mieleltään intohimoinen opettaja ja

kasvattaja, joka lisäksi halusi panna kuntoon ne asiat, joissa hän näki jotain vikaa olevan ja joille oli mahdollista tehdä jotain. Välinpitämättömyys, asioiden jättäminen menemään omalla painollaan oli hänelle täysin vierasta. Hänen oli jopa vaikea ymmärtää toisia, jotka eivät hänen tavallaan halunneet vaikuttaa näkemiensä epäkohtien korjaamiseen, olipa sitten kyse itsekunkin omasta elämästä tai oman minän ulkopuolisista kysymyksistä.

Puolustuslaitoksen velvollisuus oli hänen mielestään valmentaa taistelijat paremmin kohtaamaan sodan todelliset vaatimukset. Talvisodassa taisteluhenki ja motivaatio olivat kunnossa. Kuitenkin sekä ammattiupseerien että reserviläisjohtajien koulutusta oli kohennettava, jotta he entistä paremmin omalla toiminnallaan saavuttaisivat alaisten luottamuksen. Korjattavaa oli myös yksittäisen rivimiehen taistelutaidoissa.

Hän hakeutuikin sotasairaalaan päästyään kesällä 1940 kouluttajaksi armeijaan, omaan sodanajan joukko-osastoonsa. Suomessa valmistauduttiin torjumaan Venäjän uutta hyökkäystä; niinpä armeijan varustelua parannettiin ja koulutusta lisättiin. Keinonen jatkoi koulutustyötä reserviläisenä vielä vuoden sen sijaan, että olisi lähtenyt jatkamaan asiaankuuluvaa siviilityötä, opiskelua.

Irma-vaimon isä oli työskennellyt konemestarina Sortavalan yleisessä sairaalassa, joka evakuoitiin Kemiin talvisodan loputtua. Sinne siirtyi nyt myös Keinosen naisväki, vaimo ja tytär.

Keinosen työmaa oli Enon pitäjässä, Uimaharjussa, jossa harjoitteli 9. Prikaatin polkupyöräkomppania PPK/9.Pr. Keinonen toimi suurimman osan ajasta joukkueenjohtajana, loppuvaiheessa komppanianpäällikkönä joukossa, joka oli koottu pohjalaisista asevelvollisista.

Keinonen kuvaa koulutusta kirjassaan ”Kärkijoukkona Syvärille” (Tammi 1970):

”Pohjanmaan lakeuksien pojat oudoksivat aluksi Pohjois-Karjalan korpia ja vaaroja, mutta oli onni että he saivat koulutuksensa juuri näissä oloissa, joiden kaltaisissa he myöhemmin joutuivat kohtaamaan vihollisensa. Koulutuksessa käytettiin hyväksi talvisodassa koetut tilanteet. Näin soveltaen harjoituksista saatiin eläviä ja todenmukaisia... Äksiisimäisten taisteluharjoitusten tiukat komennot kajahtelivat vaarojen rinteillä irrottaen koulutettavien hien ja säikyttäen loitommas metsän riistan. Runsas pimeä- ja suunnistamiskoulutus ja ryhmittyneenä etenemisharjoitukset olivat ensiarvoisten tähdellisiä polkupyöräkomppanian suoriutumiseksi myöhemmin vaikeista tehtävistään vihollisen selustassa.

Lähitaistelukoulutuksen ohessa opetettiin myös nyrkkeilyä. Pyrittiin kasvattamaan jääkärien itseluottamusta niin että he uskaltaisivat käyttää asettaan tehokkaasti lähietäisyyksiltäkin. Innostaakseni alaisiani ilmoitin heille, että painoiseni ja minua kevyemmät voivat haastaa esimiehensä nyrkkeilyotteluun milloin tahansa... Ottelun alkaessa tunnelma oli sähköinen; kerrankin jääkäri saattoi kohdata esimiehensä ilman tämän arvomerkkien suomaa ylemmyyttä...

Ruumiillisen kunnan kohottamiseen kiinnitettiin erityistä huomiota. Raskaat polkupyörämarssit läpi tietttömiensä maastojen ja kilpailuhenkiset hiihto- ja juoksulenkit muokkausvoimisteluneen ennakoivat nykypäivän urheilujoukoissa tapahtuvaa valmennusta. Polkupyöräkomppanian liikkuvuus jatkosodan alkaessakin oli poikkeuksellisen hyvä ja vaikutti ratkaisevasti menestykseen taistelutehtävissä. Kun koulutus on kovaa on taistelu helppo.

Kuin huomaamatta juurtui tiukassa palveluksessa ja tinkimättömän kurin vallitessa varusmiehiin talvisodan henki...”

Huippuyksikkö taistelujen kärjessä

Jatkosodan alettua 25. kesäkuuta 1941 luutnantti Keinonen sai johdettavakseen kouluttamansa tutut alaiset.

Sodan kynnyksellä prikaatin komentaja eversti August Kuistio oli antanut kiittävän arvostelun Keinosen polkupyöräkomppanian koulutustasosta ja hengestä. Sen suorituskyky lisääntyi vielä merkittävästi sodan jatkuessa. Keinosen mukaan tämä johtui paitsi sotakokemuksesta myös siitä, että koulutusta jatkettiin sodan aikana:

”Taistelun jälkeen saatettiin pitää arvostelutilaisuus kuten rauhanajan harjoituksissa ja eritellä suorituksen hyvät puolet ja virheet.” (Kärkijoukkona Syvärille)

Sodan alettua Keinosen komppania siirrettiin Karjalan armeijan 7. Divisioonan erillisyyksiköksi, ja sen virallinen nimi oli PPK/7.D. Komppania, peitenimeltään Pinna, oli tuolloin alistettu Jalkaväkirykmentti 9:lle. Se oli sijoitettu Tohmajärvelle lähelle valtakunnan rajaa. 3. heinäkuuta 1941 Pinnasta jouduttiin lähettämään tiedustelupartio rajan yli, jolloin se menetti ensimmäisen kaatuneen, alikersantin.

Pinna, johon nyt kuului 220 miestä, toimi kuitenkin vielä toista viikkoa reservinä ja piti viimeiset hyökkäystaisteluharjoituksensa. Aseenkäyttöä harjoiteltiin pitäen aitan ovea vihollisena, nyt oli patruunoitakin riittävästi:

”Valmiina: tulta – tuli seis! Miksi ette ampuneet. Vihollinen olisi tuhonnut meidät. Tulen on irrottava aseesta silmänräpäyksessä. Se on kohtaamisoloissa henkiinjäämisen perusehto. Otamme uudestaan...Me sovimme siitä, että nimenomaan aitan ovi on vihollinen, mutta te olette ampuneet reikiä pitkin aitan seinää ja särkeneet pärekattoa. Ei riitä, että ammusse ennen kuin vihollinen, tulen on myös osuttava.” (Kärkijoukkona Syvärille)

Jo ensimmäisessä taistelu tehtävässä 14. heinäkuuta 1941, jolloin puolen komppanian oli tunkeuduttava vihollisen selustaan miinoittamaan rautatie ja tuhoamaan vihollisen tykistöpattereita, aseenkäytön viimeistelyharjoitus osoittautui ratkaisevan hyödylliseksi. Komppanian tulikaste päivän taistelussa oli menestyksellinen, eikä omia tappioita tullut.

Kahden päivän kuluttua Pinna joutui rajuihin taisteluihin, joissa sen nopeus, kestävyys ja tulivoima ensi kerran osoittautuivat huomiota herättävän tehokkaiksi.

Pinna koukkasi vihollisen sivustalinjan läpi sen selustaan, jossa se sai aikaan suurta hämmennystä ja aiheutti viholliselle muutamassa minuutissa huomattavat tappiot.

”Kolmea kaatunutta ja viittä haavoittunutta kohti totesimme yli 150 tuhottua vihollista ... Komppanian nopeus rynnäkössä ja kestävyys juostessa koko koukkausmatkan antoi vakuuttavan kuvan poikieni ruumiillisesta kunnosta. Nopeus säästää verta. Jos olisimme edenneet hitaammin, vihollisen Alalammelta vastahyökkäykseen lähettämä komppania olisi ollut taisteluvalmiina edessämme. Nyt se yllätettiin ja tuhottiin nelijonoon.” (Kärkijoukkona Syvärille)

Keinosen tueksi lähetetyt kaksi suomalaispataljoonaa etenivät liian hitaasti. Toinen, jonka piti alistaa Pinna itselleen, ei löytänyt koko polkupyöräkomppaniaa. Pataljoonan hitauden vuoksi Keinosen komppania joutui yksin motittamaan vihollista ja suorittikin oman osuutensa

vakuuttavalla tavalla. Pinnan perään lähetetyn pataljoonan komentaja erotettiin tehtävästään, syynä ”viivyttely tehtävän suorituksessa”. Taistelutilanteissa johtajien kykyerot tulevat nopeasti esille ja pakottavat siirtämään kyvyttömiä esimiehiä pois taistelevista joukoista.

Näin Keinonen heti sodan alussa oli osallisena tilanteessa, jossa vanhempi upseeri joutui syrjäytetyksi, koska ei pystynyt joukkoineen suorittamaan annettua tehtävää käsketyllä tavalla. Esimiehet eivät voineet välttyä vertaamasta tämän aktiivimajurin ja reservin luutnantti Keinosen suorituksia.

Pinna osallistui taisteluihin, joiden tuloksena vallattiin Sortavala elokuun puoleen väliin mennessä. Maine sen nopeudesta kasvoi, kun todettiin sen usein saavuttavan tavoitteensa niin nopeasti, ettei käskyn antaja ollut pitänyt sellaista mahdollisena. Komppania saikin ansaitsemaansa tunnustusta, myös kunniamerkkien muodossa.

Pinnan tehokas koulutus ilmenee Keinosen taistelulähetti alikersantti Yrjö Peltosen lausahduksesta sodan jatkuttua jonkin aikaa:

”Eihän tämä sota eroa rauhanajan harjoituksista muuten kuin että paukkupatruunoiden sijasta ammutaan kovilla. – Tätä lausuntoa me esimiehet saatoimme pitää parhaana tunnustuksena, jonka kouluttaja työstään voi saada”.(Kärkijoukkona Syvärille)

Pinnan maine aiheutti myös sen, että divisioonan komentaja käytti tätä iskukykyistä yksikköä aina siellä, missä tarvittiin kovaa ja yllättävää toimintaa.

Syyskuun alussa 1941 vanha raja oli ylitetty, ja taisteltiin jo Laatokan ja Äänisen välisellä alueella.

Vihollinen oli vetäytymässä Pyhäjärven alueelta Kaskan kylän kautta itään. Ainoalla Kaskaan johtavalla käyttökelpoisella tiellä oli lentotiedustelulla havaittu yli 10 kilometrin pituinen viholliskolonna, jossa oli satoja moottoriajoneuvoja, panssariajoneuvoja, tykkejä ja runsaasti muuta kalustoa. Kyseessä oli venäläisen 272.Divisioonan vetäytyminen.

Jos tie pystyttäisiin katkaisemaan kolonnan itäpuolelta niin kolonna jäisi mottiin.

Suomalaisen 7.Divisioonan komentaja päätti jälleen käyttää hyväksi Pinnan poikkeukselliseksi havaittua taistelukykyä ja antaa sille käskyn vallata Kaska, ja näin katkaista vihollisen vetäytymistie.

Pinna oli tuolloin linnuntietäkin yli 60 kilometrin päässä Kaskanasta, ja välissä oli vielä yli 20 kilometrin tietön erämaa-alue.

Käskyn antotapa oli sikäli poikkeava, että divisioonan komentaja eversti Svensson halusi antaa sen Keinoselle henkilökohtaisesti. Tapaamisessa käytyä keskustelua Keinonen kuvaa kirjassaan ”Kärkijoukkona Syvärille” näin:

”Ilmoitauduttuani eversti Svensson sanoi:

– Olette jo kauan ollut alaiseni ja olen antanut teille monia tehtäviä, mutta aina välikäsien kautta. Halusin nyt vaivata teitä tavataksemme henkilökohtaisesti.

Hän antoi Pinnan tulevaa tehtävää koskevan käskynsä...

Svensson kysyi:

– Paljonko Pinnan taisteluvahvuus on?

– Sata miestä, herra eversti.

– Se on vähän, mutta luottakaa nopeuteenne ja konepistooleihinne.”

Välittömästi käskyn saatuaan Pinna lähti matkaan. Jokaisella miehellä oli yli 30 kilon taisteluväri ja polkupyörä. Mukaan oli otettu myös raskaita panssariamiinoja; muuta panssarintorjunta-aseistusta Pinnalla ei ollut. Metsäryteiköt, suot ja joet vastuksinaan pojat työnsivät

raskaasti kuormatut polkupyöränsä Kaskanaan. Pinnan perään sen etenemisuralle oli vahvistukseksi lähetetty kranaatinheittämiä, panssarintorjuntavoimaa ja konekivääreitä. Tämä osasto, jota olisi kipeästi tarvittu taisteluissa Kaskanassa, ei kuitenkaan tavoittanut Pinnaa. Kahden vuorokauden lähes tauottoman ja raskaan metsämarssin jälkeen Pinna onnistui katkaisemaan tien lähestyvän kolonnan edestä Kaskanän länsipuolelta.

Venäläiset yrittivät avata tien hyökkäämällä Pinnaa vastaan yhtä aikaa sekä kolonnan että Kaskanän suunnasta. Äärimmäisin ponnistuksin Pinna torjui vihollisen hyökkäykset ja esti vihollisen kahden voimaryhmän yhtymisen. Viholliskolonna yritti raskaiden panssarivaunujenkin avulla avata tien, mutta ensimmäinen panssari ajoi Pinnan asettamaan miinaan ja sulki näin tien takaa tulevilta ajoneuvoilta. Pinna taisteli yksin tien katkaisukohdassa lähes kahden vuorokauden ajan.

Toisena taistelupäivänä Pinna sai mieluisan tiedon. Sen avuksi oli tulossa lisäjoukkoja, jotka katkaisivatkin tien Kaskanän kylän itäpuolelta, jolloin sekä kolonna että Kaskana olivat motissa.

Mottiin jäänyt vihollinen yritti vielä erämaan kautta raivata pakotietä, mutta jätti lopulta kalustonsa ja hajalle lyötynä pakeni metsiin. Tielle jäi muhkea sotasaalis, muun muassa 200 kuorma-autoa, säiliöautoja, toistakymmentä toimintakuntoista panssarivaunua, 37 kenttäkeittiötä, kymmeniä tykkejä ja runsaasti muuta aseistusta.

Pinnan uupuneet taistelijat pääsivät lepoon. Takana oli viisi vuorokautta lähes yhtäjaksoista valvomista ja kiivasta taistelua ylivoimaista vihollista vastaan.

Keinonen pystyi jälleen toteuttamaan käytännössä periaatteen: Tehtävä on suoritettava mahdollisimman vähin tappiopin. Pinna menetti Kaskanän taisteluissa kaatuneina muutaman miehen mutta sen viholliselle aiheuttamat tappiot olivat jälleen monikymmenkertaiset.

Vaellus Kaskanasta Äänisjärven rannalle sujui ilman mainittavia taisteluita.

Seuratessamme Keinosen sotaa huomaamme, että siellä usein puhutaan joukko-osaston alistamisesta. Käsite merkitsee sitä, että joukko-osasto irroitetaan alkuperäisestä yksiköstään ja siirretään jonkin toisen yksikön alaisuuteen. Alistettavilta joukko-osastoilta puuttuu alkuperäisen yksikön huolenpito ja tutuus, ne ovat kuin huutolaispoikia vieraan isännän komennossa. Sodassa väliaikainen esimies käyttikin alistettua joukkoa säälimättä; eiväthän ne olleet ”omia miehiä”. Tämä ilmeni muun muassa siten, että alistetulle joukolle määrättiin toistuvasti vaikeimmat taistelutehtävät ”omien miesten” säästämiseksi.

Keinosen taistelulähetä Peltonen on kirjassaan ”Syvärin saloilla” ilmaissut asian seuraavasti:

”Koin omalta osaltani alistettuna ollessa monia kiperiäkin tilanteita. Monen pataljoonankomentajan kohdalta tuli ajatus, että olisi parempi kun tuolta mieheltä otettaisiin arvomerkit pois. Niin häikäilemättömästi he kohtelivat heille alistettua joukkoa. Paljon oli asiallistakin kohtelua, mutta valitettavasti myös asiatonta.”

Keinonen huomasi myös, etteivät kaikki esimiehet kerta kaikkiaan tiedostaneet, miten tehtävän voisi hoitaa mahdollisimman pienin tappiopin.

Kirjassaan ”Kärkijoukkona Syvärille” Keinonen kuvaa näitäkin tilanteita:

”Majuri Hirvelä käski Pinnan vallata erään kukkulan tekemällä rintamahyökkäyksen aukean yli. Esitin koukkausta vihollisen selkään, mutta majuri torjui esitykseni. Kukkula vallattiin kuitenkin koukaten, ja vain yksi jääkäri haavoittui lievästi. Kun ilmoitin majurille tavoitteen saavuttamisesta, hän sanoi:

– Näettehän nyt, luutnantti, pääsihän siitä aukean yli.

Luovuin aikeestani kertoa hänelle, miten hyökkäys todellisuudessa suoritettiin.”

Syyskuun lopulla 1941 Pinna sai tehtäväkseen edetä Äänisen länsirantaa etelään kohti Syväriä, nyt irrotettuna JR 9:stä ja alistettuna JR 51:lle. Vepsän ranta valloitettiin kylä kylältä.

Lokakuun alussa Syväri ylitettiin dramaattisten vaiheiden jälkeen. Pinna oli alistettuna taisteluosasto Puhakalle, joka koostui JR 51:n 3. pataljoonasta, Pinnasta sekä kenttätykistöyksiköstä. Kapteeni Puhakka määräsi Pinnan aloittamaan ylityksen. Peltonen kirjoitti päiväkirjaansa:

”Olemme nyt olleet kärjessä 100 km Petäjäselästä asti, avaten tien takaa tulevalle pataljoonalle. Nyt meidän on tänä iltana yksin ylitettävä Syväri. Ei ole pataljoonalla rohkeutta tehdä sitä...”

Keinosen mukaan ylityssuunnitelma oli taktisesti tolkuton. Sen huomasi myös paikalle tullut eversti Kuistio, jonka taisteluosastoon kuului JR 9, Puhakan pataljoona ja tälle alistettu Pinna. Kuistio peruutti Puhakan Pinnalle antaman komennuksen, ja ensimmäinen ylitys määrättiin Puhakan pataljoonalle, kun avuksi saatiin tykistöä, kranaatinheittimistöä, ilmatorjuntaa sekä lisää syöksyveneitä ylitystä varten. Puhakan pataljoona kuitenkin kieltäytyi ja sen tilalle eversti Kuistio määräsi JR 9:n 1. pataljoonan. Kun ylityksen seuraavana yönä piti alkaa, myös tämän pataljoonan komppaniat kieltäytyivät. Ilmoittaessaan puhelimitse kieltäytymisestä Kuistiolle pataljoonan komentaja kääntyi paikalla olleen Pinnan päällikön puoleen: ”Keinonen, meneekö Pinna ensimmäisenä yli.” Johon Keinonen: ”Herra kapteeni, Pinna menee mihin käsketään”. Kapteeni ilmoitti puhelimeen: ”Pinna menee yli ensimmäisenä. Jos saan vaihtaa Pinnan 1. komppanian paikalle, ylimeno alkaa heti”.

Kuistio ei ilmeisesti enää voinut sulattaa sitä, että hänen määräyksiään kierrettiin tai että hänelle alistettu joukko tekisi sen mistä omaan rykmenttiin kuuluvan pataljoonan miehet kieltäytyivät. Hän ei sallinut Pinnan aloittaa ylitystä.

I pataljoonan komentaja piti miehilleen puhuttelun ja selvitti tilanteen perusteellisesti, jolloin pataljoona suostui ylitykseen. Tulitukea oli antamassa tykistöä ja runsaasti keskiraskasta aseistusta, jopa omia hävittäjälentokoneita. Kaksi komppaniaa ylitti Syvärin ennen Pinnaa.

Peltonen kirjoittaa päiväkirjaansa Syvärin ylityksestä: ”Kaikki oli kaamean juhlallista.”

Syvärin etelärannan puolustus oli pian kukistettu, mutta suomalaiset joukot valtasivat vielä Syvärin kaakkoispuolelta kovien taistelujen jälkeen Syvärin suuntaisen paikoin kolmisenkymmentä kilometriä leveän osaksi harvaan asutun kaistaleen. Tänne ryhmittivät joukot puolustukseen lokakuun 1941 loppupuolella, ja Syvärin alueen asemasotavaihe alkoi.

Rauhalliset ja sotaiset jaksot vaihtelivat. Pinnan valvoma alue oli kuitenkin levotonta, ja se joutui jatkuvasti raskaisiin partioitehtäviin. Kiihostakin tuli esimiehiltä: Pinna vastaa kolminkertaista vahvuuttaan.

Goran alueella, joka sijaitsee Syvärin koillispuolella, käytiin joulukuun lopulla rajuja taisteluja, joihin Keinosen polkupyöräkomppania osallistui. Vuodenvaihteessa Pinnan riveissä oli enää 10 miestä, mutta joukosta poistuneista suurin osa oli haavoittuneita, ja heistä palasi etulinjaan parin kuukauden kuluessa pari joukkueellista.

Jokaista Pinnan kaatunutta kohti oli kuitenkin tuhottu viitisenkymmentä vihollista.

Tammikuun 1942 alussa PPK/7.D eli polkupyöräkomppania Pinna lakkautettiin ja liitettiin JR 9:ään kuuluvaan komppaniaan, jonka päälliköksi Keinonen määrättiin.

Keinosen aikaansaannokset Tohmajärven rajoilta alkaneella sotapolulla olivat Goran taistelujen loppumiseen mennessä vakuuttaneet hänen esimiehensä hänen sotilaallisista kyvyistään. Keinonen ylennettiin reserviläisenä kapteeniksi. Divisioonan komentaja, juuri kenraaliksi ylennetty Svensson suositteli hänelle upseeriuraa, hän sai divisioonan ainoan Rautaristin, ja hänestä lähti esitys nimittämiseksi Mannerheim-ristin ritariksi. Sen perusteluissa sanottiin mm.:

”Kapteeni Keinonen on johtanut komppaniaansa erikoisella taidolla ja sitkeydellä osoittaen itse aina esimerkillistä rohkeutta, kestävyyttä ja uhrimieltä. Hän on luonut komppaniaansa aivan erikoisen taisteluhengen ja näin ollen komppania on päässyt usein mahdottomiltakin näyttäviin saavutuksiin. Nopeilla ja häikäilemättömillä iskuilla on kapteeni Keinosen johtama komppania saattanut suurta tuhoa ja hämminkiä aikaan vihollisen keskuudessa raivaten näin tietä hitaammille joukoille”.

Yrjö Keinosen taistelulähetillä kersantti, metsäteknikko Yrjö Peltosella on sota-ajalta joka päivältä muistiinpanot, lähtien 29.9.1939, jolloin hän aloitti asevelvollisuutensa. Noissa vihkopinoissa on lyijykynällä ja hyvällä käsialalla kirjattu Peltosen sotavaiheet päivästä päivään, milloin lyhyesti, milloin monisanaisemmin kuvaillen.

Yrjö Keinosen toiminnasta hän meille kertoi:

”Näin jälkiviisaanakaan ei pysty keksimään mitään tilannetta, jossa Pinnaa olisi pitänyt johtaa toisin... Jos taistelun aikana huomasin, että tilanne oli muuttunut, muutin omaa toimintaani niin, että annettu tehtävä saatiin suoritetuksi, vaikka joskus toisin, kuin Keinosen kanssa olimme sopineet. Kaikissa tapauksissa Keinonen hyväksyi ratkaisuni... Hän oli paras johtaja, jonka koko sodan aikana tapasin. Järki hänellä leikkasi, eikä hän hermostunut pahimmankaan tilanteen aikana. Kävimme sodan päätyttyä usein toisiamme tapaamassa hänen kuolemaansa saakka ja kunnioitus oli molemminpuolinen.”

Peltosen mielestä hänellä ja Keinosella oli taistelutilanteissa suorastaan telepaattinen yhteys. Näkisimme asian mieluummin niin, että järkevilla ja menestyvillä taistelijoilla oli samanlainen logiikka, jolloin johtopäätöksetkin kävivät yksiin.

Peltosta voisi kuvata tyypilliseksi suomalaiseksi sotilaaksi parhaimmillaan. Hänessä yhdistyivät rohkeus, harkitsevuus ja aloitekyky. Hän ei myöskään arkaillut esittää mielipiteitään esimiehilleenkään ja arveli, että se ehkä oli syy siihen, että hänen viimeiseksi ylennyksekseen jäi kohoaminen kersantiksi Pinnan viimeisenä kuukautena, joulukuussa 1941.

Kersantti Yrjö Peltonen kuului niihin sankareihin, jotka olisivat voineet saada Mannerheim-ristin, mutta joiden kohdalla näin ei käynyt. Hän joutui lukemattomia kertoja vihollisen kanssa vastakkain taistelutilanteissa, joissa henkiinjäämisen ratkaisi oma taito ja päättäväisyys, ja joka kerta hän selviytyi voittajana. Lieviä haavoittumisia hänellä oli toki useita. Tiedustellessamme häneltä, kuinka monta vihollista hän oli henkilökohtaisesti tuhonnut, hän totesi, että niitä oli satoja.

Kyllä Peltonen sodassa sai nähdä, että häneen luottivat muutkin kuin Keinonen. Hänelle, kersantille, muun muassa alistettiin peräytymisvaiheen aikana kiperässä tilanteessa joukkue, jota johti luutnantti.

Asemasodan Peltonen kävi edelleen Syvärin eteläpuolella ja peräytymisvaiheen Keinosen joukko-osastojen tuntumassa, mutta ei enää tämän välittömässä alaisuudessa. Häntä myös kehoitettiin asemasodan aikana lähtemään sotilaan ammattiopintoihin taistelukouluun, mutta hän kieltäytyi. ”En halunnut olla toisia komentamassa enkä luonnonlapsena olla komennettavana. Halusin sanoa vapaasti mielipiteet”, hän kirjoitti vuonna 1996.

Peltonen on kirjoittanut vuonna 1996 Vammalassa painetun kirjan: ”Syvärin saloilla - Yrjö Peltosen sotamuistelmat”, jossa hän muistiinpanoihinsa nojaten analysoi tapahtumia.

Peltonen tarkkaili myös miten ylempää Keinoseen suhtauduttiin ja kirjoitti:

”Huomasin, että Keinosella oli mainetta johtajana” ja myöhemmin ”Pataljoonan komentajia vaihdettiin. Keinonen tuli sinne pataljoonankomentajaksi. Liian myöhään vain vaihdettiin. Saimme paljon harmia sitä ennen.”

Peltosen mukaan vastuu hävitti hyvältä johtajalta henkilökohtaisen pelon, mutta pani toimimaan ja ennen kaikkea varomaan. Oma henkilökohtaista pelkoa ei saanut näyttää, pelko tarttuu.

”Usein miehet tulivat reissun (partiomatkan vihollisen selustaan) jälkeen sanomaan, ettet sinä taida pelätä ollenkaan. Vastasin ja vastaan vieläkin, että jos se siltä näytti, niin hyvä on. Minä kyllä pelkäsin ja lujasti pelkäsinikin, mutta ehkä vastuun tuntien kykenin sen salaamaan.”

Yrjö Keinonen puolestaan kertoi meille, mitä hän rynnäkköön lähtiessään ajatteli: ”Jos kaadun, eihän tässä hyvä mies mene.” – Kuolema oli sisäisesti hyväksytty vaihtoehto. Tämä asenne antoi rohkeutta, ja tällainen taistelija oli henkisesti haavoittumaton, pelko ei ohjannut taistelijaa.

Peltosen ja Keinosen henkinen rakenne näyttää olleen monessa suhteessa samanlainen. Peltonen analysoi kirjassaan esimiestään:

”Keinosen Polkupyöräkomppanian johtamistyyli poikkesi muiden etulinjayksikköjen johtamistavasta. Tämä tuli heti näkyviin jo sodan alkaessa, koska olimme eri jalkaväkikiväpataljoonille alistettuna. Keinonen johti komppaniaan mahdollisimman läheltä etulinjan joukkoja. Täten komppania oli hallinnassa heti vaikeankin tilanteen tullessa. Psykologisesti se antoi etulinjan miehille tiettyä varmuutta ja turvallisuuden tunnetta. Mikäli jossain paikassa vihollinen pääsi murtautumaan sisään, oli ainakin lähettiryhmä lähellä apua antamassa, ja etulinjan miehet lähtevät mielellään mukaan vastaiskuun, kun saavat heti takaa apua.

Kun nyt tulee vihollista vastaan järjestetty vastarintaporukka ankaran tulituksen ja kovan huudon kanssa, niin säännöllisesti vihollisen kasaantuneissa joukoissa ensimmäinen tulitus tuottaa hirvittävää tuhoa ja tappioita. Säännöllisesti vihollinen lähti ja jätti varsinkin raskaimmat aseensa meille.

Kun joukot olivat päällikön hallinnassa etulinjan mies löysi komentopaikan läheltä etulinjaa ja kiidätti tiedon sinne. Näin saatiin heti tilattua tykistöltä ja kranaatinheitimistöltä apua. Nopeasti saatiin ase-, patruuna- ja ammustäydennystä, ja koska sairaankantajat olivat komentopaikalla, haavoittuneet saatiin nopeasti suojaan ja sidottua. Myös kaatuneet kiidätettiin nopeasti taakse. Ei ole psykologisesti oikein, että etulinjan mies kovassa taistelussa näkee vieressään tutun aseveljen kylmenneen ruumiin. Pinnassa nämä toimenpiteet lähtivät automaattisesti seuraamaan toistaan. Se oli alussa opittua ja hyväksi havaittua...

Kun joukkoja johdetaan kaukaa takaa ei apu ehdi ajoissa, tilanne ei ole hallinnassa ja takaa kun kuuntelee etulinjan taistelun kumua, tulee mieleen, että siellä ei elä kauan ja sinne ei ole menemistä. Tämän sain kokea monesti kun jouduin viemään tilannetiedotusta taakse sille komentajalle, jolle kulloinkin olimme alistettuna. Turvaton olo siellä tulee – hyvin siellä edessä selvittiin, vaikka se takaa kuulosti hirvittävältä.

Keinonen oli aina riittävän lähellä ja se loi miehiin tiettyä turvallisuuden tunnetta ja myös päinvastoin”.

Peltonen on tässä kuvannut, mitä käytännössä tarkoittaa jalkaväenkenraali, Mannerheim-ristin ritari Adolf Ehrnroothin usein toistama lause: Suomalaista sotilasta on johdettava edestä.

Alkukesällä 1942 Yrjö Keinosen esimies, majuri, tuli uudistamaan kenraali Svenssonin aikaisemman ehdotuksen, että Keinonen lähtisi Kadettikouluun, ryhtyisi aktiiviupseeriksi. Päätös oli tehtävä iltaan mennessä. Koulu antaisi lisää johtajapätevyyttä, jos sotatoimet vielä kiihtyisivät. Ja lopullisen valinnan sotilas- ja siviiliuran välillä voisi tehdä myöhemminkin. Keinonen päätti lähteä.

Peltosen kirjan mukaan Keinonen oli ollut joukoille kuin isä. Hänen Kadettikouluun lähtönsä oli pakko ymmärtää, mutta ”miksi hän jätti meidät niin kuin myrskyn heiteltäviksi.”

Keinosen Kadettikoulu alkoi 1.7.1942 ja kesti vuoden. Sen nimi oli tässä vaiheessa Maasotakoulu, ja kurssi oli järjestysnumeroltaan 26:s.

Virallinen yläikäraja oli Kadettikouluun pyrkivillä 25 vuotta, mutta tästä ei pidetty kiinni nyt, kun tarkoituksena oli kouluttaa suuri joukko ammattiupseereita sota-ajan lisääntyneeseen tarpeeseen. Kurssin lähes 500:sta opiskelijasta melkein viidesosa oli ikärajan ylittäneitä, vanhin peräti 36-vuotias. Keinonen oli iältään kurssin vanhimmasta päästä, 30-vuotias, kun kurssilaisten ikä keskimäärin oli kahdenkymmenen kolmen vaiheilla. Kaikilla oli jo sotakokemusta. Tehtävät olivat ulottuneet kuitenkin yksikön päälliköistä rivimieheen, joten sotakokemukset olivat kadeteilla kovin erilaiset, ja kurssi oli varsin epähomogeeninen.

Keinonen oli yksi kurssin kuudesta kapteenina aloittaneesta. Opintovuoden alkuvaiheessa tuli tieto myönnetystä Mannerheim-rististä. Hän oli myös ensimmäisten kadettikersantiksi ylennettyjen joukossa.

Kadettien opiskelu kesti normaalisti kaksi vuotta. Vanhempi vuosikurssi teki kovalla kädellä pitkin vuotta nuoremmalle kurssille selväksi, mitä sen rauhaan kuului. Ylempikurssilaisia kohtaan oli osoitettava nöyryyttä, jonka tuli jatkua läpi upseeriuran.

Tällä kertaa koulu oli poikkeuksellisesti yksivuotinen. Siitä seurasi se hyvä puoli, että siellä ei ollut vanhempaa kadettikurssia vaalimassa pahamaineista simputusperinnettä. Vain kurssin alussa, perinteisenä simppuyönä, nuoret kadetit saivat kokea koulutusupseerien ja koulun ulkopuolelta haalittujen nuorten upseerien järjestämää ”hupiohjelmaa”, jolla oli perinteiset varsin nöyryyttävät ja epämiellyttävät muodot.

Kurssiaikana osa kouluttajista pyrki jossain muodossa noudattamaan perinteistä simputustyyliä. Voi vain kuvitella, miten lapselliselta vanhimmista rintamalla jopa komppanianpäällikön tehtävissä olleista kaikki koulutukseen kuulumaton höykytys saattoi tuntua. Keinonen on kertonut, miten hän oli ollut vähällä kieltäytyä istumasta rapakkoon, johon epäasiallinen koulutusupseeri oli joukkueensa komentanut. Hetken viivyteltyään Keinonen oli todennut, että istuminen oli pienemmän riesan tie.

Keinosen oma joukkueenjohtaja oli pidetty ja arvostettu, ja voittopuolisesti hyvällä Keinonen kadettikouluaikaansa muisteli.

Samalla kurssilla oli oppilaana luutnantti Toivo Lehmusvirta. Haastattelimme everstiluutnantti Lehmusvirtaa tammikuussa 2000. Hän kertoi, että Keinonen Kadettikoulussa oli ikänsä, upseeriarvonsa ja sotamenestyksensä vuoksi arvostettu, käytökseltään rauhallinen. Hän muistelee myös Keinosen pitäneen tärkeänä, että sai matematiikan kokeessa kympin. Noloahan tietysti olisi ollutkin, jos matematiikkaa yliopistossa opiskellut olisi yhtään kompastellut omalla erikoisalallaan. Lehmusvirran näkemyksen mukaan Keinonen oli Kadettikoulussa ”enemmän joukolle antavana kuin saavana osapuolena”.

Maasotakoulun jälkeen Keinonen toimi syksyn 1943 kouluttajana jalkaväen aliupseerikoulussa Hämeenlinnassa. Muu perhe oli siirtynyt kesällä takaisin Karjalaan. Irma-vaimo toimi Ruskealan naapuripitäjässä Harlussa Lähteenselän kansakoululla alakoulun opettajana ilman varsinaista opettajan pätevyyttä, ja tytär oli äitinsä oppilaana. Muuta sukua oli jo aikaisemmin muuttanut Ruskealaan, Keinosen kotitalalle Kaalamon Temitänmäelle ja opettajaksi Jänisjärvelle.

Taistellen takaisin

Tammikuussa 1944 Keinonen palasi Syvärin eteläpuolen tukikohtaan JR 9:n III pataljoonan 11. komppanian päälliköksi. III pataljoonan etulinja työntyi kiilana kauas eteen, ja 11. komppania oli sen kärjessä. Kärkitukikohdan peitenimi oli Kumpu. Naapurina olevassa I pataljoonassa olivat Keinosen entiset alaiset hyökkäys- ja asemasodan alkuvaiheen ajoilta, ja sinne olisi Keinonenkin halunnut, mutta sijoituksen ratkaisi III pataljoonassa oleva avoin komppanian päällikön tehtävä. Keinonen kertoo sinne pienen joen varteen edellisenä kesänä raivatun juures- ja vihannesmaata. Myös naapuripataljoonan mailla kersantti Peltosen, entisen alaisen, viljelykset olivat valokuvan mukaan vaikuttavan rehevät.

Komppanian väellä riitti käytännön askareita ja jatkuvaa nahistelua vihollisen kanssa. Kokonaisuus näytti kuitenkin Keinosen silmissä jotenkin pysähtyneeltä odottamaan Saksan voittoa, jolloin Suomen ja Neuvostoliiton rauhaa päästäisiin tekemään sen aikaisista asemista. Keinosella oli selvä kuva siitä, että Saksan mahdollisuudet eivät enää ollenkaan näyttäneet niin hyviltä, etteikö Suomi vielä saattaisi joutua tiukoille asemiaan parannelleen Neuvostoliiton kanssa. Pitkin kevättä kuultiin huhuja rauhanneuvotteluista, jotka eivät johtaneet mihinkään.

Keinosen mielestä paikalleen jämähtäneet suomalaisjoukot eivät olleet kelvollisia tehokkaaseen liikuntasotaan, mikäli siihen vielä jouduttaisiin. Hän kuvaa kirjassaan ”1944 – Taistellen takaisin” (Tammi 1971), miten lähti kohentamaan yksikkönsä henkistä ja fyysistä taisteluvalmiutta. Alkoivat monipuoliset liikuntaharjoitukset: voimistelua, nyrkkeilyä, painia, hiihtoa, juoksua. Ampumavalmiutta tehostettiin. Maalis-huhtikuussa Keinonen toimi toista kuukautta rintaman takana rykmentin aliupseeri- ja panssaritorjuntakurssin johtajana. Sen jälkeen hän pääsi pitkästä aikaa kahden viikon lomalle perheen luo Ruskealaan ja Harluun.

Kummun tukikohdan puolustajien elämä oli edelleen levotonta. Pian Keinosen lomalta paluun jälkeen toukokuun 1944 puolivälissä tapahtui kuuluisuutta saanut Kummun taistelu. Vihollinen oli kaivanut omalta puoleltaan alkavan suomalaisten tukikohdan alle ulottuvan tunnelin ja räjäyttänyt siellä arviolta kahden trotyylitonin panoksen, joka aiheutti maastoon 30 metrin laajuisen ja 15 metrin syvyisen kraatterin. Räjähdyksessä aiheutti laajaa tuhoa, ja sitä seurasi vihollisen hyökkäys. Puolessatoista tunnissa se kiihkeiden ja dramaattisten vaiheiden jälkeen saatiin torjuttu. Suomalaisten tappiot olivat kuusi kaatunutta, 21 haavoittunutta ja yksi vangiksi joutunut. Kummun alueelta löytyi taistelun jälkeen 27 vihollisen kaatunutta. Joukon kaatuneita ja haavoittuneita vihollinen vei takaisin omalle puolelleen, joten vihollisen tappioista ei saatu tarkkaa kuvaa. Keinosen komppaniassa muun muassa Kummun taistelussa menestyksellisesti toiminut ja sen johdosta 3. luokan Vapaudenristin saanut reserviluutnantti Esko Tiilikainen on myös kuvannut tapahtumaa kokoelmateoksessa ”Läpi tulen ja veden” (Valitut Palat 1999).

Naapuripataljoonan Yrjö Peltonen kertoi lyhyesti kirjassaan ”Syvärin saloilla” Kummun räjäytyksestä ja torjuntataistelusta. ”Meillä oli Syvärin takana Kumpu-niminen tukikohta, jossa oli ainaista vihanpitoa...” Peltonen lopetti kertomuksensa lakoonisesti:

”Vihollinen joutui perääntymään ja tuhoutui melkein kokonaan. Hyökkäys meni pannukakuksi. Torjunta oli tyypillistä Keinosta, iskettiin heti aikailematta.”

Vuonna 1996 suomalaiset veteraanit olivat Syvärin-matkallaan käyneet katsomassa Kummun räjähdyskraatteria. Matkalla oli tavattu venäläisveteraani, joka oli ollut mukana tunnelia kaivamassa. Hän oli kertonut, että sen pituus oli ollut 180 metriä. Kuopan pohjalla oli nyt kuusi metriä vettä ja siinä kasvatettiin karpeja.

Luutnantti Esko Tiilikainen, ansioitunut taistelija, oli kapteeni Keinosen alaisena Syvärin takana tammikuusta 1944 kesäkuun loppuun, perääntymisvaiheen alkuun asti. Kuten Peltonen, myös Tiilikainen piti henkilökohtaista päiväkirjaa.

Tiilikainen oli varsin kriittinen ja analyttinen, ja Keinonen oli hänelle ”ainoa aktiiviupseeri, jota hän saattoi arvostaa”.

Suomen Sotilas-lehden numerossa IV/1995 oli Esko Tiilikaisen haastattelu Yrjö Keinosesta otsikolla ”Ylivertainen sotilas”. Tässä ote haastattelusta:

”Esko Tiilikainen sanoo, että Yrjö Keinonen oli hyvin varmaotteinen ja määrätietoinen. Hän ei koskaan paennut vastuutaan vaan pyrki hoitamaan kaiken parhaalla mahdollisella tavalla. Oli varma olo. Alaiset tiesivät tehtävänsä Keinosen selkeän esitystavan vuoksi. Jokaiselle oli selvää, että asiat voidaan hoitaa vain yhteisin ponnistuksin. Keinonen pyrki pitämään huolta kustakin miehestään – hän keskusteli, rohkaisi, kyseli, kiitti ja palkitsi. Hän poikkesi täysin Esko Tiilikaisen näköpiirissä olleista muista aktiiviupseereista, joiden Tiilikainen koki korostavan yleensä vain itseään, varsinkin lasin ääressä. He pysyttäytyivät miesten yläpuolella. Keinonen olikin Tiilikaisen mielestä enemmän reserviupseeri kuin aktiiviupseeri... Kunto oli jo sodan aikana Keinoselle hyvin tärkeä asia. Hän korosti, että vain hyvässä fyysisessä ja henkisessä kunnossa oleva taistelija kykenee parhaaseen tulokseen kaikissa olosuhteissa. Keinonen perehtyi kaikkeen ja kulki miesten parissa koko ajan.”

Tiilikainen pohti haastattelussa myös Keinosen 1969 tapahtunutta komentajauran päättymistä ja mietti, miten Keinosen ”ylivertaisuus” tähän vaikutti, mutta ei löytänyt vastausta. Meille Tiilikainen on korostanut kateuden osuutta Keinosen osalle tulleessa vastustuksessa.

Runsaat kolme viikkoa Kummun taistelun jälkeen, 9.6.1944 Neuvostoliitto aloitti suurhyökkäyksen Kannaksella. Sen alku oli suomalaisille lähes katastrofi. Siihen ei ollut osattu vakavasti varautua, vaikka sitä oli jo jonkin aikaa uumoiltu. Kesäkuun puolivälissä joukkoja alettiin siirtää Laatokan itäpuolelta Kannaksen rintaman avuksi. Viipuri menetettiin 20.6., mutta sitten vihollisten eteneminen pysähtyi meille menestyksellisiin torjuntataisteluihin.

Samaan aikaan alkoi joukkojen vetäytyminen Syväriltä, ja juhannukseen mennessä Syväri oli Neuvostoliiton hallussa. Syvärinniskan ylitys tapahtui 17.6.1944 rauhallisesti, sillä lähtövalmistelut oli onnistuttu salaamaan viholliselta. Joukot saivat pari päivää aikaa hengähtää, ja Keinosen komppaniassa järjestettiin urheilukilpailuja.

Pian alkoi kuitenkin vihollisen ankara painostus luoteeseen perääntyviä suomalaisjoukkoja vastaan varsinkin Äänisjärven rantatien tuntumassa. Keinonen sai 27.6.1944 komennettavakseen Kevyen osaston, joka oli koottu 7. Divisioonan alueelta eri yksiköistä otetuista jääkäreistä Syväriltä lähdetessä. Osasto oli toiminut aluksi kapteeni, Mannerheim-ristin ritari Ahti Vuorensolan alaisuudessa. Se oli kiivaiden taistelujen jälkeen ollut tuhoutua mottiin lähellä Äänisen rantaa, ja tällöin oli myös Vuorensola haavoittunut.

Äänislinna jätettiin neuvostoliittolaisille taistelutta, ja pari päivää suomalaisia joukkoja siirrettiin kohti vanhaa rajaa ilman suoraa kosketusta viholliseen. Näiden maataistelukoneet hyökkäilivät kuitenkin perääntyvien suomalaiskolonnien kimppuun aiheuttaen huomattavia materiaali- ja myös miehistötappioita.

Suunnilleen puolivälissä Äänisen ja vanhan rajan välissä osa suomalaisista asettui viivytyksasemiin ja kiivaat taistelut alkoivat näiden pidätellessä takaa-ajavia vihollisvoimia.

Keinonen talletti omat muistonsa Kevyen osaston vaiheista kirjaan ”1944 – Taistellen takaisin” Hän on itse todennut: ”Osaston tehtävää voi verrata karhukoiraan, joka yrittää pelastaa haavoittunutta isäntäänsä pakenemaan antautumalla itse villin pedon iskuihin.”

Keinosen alaisena Kevyessä osastossa palveli panssarintorjunta- ja pikakiväärinmiehenä sotamies Kalervo Savolainen. Vuonna 1971 silloinen toimitusjohtaja Kalervo Savolainen tapasi puolustusvoimain entisen komentajan Yrjö Keinosen Rintamamiesveteraaniliiton liittokokouksessa Seinäjoella. Tällöin Savolainen lupasi Keinoselle, että hänkin kirjoittaa kirjan sotakokemuksistaan.

Vuonna 2000 ilmestyi Savolaisen teos ”Tunnettu sotilas” (Omakustanne). Siinä hän elävästi ja rehevästi kuvaa niin etulinjan miehen sotaa kuin monen sortin aseveljiäkin. Lopulta hän kertoo myös kovaosaisten veteraanien myöhemmistä kohtaloista.

Savolaisen kirjassa on ikuistettuna monen muun rivisotilaan omia tarinoita, niin sotalomilta kuin rintamilta. Asemasodan aikana esimerkiksi Karhun Kalle viihdytti korsutovereitaan kuvaamalla vaiherikasta vanginsieppausyritystä, johon hän Keinosen mukana osallistui hyökkäysvaiheen edessä Syvärin eteläpuolelle. Pitkässä ja värikkäässä Savon murteella esitetyssä kertomuksessa hän ohimennen luonnehtii myös silloista esimiestään:

”Oman porukan miehet mielellään totteloo Yrjö Keinosta ja männöövät minne vuan hän käsköö, kapteeni ku on paremmasta piestä...”

”Niitä renikoita ja mitallia ol meellä muillaa. Kapteeni Yrjöllehän ne suuret herrat anto kerrassaan ne korkearvoiset Mannerheim-ristit meininkinneen, solokinnee ja kiinnipitiminnee. Ol se Yrjö kyllä niihen viärtikkii. Ihan tupsuin kansa ne sillä miehellä ne killuttimet on olova, sanon minä, kun tiijän ja tunnen niin tarkkaan. Se mies pystyy olemaan iso ja pien johtaja ja siltä väliltä. Siihen ee näiltä rintamilta löyvy aisapariks kuin Ahti Vuorensola ja kuulopuheihi mukkaan joku Adolf Ehrnrooth. Miten lie suomalainen, sotahommiin kärkipiän mies, sotkeennan ruhtalaiselle nimelle...”

Osa suomalaisjoukoista siirtyi asteittain yli vanhan rajan Suomen puolelle rakentamaan niin sanottua U-asemaa. Se oli Laatokalta Pitkärannasta Loimolaan ulottuva noin 70 kilometrin pituinen puolustuslinja, johon oli tarkoitus lopullisesti pysäyttää hyökkäävät neuvostojoukot. U-asema oli kriittinen: jos se murtuisi, olisi vihollisella vapaa pääsy Kannaksen joukkojen selustaan ja Suomen sisäosiin.

Tilanteesta, jolloin Keinosen Kevyt osasto oli jo ylittänyt vanhan rajan ja oli Suomen puolella lähestymässä Loimolaa ja U-asemaa, Savolainen kirjoittaa:

”JR 8:n alueella sanottiin ilmenneen suurinta sekasortoa, jossa asemansa jättäneet perääntyivät metsiä pitkin epäjärjestyksessä pohjoiseen menevän tien suunnassa. Arveltiin johtajien taitoa ja arkuutta. Samaa ei Kevytosasto Keinosen porukassa ilmennyt koskaan, vaikka heidät hyvin koulutettuna erikoisjoukkona aina heitettiin ankarimpaan kahakkaan, sinne missä puolustus repeili ja oli odotettavissa kaikkein pahinta, sekä sinne, missä tarvittiin nopeita toimenpiteitä”.

Keinonen siirrettiin 11.7.1944 Kevyen osaston johdosta JR 8:n, Tuntemattoman sotilaan rykmentin I pataljoonan komentajaksi Loimolan seudulle. Viimeisetkin suomalaisjoukot olivat nyt tulleet U-aseman tuntumaan. Vihollinen oli saanut tehtäväkseen murtaa U-aseman, ja suomalaiset joutuivat ankariin, mutta lopulta menestyksellisiin taisteluihin ylivoimaisten hyökkääjien kanssa.

Elokuun alkupäiviin mennessä vihollisen eteneminen saatiin pysäytetyksi. U-asema piti, ja sodan viimeiset viikot aselepoon saakka olivat lähinnä asemasotaa.

Pataljoona, johon Keinonen tuli, oli kärsinyt sitä ennen joukon nöyryyttäviä tappioita, oli karkaamisia, mutta Keinosen komennossa siitä tuli erittäin taistelukykyinen. JR 8:n historiassa (Tuntemattoman sotilaan rykmentti, WSOY 1991) kerrotaan:

”Näissä etulinjaa paljon heikommin varustetuissa asemissa I pataljoona torjui vihollisen kaikki, monesti erittäin rajut hyökkäykset luovuttamatta tuumaakaan asemistaan. U-aseman taisteluissa voidaan I pataljoonan suorituksia pitää koko 7. divisioonan toiminnan kannalta erittäin merkittävänä.”

Heinäkuun puolivälistä lähtien Keinosen pataljoona oli toista viikkoa taistellut alistettuna JR 56:lle. Tästä vaiheesta kertoo JR 8:n historia:

”Se suoriutui tehtävästään niin hyvin, että sai vieraan rykmentin komentajalta kahdesti kiitokset... Ei ollut kovinkaan tavallista, eikä kai ole tavallista minkään muunkaan maan armeijassa, että vahvennukseksi tulleita alistuksia ylen määrin kiitetään.”

Keinonen kertoi meille, minkälaiset hänen tuntemuksensa olivat olleet sodan loppuvaiheen torjuntataisteluissa vihollisen yrittäessä läpimurtoa viereisen joukko-osaston alueella: ”Kuunnelllessani taistelun melskettä ajattelin: tuolla minä haluaisin olla joukkoineni vihollista torjumassa.” Eiväthän hänen johtamansa joukot olleet hävinneet ainoatakaan taistelua koko sodan aikana.

Elokuussa Keinonen sai kuulla, että JR 8:n, Keinosen oman rykmentin komentaja everstiluutnantti Viljo Laakso oli allekirjoittanut esityksen Keinosen ylentämisestä majuriksi, mikä tapahtuikin syyskuun lopulla, kun aselepo oli jo 4.9.1944 julistettu.

* * *

Toimitusjohtaja Kalervo Savolainen omistaa kirjansa lopulla luvun kunnioittamalleen esimiehelle, jota hän luonnehtii näin:

Yrjö Keinonen oli monien aseveljien mielestä kapteenin arvoa korkeammalla tasolla samoissa taisteluissa. Hän oli uljas komentaja. Hän oli jalo, miesten mies alaisilleen. Hänellä oli kyky olla sotamiehen tasollakin. Häneen luottivat miehet ja hän luotti miehiin, juuri siellä tulisessa ahjossa, jossa Suomen tulevaisuutta ratkottiin teoin, eikä vain sanoin...

Uskon, että vielä 50 vuoden jälkeenkin jokainen nyt elossa oleva kapteeni Keinosen porukassa ollut aseveli sanoo vilpittömästi samalla tavalla. Lisään vielä toteamuksen, että sellaista kenraaliainesta Suomen itsenäisyystaistelussa olisi saanut olla enemmän... Historian saatossa Yrjö Keinosen isänmaallinen työ kestää ankarimmankin kritiikin.”

Savolaisen mielestä ”sotien veteraanit tietävät, ettei kenraali Yrjö Keinonen jäänyt rähmälleen Kekkosen valtakauden hämärässä. Kenraali Keinonen ei missään vaiheessa hiihtänyt perästä, vaan hän aina pyrki edelle, kansan ja puolustusvoimien kehittämisen yhteiseksi eduksi.” Savolainen kirjoittaa, miten ”suomalaiselle luonteelle sopimattomat simputukset” kenraali Keinosen ansiosta jätettiin pois, ja tulos todettiin hyväksi sekä taistelutilanteessa että sotilaskoulutuksessa. ”Silloin on kenraali – sotamies, ja siltä väliltä oleva joukko, pahimmassakin tulimyrskyssä yhtä luuta kuin pässin sarvi.”

Kovin lennokkailta tuntuvat Savolaisen sanat. Kotiväen silmin Keinonen ei ollut mikään yli-ihminen, ja kritiikin paikkoja oli löydettävissä siinä missä muiltakin. Mutta kai on näin: kun johtajan alaisuudessa saa kunniaa ja voi tuntea ylpeyttä hyvin suoritetusta työstä, niin johtaja nousee ihailun korokkeelle. Jos taas saa tuntea häpeää siitä, että tehtävät jäävät suorittamatta ja omanarvontunto kärsii, niin johtaja saa osakseen kovan tuomion. Ja enemmänkin: kun henki on kyseessä niin että joukon johtajan menettelystä riippuu, pääseekö joskus kotiin vai jääkö taistelukentälle, tuo ihailu tai ylenkatse saa vielä vahvemman syvältä tunteista kumpuavan ilmaisun kuten Savolaisella:

”Taistelut Keinosen kanssa olivat kuin satua. Oli uskomatonta, millaisista tilanteista hän meidät selvitti. Timantti kaveri.”

Keinosen alaiset Peltonen, Tiilikainen ja Savolainen ovat meille korostaneet Keinosen pidättäytymistä alkoholista, ja sen merkitystä sille, että hän joka hetki oli kykenevä ottamaan vastaan hänelle tulevan tehtävän. Peltonen esittää myös kirjassaan kriittisiä kuvauksia niin johdon kuin rivimiestenkin alkoholinkäytöstä ja siitä, miten maistelijoiden ja pidättyjien välille saattoi syntyä kitkaa. Esko Tiilikainen kertoo Suomen Sotilaan haastattelussa:

”Ei Keinonen sillä raittiudellaan metelöinyt, asia vain kävi selvästi ilmi. Joukkueenjohtajan kannalta tämä merkitsi sitä, että Keinonen oli luotettava. Ja juttu on kyllä niin, että jolleivät alaiset pysty luottamaan esimieheen etulinjassa, homma ei hoidu. Viinan kanssa rintamalla läträjät eivät luottamusta saa.”

Vuonna 1984 oli Varkauden paikallislehdessä Jukka Röngän tekemä laaja haastattelu otsikolla ”Yrjö Keinosen luottomies”, jossa sorsakoskelainen Vilho Holopainen kertoo esimiehestään; hän oli kapteeni Keinosen taistelulähtetä vuonna 1944 tammikuusta heinäkuuhun. Hänkin kuvaa muun muassa Kummun taistelua, ja Keinosta ylistäviä sanoja on pitkin matkaa. Tässä näyte:

”Keinonen oli toimissaan ja otteissaan ehdottoman päättäväinen ja määrätietoinen mies ja teki monta kertaa sellaisia ratkaisuja, että ne olisivat monelta ukolta jääneet tekemättä. Ja mikä vielä ilmiömäisintä, hän kykeni tekemään ratkaisunsa erittäin nopeasti, turhia jahkaamatta. – Sama päättäväisyys tuli esille myös hänen käskyissään. Ne eivät olleet mitenkään karskeja, mutta jokainen ukko tiesi, että ne olivat todenteolla käskyjä eivätkä mitään pyyntöjä, ja ettei niiden toteuttamisessa ollut minkäänlaista tinkimistä. Ja kun Yrjö ei muutenkaan liikoja puhellut, niin eipä hän käskyjäkään antaessaan turhaa hölötellyt: jokainen sana muistettiin ja tarkasti.

Kuvattuaan Keinosen päättäväisyyttä ja määrätietoisuutta Holopainen siirtyi Keinosen johtamistaitoon. Siinä Keinonen oli hänen mielestään ”lyömätön, kiistatta.”

–Yrjöllä oli kerta kaikkiaan loistava psykologinen silmä, kyky käsitellä miehiä. Vaikka eteemme sattui monta tiukkaa paikkaa, niin koskaan tilanne ei mennyt niin tiukaksi, etteikö hän olisi porukkaansa hallinnut ja saanut sen tekemän sitä, mitä halusi. – Eikä tilanne mennyt koskaan myöskään niin tiukaksi, että Yrjö olisi jotenkin hätäntynyt tai joutunut vähäiseenkin paniikkiin tai että hän olisi edes kironnut. Ainoa muutos kriittisillä hetkillä oli, että Yrjö antoi käskynsä tavallista nopeammalla äänellä.”

”Pitkien kahdenkeskisten rupattelutuokioiden aikana” Holopainen tutustui Keinoseen henkilökohtaisemmin:

”Pohjimmiltaan Yrjö oli aivan tavallinen suomalainen mies, joka osasi antaa arvon myös toiselle. Kahdestaan olimme pelkästään Vilho ja Yrjö, ilman mitään titteleitä. Puhelimme kaiken maailman asioista, joskaan Yrjö ei koskaan puhunut mitään perheestään tai kodistaan. Jos Yrjöä vertaa muihin komentajiin, joiden alaisuudessa minä ehdin palvelemaan, niin kyllä hän oli kiistaton ykkönen. Ja kyllä hänestä näki jo silloin, ettei sen miehen sotilaallinen ura siihen pääty, mikäli hän saa olla rauhassa vihollisen luodeilta.”

Samalla kun Keinonen menestyi, hän muodostui hankalaksi vertailukohtaksi upseereille, jotka oli varustettu tavanomaisemmin kyvyin. Keinosen lähtiessä Kevyestä osastosta hänen seuraajansa oli Holopaisen kertoman mukaan nimittänyt uutta tehtävänsä ”vaikeimmaksi komennukseksi”. Keinosen saappaisiin ei ollut helppo astua.

Miehityksen varalle

Tässä **kirjan kotisivun painoksessa** asekatkenta esitetään vain lyhyesti, koska asiaa on käsitelty jo kirjassa ”Yrjö Keinonen – taistelujen” ritari luvussa [Suomi varautui pahimpaan – asekatkenta](#). Lue lisää sieltä.

Suomen ja Neuvostoliiton solmiman aselevon 4.9.1944 jälkeen NL rikkoi aseleposopimusta monin tavoin, eikä aselevon pitämiseen voitu luottaa. Miehityksen ja mahdollisen sissisodan varalta toteutettiin syksyllä 1944 salainen aseiden ja muiden taisteluvälineiden hajasijoitus koko valtakunnan alueelle yhteensä 35000 miehelle. Jokaiseen 34 suojeluskunnasta valittiin mahdollisimman pätevä ja luotettava sotilas johtamaan tätä toimintaa. Mukana oli monia Mannerheim-ristin ritareita.

Majuriksi juuri ylennetty Yrjö Keinonen sai tehtäväkseen asekatkennan johtamisen Pohjois-Karjalan suojeluskuntapiirissä. Keinosen johdolla tapahtunut aseiden ja muun materiaalin katkenta pystyttiin salaamaan täydellisesti. Aseita ja varusteita katkettiinkin 1500 miehelle eli yli tavoitteen (tavoite oli 1000), joten suoritus oli kiitettävä. Asekatkenta paljastui Oulun suojeluskuntapiirissä ja sitä kautta koko maassa. Seurauksena oli laaja oikeusprosessi ja Keinonenkin istui 16 kk vankilassa.

Kun Keinonen vapautui vankilasta syksyllä 1947 odottamaan tuomioiden julistamista, oli tulevaisuus vielä hämärän peitossa. Niinpä Keinonen jatkoi opiskelua fysiikka pääaineenaan ja valmistui filosofian maisteriksi vuonna 1948. Samana vuonna julistettiin asekatkenta-oikeudenkäynnin tuomiot.

Keinosen lähin mies Pohjois-Karjalan suojeluskuntapiirin asekatkennässä oli kapteeni Ossian Lavola, joka istui asemaansa nähden myös poikkeuksellisen pitkään pidätettynä, 15 kuukautta.

Keinonen on meille kertonut, että he olivat Lavolan kanssa sopineet, ettei kuulustelijoille puhuta mitään muuta kuin se, minkä kuulustelijat jo muutenkin tietävät. Tämä yhteistyöhaluttomuus kuulustelijoiden kanssa johti kummankin osalta keskimääräistä pidempään vankila-aikaan.

Keinosen tuomio oli jo tullut istutuksi pidätys- ja vangitsemiskauden aikana, ja selvisi, että asekatkentaan osallistuneilla oli mahdollisuus jatkaa armeijassa.

Sotilas vai siviili ?

Keinonen oli vaikean valinnan edessä. Hakeutuako siviiliammattiin vai jäädä armeijaan.? Ystävät kannustivat häntä jatkamaan upseerinuraa. Olihan hänellä yliopistollisen loppututkinnon lisäksi poikkeukselliset sota-ansiot. Pääteltiin, että nyt ydinaseiden aikakautena sodankäynnin yhä teknillistyessä armeija tarvitsisi nimenomaan fyysikoita.

Niinpä hän päätti jäädä armeijaan ja pyrkiä sotakorkeakouluun. Silmissä kangasteli nousujohteinen ura menestyneelle sotilaille ja matemaattisten aineiden maisterille. Ja sillä uralla oli mahdollista päästä vaikuttamaan armeijan kehitykseen; kouluttaminen ja epäkohtien korjaaminen olivat Keinosen intohimo ja kannustin.

Perhe oli vuonna 1947 muuttanut Tuusulaan, vaimo käsityöopettajaksi Kansanopistoon, tytär oppikouluun.

Tammikuussa 1950 Keinonen aloitti Sotakorkeakoulun. Hän oli selvittänyt sisäänpääsyutkinnon huippupistein ja teki poikkeuksellisen linjavalinnan: sekä yleisen että sotateknillisen osaston, jolloin normaalista kaksi vuotta kestävästä koulusta tuli hänelle kolmivuotinen. Yleinen osasto palveli etenemistä joukko-osastoissa. Sotatekninen välineistö oli maailmalla kiivaan kehityksen kohteena. Sotateknisen osaston suorittaminen kuului asiaan, mikäli Keinonen matemaattisine koulutuksineen joutuisi osallistumaan tähän Suomessakin välttämättömään toimintaan. Aikaisemmin ei Suomen armeijassa jalkaväkiupseeri ollut käynyt sotateknistä osastoa.

Tapansa mukaan Keinonen heittäytyi opiskeluun koko olemuksellaan. Ja lempilause ”tavoite kirkkaana mielessä” sai tällä kertaa muodon: Sotakorkeakoulusta on aikanaan selvittävä ulos priimuksen paperein. Sotateknisen osaston kohdalla se toteutuikin, ja yleinen osasto tuli suoritetuksi kärjen tuntumassa.

Fyysisen kunnon ylläpitäminen ei tietenkään jäänyt syrjään. Viikonvaihteissa kotiin kannettiin jos jonkinlaisista prenikkaa Sotakorkeakoulun urheilukilpailuista. Eikä niitä hiihto- ja suunnistusmitaleita tullut ilman harjoitusta, olihan joukossa suuri määrä kovakuntoista väkeä. Hiihto oli Keinoselle mieluinen harjoitusmuoto silloinkin, kun hiihtokausi oli varsinaisesti ohi. Keväisin, kun pelot olivat jo sulia, mutta ojat vielä täynnä lunta, Keinonen hiihteli Tuusulan pelloilla ojia pitkin. Sivultapäin katsottuna oli erikoinen näky, kun mies näytti hiihtävän pitkin mustaa mullosta.

Keinoselle ei ollut eduksi se, että hän silminnähdessä nautti saavutuksistaan eikä osannut teeskennellä sellaista vaatimattomuutta, jota hänellä ei ollut. Vuonna 1947 Keinosen sodanaikainen esimies everstiluutnantti Viljo Laakso antoi alaisestaan monin tavoin kiittävän lausunnon. Muun hyvän ohessa hän oli kirjoittanut: ”Luonteeltaan rauhallinen, harkitseva ja hyvin vaatimaton”. Se oli loppuun asti Keinoselle tunnusomaista. Mutta hänessä oli toinenkin puoli: Jos Keinosta ärsytettiin, vaatimattomuus hävisi, eikä hän sallinut itseään poljettavan. Milloin hän oli eri mieltä opettajien kanssa - ja siihen hänellä oli usein syytä - hän ei kaihtanut tuoda julki näkemyksiään eikä välittänyt ottaa huomioon sitä, että opettajat tällöin menettivät kasvonsa.

Keinonen itse kertoo: *”Jo pääsyutkinnon virheellisesti arvostellun matematiikan kokeeni arvosanan olin nostattanut kahdeksikosta kymmppiin.”* Ja kun koulun lopulla arvostelijat olivat kuulemma löytäneet ydintaisteluvälineitä koskevasta diplomityöstä merkittävän virheen, Keinonen, joka tiesi olevansa oikeassa, haki yliopistolta fysiikan professori Simonsilta kirjallisen lausunnon siitä, että epäiltyä virhettä ei ollut. Lopulta työ palkittiin oppilaskunnan korkeimmalla stipendillä.

Keinonen ei voinut olla puuttumatta virheisiin, joita opettajat tunneillaan tekivät. Kostoksi hänellä teetettiin aikaa vieviä hänen mielestään ylimääräisiä töitä. Keinosen taistelijaaluonteen tietäen voi hyvin kuvitella, että hän tuntiessaan kokevansa vääryyttä ei voinut antaa itseään lannistettavan: määrätyt tehtävät oli tehtävä, vaikka se miten ärsytti, mutta oma voima ja osaaminen oli osoitettava, milloin siihen oli aihetta. Eipä ihme, että hän nimitti Sotakorkeakoulun ilmapiiriä kireäksi.

Meihin otti vuonna 1996 yhteyttä ye. eversti, filosofian tohtori Veli Perna, joka oli huomannut meidän osallistuvan Keinosta koskevaan sanomalehtikeskusteluun. Perna, joka viimeiset palveluvuotensa toimi Karjalan lennoston komentajana ja sitä ennen Ilmasotakoulun johtajana, oli myös ollut Sotakorkeakoulussa opettajana neljän vuoden ajan. Hän on analysoinut Keinosen asemaa armeijassa yleensä ja erityisesti Sotakorkeakoulussa, jossa hänen kokemuksensa mukaan oli paljon kritiikin aihetta.

Eversti Pernaan mukaan Sotakorkeakoulun sinänsä korkeasta tasosta huolimatta eivät opetusmetodiikka ja oppimateriaali kaikilta osin olleet 1950-luvulla tiedekorkeakoulujen tasoa.

”Taktiikan opettajat katsoivat oikeudekseen esittää kaikki luentojensa tiedot omina näkemyksinään, joita ei laajemmin perusteltu. Voimassa olevaa tietokäsitystä ei pidetty persoonattomana, objektiivisena, ihmisten yläpuolella olevana totuutena, vaan tieto sidottiin opettajien persoonaan ja arvovaltaan...”

Dokumentoinnin puuttuessa asiat, jopa kaikkein vahvimmat, suoraan sodasta saadut kokemukset ja toisaalta opettajan henkilökohtaiset ideat menivät sekaisin. Muodostettu opetushierarkia sisälsi lisäksi huomattavia sisäisiä heikkouksia.

Vilpittömästi esitetty epäily jonkin ratkaisun realistisuudesta, mikä fyysikon tapaiselle persoonallisuudelle on luontaista, voitiin katsoa loukkaavaksi. Opettajaa piti kannattaa ja tukea miltei naiiviuteen saakka; pienikin kritiikki tai huomautus, esittäjän pärsäkertoimesta riippuen, vaaransi välittömästi sen aineen opinnot. Pahinta oli tietysti opetusjärjestelmän ja sen tietosisällön arvosteleminen.

Jos opiskelijalla oli jokin erityisansio takanaan, oli se tietysti siinä opiskeluympäristössä äärimmäisen vaikuttava, kaunaisuutta herättävä tekijä jo sinänsä. Opettajakunnan oli helppo henkisesti terrorisoida haluamiaan opiskelijoita eikä negatiivisia keinoja kaihdettu.”

Veli Perna on myös keskustellut Keinosesta useiden tämän ikä- ja kurssitoverien kanssa. Keinosen vastustus ei suinkaan ollut upseerikunnassa kattava, vaan klikkiluonteinen. Päävastustajat olivat nimenomaan Keinosen kurssitovereita. Haastattelujen tuloksena on selvinnyt, että Keinosen vika oli lähinnä ”liika yritteliäisyys”. Näin eversti Perna:

”Rivien välistä oli luettavissa, että Keinosen katsottiin käsittäneen väärin yleisesikuntaupseerin ammattinäkemys. Hänen olisi pitänyt pedanttisen läksyjen luvun sijasta keskittyä ”liturgiaan” kuten mahtipontisten ratkaisujen esittämiseen tenttivastauksissa ja samalla vakuuttaa yhä uudelleen oppilaitoksen kuuluttaman taktiikan etevämmyyttä. Analyttisen käsittelytavan sijaan hänen olisi pitänyt käsitellä aihetta kuin näytelmän käsikirjoitusta. Tämä oli fyysikon täsmällistä ajattelua edustavalle Keinoselle ymmärrettävästi vaikeata.

Ristiriita on siis nähtävissä siinä, että Keinonen, ilmeisesti hyvässä uskossa, asennoitui ylimpään sotilaalliseen ammattitietouteen samalla tavalla kuin yleisestikin akateemiseen tietoon. Kaikki perustui hänen mielestään loogisesti etenevien tekijöiden ketjuun. Sotakokemukset, jotka eivät olleet mitään teatteria, olivat todennäköisesti vain vahvistaneet tätä ajattelutapaa.

Yrjö Keinosen tausta sisälsi korostuneesti sellaisia ansioita, jotka suomalaisessa kaunaisuudessa herättivät ”periaatteesta hanttiin” -asennetta. Hänen liiallinen etevyytensä aiheutti sen, että jotkut opettajat ärtyivät tai loukkaantuivat, ja oppilastovereissa syntyi kateutta.

Viitaten siihen kokonaisuuteen, mikä edellä on tuotu esiin, eversti Pernaa arvioi, että Keinosen hiillostus, eristäminen ja kampittaminen alkoivat heti Sotakorkeakoulun jälkeen, kun hänen vahvat valttinsa urakilpailussa olivat tulleet näkyviin.

Sotakorkeakoulun päätyttyä tammikuussa 1953 Keinonen sai työpaikan pääesikunnan jalkaväkitoimistossa, jossa hänen esimiehensä oli kenraaliluutnantti Kustaa Tapola. Tämä oli Mannerheim-ristin ritari ja Keinoselle mieluinen esimies, joka ”pyrki kaikessa tieteellisesti objektiivisiin tuloksiin.” Hän myös korosti reserviläisarmeijan merkitystä.

Tapola teetti alaisillaan paljon töitä. Keinonen sai seuraavan tehtävän: *”Jalkaväen tulen vaikutuksesta meillä ei ole tutkimuksiin perustuvaa pätevää tietoa. Tutkikaa tämä kysymys koko laajuudessaan sekä teoreettisesti että kokeellisesti ampumaleirillä. Saatte aikaa kaksi vuotta tutkimuksiin ja tulosten julkaisemiseen kirjana.”* Kirja ”Jalkaväen tulen vaikutuksesta” ilmestyi 1954. Se sisälsi myös selvitykset tykistön ja kranaatinheittimistön tulen vaikutuksesta ja tuli kuulumaan Sotakorkeakoulun pääsytutkintoon.

Keinonen osallistui myös kevyen singon kehittämiseen. (Tytärkin oppi siinä sivussa mitä tarkoittaa rekyyli – sinkohan on rekyylitön eli ei pääse potkaisemaan taaksepäin).

Keinonen näki Tapolan alaisuudesta myös haittaa. Koska Tapola oli huonoissa väleissä puolustusvoimain komentajan kenraali Kaarlo Heiskasen kanssa, hänen oli vaikea saada alaiensa hyväksi tekemiään esityksiä läpi.

Jalkaväkitoimistossa työskentelynsä ohella Keinonen toimi ase- ja ampumatekniikan opettajana Sotakorkeakoulussa. Suhde tähän kouluun oli siis joistakin ristiriidoista huolimatta jäänyt positiiviseksi, ja siellä osattiin antaa arvoa Keinosen tiedoille ja taidoille.

Tapola siirtyi eläkkeelle jalkaväen tarkastajan virasta keväällä 1955 ja evästi seuraajaansa kenraaliluutnantti Sakari Simeliusta: Keinonen olisi siirrettävä kentälle pataljoonan komentajaksi ja ylennettävä everstiluutnantiksi.

Keinonen joutui vielä kirjoittamaan Simeliuksen puolesta ja tämän nimissä Tekniikan Maailmaan tutkielman aiheesta ”Jalkaväen taktiikka ja teknillinen kehitys toisen maailmansodan jälkeen”. Keinonen kirjoittaa: ”Sain aikanaan tekijäpalkkion, pian ylennyksen everstiluutnantiksi ja Simeliuksen allekirjoittaman hienon upseeriarvostelun kolmen vuoden toiminnastani jalkaväkitoimistossa”.(Huipulla. Muistelmia puolustusvoimain komentajakaudeltani, Tammi 1977)

Yhdentoista vuoden majurina olo päättyi. Myös upseeritoverien mielestä ylennystä oli kohtuuttomasti viivytetty ja tämä näkyi onnitteluteksteissä: ”Raivoisat onnittelut oikeus on voittanut”, ”Valtaisat onnittelumme”

Keinonen siirrettiin everstiluutnantin virkaan Mikkeliin Savon prikaatiin. Nyt hän pääsi mielityöhönsä.

”Kasvavalla innolla puuhasin pataljoonan koulutuksen tehostamiseksi, sen hengen kohottamiseksi sekä kurin ja järjestyksen parantamiseksi. Mieleeni palautuivat nopeasti sodan ajan arvokkaat kokemukset alaisten kohtelusta ja kannustamisesta.”(Huipulla)

Keinonen oli jalkaväkitoimiston aikoihin osallistunut lähitaisteluopetukseen. Nyt hän sai tehtäväkseen kirjoittaa lähitaisteluoppaan, joka valmistui vuonna 1956 ja oli käytössä puolustusvoimissamme vuoteen 1990 asti.

Mikkelissä oli erinomaiset mahdollisuudet kuntoiluun, ja Keinonen pääsi armeijan hiihtomestaruuskilpailuissa ensimmäiselle sijalle 43-vuotiaiden sarjassa.

Divisioonan komentajalta kenraali Kai Savonjouselta tuli suuren koulutustarkastuksen jälkeen tyytyväinen lausahdus: ”Jos everstiluutnantti näin jatkaa – kunnian kukko laulaa”.

Vain puolitoista vuotta kesti Mikkelin aikaa, kun huhtikuussa 1957 eteen tuli epämieluisa käsky siirtyä pääesikunnan aseosastoon panssarivaunutoimiston päälliköksi.

Puolustusvoimain komentajalle kenraali Kaarlo Heiskaselle ilmoittautuessaan Keinonen kysyttäessä vastasi, ettei pidä uudesta tehtävästään. ”Kun ryhdyin upseeriksi, näin omaksi alakseni kenttäupseerin uran.” Heiskanen kysyi vihaisen oloisena, miksi Keinonen oli sitten mennyt Sotakorkeakoulun sotatekniselle osastolle. Keinonen vastasi, että hän oli käynyt myös yleisen osaston, ja että aikaisemmin hänelle oli sanottu, että sodankäynnin teknillistyessä yleisjohtajienkin oli välttämätöntä perehtyä myös sotatekniikkaan.

Vastalauseet eivät auttaneet. Tuntui siltä, että hänen uransa tielle oli nyt pantu panssarivaunun kokoinen este:

”Aseosastossa oli homehtumassa neljä virkaiältään minua vanhempaa everstiluutnanttia ja vain yksi everstin virka. Vilkaistu virkaikäkaleriin osoitti, että joutuisin auttamatta lähtemään everstiluutnantin eläkkeelle 55-vuotiaana... Miksi haluttiin jättää käyttämättä armeijan hyväksi työllä ja hiellä ja sodan kiirastulessa hankittu ammattipätevyuteni ja mitätöidä koko meriittilistani...” (Huipulla)

Hänet oli hyllytetty.

Keinoselle ei selvinnyt, miten ja kenen toimesta hänen siirtonsa oli junailtu. Hän mainitsee kuitenkin kirjassaan ”Huipulla” everstiluutnantti Kauko Pöyhösen, joka kerrotun mukaan Keinosen jalkaväiketoimiston aikoina ei ollut halunnut kuunnella tämän meriittilistoja.

Puolustusvoimissa palveli kerrallaan kolmattakymmentä kenraalia, noin 70 everstiä ja puolitoistasataa everstiluutnanttia. Tämä joukko oli jo niin pieni, että kaikki tiesivät toisensa ainakin saman aselajin puitteissa. Tämän joukon jäsenet olivat myös sekä esimiesten että toistensa jatkuvan tarkkailun kohteena, sillä noin puolet everstiluutnanteista oli kohoava eversteiksi ja näistä taas noin kolmasosa kenraaleiksi.

Pöyhönen oli Keinosta vanhempaa kadettikurssia vaikkakin iältään kuusi vuotta nuorempi. Hänkin oli sodassa ansioitunut, mutta Keinonen oli selvä uhka hänen korkealle tähtäävälle urakehitykselleen. Keinonen antaa kirjassaan ymmärtää, että Pöyhönen saattoi olla jossain tekemisissä hänen epämieluisan siirtonsa kanssa.

Jalkaväentarkastaja Simelius ei asiasta ottanut vastuuta: ”Tässä siirrossa minulla ei ole osaa eikä arpaa”.

Keinonen joutui pääesikunnan aseosaston panssarivaunutoimistoon ”romujen sekaan”. Armeijalla ei ollut varoja uusien taisteluvälineiden hankintaan. Keinonen tunsu olevansa siellä ”tyhjän panttina”, jossa ”vain peruskorjailtiin sodanaikaisia aseita ja yritettiin varjella niitä ruostumiselta lahoavissa varikoissa”. Olihan siellä mielenkiintoistakin: kevyen singon kehittäminen oli viimeistelyvaiheessa, uusi rynnäkkökivääri oli työn alla. Keinonen työskenteli myös ydinase- ja ohjustoimikunnassa ja kirjoitti ydintaisteluvälineiden sen aikaisista kehitysvaiheista.

Kun nyt virkaikäkalerin perusteella näytti siltä, että hän oli uransa huipulla ja matkansa päässä paikassa, joka ei edes vastannut hänen mieltymyksiään ja kykyjään, hän päätti vuonna 1957 lähteä armeijasta ja alkoi miettiä mahdollisia siviilitehtäviä.

Mitä merkitsee virkaikä

Vapaussodan jälkeen Suomen armeijan upseeriston muodostivat jääkäripataljoonan upseerit, vuosisadan alussa lakkautetun Haminan Kadettikoulun kasvatit ja Venäjällä koulutuksen saaneet upseerit.

Itsenäisen Suomen upseerikoulutus aloitettiin syksyllä 1918 Viipurin lähellä sijaitsevassa Markovillassa, joka oli tsaarinaikainen opettajaseminaari. Ensimmäiseltä kurssilta valmistui 180 upseeria. Nämä ”markovillalaiset” olivat saaneet enimmillään kuuden kuukauden koulutuksen.

Itsenäinen Suomen varsinainen Kadettikoulu aloitti toimintansa kenraalimajuri Hannes Ignatiuksen johdolla vuonna 1919 Helsingissä. Kadettikoulusta valmistuttuaan nämä ammattiupseerit – aktiiviupseerit, joiksi heitä kutsutaan – siirtyvät varsinaiseen työhönsä, joka rauhan aikana on erilaista sotaan valmistautumista. Tärkein näistä rauhan ajan tehtävistä on kouluttaa asevelvollisista taistelukykyisiä sotilaita ja joukkoja sotaan varten.

Joukon taistelutaitojen ohella sotamenestys riippuu ratkaisevasti joukon johtajasta. Huippukoulutuksen saanut osastokin voi tuhoutua vain esimiehen kyvyttömyyden vuoksi. Jo rauhan aikana pitäisi siis upseereiden ylennyksistä ja sijoituksista päättävien rohjeta tehdä päätökset ensisijaisesti upseerin osoittaman joukkojen johtamiskyvyn ja muiden sodassa vaadittavien ominaisuuksien perusteella. Tämä näyttää kuitenkin olevan helpommin sanottu kuin tehty.

Vähän yli 20 vuotta oli itsenäinen Suomi ollut olemassa, kun kansakunnan puolustuskyky ja -tahto joutuivat sananmukaisesti tulikokeeseen. Talvi- ja jatkosodissamme niin miehistö kuin upseeristokin pantiin tahtomattaan todelliseen testiin. Osa komppanioista (100 – 200 sotilasta), pataljoonat (n.1000 sotilasta) ja sitä suuremmat joukko-osastot olivat ammattiupseeriemme johdossa. Sodissamme heidän ratkaisunsa koskettivat välittömästi satoja tai tuhansia sotilaita. Ryhmät, joukkueet ja osa komppanioista olivat reserviläisten johtamia.

Taistelujen alettua voitiin tarkastella johtajien kyvykkyyttä selviytyä annetusta tehtävästä ja tarvittaessa siirtää upseereita tehtävästä toiseen. Ja näin todella taistelujen kestäessä tapahtuikin.

Talvisotamme aikana heikkoa upseeriainesta siirrettiin rintamajoukoista vähemmän tärkeille paikoille.

Välirauhan aikana vuosina 1940–1941 nämä siirretyt upseerit oli kuitenkin jo palautettu takaisin joukkoihin. Jatkosodassa Suomen hyökkäysvaiheessa syksyllä 1941 heidät jouduttiin jälleen siirtämään pois pystyvempien johtajien tieltä.

Suomen armeija ei tässäkään asiassa näyttänyt oppivan edes sodan verisistä kokemuksista. Hyökkäysvaiheen taistelujen tauottua asemasodaksi näitä sotatoimissaan epäonnistuneita upseereita palautettiin vuosina 1942–1943 jälleen rintamajoukkoihin.

Venäläisten suurhyökkäys alkoi kesäkuussa 1944, ja taistelu itsenäisen Suomen olemassaolosta kiihtyi kaikilla rintamilla. Nämä äärimmäisen kovat torjuntataistelut seuloivat jälleen jyvät akanoista. Huonoja johtajia siirrettiin syrjään jo kolmannen kerran.

Tässä olisi jo toivonut suomalaisen sanonnan ”kolmas kerta toden sanoo” pitävän paikkansa.

Mutta kuinkas sitten kävikään! Sodan ollessa lopuillaan ja Lapin sodan vielä jatkuessa syksyllä 1944 nämä kyvyttömyyden vuoksi syrjään siirretyt aktiiviupseerit palautettiin ”virkaikä mukaisesti” johtotehtäviin, ja kyvykkäämmät mutta virkaiältään nuoremmat upseerit saivat lähteä armeijasta tai tyytyä vaatimattomiin virka-asemiin.

Kaikki armeijat ovat muodostaneet jonkinlaisen järjestelmän, jolla upseeriylennykset ja siirrot vaativimpiin tehtäviin tapahtuvat.

Napoleonin kerrotaan ennen ratkaisevia taisteluja kyselleen kenraaleiltaan, kenellä on ollut ”sotaonnea”, ja määränneen johtotehtäviä tämän perusteella. Hyvällä johtajalla kun on yleensä enemmän ”sotaonnea” kuin huonolla.

Suomen armeijassa ns. virkaikäjärjestelmä on ollut ylennysten kivijalka, ja sen taustat juontavat juurensa kauas Ruotsi-Suomen ajoille.

Filosofian tohtori ye-everstiluutnantti evp Keijo Elo on kirjoituksessaan Aamulehdessä 5.3.2000 käsitellyt virkaikäjärjestelmän historiaa:

”Virkaikään painoarvon takia oli edullista saada poikalapsi mahdollisimman nuorena merkityksi joukko-osaston palvelusrullaan. Vuonna 1698 hallitus oli määrännyt, että kuhunkin komppaniaan saatiin ottaa neljästä kuuteen 15 vuotta täyttäneitä nuorukaista, jos ruotu suostui asiaan.

Vuoden 1738 valtiopäivillä korostettiin erityisesti virkaikäansoiden huomioon ottamisen tärkeyttä ylennysehdotusten ja nimitysten yhteydessä.

Kun tarjokkaiden lukumäärää myöhemmin rajoitettiin väljentyi ikää koskeva ehto. Nuorukaisen ei tarvinnut enää olla vähintään 15-vuotias päästäkseen rykmentin tarjokaskunnan jäseneksi. Uusi ikämääre oli mahdollisimman venyvä: Taito hallita kivääriä riitti takeena. Alaikäisten poikien osuus tuli leimaa antavaksi etenkin sen jälkeen kun virkaikä oli omaksuttu ylennysvuoroisuuden varmimmaksi ja samalla ainoaksi mittapuuksi vuonna 1756.

Varsinkin kustavilaisena aikana saattoi kuitenkin tavata jopa sylilapsia komppanioiden vakanssinumeroilla eikä lopuksi näyttänyt olevan takeita edes siitä, ettei poikia jo ennen syntymäänsä merkittäisi rykmenttien tarjokaskunnan jäseniksi.”

Miten tämä upseerikunnan ylennyksiä ja siten koko puolustuslaitoksen kehitystä ohjaava järjestelmä toimi itsenäisessä Suomessa?

Virkaikä alkaa siitä kun saa upseerin viran, eli käytännössä kadettikoulun päätyttyä. Mitä enemmän vuosia on ollut ammattiupseerina, sitä enemmän on ”virkaikää”.

Rauhan aikana virkaikäjärjestelmä onkin helppo ratkaisu niille, jotka ylennyksistä päättävät. Edetään ylennyksissä kadettikurssijärjestyksessä, jolloin ei jouduta vertailemaan kuin pienen joukon jäseniä – yhden kadettikurssin henkilöitä – keskenään. Tässä järjestelmässä voi aina pudottaa myöhemmältä kadettikurssilta valmistuneen upseerin odottamaan virkaikävuoroaan olipa tämä upseeri kuinka pätevä tahansa.

Sotamme kuitenkin osoittivat kuinka huono virkaikä perustuva ylennysjärjestelmä on. Sodassa vallitsevat sodan lait, ja tämä jouduttiin olosuhteiden pakosta ottamaan huomioon sodan ajan ylennyksissä ja tehtäväsiirroissa. Kansakunnan kohtalon ollessa vaakalaudalla virkaikäjärjestelmästä jouduttiin tinkimään, ja pätevät upseerit etenivät vaativampiin tehtäviin. Samalla he myös ohittivat virkaikänsä vanhempia upseereita.

Mannerheim-ristin ritari, valtiotieteen tohtori hc, ye-everstiluutnantti Wolf H. Halsti on kuvannut useissa kirjoituksissaan tätä virkaikäjärjestelmää. Halsti oli aktiiviupseeri, joka taisteli sodissamme eri rintamilla aina Lapin sotaan saakka.

Näin Halsti kuvailee tuntojaan kirjassaan ”Aika vaatii veronsa”(Otava 1974).

”Mitä pitemmälle jatkosota eteni sitä vakuuttuneemmaksi tulin siitä, etten sodan päätyttyä haluaisi jatkaa palveluani sotilaana. Olin yhtä vakuuttunut sotilaiden tarpeellisuudesta Suomelle kuin ennenkin, ei siitä ollut kysymys, vaan aivan henkilökohtaisista asioista. Olin talvisodan alusta saakka hoitanut sotilasarvoani suurempia töitä, ja ennen kaikkea olin hoitanut

ne oman pääni mukaan välittämättä kirjoitettiin niistä enimmäkseen teoretisoivista ja epätarkoituksenmukaisista ohjeista ja neuvoista, joita oli satanut ylleni takaapäin... Itsenäiseen asemaan taas en alalla päässisi aikoihin, sen saatoinkin arvata etukäteen. Olin kymmenisen vuotta jääkäripolvea ja viitisen vuotta vapaussodan upseeripolvea nuorempi, ja olin vakuuttunut siitä että molemmat pitäisivät kynsin hampain kiinni johtopaikoistaan viimeiseen saakka. Niinpä olisin liian vanha – ainakin saamaan todella jotain aikaan – silloin kun viimeinen markovilliitti vetäytyisi vanhuuden lepoon, olisin eläkeiän kynnyksellä.

Aina jatkosodan loppuvaiheeseen saakka nämä ajatukset olivat taustalla, eräänlaisena lievänä pahoinvointina tulevaisuutta joskus ajatellessani. Mutta sitten, istuessani marraskuussa 1944 vajaan ja unohdetun varusmiesrykmentin komentajana Kaaresuvannon poltetun kylän eräässä tietyöläisten jättämässä korsuntapaisessa, alkoi asia todella ahdistaa. Syynä oli sotilasjohdon tapa hoitaa sodan jälkeisiä upseerisijoituksia.

Nuori, sodassa toimeen tullut ja jopa kunnostautunut polvi oli tietenkin odottanut, että siitä rauhan kannalle siirryttäessä pidettäisiin hyvää huolta. Vähin mitä odotettiin oli että sodan aikana toimintakyvyttömiksi osoittautuneet nyt siirrettäisiin reserviin, pois tieltä.

Odotusten sijasta saatiin määräys kotiuttaa kaikki ne upseerit, joilla ei ollut vakinaiseksi nimitystä. Se merkitsi juuri täsmälleen nuoren sotien välisenä ja jatkosodan aikana tulleen polven lähtöä, sillä viimeiset nimitykset olivat vuodelta 1939. Ilmeisesti aiottiin ottaa ratkaisevaksi kriteeriksi juuri vakinaiseksi nimitys ja sillä tavalla vielä kerran palauttaa virkoihinsa koko vanha sodan aikana käyttökelvottomaksi osoittautunut ja ennestään kolmasti karsittu ja kahdesti palautettu joukko. Ratkaisu oli tietenkin nuorille isku vasten kasvoja...

Sitten tuli kaukaiseen Kaaresuvantoon, joskus joulukuun alkupäivinä, sijoitusluettelo. Minut oli määrätty pataljoonan komentajaksi eräeseen Kaakkois-Suomen jalkaväkirykmenttiin jollekin Haminan takaiselle kasarmialueelle. Ei se mitään..., mutta eri asia oli rykmentin upseeriluettelo. Siinä oli paria henkilöä lukuun ottamatta pelkästään sodassa epäonnistuneita 'vanhuksia' esipuseeriportaassa ja puolet samaan ikäluokkaan kuuluvia komppanianpäällikköportaassa. Joukossa oli useita, joita itse olin joutunut karsimaan kelvottomuuden takia, yksi sellainen jota olin ollut kolme kertaa ajamassa pois. Tässä en suinkaan tarkoita sitä, että kaikki olisivat olleet moraalisesti kelvottomia, vaan osa oli yksinkertaisesti ruumiillisesti ja henkisesti loppuunkuluneita. Tulevaisuuden kannalta kelvottomuuden syy kuitenkin oli samantekevä. Ratkaisevaa oli havainto, että näitä 45–55-vuotiaita nähtävästi aiottiin pitää paikoillaan ja meikäläisten tien tukkeina säädettyyn eläkeikään saakka. Se merkitsisi meille paikallaan polkemista vähäpätöisissä viroissamme vielä 5–10 vuoden ajaksi...

Näin tämä sodassa menestynyt ja Mannerheim-ristillä palkittu aktiiviupseeri Wolf H. Halsti siirtyi armeijasta siviilitehtäviin. Halsti oli sentään käynyt kadettikoulun heti asevelvollisuutensa jälkeen vuosina 1933–35 joten hänellä oli upseerivuosia eli ”virkaikäkin” jonkin verran ennen talvisodan alkua. Hän oli ansioillaan sota-aikana ylennyt kapteenista everstiluutnantiksi ja täten ohittanut virkaiältään vanhempia upseereja. Taisteluiden aikana ylennysjärjestelmä toimi siis pääpiirteiltään niin kuin sen armeijassa pitäisi aina toimia eli ylennetään pätevyiden mukaan. Tämä kuitenkin sekoitti – kuten Halstin esimerkki osoittaa – armeijan harmonista virkaikään perustuvaa ylennysautomaattia.

Halstin tavoin moni muukin pätevä upseeri jätti armeijan, kun kyvykkyydelle ei siellä sodan jälkeen näyttänyt olevan käyttöä.

Virkaikäjärjestelmän kannalta todellisen ongelmaryhmän muodostivat sotiemme aikana upseeriuralle lähteneet reservin upseerit.

Monet johtajina menestyneet ja sodassa palkitut reserviläiset valitsivat sodan aikana upseeriuran ja lähtivät sodan vielä kestäessä Kadettikouluun. Osa näistä reservin upseereista oli suorittanut asevelvollisuutensa vuosia ennen sotiemme alkua. He olivat olleet siviilissä joko työuralla tai opiskelemassa yliopistossa tai muissa oppilaitoksissa kuten Keinonen. Nämä sodan aikana Kadettikouluun lähteneet reservin upseerit olivat siis iältään vanhempia kuin heti asevelvollisuuden jälkeen samalle kurssille tulleet toverinsa.

Valmistuttuaan sodan ajan kadettikurssilta vuonna 1943 kapteeni Yrjö Keinonen oli yli 30-vuotias mutta hänellä ei ollut yhtään vuotta virkaikää, sitä alkoi kertyä vasta nyt.

Monet reservin upseerit olivat sota-ansioittensa perusteella saaneet ylennyksiä ja ohittaneet suuren joukon aikaisemmilta kadettikursseilta valmistuneita ”virkaiältään” vanhempia ammattiupseereita. Sodan olosuhteissa tämä armeijan perinteiden vastainen ylentäminen oli pakko niellä. Upseerikunnassa ei kuitenkaan hyväksytty tätä virkaiän ohittamista ylennyksissä, vaikka ylennysten perusteet olivat jokaiselle ajattelevalle ihmiselle päivän selvät, menestyminen upseerin todellisessa ammattikokeessa eli sodassa.

Sota-ajan eräänlaista ylennysennätystä pitävät hallussaan Yrjö Keinonen ja Jukka Malmivaara. Sotimme läksi yli kymmenentuhatta reservin vänrikkiä, näistä vain nämä kaksi ylenivät aktiivimajureiksi. Molemmat palkittiin ylennysten lisäksi ansioistaan monin kunniamerkein –Yrjö Keinonen peräti Mannerheim-ristillä.

Näitä sodan aikana reservin upseereista koulutettuja aktiiviupseereja pidettiin ”syрjästä tulleina”, ”sivusta upseerikuntaan hypänneinä”, joilta puuttui ”todellinen upseerijattelu” ja ammattikunnan sisäisten, kirjoittamattomien sääntöjen riittävä tuntemus ja kunnioitus. Siviilissä hankittu lisäkoulutus koettiin upseerikunnassa tarpeettomana, jopa vaarallisena ja pelottavana. Jos sen merkitys tunnustettaisiin ja sille annettaisiin painoa, se voisi uhata ammattiveljien virkaikäjärjestelmän mukaista ylenemistä ja pääsyä paremmille palkoille. Ne upseerit, joilla ei ollut osoittaa erityistä sodan ajan menestystä eikä ansioita rauhan ajan joukko-osastojen koulutuksessa ja johtamisessa, kannattivat tietysti ylennysperusteeksi pelkästään virkaikää. Kyvyiltään ja ansioiltaan samanveroisia ylennettäessä järjestelmä luonnollisesti puolustikin paikkaansa.

Virkaikäjärjestelmän sokea soveltaminen ei ulkopuolisin silmin tunnu järkevältä. Sotakokemuksemme osoittivat tuon menettelyn typeryyden.

Virkaikäjärjestelmään palaaminen ja kyvyttömyksi osoittautuneiden upseereiden palauttaminen määrääviin aseisiin vaikeutti ja osin esti sodissamme saatujen kokemusten hyödyntämisen puolustusvoimissamme. Tämä puolustusvoimien paluu ja ”jähmettyminen 1930-luvulle” kesti aina 1960-luvun puoliväliin saakka, jolloin –Halstin sanoja lainaten – ”viimeinen markovilliitti” Sakari Simelius siirtyi puolustusvoimien komentajan paikalta eläkkeelle, ja kehittäjäksi tiedetty kenraalimajuri Yrjö Keinonen nimitettiin komentajaksi ohi virkaiältään vanhempien kenraalien.

Panssarivaunutoimistosta kentälle

Keinonen näki uransa armeijassa päätyvän pääesikunnan aseosaston panssarivaunutoimistoon ”romujen sekaan” ja päätti jättää puolustusvoimat.

Keinosen isä oli kultaisella ansiomerkillä palkittu maalaisliiton veteraani. Käydessään hänen luonaan Joensuussa Keinonen tuli jollekin sikäläiselle poliitikolle kertoneeksi aikeestaan ryhtyä etsimään työtä siviilistä. Sellaista lupailtiin, jos Keinonen antaisi nimensä puolueen kirjoihin. Mikäs siinä. Sielu alkoi jo olla irti armeijasta, joka kohteli kaltoin antaumuksellista palvelijaansa. Keinonen ei kuitenkaan puolueeseen liittynyt eikä Yrjö Keinosta ei ole koskaan merkitty maalaisliiton jäsenrekisteriin, eikä hän ole yhtään jäsenmaksua maksanut, joten puhe Keinosen ”puolueen jäsenyydestä” ei pidä paikkaansa.

Syksyllä 1958 Keinoselle tarjottiin mahdollisuutta palata kentälle. Komentopäällikkö, kenraalimajuri Jorma Järventaus soitti ja kysyi halukkuutta lähteä Lappeenrantaan Uudenmaan rakuunapataljoonan komentajaksi. Asia oli Keinosen puolelta heti selvä. ”Kenraali Heiskanen, Kylmä-Kalle, oli vihdoinkin antanut minulle anteeksi sen, että olin ollut Tapolan mies.”

Heiskasella oli valta, mutta ei syytä syrjiä Keinosta. Hän oli ilmeisesti tämän ansioita ja työhaluja paremmin mietittyään päättänyt toimia ehkä vastoin joidenkin alaistensa esityksiä. Keinosen siviilisuunnitelmat ja puolueen jäsenyys jäivät taakse. Ura puolustusvoimissa sai jatkaa.

Keinonen kirjoittaa:

”Kun ilmoittauduin Kouvolassa divisioonan komentajalle kenraaliluutnantti Savonjouselle tämä sanoi: Tässä ovat ansioluettelonne ja upseeriarvostelunne. Jotta ette tulisi itserakkaaksi en lue näitä teille; kiinnitän huomionne vain yhteen seikkaan. Löysätkää hieman vauhtia.

Mutta Uudenmaan rakuunapataljoonassa jatkoin kouluttajan ja kasvattajan työtäni samojen periaatteiden mukaisesti ja samalla puhdilla kuin parhaimmillani Savon prikaatissa, nyt vain huomattavasti kokeneempänä. Harjoitukset olivat vieläkin lennokkaampia, koska kyseessä oli pyörillä liikkuva jääkäripataljoona.”

Lappeenrannassa Keinonen oli puheenjohtajana toimikunnassa, joka keräsi varoja, laati käsikirjoituksen ja ohjasi suomalaisen ratsuväen historiaa koskettelevan filmin. Joukko-osastolta oli puuttunut perinteiden vaalimisen kannalta hyödyllinen dokumentti, ja nyt valmistunut elokuva, ”Hakkapeliitat”, jota oli filmattu kotimaan lisäksi Saksassa ja Ruotsin museoissa ja arkistoissa, sai arvostelumenestyksen.

Keinonen kirjoittaa:

”Koulutustarkastuksissa rakuunapataljoona, jossa erityisesti kanta-aliupseerikunta oli huippuluokkaa, sai erittäin korkeita arvosanoja, kenties vielä tänäinkin lyömättömiä. Samoin kunnostautui rakuunapataljoona joukko-osastojen välisissä puolustusvoimien urheilukilpailuissa.”

Muuatta koulutusnäytöstä oli seuraamassa koko divisioonan joukko-osastojen komentajisto. Kenraaliluutnantti Ali Koskimaa, joka oli kenraali Savonjousen seuraaja divisioonan komentajana kiitteli pataljoonan korkeata koulutustasoa. Tarkastuksen päätyttyä hän sanoi Keinoselle:

”Tapaan huomenna kenraali Simeliuksen (hänestä oli tullut Heiskasen jälkeen uusi puolustusvoimien komentaja) ja kerron hänelle tänä päivänä näkemästäni. Uskallan jo nyt sanoa, että perästä kuuluu hyvää.”

”Viikkoa myöhemmin minut nimitettiin everstin virkaan ja määrättiin Porin prikaatin komentajaksi.”(Huipulla).

* * *

Palvelu Turussa Porin prikaatissa oli hyvää aikaa. Keinosen oli onni saada esimiehekseen divisioonan komentaja kenraaliluutnantti Adolf Ehrnrooth, ”persoonallisuus vailla vertaa, täsmällinen, karski sotilas ja samalla sydämellinen lämmin ihminen”, Keinosen sanoin. Nämä sodan ajan tunnetusti ”edestä johtaneet” Mannerheim-ristin ritarit näyttävät ymmärtäneen ja arvostaneen toisiaan, koska kumpikin oli kokenut, miten menettelemällä sodassa taistelut voitetaan.

Jalkaväkitoimistossa Keinonen oli syvällisesti paneutunut ase- ja ampumatekniikkaan tutkimustuloksena kirja ”Jalkaväen tulen vaikutuksesta” ja todennut, miten hänen toimintatapansa pataljoonan tasolla Mikkelissä ja Lappeenrannassa tuottivat hyvää tulosta. Nyt hän saattoi yhdistää sodan ja rauhan ajan tiedot ja taidot suuren joukko-osaston saattamiseen taistelukentän ankaria vaatimuksia vastaavaksi.

Haastattelimme jalkaväenkenraali Ehrnroothia 2.3.2000. Hän lausui:

”Kun eversti Keinonen tuli Porin prikaatin komentajaksi, totesin hänessä hyvän rintamaupseerin. Hän pystyi järjestämään harjoitukset ja koulutukset niin, että ne vastasivat tositalannetta taistelukentällä.”

Keinonen kuvaa kirjassan Huipulla, miten hän kehitti itseään jatkuvasti ja hankki uutta tietoa. Taktiikkaa hän opiskeli tilaamalla Sotakorkeakoulusta siellä pidetyt karttatarjoitukset malliratkaisuineen. Hän tunsu Lappeenrannan ajalta jalkaväentarkastajaksi ja koulutuspäälliköksi siirtyneen kenraali Koskimaan johdolla uusitut kenttäohjesäännöt, joita osasi soveltaa muun muassa karttatarjoituksissa.

Keinosen alaisena Turussa palveli koulutustehtävissä majuri Toivo Lehmusvirta. He olivat kadettikurssitovereita, ja tavanneet myöhemmin Niinisalossa suoritetuissa koeammuntatilaisuuksissa 1950-luvun alkupuolella.

Lehmusvirta kertoi Keinosen Turkuun tultuaan sanoneen: teemme Porin prikaatista puolustusvoimien parhaan joukko-osaston, keskitymme erityisesti asevelvollisten koulutukseen ja fyysisen kunnan kohottamiseen. Ja näin myös kävi. Koulutusta kovennettiin ja monipuolistettiin. Rakennettiin mm. taisteluratoja, jotka silloin olivat uutta. Porin prikaati kahmi mestaruuksia puolustusvoimien urheilukilpailuissa ja menestyi koulutustarkastuksissa, joissa mitataan joukon sotilaallinen suorituskyky.

Keinonen oli sitä mieltä, että onnistuakseen kouluttajan tehtävässään esimiehen on jatkuvasti oltava perillä alaistensa asenteista, toiveista ja mielialoista. Tätä varten hän kirjoitutti jokaisen saapumiserän kotiutuvilla upseerikokelailla ja alikersanteilla aineen aiheesta ”Havaintoja varusmiespalveluajalta; etuja ja varjopuolia”. Aineiden sanoma antoi koko Porin prikaatin kantahenkilökunnalle arvokasta tietoa, jota seuraavan saapumiserän koulutus- ja kasvatustyössä käytettiin hyväksi. Keinosen mukaan näistä varusmiehiltä saaduista palautteista kootut tiedot olivat pohjana hänen myöhemmin puolustusvoimain komentajana tekemilleen uudistuksille.

Keinonen kertoo kirjassaan ”Huipulla”, miten kenraali Ehrnrooth suuren neljä päivää kestäneen jalkaväentarkastaja Koskimaan johdolla suoritettujen koulutustarkastuksen jälkeen oli kysynyt häneltä:

- Miten ihmeessä sinun prikaatiasi on voinut saada näin hyvän tarkastuskertomuksen?
- Herra kenraali, Porin prikaati on hyvä joukko-osasto.

Mitä Lehmusvirta kertoi menestymisen salaisuudesta?

”Se oli meidän aktiivisuutemme. Eversti Keinonen teki valtavasti työtä. Hän oli rehti, osasi kiittää, vaati, mutta myös palkitsi ja antoi lomiamia. Koko prikaati oli sataprosenttisesti hänen takanaan, olihan ylpeyden aihe olla kaikilla alueilla maan paras joukko-osasto”.

Keinonen oli siis pystynyt motivoimaan prikaatin eri komentoportaat usean tuhannen miehen yksikössä. Tässä Keinonen osoitti tuloksellista yhteistyökykyä kuten aina ennenkin.

Sen lisäksi, että koulutus Porin prikaatissa kauttaaltaan oli vaativaa ja tehokasta, Keinonen vielä erityisesti valmensi joukkonsa koulutustarkastuksiin. Hän muun muassa käski ampujat edellisenä päivänä tarkkuuttamaan aseensa, ja se oli joidenkin upseerien mielestä väärin.

Voi kyllä ihmetellä, mitä väärää siinä on, että sotilaat tarkkuuttavat aseensa ennen taistelua.

Mutta Lehmusvirta oli myös toppuutellut Keinosta: ei kannattaisi lähteä niin voimakkaalle palkitsemislinjalle, esimerkiksi että koko komppania pääsee lomalle, siitä syntyy kateutta prikaatin ulkopuolella.

Ja oikeassahan Lehmusvirta oli. Divisioonan esikuntaan oli tullut kanteluista, että Keinonen antaa liikaa kuntoisuuslomiamia, saa koulutustarkastuksissa oikeastaan parempia arvosteluja kuin mitä ansaitsisi, ja vielä haalii omiin joukkoihinsa hyvä urheilijoita.

Muiden joukko-osastojen komentajat tuntuivat olevan sitä mieltä, että ei näin hyviä koulutustuloksia tarvita! He eivät Lehmusvirran sanoin ”laiskuuttaan, saamattomuuttaan tai järjen puutteesta halunneet repiä itsestään niin paljon kuin mitä Keinonen teki”, minkä seurauksena eivät saaneet varusmiehistä irti yhtä hyviä suorituksia. Seurauksena oli kateutta, mikä johti jopa syytelyihin.

Lehmusvirta selvisi koulutuspäällikkönä kanteluista vastaamalla, että prikaatin komentaja Keinosen menetelmillä tehdään sekä fyysisesti että psyykkisesti hyviä taistelijoita. Tarvittaessa Keinonen oli taustakirjoittajana näihin prikaatin koulutusosastosta divisioonan esikuntaan ja pääesikuntaan lähetettyihin selostuksiin. Hän tuki siten alaisiaan, jotka joutuivat perustelemaan vanhasta käytännöstä poikkeavien toimintamuotojen käynnistämisen ja toteuttamisen.

Lehmusvirta kertoo nähneensä, että ”nämä heput tiesivät, että Keinonen ajaa heistä vielä ohi” ja olivat kärkkymässä löytääkseen tämän tekemisistä moittimisen aiheita. ”Ei anneta heille aseita käsiin”, hän oli varoitellut.

Tässä yhteydessä tulee mieleen Mikkelin aikaisen everstiluutnanttitoverin Alf Vaasterän evästys Keinokselle:

”Sinulla on perässäsi kadehtijoiden musta laahus, joka tulee kasvamaan, mitä pitemmälle urallasi etenet. Kadehtijasi tulevat estämään ylennyksesi, jos olet vain hyvä. Sinun tulee olla parempi kuin muut.”

Nyt oltiin edetty Vaasterän lausunnosta viisi vuotta eteenpäin ja everstin asteelle, ja läheisen alaisen ”korviin tuli kaikenlaista”. Lehmusvirta oli sitä mieltä, että olisikin riittänyt, että Keinonen oli paras. Ylivoimaisuudesta olisi pitkän päälle pikemminkin haittaa, se oli urakilpailijoista sietämätöntä.

Näyttää siltä, että upseereilla oli olemassa eräänlainen vaivannäön standardi, jota ei sopinut ylittää, jos mieli esiintyä ”oikeana” ammattikunnan edustajana. Keinonen ei tällaisia upseerikunnan kirjoittamattomia lakeja ”ymmärtänyt”, vaan luonteensa mukaisesti otti itsestään kaiken irti myös

rauhan oloissa, niin kuin oli tehnyt sodassa ja sai alaisensakin innostetuksi samaan: taistelemaan ja tekemään hyviä taistelijoita. Eikä hänen joukko-osastoissaan suvaittu simputusta.

Nyt 2000-luvun alussa tuntuu kummalliselta, että tuolloin 1960-luvun alussa hyviä tuloksia aikaansaavat johtajat joutuivat armeijassa tavallaan ”syytettyjen penkille”. Lehmusvirta totesikin haastattelussa, että Keinonen oli aikaansa edellä.

Kävi myös niin, että Keinosen siirryttyä Porin prikaatista muihin tehtäviin hänen seuraajansa ei kyennyt pitämään prikaatia sellaisena sotilaallisena huippuyksikkönä kuin miksi se Keinosen aikana oli muodostunut.

Lahjakas Lehmusvirta osoitti Turussa taitonsa ja tarmonsaa, ja niinpä Keinonen komentajakautenaan kutsui hänet pääesikunnan tiedotusosaston valistustoimiston päälliköksi. Tätä virkaa ”Topi” hoiti vuoteen 1974 eläkkeelle siirtymiseensä asti, jonka jälkeen hän on suorittanut mittavan ja monipuolisen työn vapaaehtoisen maanpuolustuksen hyväksi.

Pian onnistuneen koulutustarkastuksen jälkeen vuoden 1963 lopulla Keinonen määrättiin Uudenmaan sotilasläänin komentajaksi ja Helsingin varuskunnan päälliköksi kenraalimajurin virkaan. Ylennys tuli helmikuussa 1964. Ennen siirtoa hän vielä toimi Suomen rauhan ajan miesluvultaan suurimman sotaharjoituksen Sinisen puolueen komentajana.

”Tasavallan Presidentti Kekkonen kävi seuraamassa harjoitusta. Hämmästyin miten sotilaallisesti asiantuntevia ja ytimeen osuvia hänen komentopaikassani minulle tekemänsä kysymykset olivat. Tuolloin tapasin ensi kerran Kekkonen.”

Keinosen siirto kenraalimajurin tehtäviin näytti päällepäin rutiininomaiselta tapahtumalta, joka luontevasti seurasi hänen menestystään prikaatin komentajana.

Jalkaväenkenraali Adolf Ehrnrooth sanoi meille 2.3.2000: ”Taisipa minulla olla siihen asiaan vaikutusta.” Ehrnrooth oli siis nähnyt, että Keinonen kuului nostaa kenraalien joukkoon ja oli saattanut käsityksensä poliittisten päättäjien tietoon.

Nyt aloitamme tarinamme siitä, mitä myrskyjä ylennyksen taakse kuitenkin kätkeytyi.

Simeliuksen näkökulma

Siviilin on mahdotonta tuntea ja tietää niitä arvoja, asenteita ja virtauksia, joita jonkin armeijan sisällä liikkuu – tai on pysähtyneinä. Niillä voi kuitenkin olla suuri merkitys yhteisön jäsenille tavoilla, joita ei välttämättä näy virallisesti kirjattuina.

Jalkaväenkenraali Sakari Simeliuksen komentaja-ajan päiväkirja avaa henkilökohtaisella tavalla melko intiimejäkin näkymiä senaikaisen armeijan johdon ajattelutapaan, tavoitteisiin, menettelytapoihin ja ilmapiiriin. Palaamme Keinosen vaiheisiin Simeliuksen näkökulmasta katsottuna.

Vuonna 1955 jalkaväentarkastaja kenraaliluutnantti Sakari Simelius oli pääesikunnan jalkaväkitoimistossa Keinosen esimiehenä. Hänellä oli huomattava merkitys Keinosen uran vaiheisiin useissa yhteyksissä. Hän antoi Keinoselle hyvät arvostelut toiminnasta jalkaväkitoimistossa tämän siirtyessä everstiluutnantiksi ylennettynä Mikkeliin pataljoonan komentajaksi, josta hänet kuitenkin siirrettiin pääesikuntaan aseosastoon..

Aseosaston jälkeen syksyllä 1958 oli vuorossa palvelu Lappeenrannassa Uudenmaan rakuunapataljoonan komentajana. Divisioonan komentaja kenraaliluutnantti Ali Koskimaa kiitteli ahkeran alaisensa saavutuksia kenraali Simeliukselle, joka syksyllä 1959 nimitettiin uudeksi puolustusvoimain komentajaksi. Kaksi vuotta Lappeenrannassa palveltuaan Keinonen saikin siirron syksyllä 1960 Turkuun Porin prikaatin komentajaksi everstin vakanssille.

Keinosen yleneminen kenraalimajuriksi ja lopulta puolustusvoimain komentajaksi saa Simeliuksen päiväkirjassa huomiota enenevässä määrin ja kuvataan jatkuvasti katkerammin äänensävyin. Vuoden 1963 muistiinpanojen välissä oli päivämäärätön mutta ilmeisesti Keinosen kenraalimajuriksi nimittämisen yhteyteen kuuluva irrallinen paperilappu, jossa oli vain sanat: ”*Pahin isku koko komentajakautenani: Keinonen*”.

Mikäli lappu oli kirjoitettu jo vuonna 1963 se oli todella enteellinen; silloin ei vielä voinut aavistaa, että vielä pahempaa oli tulossa, että Keinosesta tuli Simeliuksen seuraaja.

Seuraamalla puolustusvoimien johdon näkymiä Simeliuksen päiväkirjojen kautta pääsemme ainakin osittain ymmärtämään niitä vaikeuksia, joita Keinonen komentajatiellään tuli kokemaan.

Antakaamme Simeliuksen näkökulman puhua.

Kenraali Simeliuksen ensimmäisen komentajavuoden, 1960 päiväkirjoissa on merkintä everstiluutnantti Keinosen Lappeenrannan ajalta, että komentaja oli ajatellut Keinosta ”*jv-osaston päälliköksi*”, mutta saanut tiedon tämän junailemasta jonkun mielestä väärästä kapteenisiirrosta ja päätti ”*tarkistaa kantansa*”.

Kommentteja Keinosen siirrosta Porin prikaatiin ja ylennyksestä everstiksi ei Simeliuksen päiväkirjoissa näy.

Komentaja Simeliuksella oli riittävästi huolia lähempänäkin. Päällimmäisenä olivat puolustusvoimain materiaalihankinnat. Armeijan johto työskenteli uuraasti niukkenevien resurssien aiheuttamassa paineessa, ja toiveikkuuden hetket vaihtelivat epätoivon kausien kanssa.

Lomaa ei komentaja Simelius ensimmäisen vuotensa aikana rohkennut pitää, ja burn out oli lähellä aina unettomuutta myöten. Puolustusministeri Leo Häppölän ja ministeriön kansliapäällikkö kenraalimajuri Paavo Lammetmaan kanssa oli jatkuvaa kissanhännänvetoa. Upseerinimityksiin piti ottaa kantaa vastakkaisten mielipiteiden ristiaallokossa, ”*muutamat ajoivat liiaksi virkaikäluettelon mukaista järjestystä*”, valitti Simelius. Edustusvelvollisuudet rasittivat ja kotihuolet painoivat.

Riesana oli myös kotikommunistiemme nurja suhtautuminen puolustuslaitokseen: maanpuolustushenkeä ylläpitävät tilaisuudet olivat heidän hampaissaan, kommunistien syrjimisestä sotilaskoulutuksessa valitettiin ja puolustusvoimien johtoa nimitettiin ”puujumalaksi, joka ei puhu mitään”.

Koko ajan synkkänä pilvenä oli Neuvostoliiton painostus ja vaikutusvallan lisääntyminen, joka näkyi ja tuntui joka käänteessä niin puoluepolitiikassa, puolustusvoimien materiaalihankinnoissa kuin raporteissa, joita sotilasasiamies toimitti Moskovasta. Itänaapurimme oli mm. moittinut Suomea epäsuopeudesta Neuvostoliittoa kohtaan, koska *”puolustusvoimamme puhuvat viime sodista ja kouluttavat sotilaitamme niistä saatujen kokemusten perusteella”*.

Taistelu tämän vaikutusvallan lisääntymistä vastaan oli jatkuvaa ja kuluttavaa, kun siihen ei tuntunut löytyvän keinoja; pahimmillaan tuntui siltä, että ”rautaesirippu siirtyy Pohjanlahdelle”, eikä Neuvostoliiton nootti lokakuussa 1961 näitä tuntemuksia vähentänyt.

Puolueettomuutta pystyi kuitenkin melko rehellisellä mielellä korostamaan ja sitä ryhdyttiin puolustusvoimissa myös opettamaan.

Jo keväällä 1961 Simelius valittaa voimiensa ehtyvän, ja runsaan vuoden kuluttua hän ensimmäisen kerran päiväkirjassaan pohtii, *”kannattaako jatkaa”*.

Arvo Pentti oli tullut puolustusministeriksi keväällä 1962, eikä Simeliuksella ollut hänestä vahvoja ennakkokäsityksiä.

Mutta syksyllä 1962 tapahtui kamalia. Kun keskusteltiin taisteluvälinepäällikön viran täyttämisestä, Simelius sai kuulla Pentiltä, että *”Keinonen halutaan välttämättä nimittää tähän virkaan”*. Simelius ei voinut yhtyä ajatukseen, vaan esitti eversti Paavo Halttua.

”Keinosen nimitys aiheuttaa suuren kohun ja vaikuttaa henkeen järkyttävästi. Sitä paitsi tarkasti ottaen hän ei ole nimityskelpoinen, koska ei ole ollut 2 v. everstinä. Poikkeuspykälä ei myöskään ole vakuuttava tässä tapauksessa”.

Myöhemmin puolustusministeri Pentti soitti Simeliukselle, että eversti Halttu voidaan esittää taisteluvälinepäälliköksi, mutta Simeliuksen kauhuksi

”edellytyksenä on esittää lista, josta selviää, että Keinonen tulee vuonna 1963 kenraalin virkaan muualle”.

”19.11.62. Seinää vasten painettuna katson välttämättömäksi antaa periksi Keinokysymyksessä. Niin ehdoton vaatimus tuntuu olevan. Hyvin vastenmielisesti esitin häntä vaihtoehtoisesti Uudenmaan sotilaslääniin tai Panssariprikaatiin – kielteisessä tapauksessa luulen aiheuttavani välirikon, joka koituu puolustusvoimien vahingoksi. – Tuskin lähtönikään asiaa parantaisi. Ja onhan hän (Kekkonen) ylipäällikkö. Pahimman olen kuitenkin välttänyt viivytystaistelulla”.

Presidentin esittelyssä 20.11.Simelius toi esiin vielä

”Keinosen ja Haltun virkaurasta vertailun jolloin presidentille vasta selvisi, että Keinonen on tullut reserviupseeriksi vuonna 1934, mutta reserviläisenä kävi talvisodan ja jäi sen jälkeen ylimääräisenä ja kävi kadettikoulun vasta jatkosodan aikana. Totesi (presidentti) lopuksi, että jos hän olisi tuon tiennyt niin tuskin olisi tuonut häntä esiin 50 v:n täyttämisen tiimoilta”.

Voi voi. Eikö Simelius tajunnut, että hänen argumenttinsa eversti Keinosen ylentämistä vastaan oli itse asiassa puhe tämän puolesta. Eihän Simelius esittänyt Keinosesta muuta vikaa kuin että tämä oli astunut aktiivipalvelukseen vasta sodan aikana, ja että kenraaliylennysten vuoro oli varsinaisesti niillä, jotka olivat sotaa edeltäneiltä kadettikursseilta.

Saattaa hyvin kuvitella miten Kekkonen sisimmässään ihmetteli ja ylenkatsoi moisia selityksiä. Hänelle oli varmasti yhdentekevää, millä nimikkeellä joku oli sotansa käynyt. Oli hyvä, että ylennettävä oli sodassa menestynyt, ehkä vielä mieluummin reserviläisenä, ja että hän itse nyt sai alaisikseen päteviä kenraaleja, jotka olivat osoittaneet kyvykkyytensä tiukoissa paikoissa. Ehkä hän ei kuitenkaan tajunnut sitä upseeriston keskuudessa tapahtuvaa loukkaantumisen ja suuttumuksen määrää, jonka Keinosen kenraalinimitys aiheuttaisi. Sitä ja sen taustoja Simelius ei Kekkoselle kertonut, olivathan ne niin epäasiallisia, ettei niitä voinut ulkopuoliselle paljastaa. Ne eivät olisi kestäneet kriittistä tarkastelua.

Keinosesta Kekkoselle puhuessaan Simelius jätti käsittelemättä tämän ansiot. Tällainen asioiden yksipuolinen esittely ja analyttisen otteen puute on ollut ilmeisesti osaltaan vähentämässä Kekkonen Simeliusta kohtaan tuntemaa arvostusta. Tämä arvostuksen vähäisyshän on ollut nähtävissä Kekkonen toiminnoissa ja lausunnoissa sekä Simeliuksen omissa muistiinpanoissa.

Simelius oli päiväkirjassaan itse arvostellut alaisiaan liiasta virkaiän korostamisesta, mutta hän ei rohjennut käytännössä toteuttaa näkemystään peläten virkaiästä kiinni pitävien upseerien kritiikkiä, niiden, joille virkaikäjärjestelmä takasi parhaat ylenemismahdollisuudet.

Haltusta tuli taisteluvälinepäällikkö joulukuussa 1962, mutta oli myös lyöty kiinni lista, johon Simelius *”käskystä ja seinää vasten painettuna”* esitti Keinoselle siirtoa kenraalimajurin virkaan. *”Onko ymmärrettävä siten, että painostus Keinosen puolesta jatkuu huolimatta Keinosen virkauraa koskevasta selostuksesta?”* Vuoden 1962 lopulla Simelius ennusti seuraavan vuoden kenraaliylennyksistä tulevan *”ikävän kamppailun”*.

Puolustusministeriön kansliapäällikön kenraalimajuri Paavo Lammetmaan toiminta oli toistuvasti aiheuttanut Simeliukselle harmistumisen aiheita, joita tämä purki päiväkirjalleen, vaikkakin kirjoitti, että tämä olisi pantava kasvamaan tulevaksi puolustusvoimain komentajaksi. Kritiikistään huolimatta Simelius kunnioitti Lammetmaata ja suri tämän kuolemaa helmikuussa 1963: *”Hänestä olisi ollut tarvittaessa saatavissa kokenut ja kova komentaja sotaan”*.

Helmikuussa 1963 Simelius suositti jälleen presidentille entisin perustein eversti Keinosen ylennyksen siirtämistä myöhemmäksi.

Kirjallisessa vastauksessaan maaliskuussa Kekkonen ilmoitti pitävänsä kiinni aikaisemmasta suunnitelmasta, jonka mukaan Keinosesta tehdään kenraali ja yhtenä mahdollisena sijoituspaikkana on Uudenmaan sotilaslääni. Simeliuksen ehdokkaasta eversti Nuolimaasta Kekkonen huomautti, ettei *”hänen sodanaikainen ansionsa kohoavaksi”* ja murjaisi vielä: *”Minulle on annettu se kuva, että kenraaliylennyksien edellytyksenä on menestyksellinen joukko-osastopalvelu...”* Siviilimies Kekkonen siis katsoi asiakseen korostaa Simeliukselle – sotilaille – sotilaallisten ansioiden huomioon ottamista upseeriylennyksissä!

Maaliskuussa 1963 Simelius puhisi päiväkirjassaan alaisistaan:

”Kova hinku monilla kenraaleilla Lappiin. Kun kevät saapuu on tämä ilmiö selvänä aina näkyvissä. Nyt on lähdössä...” ja luettelee neljän kenraalin nimet ”tosin siellä on kokeiluja ja harjoituksia, jotka ovat mielenkiintoisia. – Ilmeisesti minulta vaadittaisiin tiukempia otteita Heiskasen tyyliin”.

Simelius ei ilmeisestikään huomannut arvostaa sitä, että kenraaleilla oli mahdollisuus työnsä ohella näyttävästi antaa esimerkkiä varuskuntien kantahenkilökunnille ja asevelvollisille fyysisen kunnan ylläpitämisestä.

Kevät 1963 osoittautui Simeliuksen ennako-odotusten mukaisesti synkäksi ajaksi:

”Väsyttää, nukahdin virastossa asiapapereiden ääreen... Presidentin mieliala alkaa muuttua minua vastaan... Mieliala maassa – väsyttää kaikki – puoluepolitiikka työntää

lonkeronsa arvaamattomiinkin paikkoihin. Nimityksetkin taitavat kuulua näihin salakavalasti. Ei ihme jos mieli mustuu... Presidentti ei ota paraatia vastaan... Presidentti on ilmoittanut ottavansa paraatin vastaan... Synkkä periodi käsillä... Monet päälle kaatuvat asiat hermostuttavat ja väsyttävät”.

Alkukesällä 1963 Simelius valittaen toteaa puolustusministeri Pentin läheiset vierailusuhteet venäläisiin. Suojelupoliisin päällikkö Armas Alhavan kauhistuttava raportti Moskovasta kertoi, miten *”Kekkosen linja on kirjoittanut uuden lehden tiehen sosialismia kohti”* ja miten maalaisliitto on ollut tässä prosessissa aktiivisesti mukana niin että työväenpuolue on saanut seurata sivusta tapahtumia.

30.6.1963 Simelius on lähdössä kesälomalle:

”Hyvä lomasää mutta ...! Lomapainajaiseksi jäi Miettisen vakanssin vapautumisesta johtuva kenraaliylennys. Presidentti ja Pentti ovat jo päättäneet, että Keinoselle on tässä yhteydessä järjestettävä kenraalin vakanssi. Olen käynyt viivytystaistelua jo lähes vuoden ko. miehen tiimoilta. En tiedä miten saisin ratkaisevan vastahyökkäyksen käyntiin.”

Loman jälkeen Simelius keskusteli kenraali Reino Arimon ja eversti Lauri Sutelan kanssa etsien mahdollisuutta vaikuttaa presidenttiin ja puolustusministeriin Keinosen ylentämisen siirtämiseksi vuodella.

”Jos he pitävät kiinni siitä, aiheuttaa se kovan rähinän puhumattakaan muista haitoista. Olisi epäoikeudenmukaista. Itse olen puhunut jo kahdesti asiasta (presidentille)”.

Kyllä Simelius joukkonsa tunsu. Hän arvosti sopua ja yksimielisyyttä, mikä tietysti olikin toiminnan kannalta merkityksellistä. Hän kärsi tehtävästään riitelevien ja toisiaan kadehtivien alaisten ylituomarina. Nimityksiä tehdessä joutui rähinöinnin minimoimiseksi jatkuvasti tekemään kompromissia kyvykkyyden ja virkaikävuoron välillä.

Niinpä Simelius valmistautui pontevasti elokuiseen presidentin esittelyyn, jossa piti käsitellä muun muassa Uudenmaan sotilasläänin komentajan eläkkeelle lähdöstä johtuvat nimitykset *”joiden joukossa olisi torjuttava Keinosen räikeä sivuuttaminen kynärpäätaktiikallaan...”*

22.8.1963 oli Kultarannassa presidentin esittely, *”jossa pääpaino oli torjua Keinosen kenraaliksi nimitys tässä vaiheessa”.*

Simelius ehdotti presidentille, että Keinonen odottaisi vielä ja esitti pari virkaiältään – joskaan ei ikävuosiltaan – vanhempaa everstiä ensin ylennettäväksi. Mutta ei Simelius suinkaan kokonaan katsonut voivansa Keinosen etenemistä pysäyttää: Hän oli valmis suomaan eversti Keinoselle panssariprikaatin komentajan, siis kenraalimajurin viran, mutta myöhemmässä vaiheessa.

Presidentti *”lupasi miettiä”.*

Simelius pohti tukalaa tilannettaan:

”Olen joutunut ylemmän päällystön silmissä vastuuseen Keinosen nimityksestä. Herättänyt tavattomasti huomiota ja paha verta. Henki rakoilee. Istuttu tuleen minun housuillani”.

Toivorikkaana Simelius vie Arimon läsnäollessa puolustusministeri Pentille ylennysasioita koskevan

”saman esityksen, minkä olin jo presidentille tehnyt. Yllätyksekseni presidentti oli jo puhunut asiasta Pentille ja sen mukaan mitä Pentti sanoi olisi kantanaan sanonut pitävänsä kiinni aikaisemmasta suunnitelmasta. Minun osalta asia on selvä ja omatuntoni puhdas.

Kritiikki tulee kuitenkin kohdistumaan minuun. Arimo oli minun kannallani ja tuki voimakkaasti esitystäni. – Ilmeinen kriisi on edessä.”

Mitä oli Keinosen kohdalla tänä aikana tapahtunut? Hän oli menestynyt Turussa Porin prikaatin komentajana loistavasti, ja esimies divisioonan komentaja kenraali Ehrnrooth oli tyytyväinen. Siitä on maininta myös yleisesikunnan päällikkö kenraaliluutnantti Aatos Maunulan päiväkirjassa. Simeliuksen päiväkirjat eivät tästä kerro, eikä Simelius mainitse, ehkä ei tiedäkään Ehrnroothin roolista Keinosen kenraaliylennysasiassa.

Sen sijaan everstiluutnantti Toivo Lehmusvirta kertoo, miten Keinosesta valitettiin pääesikuntaan. Valitukset menivät Simeliukselle asti. Kilpailevien joukko-osastojen komentajien mielestä Keinonen ei pysynyt ruodussa. Kun tämä näki prikaatinsa kehittämisessä huippuyksiköksi liikaa vaivaa, toiset tunsivat joutuneensa vääryyden uhreiksi.

Maunula kirjoittaa asiasta päiväkirjaansa 23.8.1963. Simelius oli hänelle maininnut: *”Keinosen urheiluasioiden vuoksi muut joukko-osastojen komentajat kyllästyneet.”* Maunula lisää oman kommenttinsa: *kateuttako?*. Maunula näyttää siis pitäneen Keinosen ansiona sitä, mitä Simelius piti vikana.

Jälleen kerran tulee esille, että Keinosen yritteliäisyys oli luonut kaunaisuutta.

Yritteliäisyyttä Keinosella oli todella ollut nuoruudesta lähtien. Tämä yritteliäisyys oli ilmennyt siinä kun ruskealalaisen maalaistalon poika oli lähtenyt Sortavalaan oppikouluun ja sitten yliopistoon tienaten itse opiskelurahansa. Sama yritteliäisyys oli palkittu rintamalla ennätysylennyksin ja kunniamerkein. Sotakorkeakoulussa se oli jo osittain tulkittu viaksi – varsinkin kun siihen ei liittynyt riittävästi nöyryyttä eikä diplomaattisuutta. Sota-ajan alaiset ja esimiehet olivat nähneet Keinosessa taitavan, rohkean, uhrautuvan, ymmärtävän, huoltapitävän, turvallisen ja taisteluhenkeä nostavan johtajan. Mutta mitä näistä, jos näiden avujen ja vielä sotilas- ja siviiliopinnoissa menestymisen perusteella lähdettiin luomaan uraputkea, jonka rinnalla ennen sotaa aktiivipalveluksessa olleiden – ja siis virkaikäkalenterin perusteella ylennyksiin etuoikeutettujen – edut joutuivat uhanalaisiksi. Kun tämä entinen reserviläinen nyt vielä menestyi everstiluutnanttina ja everstinä nostaessaan johtamansa joukot huipputekijöiksi, oli syytäkin ärsyyntyä.

Elo-syyskuun vaihteessa 1963 Simelius pohtii, *”mitä tehdä ylennysasiassa, jossa poliittinen johto kylmästi menee suosikkilinjalle Keinosen suhteen”*, ja keskustelu eversti Keinosesta jatkuu puolustusministeriössä.

4.9.1963 ”Mietin ylennysasiaa! Olisiko vielä jotain tehtävissä? Tuleeko valtioneuvostossa kielteinen kantani esiin lainkaan? Vai annetaanko käsitys, että olen sijoituksiin nähden nyt myönteisellä kannalla... – Kantaani en ole muuttanut enkä esityspaperiani lieventänyt”.

Simeliuksen päiväkirjan mukaan hän siis halusi, että kirjattuna jäisi voimaan hänen nimitysesityksensä, jonka mukaan Keinosta ei tässä vaiheessa nimitettäisi.

5.9.1963 ”Pirhonen (kommodori, Mannerheim-ristin ritari, puolustusministeriön sotilasasiain päällikkö) tietämäni mukaan esitteli tänään Keinosen jutun Valtioneuvostossa... Hän näkee asian olevan asiallisella pohjalla.”

Kommodori Jouko Pirhonen edusti laivastoa, siis toista puolustushaaraa kuin Simeliuksen ja Keinosen jalkaväki. Näyttää siltä, että myös ilmavoimien edustajien mielestä Keinonen oli pätevä mies. Oman aselajin ulkopuoliset pystyivät näkemään Keinosen ansiot, koska mukana ei ollut urakilpailun synnyttämää kaunaisuutta.

Mutta Simeliukselle 6.9.1963 oli ”vaikea päivä”.

”Pahin ja musertavin isku pitkästä ajasta oli se, että vastoin ehdotustani presidentti hyväksyi Pentin esityksestä valtioneuvostossa Keinosen kenraaliksi.”

Mikä olisi sitten ollut Keinosen kohtalo, jos hänen ylentämisessään olisi pysytelty kadettikoulun ajoista laskettujen virkavuosien tuntumassa?

26. kadettikurssin käyneistä Keinosen lisäksi 12 nousi kenraalikuntaan, ensimmäinen vuonna 1969 ja viimeinen 1977. Kenraalimajureiksi he kohosivat keskimäärin 53 vuoden iässä. Jos Keinonen olisi ylennetty kenraalimajuriksi virkaiän mukaan, siis samoihin aikoihin kuin muut kenraaliksi kohonneet kadettikurssitoverit, hän olisi ylennyshetkellä ollut vähintään 57-vuotias. Siihen hänen etenemisensä olisikin pysähtynyt, sillä kenraalien eläkeikä on 60 vuotta, vain puolustusvoimain komentajalla 65 vuotta. On ilmeistä, että Pentin näkemyksen mukaan Keinosen kyvyt olisivat jääneet hyödyntämättä, mikäli hänen uransa olisi päättynyt kenraalimajurin vakanssiin.

Tasavallan presidentin adjutantti kenraalimajuri Kaarlo Leinonen kertoi Simeliukselle presidentin sanoneen, että kovin itsepäisesti puolustusministeri ajaa omaa ehdokastaan, ja hänen on vaikea puuttua siihen. Simelius:

”En ole vastuussa siitä repeämästä, joka upseeriston keskuudessa nimityksestä on aiheutunut. – ylennystä en tule kiirehtimään.”

Keinosen kenraalimajuriksi nimittämisen jälkeinen aika oli Simeliukselle kovaa.

”Hermot ovat niin kireällä, että oikein soi! Jatkuva prässi tuon Keinosen nimityksen tiimoilta jatkaa aikaisempia kriisejä”.

Ja Simelius viittaa kärsivällisyyttä koetelleisiin vaikeuksiin kehittämisohjelman toteutumisen ja laihtuvan budjetin kanssa.

”Hermostuminen on huipussaan... Pää on täysin tyhjä, ja pitäisi valmistautua merkittäviä keskusteluja varten. Pelko valtaa mielen...”

Lisäksi Simeliuksen huolena oli, ettei presidentille ollut ehkä riittävästi välittynyt hänen kielteinen suhtautumisensa Keinosen nimittämiseen kenraalin virkaan.

”Suunnittelin miten selvittää Keinosen nimityksestä johtunut tilanne presidentille. Ilmola ja Pöyhönen joiden kanssa neuvottelin, ovat yleensä varoittavalla kannalla. Tilanne kuitenkin puolustusministerin kanssa niin kiristynyt, että selvitys lienee paikallaan, jottei selän takana sumuteta presidenttiä..”

Niinpä hän kertoo presidentin esittelyssä 27.9.1963 lausuneensa:

”Kuten herra presidentti tietää, minä en ollut eversti Keinosen nimittämisen kannalla. Kun en suostunut painostuksesta huolimatta luopumaan kannastani ja ottamaan takaisin esitystäni on se aiheuttanut luottamuksellisten suhteiden huononemisen puolustusministerin kanssa. Tässä yhteydessä haluan omasta puolestani sanoa, että sotilaana olen tottunut siihen, että esimieheni – ylipäällikön – tekemiin ratkaisuihin – kannastani poikkeaviinkin – mukaudun mukisematta. Lopuksi todettakoon, että nimitys on aiheuttanut kiihkeätä keskustelua. – Presidentti sanoi, että yleensä hän on pv-komentajan esitysten kannalla, mutta puolustusministeri ei suostunut muita esittämään jne...”

12.10.1963 Keinonen ilmoittautui Simeliukselle Uudenmaan sotilasläänin ja Helsingin varuskunnan uutena komentajana. Simeliuksen päiväkirja:

”Sanoin, että kuten hän tietää, ei hän ollut minun ehdokkaani tähän virkaan. Kuitenkin toivon hänen pitävän minut ajan tasalla varuskunnallisissa asioissa. Lupasi tehdä parhaansa. – On merkillistä, että M:n jälkeen (kenraalimajuri Miettinen, Keinosen edeltäjä), joka oli kenraalikunnassa eristetyssä asemassa, tilanne Keinosen kohdalla tulee jatkumaan. Ei ole suosittu toveripiirissä kyynärpäidensä takia.”

Simeliuksen päiväkirjasta ei löydy yksilöityä kuvausta Keinosen ”kyynärpäistä”. Meille on vähitellen avautunut Keinosen ”kyynärpäiden” salaisuus: kyvykkyys, ahkeruus, yritteliäisyys ja alaisten palkitseminen hyvistä suorituksista.

Tekikö Simelius jotain vähentääkseen Keinosen osalle ennustamaansa eristyneisyyttä työtovereistaan? Hän kyllä pyysi Keinoselta raportteja varuskunnan asioista, mutta ei ainakaan kerro esittäneensä minkäänlaista yhteistyötä tai tukea, millä voisi helpottaa Keinosen asemaa kenraalikunnan joukossa. Ehkä hän ajatteli: selvitkään itse kivisestä taipaleestaan! Sen sijaan Simeliuksen päiväkirjoissa on mainintoja useista yhteyksistä, joissa hän informoi yksittäisiä upseereita – myös vakinaisesta palveluksesta eronneita sekä ulkomailla toimivia – Pentin osuudesta Keinosen nimitykseen. Kenraalikunnalle on pidetty Santahaminassa tiedotustilaisuus, jonka sisältöä Simelius ei päiväkirjaansa merkitse.

Ilmeiset Keinosen kannattajat tai ne, jotka eivät ainakaan moittineet hänen kenraalinimitystään, kuten kommodori Pirhonen, aiheuttivat Simeliuksessa ärtymystä. Hän purki sitä päiväkirjaansa tavalla, jota lähinnä voi luonnehtia tunteenomaiseksi.

Simelius toteaa, että hänen on ryhdyttävä uudelleen rakentamaan suhteita Penttiin, mutta sitten tulee uusi paukku. Simelius oli suunnitellut, että eversti Keinosen ylentäminen kenraalimajuriksi siirrettäisiin jonnekin epämääräiseen tulevaisuuteen siitä huolimatta, että tämä hoiti kenraalimajurin virkaa. Nyt Pentti halusi ylennystä jo saman vuoden puolelle. Siitä alkoi uusi taistelu, josta Simelius selvisi voittajana. Hän kävi Pentin luona esittämässä kantansa:

”Nimitys jo herättänyt tavattomasti huomiota ja paha verta. Olen saanut kärkevää kritiikkiä. Olet istunut tuleen minun housuillani. Rauhoittamismielessä olisi odotettava ja meneteltävä kuten vastaavissa tapauksissa aikaisemmin...”

Marraskuun lopulla Simelius sai kuulla hyvän uutisen: Pentti on puhunut Keinosen ylennyksestä presidentin kanssa, ja asia on jätetty seuraavaan vuoteen.

Vuodenvaihteessa Simelius tekee yhteenvetoa kuluneesta vuodesta ja toteaa mm.:

”... Häiritsee tunto siitä, että lähimmät mieheni taistelevat jo manttelistani niin, että se häiritsee yhteishenkeä. Epäluulot ja kompleksit vaikuttavat jo niin, etten voi saada tukea tarpeeksi ja näin ollen en voi vilpittömästi ja luottavaisesti suhteutua asianomaisiin...”

20.1.64 Kyllä tämä huipulla olo on raskasta... Kaupungilla väitetään, että Keinonen jakaa asuntoja suhteiden perusteella. – Näin ei ole. Keinonen kävi juuri esittelemässä asiaa minulle.”

Rehellisyyteen pyrkivä ja monin tavoin suoraluontoinen Simelius paljastaa näin, miten Keinosta syötiin, eikä tässä asiassa suostu menemään mukaan, onhan hän komentajana itsekin vastuussa Keinosen tekemisistä. Emme tiedä, mitä kaikkea tämänkertainen ”kaupungilla väitetään” piti takanaan. Se kertoo kuitenkin, miten ”kaupungilla väitettiin” yhtä jos toistakin Keinosta panettelevaa, jolla ei ollut mitään tekemistä totuuden kanssa. Ja elettiin vasta kenraalimajuriksi ylentämisen aikoja.

Keväällä 1964 Keinonen, joka ylennettiin helmikuussa kenraalimajuriksi, katoaa kuukausiksi Simeliuksen päiväkirjoista. Tälle riittää huolia varsinkin puolustusbudjetista, ja komentaja miettii eroanomuksen jättämistä. Kesällä hän toteaa:

”Tuntuu siltä kuin presidentti leikkisi kissaa ja hiirtä puolustusvoimien kanssa.”

Syksyllä 1964 on vaikeana kysymyksenä kommunistin nimittäminen mukaan totaalisen maanpuolustuksen kurssille. Simeliuksen kanta on ehdottoman kielteinen, mutta *”kysymys on niin suuressa määrin poliittinen, että vastuu on toisaalla eikä sotilasjohdolla.”* Lopputuloksena oli, että eduskunnan varapuhemies Paavo Aitio SKDL:stä pääsi kurssille. Simelius: *”Olen pakotettu kutsumaan tai lähtemään.”* Seuraava kevät toi surkeuteen presidentin vahvistuksen: Joka kurssille oli otettava kommunisteja mieluummin kaksi. Kun vielä Kollaaseen asevelitilaisuus oli hallituksen suosituksesta vähällä peruuntua, teki Simelius johtopäätöksensä:

”Kommunisteille perään antavaa suuntaa edustaa presidentti ja hallitus nykyisin yhä enemmän... eroaminen ei auta asiaa.”

Suhteet poliittiseen johtoon koki Simelius nyt laajemmallakin rintamalla huonoiksi. Ja vastaanotolla NL:n lähetystössä *”presidentti melkein käänsi selkänsä mennessäni puhuttelemaan”*.

Esittelyssä, joka koski merkittävien reserviläisten ylennyksiä, presidentti päätti:

”Jätetään toistaiseksi, kun päästään näistä talvisodan muistovaikeuksista...”

Ja Simelius purki kokemaansa:

”Aina esittelyn jälkeen jää epämääräinen tunne, kun ei ole välitöntä suhdetta. Ei koskaan saa selville, mitä herra presidentti tosiaan ajattelee ja onko hänelle joku asia puolustusvoimien kohdalta epäselvä. Kaipaako mitään informointia. On arvattava...Minua...painaa virka – alituisen kysyy itseltään, mitä olen laiminlyönyt osaltani puolustusvoimien puolesta taistelllessani...”

Komentaja siis kysyi itseltään, olisiko presidentti halunnut lisää informaatiota puolustuslaitoksen asioista. Informaatiota Kekkonen varmaan olisi kaivannut, mutta varsinaisista puolustuslaitoksen kehittämistä haittaavista sisäisistä ongelmista vanhoilla raiteilla kulkeva Simelius ei voinut puhua. Ilmeisesti hän torjui ne myös omasta ajatusmaailmastaan.

Ilonaiheitakin on komentajalle, joka tuntuu arvostavan sopua ja yhteishenkeä yli kaiken: Marraskuisissa kenraaliläksäisissä ovat rouvatkin mukana.

”Toivottavasti tällä on myönteinen vaikutus kenraalikunnan yhteenkuuluvaisuuden lisäämisessä.” Mutta Simelius joutuu jatkamaan: *”Suomalaisille tyypillinen epäluuloisuus ja kateuteen vivahtava kilpailu on todettavissa myös meidän keskuudessa. Manttelinperimiskysymys jo on myös näkyvissä.”*

Viime mainittua aihetta koskettaa myös presidentin paimenkirje, jossa otetaan yksityiskohtaisesti kantaa korkeiden upseerien ulkomaan vierailuihin: USA:n vierailut eivät saa liikaa painottua. Ja kesän 1965 vierailut on supistettava minimiin, jotta marraskuussa 1965 virkaan astuvalla uudella komentajalla olisi vierailupaikkoja vuonna 1966.

Joulukuussa 1964 pidettiin Kiljavalla puolustusvoimien ja siviilimaailman yhteinen varusmiesten koulutusta ja oloja käsittelevä seminaari. Simeliuksen mielestä arkoja keskusteluaiheita olivat simputus ja puolueettomuuskoulutus. Simelius: *”Myös äkkivääriä mukana,*

mutta ihme kyllä suhtautuivat positiivisesti asioihin... mielialat tasaantuneet...ymmärtämys lisääntynyt.”

Julkinen sana kiinnitti seminaariin myönteistä huomiota. Konservatiivinen Simelius jopa säikähti sanomalehtien otsikoiden antaneen väärän kuvan, että armeijassa myös seminaarin seurauksena tehtäisiin jotain. *”Mitään ei ole muutettu. Keskustelu sentään ei liene pahaksi”*, hän tuumasi päiväkirjassaan. Simeliuksen armeijassa ei varusmiesten koulutukseen eikä oloihin tullut seminaarin vuoksi muutoksia eikä niitä vakavasti valmisteltukaan.

Samoihin aikoihin Simelius murehti etevien nuorten everstiluutnanttien siirtymistä siviiliin. Hän ei kuitenkaan analysoi ilmiön perussyitä eikä huomaa, että hänellä olisi mahdollisuus asiaan ratkaisevasti vaikuttaa.

Kun armeijassa virkaikä oli etevyyttä tärkeämpi nimityksistä päätettäessä, oli vaara huonolla onnella jäädä ylennyksissä häviäjäksi. Siviilissä kyvykkyys oli hyödynnettävissä paremmin. Simelius näyttää päiväkirjan mukaan pohdiskelleen virkaikäjärjestelmän ylivallan haittoja, mutta ei rohkennut lähteä muuttamaan maanpuolustuksen kannalta haitallista perinteistä käytäntöä. Esimerkiksi 22.3.1965 Simelius kirjoittaa:

”Parhaiden everstiluutnanttien kato jatkuu. Nyt lähtee Tuloisela Valmetin palvelukseen. Vaikka häntä on suunniteltu kuljetusalan johtoon meillä, en voi tällä hetkellä mennä lupaamaan mitään.”

Matti Kuusi jätti puolustusvoimille analyysin aiheesta ”miksi puolustusnihilismi voimistuu akateemisen nuorison keskuudessa”. Siinä hän nimitti puolustusvoimien julkista esiintymistä ”fraasigramofoniksi” ja kirjoitti mm.:

”Vanhusvaltaisuuden hierarkia, joka antaa lujuuutta ja jatkuvuutta puolustuslaitoksen ja reserviupseerijärjestön sisäiselle organisaatiolle, on todella onneton ja vahingollinen mykistäessään esimerkiksi nuoret ennakkoluulottomat reservinupseerit...Niille ei saa jättää kuvaa, että armeijan henki on arkuuden, latteuden, sensuroinnin, vanhoillisen fraasipateettisuuden henki”.

Simelius ei liene moisesta puheesta pitänyt, mutta mikäli teksti on joutunut Keinosen käsiin, on tämä todennäköisesti ollut valmis allekirjoittamaan useita sen näkemyksiä ja halukas muuttamaan armeijaa sen viitoittamaan suuntaan.

Kevät 1965 toi mukanaan jälleen kysymyksen kommunistien ottamisesta totaalisen maanpuolustuksen kurssille. Presidentti ja puolustusministeri Pentti pitivät kutsumista välttämättömänä ja heidän kantaansa yhtyi myös kenraali Maunula. Tutkintatoimiston johtaja eversti Kalevi Särmäkarin mielestä Maunula ei tästä syystä ollut sopiva seuraavaksi komentajaksi, ja Simeliuksenkin mielestä liian myötäilevä poliittiselle johdolle.

Simeliuksen oli taivuttava kutsumaan kommunisteja kurssille joka vuosi, kun Ilmola, Sisto ja Pöyhönen sitä suosittivat, mutta hänen vastenmielisyytensä Penttiä kohtaan voimistui entisestään.

Maaliskuussa 1965 hän jälleen purki mieltään päiväkirjassaan:

”Valhe ja kateus ja epäluulo sävyttävät nykyhetkeä järkyttävällä tavalla. Tämä on ominaista useille poliitikoille, mutta ei sotilaatkaan näy olevan siitä vapaat. Miten voi johtaa tällöin!??”

Tunteenomaisuus ja subjektiivisuus ovat siis myös mukana kuvioissa. Henkilöt, jotka ovat esittäneet jonkin Simeliuksen näkemysten vastakkaisen mielipiteen, saavat päiväkirjassa pian osakseen jonkun kriittisen luonnehdinnan. Keinoseen myötämielisesti suhtautuville ilmestyy muitakin epämiellyttäviä ominaisuuksia.

Suhde eversti Pöyhöseen näyttää monimutkaiselta. Pöyhösen aktiivisuus hermostuttaa Simeliusta: *”kunhan ei touhuaisi liikaa”* *”taipumusta omavaltaisuuksiin”* ja hän raportoi Pöyhösen karriäärikeskustelusta ja siitä, että tämä ei pidä kilpailijoistaan. Pöyhösen Moskovan yhteydet ovat myös ajoittain huolenaiheena. Esimerkiksi kesäkuussa 1965 *”Pöyhönen ollut (venäläisten) ristikuulustelussa”* *”meikäläisten kommunistien suorittaman informaation”* vuoksi. Jo aikaisemmin Simelius oli todennut Pöyhösen olleen painostuksen alaisena toimiessaan sotilasasiamiehenä Moskovassa 1962. – Pöyhönen on kuitenkin monipuolisuudessaan niin tärkeä komentajalle, ehkä suorastaan korvaamaton, ettei minkäänlaiseen välirikoon ole aihetta.

Keväällä 1965 puolustusvoimat kokivat useita takaiskuja määräraha-asiassa. Jo maaliskuussa oli hallitukselta tullut määräys menojen supistukseen 5 %:lla, mikä johti varusmiesten pakkolomauttamiseen kuukaudeksi. Kehittämishjelma oli jo romutettu, eikä sen tueksi suunniteltu perushankintalaki toteutunut.

Kenraali Simelius tunsu itsensä petetyksi. *”Tästä ei tule mitään”*. *”Vaikeata”*. Ero kävi mielessä mutta presidentti oli jo aikaisemmin ilmoittanut, ettei myönnä eroa. Kekkonen tuli kuitenkin aikanaan sanomaan kansliapäällikölleen Antero Jyrängille:

”Tietenkin ero olisi ollut pakko myöntää, mutta Simelius oli riittävän tyhmä tyytyäkseen tällaiseen vastaukseen”.

Toisaalta presidentti oli myös jossain vaiheessa murissut, että jokainen joka puhuu määrärahoista, erotetaan.

Simeliukselle puolestaan tuli mieleen, että määräraha-asia oli mahdollista komentaja-ajan päättyessä saattaa julkisuuteen. Tämä jäi Simeliukselta kuitenkin tekemättä toisin kuin Keinoselta vastaavassa tilanteessa.

Simeliuksen aikana lähdettiin suunnittelemaan laajaa organisaatiomuutosta, joka koski sekä pääesikuntaa että koko valtakunnan puolustusta. Puolustusalueet jaettiin uudella tavalla sotilaslääneiksi, ja niille haluttiin antaa mahdollisuus kriisitilanteissa itsenäiseen päätäntävaltaan. Varovainen Simelius piti uudistuksia vaikeana pulmana.

”Eräitä epäilyjä on mielessäni, ja toisaalta ei liene aivan korrektia, että viime hetkellä ratkaisun komentajakauteni suunnitelman, joka on perusteisiin vaikuttava ja asettaa uuden komentajan tapahtuneen tosiasian eteen... Pitäisi olla kaukonäkiä, jotta voisi tehdä oikeita ratkaisuja.”

Nykyaikana – vuosituhannen taitteessa – korostetaan sitä, miten menestyvällä johtajalla on oltava visioita, myös omaa näkemystä siitä, mikä on hänen johtamansa yhteisön tehtävä tai tavoite myös kauempana tulevaisuudessa, ja ohjattava yhteisön kehittämistä niin, että tavoitteeseen päästään. Simeliuksen päiväkirjojen perusteella hän ei ollut perin visionäärinen johtaja; hänen armeijansa oli vahvasti ankkuroitu menneisyyteen, kehitys oli rakennettava täysin entiselle pohjalle mieluummin mistään vanhasta luopumatta, ja hänen oma tehtävänsä oli valita muiden esityksistä käyttökelpoiset ja jos mahdollista joka suhteessa riskittömät vaihtoehdot.

Onneksi Simeliuksella oli sellaisia alaisia, niin että suunnitelmia pystyttiin tekemään ja valmisteluja jatkamaan, joskin organisaatiomuutokset toteutettiin vasta Keinosen aikana.

Simeliukselle viimeinen taival komentajana oli raskas. Presidentin suhtautuminen puolustusvoimiin tuntui kovin nurjalta. Hän ei edes kysynyt Simeliuksen ehdokasta seuraavaksi komentajaksi. Puolustusministeri Pentti piti Salon messuilla puheen, jonka Kekkonen etukäteen

tarkisti ja korjasi: Totaalisen maanpuolustuksen käsitettä Pentti ei saanut käyttää, piti sanoa, että maanpuolustus oli vain ulkopolitiikan apua, eikä sillä voinut estää vieraan vallan hyökkäysaikeita!

Simelius koki maanpuolustusta vähätellyn, *”Tästä näkyy, mitä arvoa me edustamme ylipäällikön silmissä”*. Ei ihme että hän tunsu itsensä *”loppuun kuluneeksi”*. *”En pysty keskittymään”* *”kaikki liukuu ohi, enkä pysty tarttumaan kiinni.”*

Elokuun puolivälissä 1965 tapahtui Uudenkylän varikolla ammusvaraston räjähdys, joka vaati neljä kuolonuhria. Antamassaan lausunnossa Simelius esitti mm.:

”samoin on turvallisuudelle vaarallisia varastoja pyritty siirtämään annettujen paikkakuntien läheltä syrjemmille seuduille ja laajentamaan varmuusvyöhykkeitä varastojen ympärille. Tämä on kuitenkin ensi sijassa varoja koskeva kysymys, joten tällä puolella on päästy vain hitaasti eteenpäin.”

Lausuma kuulostaa asialliselta, mutta Kekkonen suuttui. Hän kirjoitti puolustusministeri Pentille ”myllykirjeen”, jossa myrkyllisesti reposteli Simeliuksen sanoman sisältöä ja vaikutusta. Kirjeen loppukaneetilla tuli ilmeisesti olemaan vaikutusta puolustusvoimien historiaan ja seuraavan puolustusvoimain komentajan ratkaisuihin. Presidentin kirje nimittäin päättyi:

”Pyydän herra ministeriä huolehtimaan siitä, että puolustusvoimien korkeimman päällystön taholta ei tästä lähtien esitetä eduskuntaan ja hallitukseen kohdistuvaa kritiikkiä riittämättömien määrärahojen johdosta.”

Simeliuksen päiväkirjat tuovat esille velvollisuudentuntoisen ja idealistisen komentajan, joka halusi toimia harmonisessa, sopuisassa ja rehellisessä ympäristössä. Mutta jo komentajakauden alussa hän mielipahakseen näkee ympäristössään ”salakähmäisyyttä” ja masentuu juonittelusta ja yhteishengen puutteesta. Ristiriitojen sieto on huonoa ja aiheuttaa psyykkisiä ja fyysisiä stressioireita. Simelius viittaa usein hermostuneisuuden ja pelon tunteisiin:

”tuntuu kovin yksinäiseltä ja turvattomalta olo. Hermovoimaa vaativaan johtamistoimintaan tarvittaisiin.”

Uudenmaan Sotilaslänin komentajan puolisona Irma Keinonen tapasi Simeliusta muutaman kerran. Hän kuvaa miehensä esimiestä:

”En nähnyt hänen koskaan nauravan tai en oikeastaan minkäänlaista ilmettä. Tuntui siltä kuin hän olisi pelännyt: Meniköhän kaikki oikein?”

Kenraalimajurista komentajaksi

Toiminnastaan Uudenmaan sotilasläänin komentajana Keinonen kirjoittaa: ”Esimiehenäni oli edelleen kenraali Ehrnrooth. Irtauduin metsäkouluttajan roolista esikuntatyöhön, mikä tässä vaiheessa tuntui hyvin sopivan. Olihan minulle jo karttunut ikääkin. Loviisasta Hankoon ulottuvan rannikkovyöhykkeen puolustusjärjestelyjen suunnittelu yhteistoimintoinen laivaston, merivartioston ja rannikkotyökistön kanssa oli mielenkiintoista ja näköpiiriä avartavaa. – Aivan uutta työsektoria merkitsi kosketus diplomaattikuntaan.”

Jalkaväenkenraali Adolf Ehrnrooth antoi helmikuussa 2000 laajan haastattelun, joka julkaistiin muun muassa Savon Sanomissa. Keinosesta hän lausui:

”Hän oli ollut Porin prikaatin ja myöhemmin Uudenmaan sotilasläänin komentajana alaiseni. Niissä tehtävissä hän oli loistava upseeri.”

Jalkaväenkenraali Sakari Simelius oli jäämässä eläkkeelle vuoden 1965 lopulla. Seuraajan valitseminen oli ongelmallista, koska puolustusvoimilla ei ollut presidentille selvää viestiä suositeltavasta ehdokkaasta.

Simeliuksen päiväkirjasta käy ilmi, ettei Kekkonen ollut vaivautunut sitä häneltä edes kyselymäänkään. Presidentti, joka joutuu ottamaan kantaa kaikkiin kenraaliylennyksiin, tiesi kenraalikunnasta jonkin verran aikaisempien esittelyjen perusteella, mutta muiden yläpuolella kaikkien hyväksyttävissä olevaa vaihtoehtoa ei poliittisella johdollaakaan ollut. Puolustusministeri Pentin kanssa Simelius oli asiasta vakavasti keskustellut vain kerran.

Kenraaleita oli kolmattakymmentä ja pykälien mukaan kuka tahansa heistä saatettiin nimittää komentajaksi. Todennäköisimmin ehdokkaat olivat vanhimman pään kenraaliluutnantteja.

Keväällä 1965 alkoi pudotuspeli, kun yksi pääesikunnan merkittävimmistä upseereista, yleisesikunnan päällikkö 59-vuotias kenraaliluutnantti Aatos Maunula ilmoitti, ettei ollut käytettävissä uudeksi komentajaksi. Hän kieltäytyi terveystarkastuksesta vedoten hänelle tarjotusta komentajuudesta, mutta Simelius jäi pohtimaan, oliko kieltäytyminen aitoa vai jonkinlaista jälkipeliä. Maunulan kannatushan ei ollut korkeiden upseerien joukossa täysin varauksetonta. Uuden komentajan nimitystilanteessa hänen sanottiin kuitenkin olevan ”poissa pelistä”.

Muita vahvoja nimiä olivat kenraaliluutnantit Reino Arimo, Ali Koskimaa ja ”lehdistön suosikki” Jorma Järventaus, jonka taakse Simeliuksen loivasti kallistui, kun muut nimet vähitellen eri syistä putosivat pois.

Puolustusministeri, Mannerheim-ristin ritari, reservin everstiluutnantti Arvo Pentti oli Keinosen vahva tukija. Hän oli Keinosen kadettikurssitoveri ja asekatkentoikeuden aikana jossain vaiheessa myös sellitoveri. Pentti erosi vakinaisesta palvelusta vuonna 1948 ja loi itselleen mittavan uran yhteiskunnallisena vaikuttajana muun muassa maalaisliiton kansanedustajana, puolustusministerinä ja suojelupoliisin päällikkönä. Hänen Keinosta kohtaan tuntemansa arvostus oli peräisin jo sota-ajalta ja vahvistui hänen seurattessaan tämän toimintaa rauhanajan tehtävissä. Upseeritaustansa perusteella hän pystyi arvioimaan Keinosen ansioita ja kykyä sotilasjohtajana, mutta ilman keskinäistä kilpailuasetelmaa, koska oli valinnut siviiliuran.

Hän oli vakuuttunut siitä, että tälle puolustusvoimissa kuului vastuunalainen asema. Hän oli antanut pääesikunnan koota kenraalikunnasta ansioluettelon, jossa oli arvioitu muun muassa ehdokkaiden sodanaikainen toiminta, arvosanat rauhanajan tehtävistä ja Sotakorkeakoulusta,

sotatieteellinen tutkimustyö, siviiliopinnot ja kielitaito. Pentti tiesi, että tällainen laaja ja dokumentoitu arvio nostaisi Keinosen listan ehdottomaksi kärkimieheksi. Hän ei ilmeisesti kuitenkaan ollut perillä siitä kateudesta ja kaunaisuudesta, joka Keinosta kohtaan vallitsi, ja joka tuli vaikuttamaan koko Keinosen komentajakauteen.

Kaksi päivää ennen komentajanimitystä Simelius totesi puolustusministeri Pentille asian olevan poliittisen johdon käsissä eikä hän halunnut nimetä ketään omaksi ehdokkaakseen, vaikka Pentti sitä häneltä kysyi.

Ennen kuin asia päästettiin hallitukseen, presidentti Kekkonen suoritti asiasta omat tiedustelunsa. Hän kutsui 20.8.1965 luokseen hyvin tuntemansa kenraali Mannerheim-ristin ritari Adolf Ehrnroothin, joka oli jäänyt eläkkeelle saman vuoden alkupuolella, ja kyseli häneltä ”kenraaleista puolustusvoimien komentajan paikkaa ajatellen”

Presidentin keskustelu kenraali Ehrnroothin kanssa on kuvattuna hänen päiväkirjassaan.

Keskustelun perusteella Kekkonen teki päiväkirjaansa lyhyet luonnehdinnat kenraaleista, joista seitsemän ensimmäistä oli kenraaliluutnantteja, loput kahdeksan kenraalimajureita:

”Koskimaa: Ei ole komentajan spesifikaatioita.

Maunula: Hyvä, täsmällinen, työteliäs, yksinkertainen älyltään.

Järventaus: PR-mies touhukas toimeksisaaja. Ei komentajaksi.

Kopra: Aivan mahdoton.

Arimo: Yksipuolinen, ei komentajaksi.

Hirva: Aivan mahdoton.

Korhonen: Hyvä rintamaupseeri. Törmäilijä.

Koppinen: Hyvä upseeri. Sidottu rajavartiolaitokseen.

Leinonen: Ollut vuodesta 1952 esikuntatehtävissä. Vieraantunut vars. sotilasasioista.

Halttu: Hyvä tykistömies. Sopii tyk.tark. Ei komentajaksi.

Ilmola: Detaljeja nyppivä esikuntamies. Ei komentajaksi.

Keinonen: Hyvä upseeri, sopiva komentajaksi. Pani PR:n (=Porin prikaati) kuntoon Somerkarin jäljiltä, joka sotki kaikki.

Sisto: Luulee että hyvä rinnan ulostyönti on kaikki kaikessa.

Hannila: Hyvä upseeri. Komentaja-ainesta.

Somerkari: Toivoton tapaus. PR (=Porin prikaati) sotki pahoin. Miksi S (=Simelius) esitti kenraaliksi?

Kiitin Ehrnroothia ja sanoin, että yleensä yhdyn hänen arvosteluunsa ja hänen kannanottonsa on ratkaisevasti edistänyt päätöksentekoa”.

Haastattelun perusteella Kekkonen tuli vakuuttuneeksi Keinosen sopivuudesta seuraavaksi komentajaksi. Hän näyttää valinnassaan pitäytyneen nimenomaan sotilaallisiin ansioihin, halusi komentajaksi monipuolisesti hyvän upseerin ja velvoitti Pentin pitämään huolta siitä, että hallitus, jolle esityksen teko virallisesti kuului, päätyisi ehdottamaan Keinosta.

Valtioneuvoston kokouksessa 26.8.1965 käsiteltiin uuden komentajan valitsemista. Kenraalien ansiot esiteltiin ja asiasta keskusteltiin. Keskustelun jälkeen ministerit kokoomusta myöten päätyivätkin yksimielisesti Keinosen kannalle. Ministeri Pentti arveli, että presidentti olisi valmis nimittämään Keinosen, ja niin valtioneuvoston esitys vietiin seuraavana päivänä presidentin hyväksyttäväksi hänen toivomallaan tavalla.

Nimitys tuli yllätyksenä sekä armeijalle että yleisölle. Olisihan sentään luullut, että kenraaliluutnanttien joukosta olisi löytynyt sopiva komentaja niin ettei olisi tarvinnut turvautua kenraalimajuriin.

Monet lehdet tyytyivät vain esittelemään Keinosen uran vaiheet ilman kummempia kommentteja.

Aamulehti otsikoi: ”Fyysikosta puolustusvoimain komentajaksi – sota muutti kenraali Keinosen uran.” Lehti aloittaa tekstin tämän Mannerheim-ristin perusteluilla.

Suomen Sosialidemokraatti sanoo nimityksen herättäneen heti sangen suurta huomiota ja suorastaan ihmetystä. Viitataan Keinosen aikaisempaan ylentämiseen ohi virkaiältään vanhempien upseerien sekä puolustusministeri Pentin mahdolliseen osuuteen nimityksessä.

Västra Nylandin mielestä kenraali Keinonen on todellinen komeetta meidän sotilaallisella tähtitaivaallamme:

”Nimitys tapahtui niin epäsovinnaisia linjoja noudatellen että se herättää huomiota enemmän kuin tämän tason nimitykset luonnostaan... Muiden kuin puhtaasti sotilaallisten asioiden, erityisesti akateemiseen sivistyksen kuuluvien, entistä suurempi arvostus on viime aikoina voittanut alaa puolustusvoimissa... Nyt painotetaan tätä pyrkimystä puolustusvoimin komentajan nimityksessä.”

Maakansa:

”Vaalin osuminen kenraalimajuri Keinoseen, kenraalikaartin loppupäässä olevaan mieheen, on nähtävä kiistattomana todistuksena hänen kyvyistään ja edellytyksistään puolustusvoimain komentajan paikalle. Muunlaiset vihjailut on torjuttava asiattomina ja aliarvoisina. Puolustusvoimain uudelle komentajalle on toivotettava menestystä tulevassa tehtävässään. On syytä uskoa ja odottaa, että hän saa kaikkien alaistensa täyden tuen tärkeässä työssään.”

Vaasa-lehti kirjoittaa otsikolla ”Väärällä ajalla”. Se puuttuu komentajanimityksestä käytyyn keskusteluun, luettelee Keinosen ansiot ja päätyy toteamaan, että Keinonen on tehtävänsä mittainen mies. Sen mielestä ei pidä tuijottaa vain virkavuosiin. Lehti viittaa siihen, että Keinosen nimitystä arvostelevat ovat tuoneet esille hänen kärkiehdokkaita vähemmät virkavuotensa. Vaasa-lehden mielestä on nimitystä lähdetty arvostelemaan hätköiden väärällä ajalla, ennen kuin on perehdytty nimityksen perusteisiin.

Viikko-sanomien, Suomen Kuvalehden, Uuden Suomen ja Ruotuväen haastatteluissa Keinonen esittää linjansa ja tavoitteensa.

Ennen uuden komentajan virkaan astumista Helsingin Sanomat totesi pääkirjoituksessaan: ”Puolustusvoimain uuden komentajan lähtöasemat ovat kiistattomasti huomattavasti epäedullisemmat kuin ehkä kenelläkään hänen edeltäjistään.”

Saman lehden Jouni Lompolo, nimimerkki Origo, tajusi, että Keinosen ansioista huolimatta – ja myös niiden vuoksi – osa upseerikunnasta vierasti uutta komentajaa.

Niinpä Origo osui naulan kantaan pakinoidessaan Helsingin Sanomissa 29.8.1965 Keinosen nimityksestä: *”Tässä tapauksessa mieltä kiinnittää se, että kenraalimajuri Yrjö Keinonen ei alunperin antautunut sotilasalalle lainkaan”* ja viitatessaan tämän Mannerheim-ristiin ja sodissa suorittamiin urotöihin kirjoitti *”ovat eräässä mielessä ikään kuin amatöörien tai käännyneiden suorituksia.”* Lompololla näyttää olleen tietoja Keinosen vastustuksesta ja vastustuksen taustoista. Hän halusi tuoda esille sen, että Keinosen ansiot – jopa sotilasansiot – oli pyritty mitätöimään sillä perusteella, että osa niistä, kuten Mannerheim-risti, oli hankittu reserviläisenä.

Presidentti kirjoitti pojalleen Taneli Kekkoselle 31.8.1965:

”Kenraali Keinosen nimitys on herättänyt ärtymystä kenraalikunnan keskuudessa ja Helsingin sanomat arvosteli. Tutkiskelin huolellisesti kaikki mahdollisuudet ja olen vakuuttunut, että Keinonen on saatavissa olevista sopivin. Kenraali Adolf Ehrnrooth oli asiantuntijani, kun käytiin kenraalikunta lävitse ja tämä oli lopputoteamukseni. Ehrnrooth piti Keinosta erittäin pätevänä ja sopivana...”

Kekkonen oli siis perusteellisesti paneutunut valintaan, etsinyt ja löytänyt pätevimmän. Presidentin kirjeestä on kuitenkin pääteltävissä, ettei hän näytä tienneen puolustuslaitoksen sisällä vallitsevista ”kirjoittamattomista laeista”, jotka olivat estämässä puolustusvoimien kehitystä, ja että uusia ajatuksia esittävä henkilö ei ”kuulunut joukkoon”. Kyse oli samasta asiasta, johon hän oli törmännyt jo pari vuotta aikaisemmin, kun Simelius oli vastustanut eversti Keinosen ylentämistä kenraaliksi. Kekkonen oli silloin voinut todeta, ettei sotilaallinen pätevyys ollut upseeriylennyksiä esitettäessä ratkaiseva tekijä. Presidentin kirjeestä käy ilmi, ettei hän ymmärtänyt komentajanimityksen herättämää ”ärtymystä kenraalikunnan keskuudessa”. Hän ei tiennyt, että siviilitutkinnot herättivät upseereissa kielteisiä reaktioita ja että jalkaväkimiehen tekninen koulutus nähtiin punaisena vaatteena. Tällainen oli esimerkiksi Keinosen ”ylimääräisenä” suorittama sotakorkeakoulun teknillinen tutkinto, joka osaltaan lisäsi upseeriston vanhoillisen osan häntä kohtaan tuntemaa torjuntaa.

Entä miten Keinonen suhtautui nimitykseensä? Ristiriitaisesti. Toisaalta hän oli onnellinen ja ylpeä, koska hänen lahjakkuutensa ja uutteruutensa oli tunnustettu ja hän pääsi vaikuttajan paikalle. Mutta hän sanoi kenraaleita tarkoittaen: *”Tätä ne eivät ikinä tule antamaan minulle anteeksi.”* Hän sanoi kotona myös, ettei tällaista nimitystä olisi pitänyt tehdä, ja tuiskaisi sitten tyyliensä mukaisesti: *”Tai olisivat ylentäneet ensin”.*

* * *

Missä tunnelmissa Simelius virkakautensa viimeiset kuukaudet vietti ja miltä päätös näytti väistyvästä komentajasta, kun valituksi tuli kenraalimajuri, joka ei ollut kuulunut mahdollisten ehdokkaiden laajimpaankaan valikoimaan?

Keinonen nimitettiin uudeksi komentajaksi 27.8.1965, mutta virkaan hän astui vasta 13.11.1965. Kenraali Simeliuksella oli siis kaksi ja puoli kuukautta aikaa vaikuttaa puolustusvoimissa, erityisesti ylemmässä upseeristossa, niihin asenteisiin, jotka uutta komentajaa kohtaisivat ja siihen ilmapiiriin, jossa hän tulisi toimimaan.

Annamme nyt Simeliuksen päiväkirjojen kertoa, millä tavalla hän käytti asemaansa valmentaessaan toimintapiiriään ottamaan vastaan seuraajansa Keinosen.

Simeliuksen näkökulmasta katsottuna Keinosen nimitys oli todella järkyttävä. Nimitettiin hän hänen seuraajakseen täysin yllättäen upseeri, jonka ylentämistä jo kenraalimajuriksi hän oli kaikin keinoin yrittänyt ensin estää ja sitten ainakin siirtää myöhemmäksi.

”Valittaen on todettava jälleen poliittinen ja suosikkimimitys tapahtuneeksi... Tämä koskee puolustusvoimain henkeen.

Pöyhönen kertoi Kokoomuspuolueen yrityksestä estää nimitys... Tuuli, Rihtniemi ja Pöyhönen työskentelivät koko edellisen yön saadakseen muutoksen.”

Eversti Kauko Pöyhönen oli nyt kokoomukselaisten Tuulin ja Rihtniemen kanssa kaatamassa hallituksen esitystä, jota hyväksymässä oli ollut myös kokoomus.

Simelius kertoo 31. elokuuta 1965 pidetystä USA:n sotilasasiamiehen vastaanotosta, jossa hän tapasi eläkkeellä olevan kenraalin, Mannerheim-ristin ritari Paavo Talvelan. Keskustelussa oli esitetty mielipiteitä Keinosen nimityksestä. Simeliuksen päiväkirjamerkintöjen mukaan kenraalit olivat joutuneet hämilleen toistensa näkemyksistä:

”Talvela sanoi olen samaa mieltä nimityksestä. Hänen Mannerheim-ristinsä tekstin olen minä kirjoittanut. – Hiljaisuus – Sitten sanoin: Hän ei kylläkään ollut minun ehdokkaani. – Hämmästynyt ilme...”

Lähtevälle komentajalle olivat varmasti lohtuna jäähyväiskäynnit puolustusvoimain yksiköissä. Niillä hän sai kokea sitä kiitollisuutta ja arvontoa, mitä oli poliittisen johdon taholta tuntenut vaille jääneensä.

Simeliuksen päiväkirjojen liitteenä oli suuri joukko hänen puheidensa tekstejä. Konseptiin, joka oli kirjoitettu 2 Divisioonan esikunnassa Turussa 1.10.1965 esitettävään jäähyväistervehdykseen, sisältyivät myös sanat uudelle komentajalle:

”Kenraalimajuri Yrjö Keinonen, olet aina kyennyt tekemään johtamistasi joukoista lyömättömän. Saadessasi johtoosi nykyisen kenraalikunnan minä uskon, että jälleen kerran tulet onnistumaan. Avoin ja ennakkoluuloton pyrkimys yhteisvoimin saavuttaa maanpuolustuksen tärkeät päämäärät tulee palkituksi. Kokemistamme vastoinkäymisistä huolimatta on tulevaisuuteen uskoen pyrittävä turvallisuutemme lujittamiseen. Toivotan Sinulle, kenraalikunnalle ja puolustusvoimille tuloksellista yhteistyötä.”

Halusiko Simelius sitten käytännössä vaikuttaa siihen, että Keinonen onnistuisi tekemään johdettaviksi saamistaan puolustusvoimista ”lyömättömän joukon”? Puolustusvoimien etu olisi ollut, että Yrjö Keinonen olisi edelleen ollut ”voittamaton”.

Jo ennen kuin Keinosesta tuli komentaja, Simelius alkoi vaikeuttaa hänen yhteistyömahdollisuuksiaan puolustusvoimien sisällä ja menestymistä suhteessa ulospäin. Simelius totesi päiväkirjalleen: *”En voi tuntea luottamusta hänen tulevaa toimintaansa kohtaan”*. Ja tätä epäluottamusta ei Simelius tosiaan pyrkinyt salaamaan. Hän antoi omalla esimerkillään alaisilleen korkean luvan vastustaa uutta esimiestä.

Mitä olisi väistyvän komentajan tullut tehdä tilanteessa, jossa hänen mielestään väärä mies tuli hänen seuraajakseen?

Vahva ja omien tunteidensa yläpuolella nouseva ihminen olisi koonnut lähimmät avustajansa, todennut, että uudella komentajalla oli hänen mielestään puutteita ja vastustusta, mutta että koska puolustusvoimien etu vaatii yhteisten tavoitteiden toteuttamiseksi yhteenkuuluvuutta, olisi nyt esiin tuotava uuden komentajan vahvuudet ja analysoitava, miten niitä parhaiten voisi hyödyntää puolustusvoimien eduksi. Olisi myös ollut kuunneltava niitä, jotka hyväksyivät Keinosen, näitähän joukossa oli paljon aina evp-kenraaleita myöten. Sen sijaan Keinoseen myönteisesti suhtautuvien korkeiden upseereiden mielipiteitä Simelius lähinnä kummasteli päiväkirjassaan, ja nämäkin alkoivat tuntua hänestä eri tavoin epäilyttäviltä.

Uuden johtajan tukeminen tässä kriittiseltä tuntuvassa tilanteessa olisi tietysti ollut ainoa oikea maanpuolustuksen ja sotilasyhteisön etua ajava menettely, mutta Simeliuksen päiväkirjasta saa sen kuvan, että tämä ajoi Keinosta alusta alkaen torjutuksi ja eristettyyn asemaan.

Entä suhteet ulkovaltoihin? Välittömästi Keinosen nimityksen jälkeen Simelius kertoo *”valaisseensa”* USA:n sotilasasiamiehelle Keinosen nimitystä. *”Varoitin yhteyksistä”*, kirjoittaa Simelius *”osoitin Ilmolan ja Hannilan”*. Norjan puolustusvoimain komentaja halusi tutustua Keinoseen, mutta Simelius epäsi pyynnön toistuvasti perusteella, ettei Keinonen ollut hänen

Kenraali Adolf Ehrnrooth tarkasteli asiaa luonnollisesti sotilaallisesta näkökulmasta ja tuki Pentin käsitystä Keinosesta. Kertoihan Ehrnrooth meille vaikuttaneensa jo pari vuotta aikaisemmin Keinosen ylentämiseen kenraalimajuriksi.

Keinosen mahdolliset poliittiset näkemykset eivät valtioneuvostossa olleet keskusta-oikeistohallituksen keskustelujen kohteena. Niin presidentti kuin valtioneuvosto perustivat valintapäätöksensä Keinosen monin tavoin kirjattuihin sodan- ja rauhanajan ansioihin, mihin Kekkonen sai vielä ratkaisevaa lisätukea kenraali Ehrnroothin näkemyksistä.

Näiden seikkojen valossa tuntuu kovin haetulta, että Keinosen lyhytaikainen vierailu maalaisliittoon olisi ollut hänen uransa kannalta mitenkään merkittävä. Voimme jättää omaan arvoonsa väitteet, joiden mukaan Keinosesta tehtiin komentaja poliittisin perustein.

Näyttää siltä, että Simelius ja Ehrnrooth eivät pitäneen kovin paljon yhteyttä keskenään, koska Simelius Keinosen uraa käsitellessään tuo esille nimenomaan Pentin ja Kekkonen, ei Ehrnroothia.

Komentajapäätös ei kyllä Kekkosellekaan ollut itsestään selvä. Vuonna 1996 keskustelimme ministeri Sulo Suorttasen kanssa Keinosen Kekkos-suhteesta. Keinosen eron jälkeen presidentti oli kertonut Suorttaselle, mitä hän oli ajatellut Keinosen komentajaksi nimittämisen yhteydessä. Hän oli Suorttasen mukaan epäroinyt Keinosen nimittämistä, koska tämä saattoi olla *"liian vahva"*!! Kekkonen arvio *"liian vahvasta"* Keinosesta osoittautuikin myöhemmin Kekkonen itsensä kannalta pelottavan oikeaksi.

5.10.1965 oli Simeliuksen varsinainen viimeinen työpäivä ennen viralliseen eropäivään asti kestävästä lomasta. Hän puuttuu päiväkirjassaan vielä hankintakysymyksiin. Lisäksi hän mieltii, miten *"Keinonen ajettiin viikossa komentajaksi"*. 12.11.1965 hän kuvaa lyhyesti jäähyväisilmoittautumisensa tasavallan presidentille ja tämän kiitokset. 13.11. oli eropäivä. Puolustusministerin lounaalla, jonne *"pääministeri ei ilmestynyt"*, *"Pentti piti tunnustusta sisältävän puheen, mutta ilmapiiri oli melko viileä ja muodollinen"*.

Simelius kertoo päiväkirjansa lopuksi Ilmolan nimityksen yleisesikuntapäällikön virkaan, mutta ei sanallakaan mainitse tehtävänsä virallisesta siirrosta uudelle komentajalle. Muistelmissaan hän kertoo sanoneensa: *"Toivon, että hoidatte tätä virkaa vanhojen, kunniaikkaitten suomalaisten sotilasperinteiden mukaisesti."* Sekä Simelius että Keinonen muistavat eroavan komentajan loppusanat: *"Taidankin tästä lähteä nostelemaan."*

Simeliuksen päiväkirjat paljastavat osaltaan niitä arvostuksia ja asenteita, jotka armeijan sisällä johtivat Keinosen vastustamiseen. Sieltä tulee näkyviin myös keinoja, joilla vastustusta käytännössä toteutettiin.

Miksi Simelius ei halunnut nähdä Keinosessa mitään hyvää? Hän ei päiväkirjoissaan eikä muistelmissaan mainitse minkäänlaisia Keinosen ansioita, vaan keskittyy tämän moittimiseen.

Lähdettäessä keskustelemaan Keinosen nostamisesta kenraalikuuntaan hän Maunulan päiväkirjojen mukaan antoi laatia upseerien virkaikäluetteloon erityisen sarakkeen, jossa kertynyt virkaikä on selvästi nähtävissä. Sitä Keinosella oli vähemmän kuin samanarvoisilla kilpailijoilla, ja tätä seikkaa Simelius eniten painotti Keinosen ylennystä vastustaessaan. Oliko tässä kyseessä vain upseerikunnan rähinän pelko vai kannattiko Simelius sydämessäänkin virkaikäjärjestystä tärkeimpänä ylennysperusteena? Ainakaan sota-ansioille hän ei näyttänyt panevan painoa.

Ja nyt spekulatiota: Mikäli Maunula olisi suostunut komentajuuteen, olisiko se tasoittanut Keinosen tietä puolustusvoimien huipulle vai katkaissut sen? Maunula olisi siirtynyt komentajan virasta 65-vuotiaana eläkkeelle vuonna 1971. Keinonen olisi silloin ollut 59-vuotias, mahdollisesti kenraaliluutnantti. Olisiko hän tänä aikana paremmin tullut hyväksytyksi kenraalien joukossa kun virkavuosiakin olisi kertynyt enemmän? Ainakin olemme saaneet Maunulasta sen kuvan, että hän suhtautui Keinoseen vähemmän tunteenomaisesti kuin Simelius. Hänellä näytti olevan samoja

näkemyksiä kuin Keinoseella, vaikka kriittistäkin asennetta tätä kohtaan oli. Olisiko Keinosesta tullut Maunulan mies ja Maunulasta Keinosen tukija, vai olisivatko uudet miehet tulleet voittoaisti kilpailemaan Maunulan seuraajan paikasta, olihan vahvoja nimiä nousemassa?

Jos presidentti yleensä halusi Keinosen komentajaksi, vaikka myöhemminkin, olivat vaihtoehdot vähissä. Komentajan eläkeikä on 65 vuotta, mutta muut kenraalit lähtevät eläkkeelle 60-vuotiaana. Maunulan lisäksi vain kenraaliluutnantit Koskimaa, Hirva ja Kopra olivat siinä iässä, että jonkun heistä jäädessä komentajan virasta 65-vuotiaana eläkkeelle, Keinonen olisi ollut vielä alle 60-vuotias eli aktiivipalveluksessa ja siis valittavissa komentajaksi. Koskimaankaan terveys ei ollut kovin hyvä, ja toisia ei Ehrnrooth pitänyt sopivina komentajaksi. Muut olivat niin lähellä Keinosen ikäluokkaa, että kenen tahansa heistä jäädessä eläkkeelle komentajan virasta Keinonen olisi ollut jo yli 60-vuotias ja siis poissa aktiivipalveluksesta.

Huipulla – tuumasta toimeen

Yrjö Keinonen astui marraskuussa 1965 puolustusvoimain johtoon toiveikkain mielin. Hänellä oli näkemystä ja ideoita, oli energiaa vaikka muille jakaa. Kiusalliselta tuntui tietysti se omituinen tilanne, että kenraalimajuri oli vanhempien kenraalien esimies, mutta siihen oli sopeuduttava, sekä johtajan että alaisten. Keinonen kiittää muistelmissaan kenraaliluutnanttien suhtautumista, niin karvaana kuin moni sen asian joutuikin kokemaan.

Vuosien mittaan eri vaiheissa ohitetut kilpailijat olivat nyt hänen alaisiaan. Toki oli odotettavissa riesaa siitä upseeriston osasta, jonka mielestä joko henkilökohtaisista syistä ja erilaisten näkemysten vuoksi oli tehty väärä valinta. Keinonen toivoi kuitenkin, että nämä pystyisivät unohtamaan vanhat – ja tuoreemmat – kilpailuasetelmat ja sen, että hän oli alun perin reserviläinen, ja lähtisivät avoimin mielin hänen johdollaan ja kanssaan toimimaan puolustusvoimien ja isänmaan parhaaksi. Näin oli ajateltava, vaikka ei Keinonen sinisilmäinen ollut ja tiesi, että vanhaa kaunaa oli edelleen kytemässä ja uutta kaunaa syntynyt..

Ajan mittaan tuli kuitenkin käymään selväksi, että Keinonen aliarvioi vastustuksen syvyyden ja voiman ja yliarvioi väkensä kyvyn nähdä yhteinen etu. Vaikka vastustajat johtajavaltaisessa systeemissä joutuivat muodollisesti toteuttamaan komentajan käskyt, he pystyivät samalla viestittämään ympäristössään, että olivat Keinosen linjoista eri mieltä.

Koulutus on puolustusvoimien rauhan ajan laajin toimintamuoto, ja se oli jo sota-ajoista lähtien Keinosen sydäntä lähinnä. Hänen tavoitteenaan oli ”maailman parhaiten koulutettu armeija”. Reserviläisten koulutus on maassamme sikäli merkityksellistä että sotatilassa aseissa olevista joukoista vain 2 % on ammattisotilaita. Korkean koulutustason ylläpito on tärkeää, koska reserviarmeijan taistelukelpoisuudesta huolehtiminen on hidasta ja vaatii vuosien, jopa vuosikymmenten työn.

Simelius kertoo olleensa varusmiesten sen aikaiseen koulutukseen tyytyväinen. Keinosen näkemyksen mukaan erityisesti varusmiesten koulutuksessa oli tehtävä perusteellinen remontti, joka suurelta osalta tulisi hoitumaan puolustusvoimain sisäisin järjestelyin ja asennemuutoksin ilman sanottavaa rahallista panostusta.

Keinonen vaati koulutuksen tehostamista. Sotilasaikakauslehden lukijoita hän tervehti vuonna 1967:

”Varusmiesten koulutuksen päämääränä on luoda valtakuntaan reservi, jonka asenne maanpuolustukseen on vankkumattoman myönteinen ja jonka taito ja tieto riittävät nykyaikaisella taistelukentällä vaikeimmastakin tehtävästä suoriutumiseen.

Lyhyen palvelusajan jokainen tunti on käytettävä tehokkaaseen koulutukseen. Siksi on valmistauduttava harjoituksiin huolellisesti, on tarkoin harkittava mitä ja miten opetetaan.

On keskityttävä siihen, mikä taistelussa on olennaista, ennen kaikkia toimintaan, joka tapahtuu oltaessa kosketuksessa viholliseen. Tulen alla välttämättömien suoritusten on oltava äksiisimäisesti koulutettuja ja vaistonvaraisesti omaksuttuja. Muista tehtävistä joukko voi suoriutua vähäisemmälläkin koulutuksella, kunhan johtajat taitavat nekin, sillä heille jää tällöin yleensä aikaa alaisten ohjaamiseen.

Tiedämme, että hengen opetus on hyödytöntä ja maanpuolustusasenteiden kehittymisen kannalta jopa vahingollista. Hellittämättä on pyrittävä siihen, että harjoitukset ovat kiinnostavia

ja opetettavat tuntevat ne mielekkäiksi. Tämä edellyttää kannustavan hallinnan keinojen, erityisesti joukkokannusteiden käyttämistä.”

Ja Keinonen jatkaa tuomalla esiin hyvän kouluttajana saaman välittömän palkkion:

”Kouluttaja on siinä onnellisessa asemassa, että hän näkee joka hetki työnsä tulokset ja voi siten tuntea hyvien saavutusten suoma työniloa.”

Teksti ei ollut sanahelinää. Sen velvoitus ”lyhyen palvelusajan jokainen tunti on käytettävät tehokkaaseen koulutukseen. Siksi on valmistauduttava harjoitukseen huolellisesti, on tarkoin harkittava mitä ja miten opetetaan” oli kovaa puhetta niille, joilla oli kevyt vaivannäön standardi. Keinonen nimittäin nimeää varusmiesten saavuttaman koulutustason vaikuttavan koulutuksesta vastaavien myöhempiin kohtaloihin: työn tulokset otetaan entistä ratkaisevampina huomioon myös upseereita ylennettäessä.

Yksi puolustusvoimien lakisääteisistä tehtävistä on ”osaltaan edistää kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa”. Tämän tehtävän Keinonen otti todella vakavasti, koska tiesi sen hyödyttävän maanpuolustusta. Hän oli joutunut sodassa näkemään fyysisen kunnan merkityksen: kuntoharjoittelun laiminlyönnin vuoksi vuoti paljon suomalaista verta, kun taas hänen komppaniansa oli ”päässyt usein mahdottomaltakin näyttäviin saavutuksiin”, mihin vaikutti vahvan taisteluhengen ja taidon lisäksi ratkaisevasti sen liikkumiskyky. Tähän oli Keinonen alaisiaan kouluttaessaan erityisesti panostanut ja tulokset puhuivat puolestaan. Puolustusvoimien viralliseen analyysiin vuoden 1944 perääntymisvaiheen heikosta alusta Keinonen olisi halunnut lisätä:

”Tiukan tullen johtajien ja miesten fyysinen kunto petti, ja sen mukana ajattelukyky sumeni, tahdonvoima lamaan tui ja hurtti huumori sammui. Tehokkaalla liikuntakoulutuksella tämä armeijamme heikkous olisi voitu hyvin pitkälle välttää.”

Keinosen armeijassa väki pantiin erilaisin määräyksin liikkumaan asemaan katsomatta. Fyysinen kunto mainittiin yhtenä ylentämisen edellytyksenä. Keinonen itse näytti mallia ja osallistui myös komentajana hiihtokilpailuihin.

Aikalaiset todistavat, että liikunta lisääntyi armeijassa merkittävästi. Kenraali Hannu Särkiö kirjoittaa kirjassaan ”Kruunun sarkaa”: ”Liikuntakoulutuksen korostus jättikin melko pysyvän jäljen.”

Koska fyysinen kunto ei ollut hetkessä saavutettavissa, piti asevelvollisiin armeija-aikana istuttaa liikuntatottumus, joka säilyisi vielä varusmiesajan jälkeenkin ja pitäisi näin reserviläiset tältä osin taistelukykyisinä. Omalla kohdallaan hän oli nähnyt liikunnan vaikutuksen: se antoi hänelle kestävyyttä, henkistä energiaa, iloa ja stressinsietokykyä.

Keinonen antoi vuonna 1966 erillisen liikuntapäiväkäskyn, jossa hän lausuu:

”Liikkuvuus ja tulivoima ovat ne kaksi perustekijää, joista taistelutahdon ohella joukon sotilaallinen suorituskyky riippuu. Kokemukset osoittavat, että kyky liikkua nopeasti sekä teillä että maastossa luo edellytyksen yllätykselliseen taktilliseen toimintaan ja säästää tappioita. Hyvään fyysiseen kuntoon harjoitettu joukko saattaa tiukan paikan tullen kyetä uskomattomilta tuntuviin suorituksiin.”

Keinonen edisti sotilasurheiluseurojen toimintaa ja kehotti luomaan yhteyksiä siviili- ja sotilasurheilun välille.

Keinosen liikuntanäkemykset olivat aikaansa edellä, kun hän liikuntapäiväkäskyssään toteaa:

”Teknistyvässä ja kaupungistuvassa hyvinvointiyhteiskunnassamme ruumiillisen työn osuus on jäämässä yhä vähäisemmäksi. Sen vuoksi on ajankohtaista kiinnittää lisääntyvää huomiota liikuntaan, jonka avulla voidaan kohottaa työkykyä, torjua sairauksia ja rentoutua.”

Tällä hetkellä liikunnan monipuolinen merkitys terveydelle on lääketieteellisesti todistettu. Työpaikat kannustavat työntekijöitään monipuoliseen kunnon kohotukseen sen työkykyä lisäävän vaikutuksen vuoksi. Esimiesten esimerkin on tutkimusten mukaan nähty merkittävästi vaikuttavan alaisten liikuntaharrastukseen.

Kolmekymmentä vuotta myöhemmin eli syksyllä 1999 Helsingin Sanomat kertoi varusmiesten fyysisestä kunnosta. Se on erilaisten testien mukaan 10 vuoden aikana merkittävästi huonontunut. Syynä on yhteiskunnan muutos suuntaan, jossa arkipäivän liikunta on ratkaisevasti vähentynyt. Nyt on armeijassa liikuntakoulutusta huomattavasti lisätty ja monipuolistettu, sillä pitkän tauon jälkeen on jälleen havaittu, että sotilaallisia operaatioita ei voi viedä läpi huonokuntoisella joukolla.

”Uudessa järjestelmässä fyysistä koulutusta on puolen vuoden aikana 470 tuntia, mikä vastaa kansallisen tason urheilijan harjoitusmäärää.”

Tästä ajasta 295 tuntia on taistelu- ja marssikoulutusta:

”Taistelu- ja marssikoulutus on selkeästi rankempaa ja tähtää fyysiseen koulutukseen. Varsinainen liikuntakoulutus on kevyempää ja tähtää virkistäytymiseen. Tärkeintä olisi saada miesten asenteet liikuntamyönteisemmiksi myös siviilissä.”

Puolustusvoimat aikoo rakentaa lähivuosina kaikkiin joukko-osastoihin esteradan ja hiihtomaan. Lisäksi hankitaan salibandy- ja katukoriskentät...

Ja armeijan liikuntakasvatuksen kehittäjä everstiluutnantti Kalevi Römpötti, jonka ylentämisestä Keinosta aikoinaan paheksuttiin, on nyt saanut nimelleen oman mitalinsa.

USA:n armeijasta on tiedotusvälineiden kautta auennut varsin ”fyysinen” kuva. Tiedustelimme asiaa USA:n suurlähetystöstä ja saimme seuraavia tietoja: USA:n armeijassa esimiehet on tosiaan velvoitettu huolellisesti valvomaan alaistensa kuntoa. Kuntotestien ohella seurataan painoa vähintään kuuden kuukauden välein. Kullekin pituudelle ja iälle on ilmoitettu hyväksyttävä maksimipaino – miehille ja naisille on tietysti eri taulukot. Eri aselajien vaatimukset poikkeavat myös toisistaan.

Maksimipainon ylittävät ohjataan erikoismittaukseen, jossa otetaan pituuden ja painon lisäksi huomioon kaulan ja vatsan ympäryys, naisilla vatsan ympäryksen sijaan lantion, kyynärvarren ja ranteen koko. Niistä lasketaan tietyn kaavion mukaan kehon rasvaprosentti, jolla taas on ikään liittyvät maksimistandardinsa. Mittausmenetelmät ovat uskomattoman tarkat virheiden poissulkemiseksi.

Normaalipainoisia kannustetaan pyrkimään ihannepainoon, joka on tietysti sallittua maksimia selvästi alempi. Ylipainoisille annetaan ravitsemusneuvoja ja heidät ohjataan tehostettuun liikuntaharjoitteluun, vaikka he suoriutuisivatkin varsinaisten kuntotestien minimivaatimuksista. Heille annetaan myös suositus laihdutusnopeudesta.

Sotilaskoulutukseen ei ylipainoisilla ole asiaa; joissakin tapauksissa annetaan kuukausi armonaikaa painonpudotukseen. Jos se ei onnistu, voidaan ammattiuraa suunnata fyysisesti vähemmän vaativiin tehtäviin.

Tämän hetken yhdysvaltalaisarmeijan kuntovaatimukset on epäilemättä tieteellisesti todettu aiheellisiksi. Ylipainoisia ei ylennetä eikä heille anneta johtotehtäviä.

Fyysisen kunnan merkitystä painottaessaan Keinonen oli jälleen kerran aikaansa edellä, joskin hän tuskin osasi edes haaveilla näin tarkkaan määritetyistä fyysisen olemuksen standardeista.

Suomen armeijan piirissä jotkut pitivät Keinosta himohiihtäjänä. Keinonen huolehti kunnostaan myös lenkkeilemällä ja voimistelemalla. Mutta hiihdossa Keinonen oli erityisen hyvä, ja hiihtokilpailut oli näyttävä tilaisuus tuoda armeijaa myönteisellä tavalla siviilimaailman tietoisuuteen. Puolustusvoimien ulkopuolelta katsottuna Keinosen hiihto oli PR-mielessä pelkästään positiivista. Käytännössä tuli todistetuksi, että komentajan esimerkki lisäsi armeijan väen liikuntaharrastusta. Vaikutus oli juuri se, mikä oli tarkoituskin, ja tänä päivänä sitä pidettäisiin pelkästään myönteisenä. Mutta silloin menettely oli uutta ja sepä synnyttikin kritiikkiä osassa upseeristoa.

Keinosen määräykset pakottivat upseerit arvioimaan omaa toimintaansa uudelleen. Komentajan käsky koulutuksen koventamisesta ja taistelijoiden – niin upseereiden kuin varusmiestenkin – fyysisen kunnan kohottamisesta asetti upseeristolle aina ylennysperusteisiin asti ulottuvia lisävaatimuksia, jotka jakoivat upseerikunnan kahtia.

Liikuntaa harrastavat kannattivat Keinosta ja totesivat, että vihdoinkin oli päästy oikeille linjoille.

Fyysistä aktiviteettia karttaneet suuttuivat. Uudet määräykset koskivat liikaa heidän henkilökohtaiseen mukavuuteensa ja siihen miten he aikaansa käyttivät. Kyllä silloin Keinosenkin hiihto ärsytti.

Keinosen vastustajat väittivät, että hänen hiihtoharrastuksensa vei aikaa ”oikeilta töiltä”. Epäilemättä se vähensi työpöydän ääressä istumista moniin muihin verrattuna, mutta eron jälkeen käynnistetyn oikeusprosessin yhteydessä voitiin todeta, ettei hän käyttänyt hiihtämiseen edes sitä virka-aikamäärää, jota hän puolustuslaitoksen henkilöstöä koskevien säännösten mukaan olisi ollut oikeutettu käyttämään. Määräysten puitteissa olisi ollut vielä varaa lisätäkin. Vastustajat pyrkivät asian paisuttelulla tekemään sotilaskuntoa parantavasta liikuntaharrastuksestakin moitittavan.

Kirjat ovat täynnä kuvauksia upseerien rentoutumisesta alkoholin avulla. Juopottelusta seurasi monenlaisia haittavaikutuksia niin sodassa kuin rauhan aikana. Ei kuitenkaan tehty suurta numeroa siitä, että alkoholinkäytön seurauksena työ- ja toimintakyky oli usein vakavasti alentunut. Keinonen ei juonut, hän rentoutui urheilemalla. Hyvän olon tunteen saavuttaminen liikunnan avulla ei vienyt työkykyä, hän oli aina toimintavalmis. Pääsikö hän myös hiihdon avulla hetkellisesti irrottautumaan työympäristönsä ahdistavasta ilmapiiristä, ”kivireestä”?

Vähempi hiihdon näkyminen armeijan sisällä olisi ehkä vähentänyt arvostelijoiden määrää ja ollut eduksi hänen henkilökohtaiselle imagolleen. Jälkiviisaanakin on kuitenkin vaikea tehdä rajanvetoa sille, mikä hiihdon määrä olisi ollut ihanteellista silmällä pitäen maanpuolustuksen kokonaisuutena.

Samalla kun koulutettavien asevelvollisten taistelukykyä parannettiin, myös taistelutahtoa oli kohotettava. Taistelutahdolle luo pohjan vakaumus siitä, että taistellaan oikean asian puolesta, mikä Suomessa tarkoittaa taistelua itsenäisyyden säilyttämiseksi ja maamme rajojen puolustamiseksi. Demokraattisessa maassa, jonka armeija on perustettu maan puolustamista varten, on jokainen reserviläinenkin saatava näkemään tehtävänsä mielekkyys, muuten ei tiukan paikan tullen ole käytettävissä ”talvisodan henkeä”. Keinonen lausuu linjapuheessaan ”Vallankäyttö ja vastuu” 1967 näin:

”Nyky aikaisten aseiden tulivoiman kasvu pakottaa hajauttamaan joukot yhä laajemmalla alueella taistelukentällä. Sotatoimet ovat repiviä, alkuperäiset organisaatiot pirstoutuvat ja yhteydet esimiehiin katkeavat. Tällöin yhä pienemmät osastot, jopa yksittäiset rivimiehet joutuvat vihollisen kohdatessaan oma-aloitteisesti päättämään menettelytavoistaan aina tulenavausta myöten. Nykyaikaisen koulutuksen tavoitteena ei siten voi olla vain joukon mukana

esimiehen valvonnassa lähes mekaaniseen toimintaan kykenevä sotilas, vaan aloitekykyinen, itsenäisesti harkitseva ja päätöksen tekoon pystyvä yksilöllinen taistelija, joka kaikissa tilanteissa, eristettynäkin, myötävaikuttaa tavoitteen saavuttamiseen. Tällöin myös sotilaskurin on tähdittävä syvemmälle kuin vain annettujen käskyjen ja määräysten järkähtämättömään noudattamiseen. Koulutettaviin on kasvatettava tahto toimia yhteisen päämäärän hyväksi silloinkin, kun käskyn antajaa ja suorituksen valvojaa ei ole.”

Ja hän jatkaa:

”menettelytapoja kehitettäessä puolustuslaitos ei saa hetkeksikään päästää näköpiiristään olennaista: tehokkuutta taistelukentällä.”

Kalervo Savolainen kertoo kirjassaan tapauksesta, jolloin hän kahden muun sotamiehen kanssa osastostaan erilleen joutuneena oli tehnyt hyökkäyspäätöksen lähestyvää vihollisjoukkoa vastaan.

”...kolmea sotajermua, jotka toimivat omin päin. Heiltä puuttuivat nyt esimiehet. Ei joukkueenjohtajaa, ei ryhmänjohtajaa, ei käskynantajaa. Tiesimme Mikkosen kanssa kuuluvamme Mannerheim-ristin ritari Keinosen valioporukkaan, jota aikaisemmin komensi ritari Ahti Vuorensola... Miehet menivät heidän mukanaan minne vaan ja esikuviansa mukaan tekivät pulisematta mitä vaan... Ihme kyllä, tuon saman johtajataidon oli jo oppinut useampi sotilas, sillä eihän sodassa ”natsoilla” taistella, vaan miehen kyvyillä”.

Kolmen sotamiehen oma-aloitteinen hyökkäysoperaatio osoittautui menestykselliseksi. Siitä näkyy mitä Keinonen edellä esitetyllä käytännössä tarkoitti.

Keinosen mukaan taistelutahdon ylläpitämiseen liittyi olennaisesti myös luottamus johtajiin aina lähimmästä esimiehestä armeijan ”Mannerheimiin” asti, sekä luottamus omiin kykyihin taistelijana.

Komentaja Keinosen päämääränä oli saada tulevat reserviläiset tuntemaan puolustuslaitos omakseen. Inhimillisen näkökulman lisäksi tämä sisälsi kaksi päätavoitetta. Toinen on varusmiesten ja reserviläisten taistelutahdon edistäminen. Toinen on vielä laajakantoisempi: mikäli reserviläisten ja heidän kotiväkensä näkemykset puolustusvoimista tulevat realistisiksi ja myönteisiksi, tällä puolestaan tulisi olemaan vaikutusta siihen, minkälaisia taloudellisia ratkaisuja kansa poliitikoilta vaatii maanpuolustuksen hyväksi.

Asevelvollisia on kautta aikojen kohdeltu kaltoin. Nöyryyttämiset ja peukaloruuvit ovat itse asiassa vuosisatoja vanhaa perua siltä ajalta, kun sotaväki otettiin pakolla hallitsijoiden vallanhimon välineiksi, ja näin on monin paikoin vieläkin. Myös Suomen armeijan koulutuksessa oli paljon varusmiehiä ärsyttäviä piirteitä. Alokasaikana ei juuri päässyt kotilomille ja senkin jälkeen vain harvoin. Illat oli enimmäkseen vietettävä kasarmilla. Vähät koti- ja iltalomat saattoivat palaa mielivaltaisain perustein. Paras kiitos hyvin suoritetusta työstä oli yleensä se, ettei joutunut rangaistavaksi. Sotaväen huono kohtelu ei edistänyt miesten luottamusta esimiehiin.

Jo Simelius oli joutunut hiukan väljentämään varusmiesten iltalomamahdollisuuksia. Keinonen lisäsi kovennetun koulutuksen vastapainoksi palveluksen ulkopuolista liikkumavapautta, koska hänen mielestään koulutus ja vapaa-aika tuli erottaa toisistaan, eikä varusmiehiä saanut vangita kasarmeihin silloin kun heitä ei koulutettu. Kasarmielämää oli syytä muutenkin rajoittaa, koulutuksen piti mahdollisimman paljon tapahtua siellä, missä mahdollisten taistelujenkin, maastossa.

On myös esitetty, että Keinonen olisi pyrkinyt ”armeijan demokratisoimiseen”. Näin ei ollut. Keinonen on useassa yhteydessä todennut, että armeijaa ei voida demokratisoida:

”Koska sotilasorganisaatiossa tehtävien luonteen vuoksi ehdoton tottelemisvelvollisuus on välttämätön ja päätöksenteko, käskyvalta ja vastuu ovat henkilökohtaisia, puolustuslaitoksen demokratisoiminen ei ole mahdollista. – Johtajavaltaisessa järjestelmässä esimiehellä on oltava ehdoton käskyvalta alaisiin. – Yllätystilanteessa demokraattiseen johtamismenettelyyn ei ole edes aikaa. – Palveluksessa esimiehen sana on laki, ehdottomasti. Mutta esimiehen asenne voi olla ystävällinen tai epäystävällinen, se voi olla työkeästi ylhäältä johtava tai joukon keskeltä johtava. Tässä suhteessa meillä on yhä vielä paljon kehittämisen varaa.”(Vallankäyttö ja vastuu; Itse asiassa kuultuna WSOY 1979)

Keinonen korosti siis johtajan päättäväisyyttä ja alaisen ehdotonta tottelemisvelvollisuutta. Kirjassaan ”Veriset lumet” hän antaa joukkueenjohtajan ohjeita ryhmänjohtajille:

”Ryhmänjohtajan käsky ei ole anteeksipyyntö vaan karjaisu, joka pudottaa kävyt puusta. Ja miehen syöksy asemaan on niin nopea, että vain joka toisella askeleella jalka hipaisee maata.”

Kenraali Simelius nimitti muistelmissaan Keinosen toteuttamaa varusmiesten koulutuksen tehostamiseen liittyvää kohtelun parantamista ”varusmiesten suosion kosiskeluksi”.

Kenraaliluutnantti Hannu Särkiö on kirjassaan ”Kruunun sarkaa” (WSOY 1994) todennut Keinosen komentaja-ajasta:

”Tapa, jolla hän (Keinonen) lähestyi ja halusi lähestyttävän yksittäistä varusmiestä, oli hänen antinsa puolustusvoimille. Samoin hän omakohtaisesti koettuna korosti tasokkaan ja riittävän vaativan taistelijankoulutuksen välttämättömyyttä sodan oloja ajatellen. Hyvin koulutettu joukko selviytyy vähemmin tappioin kuin puutteellisesti tai löysästi harjoitettu. Keinonen halusikin supistaa muodollisen sotilaskurin soveltamisaluetta ja hedelmätöntä kasarmiäksiisiä sekä suunnata näin vapautuneen energian taistelukoulutukseen.”

Kadettikurssitoverinsa everstiluutnantti Oiva Latikan kanssa Keinonen oli jossain vaiheessa pohdiskellut, miten suuret ikäluokat saataisiin sopimaan varuskuntien vanhoihin raameihin. Ratkaisuna oli telttaleirimajoitus. Huomattava osa koulutuksesta toteutettaisiin liikuttamalla asevelvollisia maastossa, mikä vastaisikin todellista tilannetta sodassa. Koulutus suoritettaisiin pitkällä matkalla, esimerkiksi Oulusta Helsinkiin! Latikka oli Keinosen ikäluokkaa ja aloittanut sodan reserviläisenä kuten tämä. Ilmeisesti saman hengen miehiä.

Keinosen kauden jälkeen käytiin julkisuudessakin keskustelua kasarmilaitoksen tarpeellisuudesta, jota uusi komentaja Kaarlo Leinonen puolusti Keinosen näkemystä vastaan.

Keinosen joukoilla oli ollut vahva taistelutahto niin sodan aikana kuin rauhan ajan joukko-osastoissa. Hänen näkemyksenä sotilaiden motivoinnista olivat käytännössä osoittautuneet oikeiksi. Hän oli vaatinut, kiittänyt, palkinnut ja todennut joukkokannusteiden tehon. Rangaistuskopeissa sen sijaan piti näkyä vain hämähäkinseittejä, ei varusmiehiä. Tämän kannustavan, ei-rankaisevan perusasenteen hän määräsi armeijassa toteutettavaksi.

Vastakkaisena näkemyksenä valitettiin, että johtajilta vietiin nyt kasarmille vangitsemisen keino kurin ylläpitämisessä.

Varusmiehet olivat tyytyväisiä, koska halutessaan saivat vapaa-aikanaan jättää kasarmin, mutta napinaakin tuli. Joidenkin asevelvollisten kotiväki kuulemma valitti, että pojat tulevat viikonloppuna kotiin syömään. Myös lisääntyneen matkustamisen kodin ja varuskunnan välillä väitettiin tuottavan ongelmia. Tänä päivänä vapautta on entisestään lisätty, mutta silloin mahdollisia hankaluuksia suurenneltiin, jotta päästiin Keinosta moittimaan.

Varusmiesten piti vanhastaan myös lomilla käyttää sotilaspukua. Määräys oli ehdoton: jos halusi jossain tilaisuudessa esiintyä siviiliasussa, siihen piti hakea joukko-osastosta erityislupa. Määräyksen noudattamista ei voitu tietenkään kattavasti valvoa, ja sitä usein rikottiin, kun ei ollut kärehtämisen pelkoa. Lupaa tuskin haettiin, kun haluttiin lähteä verkkareissa perunapellolle tai marjametsään.

Vastoin aikaisempaa kieltoa Keinosen varusmiehet saivat lomallaan kasarmin ulkopuolella halutessaan käyttää siviiliasua. Vanhakantaiset kenraalit pitivät sitä suurena pyhäinhäväistyksenä, on kenraali Jaakko Valtanen todennut. Kenraalimajuri Pöyhönen laati loppuvuonna 1966 siviilipuku-uudistusta vastaan laajan muistion, jossa ennustettiin sen aiheuttavan useita vakavia seurauksia, muun muassa, että varusmiehet syyllistyisivät rikoksiin saadakseen matkaravoja ja siviilipuvun turvin saattaisivat pahoinpidellä kantahenkilökuntaa. (Perusolettamus oli siis, että nämä antaisivat siihen aiheita!)

Keinonen toteutti uudistuksen, ja se otettiin varusmiesten keskuudessa tyytyväisenä vastaan, eikä vanhanaikaisen määräyksen hylkäämisestä tiedetä ilmenneen kummempia haittoja. Keinonen saattoi vain todeta vastustajiensa argumentoinnin perusteettomuuden. Varmasti hän tämän jälkeen entistä vähemmän kallisti korvaansa näkemyksille, jotka eivät mitenkään edistäneet toiminnan tavoitteita.

Keinonen käynnisti heti virkaan tultuaan sisäpalvelusohjesäännön osittaisuudistuksen, jossa mm. herroittelua vähennettiin ja tervehtimispakkoa lievennettiin lähinnä omiin esimiehiin kohdistuvaksi. Niin tahalliset kuin tahattomat laiminlyönnit ja puutteet tervehtimisessä olivat vuosikymmenien saatossa aiheuttaneet lukemattoman määrän simputusluonteisia sanktioita ja katkeruutta. Sellainen oli Keinosen kokemuksen mukaan tarpeetonta. Samoin Keinonen käynnisti armeijan ensimmäisen yleisen palveluohjesäännön laatimisen, missä ajanmukaistettiin ja yhdistettiin useita ohjesääntöjä.

Puolustusvoimissa oli suunniteltu organisaatiomuutoksia, jotka koskivat niin pääesikuntaa kuin kenttää. Maa jaettiin sotilaslääneihin, joille tuli aiempaa enemmän vastuuta oman alueensa puolustamisesta ja valmius itsenäiseen ja automaattiseen puolustustoimintaan silloin kun yhteydet puolustusvoimien johtoon katastrofitilanteessa katkeavat. Nämä muutokset toteutettiin Keinosen aikana ilman näkyviä mielenkuohuja. Tutkimuspuolella Keinonen kehitti ja loi yhteyksiä siviilimaailmaan. Hänen esittämiensä suuntaviivojen mukaan myös siviilikoulutusta oli entistä paremmin hyödynnettävä puolustusvoimissa, niin ammattisotilaiden kuin asevelvollisten keskuudessa.

Keinonen ajoi erityisesti varusmiehiä koskevia uudistuksiaan vauhdilla läpi, mikä herätti vastarintaa niin ”vanhaan menoon tottuneissa joukko-osastoissa” kuin pääesikunnassa. Kritiikki uudistusten läpiviemisen nopeudesta tuntuu aiheelliselta. Mutta olisiko rauhallisemmalla vauhdilla päässyt tuloksiin? Oliko kyse Keinosen temperamentista, jota tässä yhteydessä olisi pitänyt pystyä hillitsemään? Näkemyksemme on, että Keinonen tietäessään vastarinnan, halusi toimia ennen kuin vastustajat ehtivät rakentaa vastaviritelmänsä, kuten Pöyhönen siviilipukumuistionsa. Tämähän oli Keinosen tyypillistä menettelyä aina sota-ajalta lähtien. Myös adjutantti kertoo kirjassaan Keinosen sanoneen:

”Minä haluan nämä uudistukset nopeasti läpi. Mitä nopeammin kaikki tapahtuu, sitä pienempi on vastustus.”

Luultavasti Keinonen oli oikeassa siinä, että se oli ainoa mahdollinen tuloksellinen menettelytapa. Hän tiesi, että vastarinta, joka kohdistui sekä häneen itseensä että uudistuksiin oli

osassa upseereissa niin syvällä, ettei hänen millään menettelyllä olisi sallittu onnistuvan, ei yksittäisissä asioissa eikä koko komentajan virassa.

Uudistukset olivat armeijan iskukyvyn kannalta niin tarkoituksenmukaisia, ettei niitä myöhemminkään peruttu.

Keinosen on sanottu kaataneen raja-aitoja armeijan ja siviilimaailman välillä. Se tapahtui monella rintamalla. Armeijaa tuotiin yleisön näkyville entistä enemmän, armeijan urheilukilpailuja selostettiin sanomalehdissä.

Meillä ei ole tietoa siitä, miten armeijassa perimmältään suhtauduttiin siihen, että se avautui muulle yhteiskunnalle. Tässä työssähän oli mukana puolustusvoimien väkeä joka portaassa ja Keinosen läheisenä apuna tiedotusosaston päällikkö everstiluutnantti Jaakko Valtanen. Tämä yleni Keinosen aikana everstiksi ja myöhemmin 1980-luvulla puolustusvoimain komentajaksi.

Keinonen oli tiedotustyössä aktiivisesti mukana ja siihen kuului, että hän itse henkilönä asettui tiedotusvälineitten valokeilaan. Ja jälleen suhtautuminen oli kahdenlaista: monet näkivät Keinosen panoksen positiivisena kuten kenraali Maunula, joka kirjoitti (1978): Keinonen ”itse teki PR-työtä voimiaan säästämättä”. Vastustajat taas pitivät sitä ”itsensä korostamisena”. Tästä asiasta kotiväellä on Keinosen luonteen tuntien vankkumaton käsitys: julkisuus oli Keinoselle velvollisuus ja välikappale tavoitteen saavuttamiseksi. Senkin hän veti täysillä niin kuin kaiken mihin ryhtyi, periaatteella ”tavoite kirkkaana mielessä”. Ja perustavoite oli tietysti Suomen puolustuskyvyn parantaminen.

Vuonna 1967 Keinonen esitti puolustusministeriölle valmisteltavaksi suunnitelman palvelusajan uudesta porrastuksesta, jonka mukaan upseereiksi koulutettavien palvelusaika pitenisi 12 kuukaudeksi. Muiden varusmiesten palvelusaikaa oli mahdollista lyhentää koulutusta tehostamalla. – Tätä uudistusta Keinonen ei ehtinyt ajaa läpi. Ajatuksen käyttökelpoisuuden ovat nyt muutkin heränneet huomaamaan. 1990-luvun lopulla, siis kolmekymmentä vuotta Keinosen jälkeen, hänen aloitteensa on toteutunut.

Pätevät pinnalle

Vaikka pätevyyskin oli pyritty ottamaan huomioon ylennyksistä päätettäessä, oli virkaikä kuitenkin ollut ratkaiseva peruste. Virkaikäjärjestelmän vuoksi moni hyvä upseeri jäi vaille ansaitsemaansa asemaa kun taas onnekkaalla, jolla sattui olemaan riittävästi virkavuosia jotain ylempää virkaa jaettaessa, aukesi tie eteenpäin ilman mainittavia ansioita tai edellytyksiä. Rauhan oloissa menetelmällä ehkä säilytettiin sopua armeijassa: huonosta menestyksestä saattoi syyttää systeemiä. Jos tilanne ei miellyttänyt, oli lähdettävä siviiliin. Tilannetta oli murehtinut jo Simelius, kun ”hyviä everstiluutnantteja siirtyi siviiliin”. Hän ei rohjennut luvata näille kykyjen mukaista asemaa, kun virkaikä oikeutti heidät vuosiksi vain vaatimattomille paikoille.

Korkeimman upseeriston tasoa virkaikäjärjestelmän noudattaminen huononsi. Oliko tämä syynä siihen tilanteeseen, että komentajavalinnassakin piti turvautua nuoreen kenraalimajuriin?

Keinonen siirsi ylennysperusteiden painopistettä virkaikästä ansioihin. Sotamenestys otettiin huomioon; sodassa mukana olleita oli ylimmässä upseeristossa vielä paljon, olivathan nuorimmat heistä vasta nelissäkymmenissä. Hän tiedotti ylennysperusteista koko kansalle televisiolle annetussa haastattelussa elokuussa 1966. Perustaksi ylennyksille ja siirroille hän nimeää menestymisen sotakouluissa sekä monipuolisen palvelun ja jatkaa:

”Virkaikäluettelon mukaista nopeamman ylenemisen edellytykseksi muodostuu se, missä määrin upseeri on kyennyt tavanomaista ansiokkaampaan suunnittelu-, kehittämis- ja toteuttamistyöhön kullakin virkapaikallaan. Oma-aloitteinen sotatieteellinen tutkimustyö ja ammattipätevyyttä lisäävät sekä asianomaista suorituskkyä osoittavat siviilitutkinnot ovat erityisiä ansioita. Kielitaito on monissa tehtävissä varsinkin ylimmissä upseeriarvoissa tärkeää.

Erityisen tärkeänä pidän kykyä luoda hyvää henkeä työympäristössä ja rakentaa hyviä suhteita puolustusvoimien ja siviiliyhteisön välille.

Tehtävän edellyttämä hyvä ruumiillinen kunto on tietenkin ylentämisen välttämätön edellytys.

Edellisestä jo ilmenee, että ns. virkaikäjärjestys menettää merkitystään ylennysperusteena sitä mukaan mitä ylemmistä virkapaikoista on kysymys.

Noudattamalla näitä periaatteita henkilöstöasioiden hoidossa pyrin siihen, että vastuuta annetaan kullekin hänen kykyjensä mukaan - siis vastuullisimmat tehtävät todella mittaville miehille”.

Siviilimaailmassa yletessä pätevyys ohittaa virkavuosien merkityksen, vaikka näilläkin on oma arvonsa. Toisaalta usealla alueella moni rivityöntekijä ei ole edes pyrkimässä ylempiin tehtäviin, ja työntekijän on periaatteessa mahdollista vaihtaa työnantajaa, jos vaatimukset tai palkka eivät tunnu asianmukaisilta. Armeijassa ei näin ole, se on tässä suhteessa kova. Upseerin ura on jaettu useisiin eri arvoisiin portaihin. Jos haluaa edetä portaalta toiselle, on täytettävä esimiehen asettamat pätevyysvaatimukset.

Jos upseeriylennyksen perusteena on pelkkä virkaikä, ei niskaan välttämättä kasaudu kovin kummia velvoitteita. Samassa ylennysruuletissa tässä pyöritään, ahkerat ja laiskat, fikset ja vähemmän fikset.

Keinonen lähti järkyttämään vuosikymmenet voimassa ollutta tavallaan turvallista virkaikäjärjestelmää. Hänen linjauksensa merkitsivät yksittäiselle upseerille sitä, että tämä joutui arvioimaan ponnistelujensa riittävyttä ja saavuttamia tuloksia, mikäli halusi urallaan edetä.

Suuri osa piti Keinosen perustelistaa järkevänä ja oikeudenmukaisena. Pätevät olivat ilahtuneita; nyt oli niilläkin mahdollisuus jatkaa armeijassa, joiden ylenemistie virkaiän perusteella olisi ollut tukossa.

Mutta monelle ylennysperusteet olivat tyrmävä isku. Kiristyvätkö korkeiden virkojen pätevyysvaatimukset vielä lisää? Ne, jotka tunsivat, että heidän etenemismahdollisuutensa heikkenivät, näkivät Keinosen vihamiehenä, jonka valta koitui heidän tappiokseen, ja jonka muutkin uudistukset oli syytä leimata kelvottomiksi.

Keinosen uudet linjaukset eivät siis koskeneet vain varusmiehiä vaan kävivät armeijassa syvälle ja laajalle. Meille on kerrottu, että Keinosen eron jälkeen nostettiin konjakkilaseja. Mutta meille on myös kerrottu, että Keinosen kannattajien joukossa hänen lähtönsä koettiin masentavana menetyksenä.

Kenraaliluutnantti Aatos Maunula jäi eläkkeelle Keinosen komentajakaudella. Hänen mukaansa Keinosen virkakauden päättyessä johtavat virkapaikat oli miehitetty kyvykkäillä upseereilla (Kanava 5/78).

Keinosen komentajuutta tarkasteltaessa tulee mieleen vertailu Simeliukseen.

Yhteistä Simeliukselle ja Keinoselle oli, että he antautuivat tehtävälleen koko sielullaan. Kumpikin näki puolustusvoimien suuret materiaaliset puutteet. Kummallekin oli tärkeää taistelu Neuvostoliiton vaikutusvaltaa vastaan. Uhka oli nähtävissä todellisuudessa idässä, mutta ulkovallat piti vakuuttaa siitä, että Suomi pyrkii täyttämään YYA-sopimuksen sotilaalliset velvoitteet eli taistelemaan myös lännestä tulevaa maahantunkeutujaa vastaan.

Mutta Simelius ja Keinonen olivat erilaisia ihmisiä, ja heidän toimintatapansa ongelmien ratkaisussa poikkesivat toisistaan. Simelius oli sovinnainen, varovainen sekä vältti ristiriitoja ja kärjistyksiä. Hän pelkäsi alaistensa arvostelua, oli arka kunniastaan ja odotti ympäristöltä kiitosta. Hän kirjasi kehut, joita sai, mutta myös loukkaantumisensa: ”Kenraalien obligatoriset joulukukat jäivät tulematta.”

Kyllä Keinosellekin kiitos kelpasi, – kenellepä ei – mutta hän ei epäröinyt puuttua näkemiinsä epäkohtiin silloinkaan, kun tiesi sen aiheuttavan vastustusta tai suuttumusta.

Simelius oli päiväkirjansa mukaan helposti uupuva ja pelokas. Vaikeuksia kohdatessaan hän kääntyi sisään päin, oli hermostunut ja uneton.

Keinonen oli räväkkä niin mielipiteiltään, ilmaisuiltaan kuin toimintatavoiltaan sekä rohkea ja loputtoman energinen. Vaikeuksissa hän saattoi osoittaa ärtymystä ja ärähdellä, mutta tositilanteessa säilytti kylmäverisyytensä ja virittyi taisteluun.

Simelius oli suorastaan juossut toimittajia pakoon joissakin puolustusvoimien hiihtokilpailuissa, kun taas Keinonen halusi mediakontakteja tuodakseen puolustusvoimia kansan tietoisuuteen.

On inhimillistä, että ne monet alueet ja ominaisuudet, joilla Keinonen oli vahvuutensa osoittanut, tekivät hänestä Simeliuksen silmissä sietämättömän, todellisen piikin hänen lihaansa. Keinosen sotamenestyksen, kouluttajan taidot, oppineisuuden ja kirjalliset kyvyt hän sysäsi syrjään.

Siinä, missä Simelius piti kiinni perinteistä niiden itsensä vuoksi, Keinonen oli valmis niistä luopumaan, mikäli ne olivat haitallisia maanpuolustuksen kannalta. Hyödyllisiä perinteitä Keinonenkin kunnioitti ja puhui niistä usein, olihan hän muun muassa mukana tukemassa suomalaisen ratsuväen historiasta kertovan elokuvan tekoa.

Varusmiesten koulutuksessa ja kohtelussa Simelius ei nähnyt tarvetta muutokseen. Keinonen kovensi ja monipuolisti koulutusta ja antoi tueksi enemmän vapautta.

Upseeriston kannalta katsottuna konservatiivisesta ja yllätyksettömästä Simeliuksesta ei ilmeisesti ollut vaivaa kenellekään. Hän oli turvallinen tuki sille joukolle upseerikuntaa, jolle vauhdikas Keinonen räväköine sanomisineen oli outo uhka.

Simeliuksen ja Keinosen luonteiden muuatta eroavaisuutta kuvaa heidän muistelmateostensa loppu. Kirjansa viimeisen luvun Simelius omistaa seuraajansa moittimiselle. Viimeinen kappale kuuluu:

”Puolustusvoimiin levinnyttä suhtautumista valottaa tarina kahdesta majurista. Vanhempi ihmetteli, kuinka nuorempi oli näin pian ylennyt majuriksi. Siihen nuorempi vastasi: Hiihtäen sinäkin olisit jo eversti!”

”Huipulla”-muistelmiensa viimeisessä luvussa Keinonen kertoo muutamien sanoin myönteiseen sävyyn upseeriuransa tunnelmista ketään moittimatta. Kuolinvuoteella sanellun kirjan viimeinen lause on tulevaisuuteen suuntautuva ja positiivinen:

”Sotilasurani kokemusten, miellyttävien ja raskaidenkin perusteella voin vilpittömästi suositella kenelle tahansa nuorukaiselle sotilaan ammattia.”

Upseerikunta repesi

Kenraali Simelius oli jo Keinosen kenraalimajuriksi ylentämisen yhteydessä todennut päiväkirjalleen: ”En ole vastuussa siitä repeämästä, joka upseeriston keskuudessa nimityksestä on aiheutunut.” Hän näki aivan oikein, että Keinonen ei ollut samantekevä, tämä oli synnyttänyt ympäristöönsä kaksi leiriä, kannattajat ja vastustajat. Simeliuksenkin merkinnät vahvistavat sen, että Keinosen vastustusta oli ollut olemassa jo ennen kenraaliylennyksiä.

Jos kyseessä olisi ollut pelkkä vastustus, olisi voitu todeta: huono mies, ei ansaitse ylennystä. Nyt oli Simeliuksen tiedossa vastustuksen lisäksi se, että Keinonen oli etevä ja että hänellä oli runsaasti kannattajia. Yli puolet upseereista oli Keinosen linjoilla aina korkeinta upseeristoa myöten. Muuan Keinoseen kriittisesti suhtautunut upseeri on kertonut, että komentajaa moitiskeltaessa oli vilkaistava olan yli, ettei ketään hänen kannattajakseen tiedettyä ollut kuulosilla.

Keinonen oli sota-aikana ja uudelleen 1960-luvun alussa nopeilla ylennyksillään ohittanut useita upseeritovereita, mutta tullessaan valituksi komentajaksi hänellä oli samanarvoisiin verrattuna vähemmän virkavuosia. Tässä oli jo syytä kateuteen.

Siltä varalta, että joku haluaisi väittää, ettei Keinosen perusvastustuksen takana ollut kateutta, voimme todeta, että kenraalitasoa lukuun ottamatta jokainen haastattelemamme upseeri mainitsi oma-aloitteisesti kateuden, kun perkasimme keinosvastaisuuden syitä ja taustoja.

Keinosta kohtaan tunnettua kateutta vielä lisäsi siviilitutkinto ja Mannerheim-risti, joita tiedotusvälineet toivat esille Keinosesta kirjoittaessaan. Ymmärrettävää suuttumusta aiheutti se, että hänet kenraalimajurina oli korotettu komentajaksi, virkaan, joka perinteisesti oli kuulunut kenraaliluutnantille. Vastustajien katras hengitti komentaja Keinosen niskaan alusta alkaen. Kun Keinonen perusvastarinnan tietäen ei lähtenyt uudistuksiaan varovasti markkinoimaan, vaan pani tuulemaan niiden toteutuksessa, sai vastustuksen maaperä tästä lisää ravintoa. On mahdotonta sanoa, olisiko Keinosen kannatus tullut vallitsevaksi suhtautumiseksi, jos hän olisi edennyt rauhallisemmin. Vastustajien toimintamahdollisuudet olisivat tällöin ehkä heikentyneet.

Vilho Tervasmäki toimi everstiluutnanttina pääesikunnan tiedotusosaston päällikkönä vuosina 1960-1966. Hän kertoi meille, että koska Keinonen ei ollut toiminut pääesikunnassa korkeilla virkapaikoilla ennen komentajakauttaan, hän ei ollut osallistunut pääesikunnan ja puolustusministeriön toimintaan (”sähläykseen”). Tämän Tervasmäki katsoi osaltaan vaikeuttaneen Keinosen toimintaa komentajana.

Pertti Salmisen väitöskirja (Puolueettomuuden nimeen, sotilasjohto Kekkonen linjalla ja sen sivussa 1961–1966) osoittaa järkyttävällä tavalla, miten eristettynä Keinonen joutui työtään tekemään. Asia ”komentajalle ei kerrottu”, ”yhteyksiä ei edistetty”, ”Keinonen pidettiin ulkona” esiintyy tekstissä lukuisia kertoja vaihtelevin sanamuodoin, jotka ovat peräisin sekä Simeliuksen päiväkirjoista että muista lähteistä.

Keinonen teki työtä suurten linjojen parissa sen sijaan, että olisi osan energiastaan käyttänyt itselleen vieraaseen askareeseen, vihamiesten lepyttelyyn. Kenraalien ja everstien kanssa vietetyt vapaamuotoiset illanistujaiset, joissa tutustuttiin toisiinsa, tutkailtiin toisten mielipiteitä ja haettiin epävirallista tietä yhteishenkeä, yhteistyötä ja kompromisseja, olisivat olleet Keinosellekin oivallisia tilaisuuksia niin ilmapiirin tunnustelemiseen kuin vaikuttamiseen. Mutta vaikka hän näihinkin osallistui, ne eivät oikein sopineet hänen intensiiviseen elämäntapaansa. Hyöty niihin kuluvaan aikaan nähden tuntui liian vähäiseltä. Sitä paitsi hän inhosi alkoholia ja tupakkaa, joita olisi joutunut noissa tilaisuuksissa haistelemaan. Niinpä kontaktit armeijan sisällä moneen tärkeään suuntaan

jäivät liian usein viralliselle asteelle, ja Keinonen joutui vähitellen eristämisen ja eristymisen noidankehään. Toki hänellä oli myös laaja yhteyksien verkosto, mutta se ei ollut riittävän kattava. Liian moneen suuntaan hän jäi yksinäiseksi sudeksi.

Hyvätkin kontaktit alkoivat vähitellen katkeilla. Jalkaväenkenraali Adolf Ehrnrooth oli ollut eläkkeellä lähes vuoden Keinosen tullessa komentajaksi. Hän kertoi meille 2.3.2000, miten Keinonen komentaja-aikansa alkuvuodet piti häneen tiivistä keskusteluyhteyttä, mutta lakkasi sitten yllättäen soittelemasta. Ehrnroothin puheesta henki, että hän oli ollut asiasta pahoillaan. Ilmeisesti kyseessä oli vaihe, jolloin Keinonen oli alkanut epäillä komentajana jatkamisen mielekkyyttä, ja hänen ajatuksensa suuntautuivat mahdolliseen virasta eroamiseen. Ehrnrooth arvosteli sitä, että Keinonen komentaja-aikanaan ei puhunut tarpeeksi muiden upseereiden kanssa.

Osa upseeristoa toivoi Keinosen epäonnistuvan toimissaan ja pani siksi jatkuvasti kapuloita rattaisiin. Aktiivisia eristäjiä olivat vastustajat, ei Keinonen. Menestykseen tähtäävänä johtajana komentaja oli enemmän tekemisissä niiden kanssa, jotka halusivat hänen johdollaan työskennellä yhteisen päämäärän hyväksi. Vastustajat jäivät vähemmälle huomiolle. Se ei ollut Keinosen sulkeutuneisuutta, vaan reaktio jarrumiehiä kohtaan.

Meille on syntynyt hyvin selvä kuva siitä, että Ehrnrooth ei ollut täysin perillä siitä kaunan ja vastustuksen ilmapiiristä, joka Keinosta kohtasi heti komentajaksi tulon yhteydessä. Se ilmapiiri pilasi yhteistyöedellytykset, mutta ei muuttanut häntä ihmisenä. Saatuaan kuulla lyhyen viitteen Keinosen eristäytymisen taustoista, Ehrnrooth sanoi: ”Minä luulen, että olette aivan oikeassa.”

On vaikea arvioida, missä määrin jonkin asian vastustus johtui erilaisista näkemyksistä ja missä määrin siitä, että Keinosen esityksiin piti periaatteessa suhtautua kielteisesti.

Keinosesta on sanottu, ettei hän tarpeeksi istunut työpöytänsä ääressä. Asian todenperäisyydestä emme ole saaneet puolueetonta tietoa. Mutta puolustusvoimain komentaja on vastuussa koko maan, ei oman työpöytänsä ja -tuolinsa puolustamisesta.

Puolustusvoimien lakisäätöihin tehtäviin kuuluu mm. huolehtia valtakunnan maa- ja vesialueen sekä ilmatilan valvonnasta yhteistoiminnassa muiden valvontaviranomaisten kanssa, turvata valtakunnallinen alueellinen koskemattomuus tarvittaessa voimakkeina käyttäen, puolustaa valtakuntaa ja sen oikeusjärjestystä sekä kansan elinmahdollisuuksia ja perusoikeuksia, huolehtia valtakunnan sotilaallisen puolustusvalmiuden ylläpidosta ja kehittämisestä ja antaa sotilaskoulutusta sekä osaltaan edistää puolustustahtoa ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa. Komentajan tehtäväksi on ilmoitettu puolustusvoimien välitön johto ja valvonta. Hänellä on varsin vapaat kädet tämän tehtävän hoitamisessa, ja vaikka se käytännössä on saanut vakiintuneita muotoja, se muodostuu myös kunkin komentajan henkilökohtaisen suuntautumisen ja maassa vallitsevan tilanteen mukaiseksi. Kukin komentaja käyttää myös persoonaansa välikappaleena tavoitteen saavuttamiseksi.

Keinosen edeltäjä piti velvollisuutenaan omien sanojensa mukaan toimia lähinnä ratkaisijana esityksissä, joita alaiset tekevät. Keinosella oli visioita ja hän oli itse käynnistäjä, joka tehtävät delegoituaan odotti alaisiltaan itsenäisyyttä niiden valmistelussa ja toteuttamisessa. Itse hän ei halunnut sekaantua yksityiskohtiin ainakaan niillä alueilla, jotka hänen mielestään eivät vaatineet komentajan puuttumista asioiden hoitamiseen. Kummassakin tyyliä on etunsa ja haittansa, mutta tuodessaan uusia tuulia armeijan perustehtävien hoitoon Keinonen oli varmasti joko innostava tai rasittava.

Päiväkäskeillään, lausunnoillaan ja linjauspuheillaan hän halusi osoittaa, mitä piti tärkeänä. Tällöin oli niitä, jotka tunsivat jäävänsä syrjään. Tämä oli valitettavaa, koska Keinonen kokonaisuutena ottaen eli työlleen. Hänelle itselleen olisi kuitenkin ollut henkilökohtaiseksi eduksi,

jos hän olisi hiukan tinkinyt suurten linjojensa eteenpäin viemisestä ja käyttänyt osan ajastaan ja energiastaan alaisille kuuluvien yksityiskohtien selvittelyyn.

Itse asiassa presidentti oli ainoa, jolla olisi tarvittaessa ollut valtuudet puuttua komentajan ajankäyttöön, eikä tarvetta tietenkään ollut, uurastihan komentaja monella rintamalla ja sai paljon näkyvää aikaan. Viestit Keinosen muka liiallisesta hiihtämisestä hän osasi asettaa omaan arvoonsa.

Kekkonen oli osoittanut tyytyväisyytensä Keinosen toimintaan ylentämällä hänet kenraaliluutnantiksi helmikuussa 1966 eli heti kun se vallitsevan käytännön mukaa oli mahdollista – kahden vuoden kuluttua edellisestä ylennyksestä. Seuraava ylennys presidentiltä tuli myös minimiajassa. Keinonen sai täyden kenraalin – jalkaväenkenraalin – arvon kesäkuussa 1968. Mikäli Kekkonen olisi ollut tyytymätön Keinoseen, niin ylennykset olisivat jääneet tulematta. Presidentiltä oli tullut myönteisiä kommentteja, vaikka Kekkonen yleensä kiitoksiaan jakeli varsin niukasti. Laajempi henkilökohtainen palaute ei kuulunut Kekkonen tyyliin. Jopa komentaja Lauri Sutela, joka 1970-luvulla oli pystynyt luomaan Kekkoneseen paremmat suhteet kuin kukaan edeltäjänsä, kertoi televisiohaastattelussa 5.12.1999, miten hän komentajana ollessaan erään merkittävän päätöksensä jälkeen vasta neljän vuoden kuluttua pystyi presidentin lausumasta päättämään, että oli tämän mielestä menetellyt oikein.

Puhuttaessa Keinosen vastustuksesta ei voida sivuuttaa Kauko Pöyhöstä, jota Keinonen on kirjassaan ”Huipulla” kuvannut näin:

”Kenraaliluutnantti Pöyhönen oli komentajakauteni alusta asti ollut minulle ongelmallinen upseeri, joka ei noudattanut yleisesti hyväksytyjä pelisääntöjä. Hän hankkiutui kulloistenkin poliittisten vallassaolijoiden, erityisesti presidenttiä lähellä olevien suosioon. Muun muassa Matti Kekkonen hän kehui kuuluvan läheiseen ystäväpiiriinsä. Näin hänellä oli tai hän kuvitteli saavuttaneensa ylimääräistä, upseerin asemaansa sisältymätöntä valtaa, jota hän häikäilemättä käytti hyväkseen”.

Keinosen komentajakauden alkuaikoina eversti Pöyhönen oli käynyt kertomassa komentajalle, että hänellä oli tapana määrääjain keskustella luottamuksellisesti Neuvostoliiton lähetystössä palvelevan henkilön kanssa molempien maiden asevoimia koskevista ja muistakin asioista. Keinonen kertoo edelleen:

”Ilmoitin Pöyhösen yhteydenpidosta presidentille, joka piti sitä hyvänä asiana. Kekkonenkin piti itsestään selvänä, että Pöyhönen antaa komentajalle selostuksen jokaisesta tapaamisesta. Kun Pöyhösen vain suullisesti esittämät raportit olivat perin ylimalkaisia ja hän jätti usein ne kokonaan antamatta, ilmoitin tästä jälleen presidentille. Kaiketi Kekkonen käsitti ilmoitukseni jonkinlaiseksi kanteluksi Pöyhöstä vastaan, koska pari päivää myöhemmin sain presidentiltä viestin, että minut vapautetaan kantamasta huolta: Pöyhösen koko yhteydenpitokysymys hoidettaisiin muuta tietä.”

Kekkonen oli saanut Pöyhösestä uuden kotiryssäkanavan.

Hän ilmoitti Keinoselle, että Pöyhöstä ei saa ohittaa ylennyksissä eikä siirtää pois Helsingistä.

Keinosen mukaan Pöyhönen tästä lähtien yritti lyödä kiilaa Kekkonen ja hänen väliinsä.

Pöyhönen korosti Keinoselle taustavoimiensa laajuutta: *”Minulla on 15 miljoonaa pistintä takanani”*. Myöhemmin hän sanoi: *”Eroa tai sinut kaadetaan”*. Hän oli myös jossain vaiheessa ilmoittanut, että Keinosta vastaan kerätään todisteita erilaisista hallinnollisista virheistä, joista hänet tullaan panemaan tilille. Keinonen, joka oli tehnyt parhaansa noudattaakseen byrokratian

pienimpiäkin sääntöjä, oli sanonut, ettei tee virheitä. Pöyhösen kuiva vastaus: ”Kaikki tekevät virheitä”.

Kaatajien mahdollisuudet olivat rajalliset. Komentajasta pääsee vain, jos presidentti niin haluaa, Keinonen sairastuu tai eroaa itse. Komentajan kaatajat pyrkivät löytämään kaiken mahdollisen, jolla hänen toimintaansa voitaisiin vaikeuttaa ja saada hänen työskentelyolosuhteensa tukalaksi.

Komentajan adjutanttin vaihtuminen vuoden 1967 alusta tarjosi kaatajille mahdollisuuden saada ”oma” mies heidän kannaltaan tärkeälle paikalle.

Keinonen oli koko sotilasuransa ajan tottunut luottamaan alaisiinsa eikä osannut ottaa huomioon petollisen toiminnan mahdollisuutta tässä adjutanttin valinta-asiassa. Niinpä hänelle pystyttiin onnistuneesti esittelemään kelvolliselta tuntuva ehdokas – Veikko Vesterinen.

Nimityksestään Vesterinen on taustaryhmäänsä viitaten todennut:

”Oli hyvä saada oma mies komentajan lähelle”..

Vesterinen on kirjoittamassaan kirjassa julkisesti ilmoittanut olleensa Keinosen kaatajien joukossa. Hän on kuvannut toimintaansa muun muassa:

”Me voimme soutaa, olla soutavinamme tai huovata”.

Oltiin näennäisesti mukana asiassa, mutta todellisuudessa vastustettiin niin paljon kuin uskallettiin. Vesterinen paljastaa:

”Pääesikunnan pieni oppositior ryhmä toivoi tilanteen johtavan ilman julkisuutta siihen, että Keinonen eroaa ainakin näennäisen vapaaehtoisesti.”

ja kaatajien ulkopuolista upseeristoa tarkoittaen:

”Tällä joukolla ei Keinosta olisi kaadettu”.

Jo Keinonen tunsikin asian, että oli olemassa ryhmä, jonka tavoitteena oli kaataa oma esimies, poliittisen johdon luottamusta nauttiva puolustusvoimain komentaja. Hän itse kuvasi kaatajiaan:

”Pieni hyvin organisoitu, vaikutusvaltainen joukko, joka sai sivustatukea evp-upseereilta.”.

Kului kuitenkin aikaa, ennen kuin Keinonen vähitellen tajusi, että Vesterisen kanssa asiat eivät olleet kohdallaan. *”Adjutanttin kanssa asiat menevät tupelle”*, hän sanoi.

Puolustuslaitoksen sisällä aktiivinen vastustus piti luonnollisesti pyrkiä salaamaan mahdollisimman hyvin, sillä kuten Vesterinen on itse todennut:

”Keinosen kaatuminen oli epävarmaa ja toimijoiden riskin otto suuri.” (Sotilasaikakauslehti 2/96)

Olisi toivottavaa, että vielä elossa olevat Vesterisen mainitsevat ”toimijat” astuisivat esiin ja kertoisivat itse yksityiskohtaisesti komentajan kaatamistoimistaan, ja niitähän oli.

Valmisteluja hidastettiin ja komentajaa vastaan aloitettiin salakuuntelu eli maan ulkopuolisen uhan torjuntaan tarkoitettujen välineiden ja menettelytapojen käyttö. Entinen puolustusministeri Sulo Suorttanen on vahvistanut Keinoseen kohdistuneen salakuuntelun. Salakuuntelun toteuttaminen osoittaa kaatajien vaikutusvaltaista asemaa ja vahvaa otetta puolustusvoimien sisällä.

Keinonen tiesi häneen kohdistuneesta salakuuntelusta, mutta ei halunnut siihen puuttua: *”Kuunnelkoot, eihän minulla ole mitään salattavaa.”*

Poliittisen historian tutkija Lauri Haataja on julkisuudessa käyttänyt Keinosen vastaisesta toiminnasta salaliitto- nimitystä, joka sotaväessä tarkoittaa salakapinaa. Paljastuminen olisi todella merkinnyt ”toimijoille” varsin ankaria rangaistuksia. Asia on jo vanhentunut, joten yksi ryhmän jäsenistä, Veikko Vesterinen, saattoi tuoda sen vuonna 1995 julkisuuteen pelkäämättä oikeuden tuomiota. Moraalisesti adjutanttin tuomittava teko, osallistuminen esimiehen kaatamiseen, ei koskaan vanhene.

Kun komentajan lähimmäksi avustajaksi – luottomieheksi – valittu adjutantti Veikko Vesterinen pettää näin esimiehensä, on kyseessä lajissaan moraalittomuuden huipentuma. Sitä ei voi mitenkään puolustella. Vesterisen petturuutta onkin hänen tehtävänsä laadun vuoksi arvioitava eri mitalla kuin muiden kaatajien.

Syksyllä 1968 oli määrärahoja käsittelevä julkaisu ”Puolustuskykymme materiaallinen perusta” aiheuttanut ”ensimmäisen särön” komentajan ja presidentin suhteeseen. Pääministeri Koivisto ei ollut esitellyt sitä presidentille niin kuin Keinonen oli tarkoittanut, vaan se oli tullut julkisuuteen vain pääministerin luvalla.

Tammikuussa 1969 sanomalehti Lallin haastattelussa Keinosen kysyttiin muun muassa, aiheuttavatko kansainväliset sopimuksemme Suomelle mitään tietynsuuruisia maanpuolustuksellisia velvoitteita. Keinonen otti tällöin kantaa asiaan muun muassa seuraavasti:

”Niinpä on laskettavissa se vähimmäispuolustuskyky, jolla voidaan tehokkaasti torjua niin sanotut yllätyshyökkäykset ja siten taata riittävä aika esimerkiksi YYA-sopimuksen edellyttämien neuvottelujen käymisen.”

Keinonen käsittelee haastattelua kirjassaan ”Huipulla”:

Tähän lauseeseeni kätkeytyy kiusallinen kysymys puolustuslaitoksen määrärahoista. Meillä ei ollut tuolloin yllätyksen torjuntavalmiutta, mikä olisi edellyttänyt runsaan kahdensadan tuhannen miehen uudenaikaista aseistusta ja muun muassa uutta liikunta- ja viestivälineistöä. Niiden hankkimiseksi olisi perushankintamäärärahoja pitänyt huomattavasti korottaa muutaman vuoden ajaksi. Tuo lause oli tarkoitettu lähtölaukaukseksi kampanjalle, jolla saataisiin kaikkia poliittiset ryhmittymät YYA-sopimukseenkin vedoten hyväksymään ajatus yllätyshyökkäyksen torjuntavalmiuden välttämättömyydestä. Vasta sen jälkeen olisi toiveita saada eduskunta myöntämään tarvittavat varat ja määrärahojen jatkuvan pudottamisen sijasta korottamaan niitä”

Kekkonen tajusi tietysti määrärahoja koskevan viestin, joka pitkään ja laajaan haastatteluun oli utjutettu. Keinosen haastatteluvastaus kirvoitti häneltä myllykirjeen, jossa hän arvosteli Keinosen luonnehdintaa YYA-sopimuksesta. Myllykirje ei ollut sen ärhäkämpi kuin monet muut myllykirjeet ja lukuisat kriittiset viestit, joita Kekkonen myös lähimmille, usein varsin arvostamilleen henkilöille toimitti, mutta se nostettiin näkyville.

Tämän jälkeen Keinonen ei ollut enää varma presidentin täydestä tuesta. Nyt tosin tiedämme, että se oli olemassa aina eroilmoituksen jättämiseen asti. Vastustajat puolestaan näkivät tässä tilaisuuden käynnistää näkyvämpi komentajan vastainen kampanja.

Everstiluutnantti Lehmusvirta, joka toimi Keinosen alaisena sekä Porin prikaatissa että komentajakautena pääesikunnassa, esitti arvion jonka mukaan yli puolet puolustusvoimien henkilökunnasta suhtautui Keinoseen ja hänen näkemyksiinsä myönteisesti. Viimeisinä aikoina, kun painostus komentajaa vastaan oli saanut yhä näkyvämpiä muotoja, ja oli nähtävissä, että Keinonen oli joutumassa yhä ahtaammalle, osa upseeristosta siirtyi vähitellen ”voittajien” leiriin, olihan ajateltava tulevaisuutta. Kenraalikunnasta, jonka nurjamielisyyteen monissa yhteyksissä on syytäkin viitattu, merkittävä osa toimi Keinosen kanssa hyvässä yhteistyössä loppuun asti.

Yhteenvetona vastustuksesta voimme yhtyä eversti Pernaan perusväittämään: Yrjö Keinonen oli siviilistä, ulkopuolelta tulleena armeijassa eräänlainen maahanmuuttaja. Että hän niin hyvin oli menestynyt sodassa oli kiusallista, koska hän oli tällöin astunut monen ”oikean upseerin” varpaille. Sodan jälkeen ei enää olisi sopinut näyttävästi ponnistella uralla eteenpäin. Siviilitutkinto, uurastaminen sotakouluissa ja joukko-osastoissa oli ilmausta ”liiasta yritteliäisyydestä”. Sellaisen miehen ei ollut lupa onnistua komentajana. Sen lisäksi hän tuli komentajaksi kenraalimajurina, mikä olisi ollut lähes mahdoton tilanne sellaisellekin kenraalimajurille, jolla ei olisi ollut painolastina sitä vanhan kaunan ja kateuden taakkaa, mikä niskassaan Keinonen joutui tehtävän ottamaan vastaan.

Pernaa on lausunut:

”Komentajana hän oli sama ennakkoluuloton kehittäjä kuin aikaisemminkin, mutta vuosikausien kadehtiminen, kiusaaminen ja aiheeton kampitus ja lopulta salakuuntelu ja avoimet syytökset tekivät tehtävänsä: Vaikka Keinonen ei henkisesti luhistunut, hän alkoi karttaa puukottajiaan ja menetti tällöin asemiaan.

Asenteen tulokkaaseen tulisi olla pelkästään pragmaattisen myönteinen. Jos henkilöllä on erityispätevyys, hänet pitäisi suunnata työskentelemään yhteisen päämäärän hyväksi tämän omalla, vahvalla erikoisalalla, ja taitavasti ohjata ja tukea hänen toimiaan. Häntä ei pitäisi kohdella uhkaajana, vaan yhteistyökumppanina. Yrjö Keinonen koettiin sotien jälkeen yleisesikuntaupseerikunnassa uhkahenkilönä.

Sotaväeltämme on puuttunut objektiivisuus, jossa isänmaan ja valtakunnan paras olisi kaiken muun yläpuolella. Totuudellinen kokonaiskuva tulee muuttamaan täysin asenteet Yrjö Keinoseen, mihin on joka suhteessa korkea aikakin.”

Kenraaliluutnantti Hannu Särkiö on Keinosen komentajatyötä arvioidessaan ja myös kritisoidessaan lausunut kirjassaan ”Kruunun sarkaa”, että puolustuslaitos oli järjestelmänä sellainen, että *”se ei ollut kyennyt kasvattamaan ja käyttämään hyväkseen huippulahjakkuutta”*.

Mitta täyteen – pesäero Kekkoeseen

Syksyllä 1968 eduskunta ja hallitus käsittelivät seuraavan vuoden talousarviota, ja asiasta käytiin kärjekästä keskustelua. Lopputulos poliitikkojen kädenväännöstä oli, että määrärahat entisestään laskivat.

Keinonen, jolle itselleen työnteko oli koko iän tuonut suurta tyydytystä ja joka ei koskaan antanut asioiden sujua omalla painollaan, joutui miettimään ulospääsyä tilanteesta. Hänen oli todettava, että oli komentaja-aikanaan antanut puolustusvoimille suurin piirtein sen panoksen, mikä niukkenevia määrärahoja käyttäen oli annettavissa. Edessä oli vain rutiinityötä, millä vastustajien huonontamassa ilmapiirissä ei juuri ollut hohtoa.

Jo kolmannen kerran upseeriurallaan hän nyt ajatteli vakavasti erota armeijasta. Ensimmäinen oli ollut asekatkenta-oikeuden jälkeen, toinen panssarivaunutoimiston aikana.

Asiasta puhuttiin perhepiirissä, ja Keinonen tiesi, millä vielä voisi maanpuolustusta hyödyttää: kun hän eroaa, hän ottaa määrärahaongelman esille.

Lopullisen ratkaisun erolle tai paremminkin sen ajankohdalle antoi ns. kellarijuttu, joka alkoi maaliskuussa 1969 Uudessa Suomessa julkaistulla kirjoituksella ”Kenraalin kesäpaikka”. Sillä aloitettiin virheellisten tietojen avulla julkinen hyökkäys Keinosta vastaan. Asia koski pioneerien käyttöä Keinosen kesämökin kellarin räjäytystyössä. Puolustusministeriö antoi uutisen johdosta aluksi lausunnon, jonka mukaan asia oli kunnossa ja hoidettu määräysten mukaisesti. Olihan työhön puolustusministerin lupa ja Keinonen oli maksanut siitä sovitun korvauksen. Keinosen kaatajat olivat nyt kuitenkin vakavasti liikkeellä ja kirjoittelu jatkui.

Rouva Irma Keinonen muistaa tältä ajalta miehensä kertoman tapauksen. Eräs hänen alaisensa oli pääesikunnan käytävällä kuullut seuraavan keskustelun: Keinosen vastustajiin kuulunut upseeri oli kertonut toiselle samanmieliselle keksityn, komentajaa panettelevan jutun.

”Ja tämän me panemme huomenna lehteen”. ”Mutta eihän niin voi tehdä, kun kuitenkin tulee ilmi, ettei se pidä paikkaansa”. ”Ei se haittaa; kun se on kerran lehdessä ollut, se on tehtävänsä tehnyt”.

Keinonen lähetti presidentille viestin, että hän tarjoutui eroamaan, eihän puolustusvoimille ollut eduksi, että sen näkyvää kärkeä perusteetta mustamaalattiin. Kekkonen ei pitänyt eroa aiheellisena, ”ei pidä antautua ajojahdin edessä”. Keinonen pani jatkamisen ehdoksi sen, että puolustusministeriön kansliapäällikön Kauko Pöyhösen johtaman joukon ylläpitämä kirjoittelu loppuisi. Kekkonen, joka juuri oli lähdössä Lappiin hiihtämään, ei ilmeisesti tajunnut, että Keinosen erotarjous oli otettava vakavasti, eikä hän tiennyt, että Keinonen määräraha-asian takia oli jo periaatteellisen eropäätöksen tehnyt. Hänen Lapin-matkansa aikana Keinoselle ilmoitettiin, että puolustusministeriön kansliapäällikkö Pöyhönen oli määrännyt perustettavaksi tutkintaelimen selvittämään komentajan toimintaa eli käytännössä keksimään hänelle rikoksia. Keinonen tulkitsi tämän niin, että Kekkonen ei aikonutkaan asettua hänen tuekseen, koska ei ollut ”pannut puolustusministeriötä järjestykseen”.

Tässä tilanteessa Keinonen näki, että komentajan virassa jatkaminen ei ollut hänen oma etunsa eikä puolustusvoimien etu. Tapansa mukaan hän otti aloitteen käsiinsä. Samalla tuli tilaisuus siihen, mitä Keinonen oli jatkuvasti mielessään suunnitellut: määräraha-asian dramaattinen esille ottaminen.

Keinonen järjesti 25.4.1969 tiedotustilaisuuden, jossa hän kertoi julkiselle sanalle eroavansa ja jakoi eropäiväkäskynsä.

PUOLUSTUSVOIMAIN KOMENTAJAN

PÄIVÄKÄSKY

n:o 5.

Olen tänään jättänyt eroanomukseni.

Päätöksen eroamisestani tein jo viime vuoden syksyllä, jolloin ennestäänkin niukkoja puolustusmäärärahoja tuntuvasti vähennettiin. Ellei puolustuslaitoksen määrärahatilanteessa lähivuosina tapahdu merkittävää paranemista, jäävät materiaalisen valmiuden kohottamiseksi laaditut suunnitelmat toteutumatta.

Toivon, että seuraajani onnistuu kehittämään puolustuslaitostamme sille annettujen tehtävien edellyttämällä tavalla.

Työn maanpuolustuksen hyväksi on jatkettava hellittämättä, kunnes pysyvä rauhatila maailmassa saavutetaan.

Puolustusvoimain komentaja

Jalkaväenkenraali

Yrjö Keinonen.

Eroilmoituksen julkistamisella ja eropäiväkäskyn jakamisella Keinonen teki erostaan peruuttamattoman ja veti samalla tieteen tahtoen päälle Kekkosen suuttumuksen.

Samana päivänä tiedotustilaisuuden jälkeen hän kutsui sekä Neuvostoliiton että Ruotsin sotilasasiamiehet pääesikuntaan informoidakseen heitä erostaan ja sen syistä. Tässäkin Keinonen menetteli puolustusvoimissa vallitsevan tiedotuskäytännön mukaisesti. Merkittävästä tapahtumasta – komentajan eroilmoituksesta – on perusteltua kertoa naapurimaille virallista virkatietä käyttäen. Suomessa olevat sotilasasiamiehet edustavat tällaista virallista tietojenvälityskanavaa. Näiden päivien tapahtumat ovat historiallisilta tosiasioiltaan selvät ja kiistattomat. Sotilasasiamiesten informointi erosta tapahtui sen jälkeen kun eroilmoitus oli tehty, joten on mieleetöntä väittää, että kyse olisi ollut tuen hakemisesta virassa pysymiselle; tällaisenkin väitteen Keinosen mustamaalajat saivat järjestetyksi julkisuuteen 1990-luvun puolivälissä.

On myös kritisoitu sitä, että Keinonen kertoi sotilasasiamiehille määrärahaperustelun lisäksi, että hän on joutunut oikeiston hyökkäyksen kohteeksi ja että tämä vaikeuttaa komentajan toimintaa. Tämänhän sotilasasiamiehet olivat itsekin voineet todeta. Oikeiston merkittävin äänenkannattaja Uusi Suomi oli aloittanut ”kellarikirjoittelun” harhaanjohtavin tiedoin ja pyrki näin mustamaan puolustusvoimain komentajaa.

Tiesimme, että komentaja Keinosen ja silloisen oikeiston näkemykset maanpuolustuksesta ja sen kehittämistarpeista olivat hyvin samankaltaiset. Siksi Keinonen oli erityisesti harmistunut, että juuri oikeisto lähti julkisuudessa hyökkäämään häntä vastaan ja vielä muunnettua totuutta käyttäen. Kyllä tämä oli Keinoselle selvä merkki siitä, että kyseessä oli häikäilemätön komentajan kamppailuyritys, johon kademielinen kaatajajoukko oli pitkän houkuttelun jälkeen saanut Uuden Suomen päätoimittajan mukaan. Kaatajien lähettämä kirjoitushan oli ollut pitkään päätoimittaja Pentti Poukalla ennen kuin hän pani sen lehteensä. Uuden Suomen kannalta kyseessä oli Kekkosvastainen taistelu, jota vielä kiivaasti käytiin 1960-luvun loppupuolella. Keinonen joutui itse asiassa syyttää suotta tämän mittelön välikappaleeksi. Eihän Keinonen ollut mikään Kekkoson kannattaja, oli

kylläkin virkansa puolesta lojaali ylipäällikölle ja muulle poliittiselle johdolle. Tästä näkökulmasta katsottuna Uusi Suomi olikin lähtenyt kaatamaan väärää miestä.

Seuraavan päivän kaikissa lehdissä komentajan ero oli pääuutinen ja myös pääkirjoitusten aihe. Uusi Suomi otti kantaa asiaan pääkirjoituksessaan seuraavasti:

”Kun puolustusvoimain komentaja eroaa virastaan perustellen toimenpidettään sillä, ettei puolustuslaitokselle ole annettu riittävästi varoja sen kehittämiseksi tehtäviensä tasalle, on se osoituksena mitä vakavimmasta turvallisuuspoliittisesta puutteesta. Samalla se osoittaa myös vanhentuneeksi ja vääräksi sen meidän puolustuslaitoksemme piirissä vielä yleisen käsityksen, ettei korkein sotilasjohto muka saisi julkisuudessa esittää käsityksiään puolustuslaitoksen puutteista ja tarpeista. Mielenosoituksellinen virasta eroaminen ei voi olla normaali ja ainoa tapa tuoda julki sotilasjohdon puolustuspoliittisia mielipiteitä.”

Lehden kirjoittaja ei ilmeisestikään tiennyt, että presidentti Kekkonen oli vuonna 1965 jyrkästi kieltänyt puolustusvoimain johtoa esittämästä julkisuudessa poliittisten päättäjien kannasta poikkeavia näkemyksiä puolustusmäärärahoista – eron uhalla.

Aamulehden pääkirjoituksessa todetaan:

”Ero on voimakas vastalause ja miekkansa heittäminen vaakakuppiin jo sinänsä miehekäs teko sotilaalta silloin kun muita keinoja ei ole käytettävissä...”

Puolustusvoimain komentajan eronpyyntö hänen sen tueksi esittämin perusteluin on siksi painava ja huomiota herättävä protesti määrärahojen supistamista vastaan, että se on syytä ottaa huomioon ja pitää muistissa valtion seuraavaa talousarviota laadittaessa.”

Sanomalehti Ilkka oli otsikoinut pääkirjoituksensa, ”Komentajan ero – voimakas vastalause”, ja se oli kokonaisuudessaan seuraava:

”Puolustusvoimain komentajan, jalkaväenkenraali Keinosen eilen julkisuuteen saattama eroanomus tulee suurena yllätyksenä eilispäivän yllättävien tapahtumien sarjaan.

Kenraali Keinonen ilmoittaa eroavansa vastalauseeksi valtiovallan osoittamasta välinpitämättömyydestä puolustuslaitosta kohtaan. Hän ilmoittaa eroamispäätöksensä syntyneen jo viime vuoden lopussa, jolloin eduskunta jälleen löi kiinni puolustusbudjetin, mikä merkitsi tuntuvaa vähennystä puolustusvoimain materiaalmäärärahoihin. Komentaja ilmoittaa viimeksi saattaneensa aivan äskettäin puolustusneuvoston tietoon, että nykyisillä määrärahoilla ei nykyisen laajuista puolustuslaitosta voida ylläpitää. On kaksi vaihtoehtoa, joko supistaa puolustuslaitosta vielä nykyisestä minimimäärästä tai kehittää sitä nykyisen suuruisena riittävin määrärahoihin.

Kenraali Keinosen eroanomus on tulkittava vain yhdellä tavalla: se on mahdollisimman jyrkkä ja mahdollisimman näkyvä vastalause siitä piittaamattomuudesta, jolla valtiolta on jo vuosia suhtautunut puolustusvalmiutemme tehostamiseen. Hallitukset ja eduskunta ovat huolettomuudella, joka lähentelee edesvastuuttomuutta, kohdelleet puolustusvoimia valtiotalouden reservinä, jonka määrärahoja nipistämällä aina voidaan täydentää muita tarpeita. Maan sotilaallisesta valmiudesta ylintä vastuuta kantavan komentajan ero on vakava muistutus ja varoitus. Tämän olettaisi saattavan valtiovallan vihdoin ratkaisun eteen: joko puolustuslaitos hyväksytään turvallisuuspolitiikkamme tärkeäksi osaksi ja saatetaan materiaalisesti tyydyttävään tilaan tai sitten poliittista vastuuta kantavat ottavat riskin ja välinpitämättömyyteen ei enää ole varaa.

Kenraali Keinonen on komentajana edustanut selväpiirteisesti modernia maanpuolustusajattelua, joka on nähnyt puolustuslaitoksen kiinteänä osana maan turvallisuuspolitiikkaa eikä irrallisena instituutiona joka voi eriytyä muusta yhteiskunnasta. Nykyisen komentajan aikana on sotilaallisessa koulutuksessa kuljettu huima askel eteenpäin samalla kun puolustusvoimain organisaatiossa on tapahtunut joustavaa ja tehokasta kehitystä. On suuresti valitettavaa, ettei poliittinen johto ole kyennyt luomaan riittäviä työedellytyksiä tehokkaalle ja lahjakkaalle komentajalle.

Toinen asia on se, missä määrin komentajan eroanomuksen jättämisen ajankohtaan on ollut vaikuttamassa henkilökohtainen ajojahti ja häväistyskampanja, jota eräiden oikeistopiirien taholta on käyty sotilaallisesta valmiudestamme vastuuta kantavaa komentajaa kohtaan. Oikeistomme siivet ja paavot saavat nyt iloita propagandasotansa ja viimeksi käymänsä kellarisodan voitosta, mutta samalla he voivat kysyä, uskovatko he tehneensä palveluksen puolustuslaitokselle. Tervettä, kokoavaa ja kaikkia vastuun tuntevia kansalaisia yhdistävää maanpuolustusajattelua se ei ainakaan ole vahvistanut.”

Näin siis Ilkka 26.4.1969.

Lehdistö jatkoi kirjoittelua puolustusmäärärahoista ja niiden lisäämistarpeesta näkyvästi ja laajasti seuraavien päivien ja viikkojen aikana.

Tämä oli juuri sitä mihin Keinonen oli pyrkinytkin.

Presidentti Kekkonen oli saanut tiedon Keinosen eroilmoituksesta Lappiin, jossa hän oli hiihtämässä. Hän oli vielä sieltä käsin yrittänyt saada Keinosta luopumaan erostaan mutta turhaan. Keinonen oli päätöksensä tehnyt ja otti tietoisin riskin, tuli mitä tuli. Tästä omavaltaisuudesta presidentti julmistui, kuten Keinonen asian ilmaisi. ”Ja vetosi vielä kansaan”, oli Kekkonen sanonut. Julkinen kansaan vetoaminen puolustusmäärärahoista oli kaksinkertainen rikos presidentin silmissä, mutta Keinonen nousi Kekkosta vastaan, koska tämä hänen mielestään toimi vastoin maanpuolustuksen etua.

Seurauksia ei kauan tarvinnut odottaa. Palattuaan Lapista Kekkonen halusi välittömästi rangaista Keinosta. Keinosen oli aiennettava eropäivämääräänsä kuukaudella ja eropäiväksi tuli 1.5.1969.

Tänä päivänä olen minä antanut

jalkaväenkenraali Yrjö Ilmari Keinoselle hänen anomansa eron puolustusvoimain komentajan virasta 1.5.1969 lukien.

Helsingissä huhtikuun 29. päivänä 1969.

Tasavallan Presidentti

Urho Kekkonen

Keinonen kävi ilmoittautumassa ylipäällikölle eron myöntämisen jälkeen, ja kertoi meille tuoreeltaan tapaamisesta. Keskustelussa oli käsitelty useita asioita.

Kekkonen oli osoittanut loukkaantumisensa ja kritisoinut Keinosta eroanomuksen jättämisestä. Tämä oli selostanut eronsa syitä ja puolustusministeriön häikäilemätöntä toimintaa, muun muassa alaisensa pioneerikapteeni Siitosen painostamista tarkoituksena saada tämä allekirjoittamaan perätön pöytäkirja. Keinonen kertoi sanoneensa Kekkoselle, ettei hän ollut tehnyt mitään väärää, oli joutunut ajojahdin kohteeksi ja halusi nyt erottuaan olla rauhassa. Hän oli myös sanonut olevansa

vapaa viran velvoitteista, millä hän meille sanoi tarkoittaneensa sitä, että hän voi tavallisen kansalaisen oikeuksin ottaa kantaa puolustuslaitosta koskeviin asioihin ja ajatelleensa esimerkiksi sotakirjojen kirjoittamista.

Lopuksi Kekkonen oli kiittänyt häntä puolustuslaitoksen hyväksi tehdystä työstä, mutta palannut vielä uudestaan eroanomukseen sanoen, ettei kiitä siitä.

Kumpikin on kirjallisesti lyhyesti selostanut tapaamista – Kekkonen päiväkirjassaan, Keinonen kirjassaan ”Huipulla”. Kumpikin on kuvannut tapahtuman kertomatta keskustelua kokonaisuudessaan. Kekkos-elämäkerran kirjoittaja Juhani Suomi on nähnyt näiden kuvausten poikkeavan toisistaan. Me emme näe näissä ristiriitaa. Kumpikin on kuvannut samat asiat hiukan eri sanoin, ja kirjannut vain omasta mielestään mainitsemisen arvoisia puheenvuoroja.

Keinosta ei erotettu kuten 1990-luvun lopulla on virheellisesti väitetty. Keinonen jätti alun perin eroanomuksensa vastoin presidentin tahtoa ja nimenomaista kieltoa. Aloite oli yksiselitteisesti Keinosen, mikä silloin oli kaikille selvää. Puheet ”erottamisesta” on keksitty ilmeisesti luottaen siihen, ettei tosiasioita enää muistettaisi.

Rusentakaa Keinonen

Kauko Pöyhönen oli kunnianhimoinen upseeri. Hän oli Keinosen mukaan taistellut jo 1950-luvulta lähtien tämän uralla etenemistä vastaan. He olivat molemmat päteviä, mutta Keinonen oli tuossa ikäluokassa ansioiltaan ylittämätön. Pöyhönen hävisikin urakilpailun Keinoselle. Kun Keinonen komentajana lähti uudistamaan puolustuslaitosta asettui Pöyhönen jyrkästi vastustamaan Keinosen toimia, ja hänestä tulikin Keinosen vastustuksen henkilöitymä.

Pöyhönen siirrettiin vuonna 1968 puolustusministeriön kansliapäälliköksi. Samalla hän pääsi pois Keinosen alaisuudesta, sillä kansliapäällikön esimies on puolustusministeri eikä puolustusvoimain komentaja. Keinosen työympäristö rauhoittui näennäisesti. Uutta korkeaa virka-asemaansa hyväksi käyttäen kenraali Pöyhönen jatkoi vihamiehen raivolla komentaja Keinosen kaatamistoimia.

Talvella 1969 Pöyhösen johtama kaatajajoukko adjutantti Vesterinen apurinaan toimitti Uudelle Suomelle virheellisin tiedoin varustetun kirjoituksen, josta sai alkunsa niin sanottu ”kellarijuttu”. Kyse oli pioneerien Keinosen mökillä suorittamasta räjäytystyöstä, joka oli asiallisesti hoidettu ja loppuun käsitelty.

Kesällä 1968 puolustusvoimille oli yritetty hankkia edustussaunaa kaupungin ulkopuolelta, muun muassa Porkkalasta. Yritys kaatui määrärahojen puutteeseen. Keinonen olikin käyttänyt omaa Hauholla sijaitsevaa mökkiään edustustilaisuuksiin. Mökki oli uusi mutta varsin vaatimaton, ei ollut sähköä eikä edes kellaria. Se oli kuitenkin ulkomaalaisten suosiossa, varmaankin paikan luonnonkauneuden vuoksi. Pirtin ikkunasta näkyi kallion yli upea järvimaisema. Hirsisauna oli erinomainen mutta liian pieni edustuskäyttöön.

Vierasluetteloista löytyi kahdelta kesältä toista sataa nimeä, muun muassa Yhdysvaltain, Puolan, Ruotsin, Neuvostoliiton, Tanskan ja Itävallan suurlähettiläät seurueineen.

Keinonen päätti omalla kustannuksellaan rakennuttaa isomman saunan sekä kellarin. Sen räjäyttämiseen kallioon hän halusi käyttää pioneereja, joilta puuttui harjoituskohteita.

Niinpä Keinonen esitti elokuussa 1968 paikan päällä huvilalla vierailleelle puolustusministeri Sulo Suorttaselle pioneerien käyttämistä niissä töissä, jotka olivat koulutusta. Hän maksaisi täyden korvauksen varusmiesten työstä ja kaikista tarvikkeista. Lisäksi sovittiin, että asia varmistetaan kirjallisesti jälkipuheiden välttämiseksi.

Puolustusvoimain komentajan esitys puolustusministerille oli sisällöltään seuraava:

PUOLUSTUSVOIMAIN KOMENTAJA

HELSINKI 23.9.1968

N:o 21/A

Asia korvaus varusmiestyövoiman

Hyv. 23.9.-68

Käytöstä S. Suorttanen

Viite Puolustusvoimain komentajan (kirjoitettu käsin)

suullinen esitys Puolustusmi-
nisterille

Herra Puolustusministeri

Puolustusvoimain komentajan edustustehtäviin tarvittavien tilojen puuttuessa olen kesäoloissa järjestänyt vastaanotot kesähuvilallani Hauhon Valkealahdessa. Koska

menettely on osoittautunut sekä tarkoituksenmukaiseksi että valtiolle taloudellisesti edulliseksi, aion jatkaa sitä. Huvilani päärakennus onkin tarkoitukseen sopiva, mutta eräät muut yksityiskäyttöön tarkoitetut rakenteet ovat liian pieniä. Kuluvan syksyn aikana suoritan myös niiden osalta alueen saattamisen edustustehtävään paremmin sopivaksi. Kun nämä työt ovat pioneerien koulutusohjelmaa vastaavia, voidaan ne suorittaa esimiesten valvomana koulutuksena. Työhön tarvitaan 1 – 3 ryhmää Panssariprikaatin Pioneerikomppaniasta ja ne suoritetaan ennen kuluvan vuoden marraskuun loppua.

Vaikka edellä mainittu toimenpide aiheutuukin edustustehtävistäni, kyseessä on koulutus ja kaikki tarvikkeet hankin itse, esitän että saan maksaa Puolustusministeriölle suoritetusta työstä saman korvauksen, jonka ministeriö on määrittänyt tai määrittää maksettavaksi vastaavasta työstä siviilikohteessa.

Jalkaväenkenraali

Y. Keinonen

Työ tehtiin, ministeriön virkamiehet kävivät paikan päällä tarkastamassa työn, ja Keinonen maksoi esitetyn laskun syksyllä 1968.

Kun lehtikirjoitus kevättalvella 1969 oli antanut sen kuvan, että asiassa olisi jotain luvaton, puolustusministeriö antoi huhtikuun alussa 1969 julkiselle sanalle tiedotteen, jossa se totesi asian olevan laillisessa järjestyksessä.

Keinonen ei kuitenkaan päässyt eroon kellarijutusta vaikka oli siirtynyt pois armeijan leivistä. Tässä oli presidentti Kekkosella oma osuutensa.

Kekkosen päiväkirjamerkinnöistä käy ilmi, että hänelle oli välitetty Keinosen eroilmoituksen aikaan tieto siitä, että tämä harkitsi siirtymistä politiikkaan. Kun presidentille on varmasti selvinnyt sekin, että Keinonen kävi neuvotteluja Kekkoson päävastustajan Suomen Maaseudun puolueen puheenjohtajan Veikko Vennamon kanssa, hän on ilmeisesti pannut asian huolestuneena merkille.

Haastatellessamme Veikko Vennamo 20.9.1996 tämä muisti hyvin Keinosen kanssa kesällä 1969 käymänsä kolmen tunnin pituisen keskustelun.

Tässä vaiheessa Keinonen myös selvitteli, voitaisiinko Kekkonen saada valtakunnanoikeuteen kotiryssätoiminnan suosimisesta, ja tästäkin hän oli puhunut Vennamon kanssa.

Lisäksi presidentille oli toimitettu viesti, että Keinonen suunnittelee ”paljastuskirjan” tekemistä mahdollisesti syksyllä 1969.

Kekkoselle näytti nyt kehittyvän Keinosesta sisäpoliittinen rasite. Yhdessä Vennamon kanssa tämä voisi huonontaa jopa hänen kansansuosiotaan. Hyvässä maineessa oleva Keinonen täytyi tästä syystä saada epäuskottavaksi ja hänen toimintaedellytyksiään piti vaikeuttaa.

Nyt presidentti käytti sitä lähes diktaattorin valtaa, joka nykytietojenkin valossa tuolloin hänellä oli. Kekkonen lähti arvovallallaan tukemaan Keinosen saattamista syytteeseen ja oikeuteen. Olipa hän tuossa vaiheessa todennut tuomionkin ”Keinoselta on riistettävä sotilasarvo, oikeuteen menee kenraali mutta sieltä tulee ulos sotamies”, kuten Keinonen asian meille kertoi. Sotilasarvon riistämien olisi mahdollista vain, jos Keinonen saataisiin tavalla tai toisella tuomituksi petoksesta.

Puolustusministeri Suorttanen oli todennut ennen oikeudenkäyntiä, että tuomio on määrätty Keinoselle jo etukäteen.

Presidentin tahto Keinosen rusehtamisesta antoi syyttäjäpuolelle myös ylipäällikön valtuutuksen jatkaa pääesikunnan aloittamaa Keinosen laitonta salakuuntelua ja ilman ikävien seurausten pelkoa keksiä ja keksittyä Keinoselle syytöksiä; ei tarvinnut välittää oliko niissä perää vai ei.

Keinoseen oli yritettävä saada rikollisen leima vaikka perättömien syytteiden avulla, ja siten huonontaa hänen uskottavuuttaan yleisön silmissä.

Kun oikeudenkäynti yllä mainitusta syystä oli vääjäämättä edessä Keinonen halusi selvittää, oliko prosessissa mahdollista puoluepoliittista taustaa. Tässä tarkoituksessa hän teki yhteydenottokierroksen eri puolueiden edustajiin. Tähän vaiheeseen liittyvät joidenkin poliitikkojen muistelmissa esiintyvät maininnat Keinosen yhteydenotoista heihin eronsa jälkeen.

Tiedustelun tulos oli, että poliittinen kenttä ei näyttänyt miltään osin olevan mukana ajojajhdissa. Kyseessä oli vain puolustusministeriön ja sen kansliapäällikkö Pöyhösen johtama operaatio, jossa muutamat pääesikunnan upseerit olivat mukana.

Vuonna 1996 keskustelimme kekkostutkija dosentti Hannu Rautkallion kanssa tästä upseerien ja Kekkonen yhteisyrityksestä Keinosen murskaamiseksi. Hän sanoi heti:

– Siinähan syntyi ”epäpyhä allianssi”.

Rautkallio tarkoitti sitä, että Keinosta aktiivisesti vastustava upseerijoukko koostui huomattavalta osalta niistä, jotka pitivät presidentti Kekosta epäisänmaallisena ja jopa petturina ja vastustivat häntä ja hänen politiikkaansa. Yhteinen vihollinen, Keinonen, yhdisti nämä tahot ”epäpyhään liittoon”.

Kenraali Lauri Sutelan mukaan Pöyhönen oli muutenkin pystynyt luomaan presidenttiin hyvät suhteet (Salminen 1995). Tämä vahvistaa sitä näkemystä, että Pöyhönen ja Kekkonen toimivat hyvässä yhteisymmärryksessä myös Keinosen rusementamisessa. Ehkä kummankin KGB-yhteydet olivat lähentämässä heitä toisiinsa

Keinosen kaatajilla, jotka oikeudessa edustivat syyttäjäpuolta, oli vahvin mahdollinen tukija – presidentti.

Oli vain yksi pulma: Mistä Keinosta syytetään?

Kaatajat olivatkin vaikeuksissa, sillä Keinosella oli ollut ministerin hyväksymä lupa, ministeriön tarkastajat olivat käyneet paikan päällä tarkastamassa työn ja Keinonen oli maksanut ministeriön esittämät laskut tarvikkeista ja työstä. Lisäksi ministeriö oli huhtikuun alussa 1969 antanut julkiselle sanalle tiedotteen, jossa se oli todennut asian olevan laillisessa järjestyksessä.

Tämän jälkeen Pöyhöselle tuli todella tarve löytää jotain, josta Keinosta voitaisiin syyttää. Puolustusministeriön kansliapäällikkönä hän valjasti ministeriön virkakoneiston ja mahdollisuuksien mukaan muitakin henkilöitä Keinosen vastaiseen työhön.

Puolustusministeriön lakimiehen Erkki Puustisen pöydälle oli Pöyhönen tuonut kansion, jossa oli tyhjiä papereita ja sanonut: ”Teidän tehtävänne on saattaa Keinonen syytteeseen. Etsikää aihe.”

Puustinen oli pitänyt kansiota kolme päivää pöydällään ja vienyt sen jälkeen tyhjän kansion takaisin sanoen, että ensin pitäisi olla jokin rikos, jonka jälkeen selvitetään epäillyn syyllisyys. Hän ei suostunut rikoksia keksimään jonkun henkilön pään menoksi. Puustinen on kertonut tästä episodista Yrjö Keinosen veljelle varatuomari Pentti Keinoselle.

Asuntomurroin ja salakuuntelullakin yritettiin löytää näyttöä Keinosta vastaan mutta turhaan.

Sulo Suorttanen myönsi 14.7.1996 Etelä-Saimaa lehdessä julkaistussa haastattelussa komentajaan kohdistetun salakuuntelun, jota pääesikunnan upseerit olivat suorittaneet. Samassa haastattelussa hän kuvaili puolustusministeriön ja pääesikunnan toimien luonnetta:

– keinot olivat vähän semmoiset, ettei niitä kehtaa kertoa

– nämä olivat vähän pahoja asioita, mutta ne ovat jo vanhoja.

Tammikuussa 1997 Suomenmaa kirjoitti tätä asiaa käsitellessään: ”Näiltä osin historian roskatynnyristä saattaa vielä paljastua epämiellyttäviä yllätyksiä.”

Syksyyn 1969 mennessä puolustusministeriössä oli koottu joukko Keinosen normaaleja virkatoimia, joissa väitettiin olevan epäselvyyksiä. Tarkoitus oli pyrkiä mustaamaan Keinosen hyvä maine ja rusementamaan hänet oikeusprosessilla vaikka keksityin syytein.

Puolustusministeri Sulo Suorttanen oli tajunnut miten heppoiset perusteet ministeriössä valmistellulla syytenipulla oli. Hän kuitenkin joutui Pöyhösen esimiehenä tämän kanssa julkiselle sanalle järjestettyyn tiedotustilaisuuteen, jossa kokoonkyhätty syytteet julkistettiin.

Tiedotusvälineet odottivat kuulevansa Keinosen suurista rikoksista, mutta ministeri – syyttäjän pääedustaja – kertoikin vaivautuneena, että nämä nyt ovat naurisvarkauden luokkaa. Eli suomeksi yhtään todellista aihetta syytteisiin ei ollut löytynytäkään.

Tammikuussa 1970 alkoi niin sanottu ”kellarioikeudenkäynti”. Ministeriön virkamiehet yrittivät saada Keinoselle annetun luvan mitätöidyksi väittämällä, että ministerin allekirjoitus ei ole pätevä. Tätä perusteltiin sillä, että ministeri oli kirjoittanut hyväksymismerkinnän ja nimikirjoituksensa paperiin kello 16 jälkeen eli virallisen virka-ajan jälkeen ja oli ollut silloin ”väsynyt”. Ministerin työkykyä ja ajankäyttöä jouduttiin siten selvittämään oikein hovioikeuden toimesta. Allekirjoitus todettiin tehdyn vähän yli kello 16.00, mutta ministeri Suorttanen oli ahkeroinut muiden virka-asioiden parissa vielä tämän allekirjoituksen jälkeenkin, joten se siitä.

Viikko-lehti otsikoikin juttunsa ”Paljonko painaa ministerin nimikirjoitus?” Vastaukset:

Sulo Suorttanen:

– ei mitään

Keinonen:

– otin todesta

Yritys mitätöidä diarioidut ja virallisesti ministerille esitellyt asiapaperit vetoamalla allekirjoitusajankohtaan ja ministerin väsymykseen, osoittivat jo ulkopuolisillekin miten lapsellisella tasolla tässä oikeudenkäynnissä liikuttiin.

Pöyhösen joukkio yhdessä pääesikunnan eräiden upseerien kanssa päätti ratkaista kiusallisen tilanteen tavalla, joka ”tuo mieleen Neuvosto-Venäjän lavastetut oikeudenkäynnit 1930-luvulla”, kuten prosessia on kuvattu. Nämä upseerit lähtivät todistamaan, että kallion räjäyttäminen ei kuulu pioneerien koulutuksen. Tällöinhän Keinosen ministeriöltä saamassa luvassa ollut maininta ”kyseessä on koulutus” ei pitäisikään paikkaansa, ja Keinonen saataisiin täten kiipeliin.

Kysymystä – kuuluuko kallion räjäyttäminen Panssariprikaatin pioneerien koulutukseen – käsiteltiin oikeudessa toista vuotta todistajia kuullen ja koulutusohjeita tutkien.

Se, että syytöksiä keksimällä keksittiin, tuli esille monella tavalla. Keinosta yritettiin selvästikin nöyryyttää syytteiden perusteettomuudella. Prosessin aikana Keinonen joutui antamaan kirjallisia selvityksiä mitä ihmeellisimmistä syistä. Apu-lehti oli kellarijupakan yhteydessä haastatellut häntä ja tehnyt siitä artikkelin. Keinosta syytettiin muun muassa siitä, että hänellä oli ollut ”huomattava osuus” kirjoituksen sisältöön! Keinosen kirjallinen vastaus eduskunnan oikeusasiamiehelle oli lyhydessään paljonpuhuva:

– Tottakai haastateltavalla on ”huomattava osuus” haastattelukirjoitukseen.

Tämä syytös kuivui siihen.

Keinosta oli koko aktiiviuran ajan upseeripiireissä kritisoitu liiasta ahkeruudesta ja yrittämisestä. Samoin komentajakaudella hänen uudistusvauhtinsa oli joillekin liikaa, ”joukko-osastoissa komentajat alkoivat hengästyä” kuten kenraali Jaakko Valtanen on todennut. Nyt Keinosta syytettiin muun muassa siitä, ettei hän muka ollut tehnyt tarkastusmatkoillaan riittävästi töitä. Keinonen joutuikin kutsumaan varuskunnista upseereita kertomaan mitä siellä oli tehty. Jouduttiinpa oikeuteen tuomaan Keinosen tarkastama salainen sissitoiminnan suunnitelmakin karttoineen kaikkineen Kajaanista saakka. Tämän salassa pidettävän asiakirjan tarkasti oikeussalissa hovioikeuden sotilasjäsen kenraalimajuri Junttila .

Käsiteltiinpä oikeudessa syytöstä, että komentajalle olisi valmistettu erikoisruokia valtion varoin Kainuun prikaatin ruokalassa ja majoitettu ilmaiseksi.

Prikaatin komentajan eversti Olavi Lehden lähettämässä lausunnossa todetaan:

”Kenrl Keinoselle tarjottiin hänen käskemineen aikoina prikaatin ruokalan keittiössä valmistettua samaa ruokaa kuin varusmiehillekin. Erikoisruokana tarjottiin kenrl Keinoselle hänen autonkuljettajansa Kajaanista ostamasta mehutiivisteestä laimennettua tuoremehua, toisena juomana tarjottiin autonkuljettajan ostamaa rasvatonta piimää sekä ruokalassa

ruisjauhoista, verestä, suolasta ja vedestä valmistettua veripalttua. Kuuteen ateriaan sisältyi myös vihanneksia. Veripalttua varten hankki prikaati verta 3 litraa a 80 penniä = 2 mk 40p. Majoitus ja muonakorvaus on peritty KaiPr:n kassatositteella n:o 1634/69 maaliskuussa pidetyn loman ajalta. Kassatosite liitteenä.” (alleiviivaukset ovat alkuperäisessä lausunnossa)

Prikaatin komentaja Lehden lausunnosta ilmenee, että kenraali Keinonen oli komentaja-aikanaan käynyt prikaatissa useita kertoja. Hänelle tarjotuista ”erikoisruoista” Lehti toteaa lausunnossaan:

”Ainut erikoisruoka, jota kenrl Keinonselke KaiPr:n ruokalassa on valmistettu on ollut yhden kerran veripalttu”.

Prikaatin komentaja piti lausunnossaan kantelua perusteettomana.

Vieraanvaraisuuden osoittaminen komentajalle oli vaikeaa, sillä Keinonen eli spartalaisen askeettisesti. Puolustusvoimain komentajalle ei hänen käynnillään prikaatissa voitu tarjota kahvia, teetä, pullaa, alkoholistia puhumattakaan, Keinonen kun ei mitään edellä mainittuja ruoka- ja nautintoaineita käyttänyt. Kuten prikaatin komentajan selvityksestä käy ilmi, Keinonen oli ostanut omilla rahoillaan ”erikoisruokavalionsa” – rasvattoman piimän ja mehutiivistein. Tiedämme, että ruisleipä kuului myös tähän itse hankittujen erikoisruokien listaan.

Lähes kolmen vuoden prosessi, joka välillä muistutti tragikomediana, ratkesi Korkeimmassa oikeudessa 17.5.1972.

Korkeimmassa oikeudessa asian esittelijänä toimi esittelijäneuvos Erkki Ahonen. Hänen kirjallisen esittelytekstinsä mukaan Keinonen ei ollut syyllistynyt mihinkään tahalliseen virkavirheeseen tai omanvoiton pyyntöön, ainoastaan varomattomuuteen. Samaa mieltä olivat monet muutkin oikeusoppineet.

Oikeus kuitenkin tuomitsi Keinosen omanvoitonpyynnöstä 4.500 mk:n sakkoihin, koska hän oli toiminut omassa asiassaan, ja maksamaan oikeudenkäyntikuluja 1.123 mk. Mitään korvauksia ei Keinoselle tuomittu, koska rahallista hyötyä hänen ei todettu saaneen.

Keinonen on kirjoittanut päätöksen kuultuaan muistiinpanoihinsa seuraavat toteamukset:

”1. Korkein oikeus teki oikeusmurhan pelastaakseen kaksi väärän valan tehnyttä ye. everstiä.

2. Keinoselle sakkoja ilman näyttöä ja vastoin kirjallista sitovaa todistusaineistoa.

3. Keinosen sivuuttamat kenraalit tuomareina ja ”asiantuntijoina”. (Koskimaa oli korkeimman oikeuden sotilasjäsen)

4. Suorttanen todennut ennen oikeudenkäyntiä: tuomio määrätty Keinoselle jo etukäteen”.

Kansalaiset olivat kyllä oikeudenkäynnin kuluessa nähneet, että kyse on Keinoseen kohdistuneesta ajolahdistusta, aiheettomista syytöksistä.

Ministeri Sulo Suorttanen kertoi meille vuonna 1997, että hänen äänestäjensä rankaisivat häntä vuoden 1970 vaaleissa Keinosen jutusta pudottamalla hänet eduskunnasta.

Mikäli silloinen puolustusministeri Sulo Suorttanen olisi ollut siinä tilanteessa rohkea ja suorasekäinen ei koko kellarijuttua olisi syntynyt.

Keinonen onkin todennut:

– Suorttanen oli Pöyhösen käsissä avuton.

Jos Keinonen olisi halunnut, hän olisi voinut tuoda julkisuuteen kaatajiensa laittomuuksia, mutta tähän hän ei halunnut ryhtyä. Hänen toteamuksensa oli:

– Kenraalin on asetettava maanpuolustuksen etu oman edun edelle, muuten kenraali ei ole virkaansa ansainnut.

Tämä asenne ja tietoisuus syyttömyydestä antoi hänelle henkisen yliotteen vastustajista. Vaikka oikeudenkäynti lukuisine istuntoineen ja monisatasivuisine vastinein kirjoittamisineen veikin

Keinoselta aikaa, hän säilytti tarmonsä ja työkykynsä niin, että kirjoitti oikeudenkäynnin aikana kaksi menestyskirjaa.

Mainittakoon, että kenraaliluutnantti Pöyhönen kuoli tapaturmaisesti huhtikuussa 1970, jolloin oikeudenkäynti oli vielä kesken.

Keinosta koskevien salakuunteluraporttien sekä muiden tietojen ja havaintojen perusteella presidentti Kekkonen on itse varsin pian todennut, että Keinosen syyksi voidaan oikeastaan lukea vain liika isänmaallisuus.

Presidentin vuosikirjoista löytyi raportti salakuuntelusta, joka oli tapahtunut yli puoli vuotta eron jälkeen:

P Ä Ä E S I K U N T A

Tiedusteluosasto

10.12.1969

O t e Oulun alatoimiston päällikön ilmoituksesta

– Kenraali evp Y Keinonen oli Sodankylässä sotilashiihtoleirin mukana. Hän majoittui LapJP:n vierashuoneeseen ja seurusteli vain valmentaja Revon kanssa. Vapaa-ajan hän vietti huoneessaan veisaten virsiä ja lukien ääneen isänmaallisia runoja.

Kun tämä salakuunteluraportti oli ainut, mitä presidentin vuosikirjaan vuonna 1969 oli taltioitu, ja siten ilmeisesti pahinta mitä oli kuultu, voidaan todeta, ettei Keinosen syntilistä salakuuntelullakaan karttunut. Eihän isänmaallisten runojen lausuminen sentään vielä ollut laitonta. Tai ehkä Kekkonen taltioi raportin tulevaa käyttöä varten – odottamaan takautuvaa lainsäädäntöä, jolla tämäkin toiminta kriminalisoitaisiin asekatkennän tapaan.

Mitä tulee raportin sisältöön niin se on sikäli virheellinen, että siinä sanotaan ”lukien ääneen”. Keinonen ei ”lukenut” runoja, vaan osasi ne ulkoa samoin kuin virretkin. Rentoutuessaan ja äänenkäyttöharjoituksena hän usein lausui runoja ja veisasi virsiäkin – lapsena kotona opittu tapa. Tätähän salakuuntelunauhojen purkaja ei ole tiennyt.

Keinonen oli päättäväisyydellään raivostuttanut Kekkosen. Kuitenkin näyttää siltä, että Kekkonen toisaalta arvosti Keinosta juuri hänen vahvuutensa ja aikaansaannostensa vuoksi. Keinonen ei ollut presidentille mitättömyys komentajakauden jälkeenkään. Olihan hän joulukuussa 1971 todennut kansliapäällikölleen Antero Jyrängille: ”Yrjö Keinonen on kyllä ilman muuta ollut paras tähänastisista puolustusvoimain komentajista.”

Suuren valtakoneiston käynnistämä oikeudenkäynti Keinosta vastaan ei häntä rusentanut. Kaikki petossyytteet kaatuivat täysin perusteettomina. Kellarijutussa lehtikirjoittelun aloittanut Uusi Suomikin totesi pääkirjoituksessaan, että Keinosen upseerikunnia säilyi tahrattomana.

Antautuiko Pekka Peitsi ?

Seuratessamme Keinosen toimintaa komentajana olemme useassa yhteydessä joutuneet sivuamaan puolustusvoimien määrärahaongelmaa.

Yksipuolista aseistariisuntaa ajava pasifismi oli Suomessakin saanut jalansijaa 1960-luvulla ja nakersi puolustusvoimien suosiota ja sille suotavia määrärahoja. Useimmat niin sanotun rauhanliikkeen kannattajat eivät tienneet, että se oli pitkälti Neuvostoliiton masinoima ja ylläpitämä ideologia, jota Neuvostoliitossa itsessään ei suvaittu. Puna-armeijaa vahvistettiin, sitä nimitettiin rauhanarmeijaksi, ja kävihän se naapurimaita vähän rauhoittelemassa.

Puolustusvoimille ja ääripasifismille oli varsin vähän yhteisiä keskustelufoorumeja.

Jo ennen Keinosen aikaa muutamat upseerit olivat kuitenkin lähteneet keskustelemaan pasifistien kanssa, joskin vailla ylimmän johdon tukea.

Komentajana Keinonen tiedosti, miten turmiolliseksi pasifismi saattaisi vähitellen maanpuolustustahdolle koitua ja lähti mukaan keskusteluun. Hän näki tässä ajatusten vaihdossa mahdollisuuden päästä julkisuuteen kertomaan maanpuolustuksen tarpeellisuudesta, aktiivisesti perustelevaan aseellisen vastarinnan merkitystä ja aseettoman vastarinnan epärealistisuutta.

Pasifistinen lehti Ydin haastatteli Keinosta helmikuussa 1967. Hän lähetti toimittaja Paavo Lipposelle yhdeksän sivua vastauksia, joissa esitteli puolustusvoimia ja niiden toimintaa mahdollisissa kriisitilanteissa sekä niiden kehittämistarpeita.

”Rauhantyyössä ei riitä pelkkä sinisilmäinen idealismi, niin moraalisesti koskemattonta kuin se onkin. Epärationaaliset ohjelmakohdat ja haihattelut rauhanjärjestöjen toiminnassa eivät palvele rauhan asiaa, vaan aiheuttavat tarpeetonta eripuraisuutta ja saatavat olla jopa vahingollisia valtakunnan todellista etua ajatellen... Valmisteluissamme me pyrimme siihen, että meillä olisi nopean toimintaan pystyvät, liikuntakykyiset ja tulivoimaiset suojajoukot, joiden kehittämisessä ilma- ja meripuolustus mukaan lukien, painopiste nykyisin onkin.”

Näihin vastauksiin Keinonen ujutti myös näkemyksen puolustusmäärärahoista: ne olisi saatava nousemaan silloisesta 1.59 prosentista 2.5 – 3 prosenttiin.

Yksipuolista aseistariisuntaa ajavien pasifistien pysyvä vaikutus kansan puolustustahtoon jäi kohtuullisen vähäiseksi.

Keinosen aktiivinen taistelu pasifismia vastaan on saanut lisää syvyyttä, kun Juhani Suomi on kertonut Kekkos-elämäkertasarjassaan, miten presidentti on mielessään horjunut oman pasifisminsa – armeijan lakkauttamisen – ja maanpuolustusvelvoitteen välillä. Kekkoson sisäinen ristiriita haittasikin presidentin ja armeijan yhteistyötä. Oli siinä Simeliuksella, Keinosella ja vielä Leinosellakin kannustava esimies!

Määrärahoista puhuttaessa ei Suomessa ole voitu sivuuttaa YYA-sopimusta. Se on vuonna 1948 Neuvostoliiton kanssa solmittu ystävyyttä, yhteistoimintaa ja keskinäistä avunantoa koskeva sopimus. Sen kaksi ensimmäistä artiklaa kuuluvat:

”1 artikla: Siinä tapauksessa, että Suomi tai Neuvostoliitto Suomen alueen kautta joutuvat aseellisen hyökkäyksen kohteeksi Saksan tai muun sen kanssa liitossa olevan valtion taholta, Suomi uskollisena velvollisuuksilleen itsenäisenä valtiona tulee taistelemaan hyökkäyksen torjumiseksi. Suomi kohdistaa tällöin kaikki käytettävissä olevat voimat puolustamaan alueensa koskemattomuutta maalla, merellä ja ilmassa ja tekee sen Suomen rajojen sisäpuolella tämän

sopimuksen määrittelemien velvoitusten mukaisesti tarpeen vaatiessa Neuvostoliiton avustamana tai yhdessä sen kanssa.

Yllämainitussa tapauksessa Neuvostoliitto antaa Suomelle tarpeen vaatimaa apua, jonka antamisesta Sopimusosapuolet sopivat keskenään.

2 artikla: Korkeat Sopimusosapuolet tulevat neuvottelemaan keskenään siinä tapauksessa, että 1 artiklassa tarkoitetun sotilaallisen hyökkäyksen uhka on todettu.”

Maanpuolustusta koskevassa keskustelussa YYA-sopimusta on käytetty perin vastakkaisten näkemysten tukemiseen, ja poliitikoilta tuli lähes uskomattomia kannanottoja.

Keinosen ja muiden sotilaiden näkemys oli: jos Suomi hoitaa puolustuksensa hyvin, konsultaatioiden (konsultaatio = Neuvostoliiton vaatima sotilaallinen neuvottelu YYA-sopimukseen vedoten) tarve vähenee eli konsultaatiokynnys kasvaa. Keväällä 1968 Keinonen oli todennut Uudessa Suomessa julkaistussa haastattelussa:

”YYA-sopimuksen merkitys on ennen muuta poliittista laatua, sehän ei ole mikään sotilasliittosopimus. Mikäli Suomi hoitaa puolustuksensa niin, ettei avunannon tarvetta synny, jää sopimuksen sotilaallinen merkitys kokonaan sen poliittisen puolueettomuuslinjamme mahdollistavan merkityksen varjoon”

Tässä Keinonen oli tuonut esille näkemyksensä, että Suomelle oli tärkeää hoitaa puolustusmäärärahat kuntoon, jolloin se voi hoitaa itse sekä kansalliset että kansainväliset sotilaalliset velvoitteensa.

Joulukuussa 1970 sosiaalidemokraattisen puolueen kansainvälisten asiain sihteeri Paavo Lipponen antoi parlamentaariselle puolustuskomitealle lausunnon ulkopoliittikan merkityksestä turvallisuuspolitiikassa. Hän ottaa esille Neuvostoliiton kanssa mahdollisesti eteen tulevat konsultaatiot ja esittää muu muassa:

”Ajatus, että Suomi voisi puolustuspotentiaaliaan lisäämällä vähentää konsultaatioiden mahdollisuutta on epärealistinen ja yksinkertaistaa turvallisuuspolitiikan ongelmia. Konsultaatioiden todennäköisyys lisääntyy, jos puolustusvoimia merkittävästi vahvistetaan, sillä silloin ilmeisestikin lisääntyy Neuvostoliiton tarve kontrolloida Suomea.”

Pekka Peltola puolestaan kirjoitti puolustuskomitealle, että korkea konsultaatiokynnys on peiteltyä neuvostovastaisuutta, joten Suomen puolustuskykyä ei ole syytä ylläpitää. Tiukan paikan tullen pitää turvautua Neuvostoliiton aseiden voimaan.

Peltolan ja kumppaneiden näkemykset siis tarkoittavat pelkistetysti sitä, että määrärahojen lisäämisen vaatimus osoittaa neuvostovastaisuutta ja lisäämistä vaativa henkilö on neuvostovastainen!

Näkemykset osoittavat melkoista suomettumista. Asioita on yritetty katsoa Neuvostoliiton kannalta.

Nämä vasemmistolaiset, joiden ajatuskulkuja presidenttikin puolustuspolitiikassaan myötäili, pitivät neuvostovastaisena ja siis tuomittavana sitä, että Suomi puolustaisi aseellisesti itsenäisyyttään. Olivathan he tietenkin siinä oikeassa, että jos puna-armeija olisi Suomeen hyökännyt ja aseelliset joukkomme olisivat maahantunkeutujaa vastaan taistelleet, niin kyllä sitä olisi voinut neuvostovastaiseksi toiminnaksi nimittää.

Sosiaalidemokraattinen ulkoministeri Väinö Leskinen esitti 19.5.1971 puolustusneuvostolle ja 17.6.1971 omalle puoluetoimikunnalleen muistion, jonka mukaan puolustusvoimien suunniteltu kehittämisohjelma on seisautettava, materiaalisista hankinnoista ja uusista asejärjestelmistä

päätämistä on pidättäytyttävä. Sen sijaan on ruvettava suunnittelemaan järjestelmää, joka perustuu 1. suppeaan hyvin koulutettuun ammattiarmeijaan ja 2. laajalle pohjalle rakennettuun siviilipuolustukseen. 3. Reservien koulutus lakkautetaan ja niin edelleen. Kalevi Sorsa oli samalla kannalla.

Tavallinen kansalainen näkee tilanteen toisin. Puna-armeijaa vastaan ei siviilivastarinta auta, se on nähty. Suomen puolustuskyvyn parantamisessa on kyse Suomen itsenäisyyden säilyttämisestä eikä hyökkäämisestä Neuvostoliittoon.

Presidentin kansliapäällikkö Antero Jyränki on kuvannut Kekkosen suhtautumista määrärahasiaan kirjassaan ”Kolme vuotta linnassa Juva 1990”. Hän oli kesällä 1971 keskustellut presidentin kanssa tästä sosiaalidemokraattisen ulkoministerin Väinö Leskisen avaamasta ”uudesta puolustuspoliittisesta linjasta” eli esityksestä puolustusmenojen vähentämiseksi ja pääasiassa siviilivastarintaan siirtymiseksi. Jyränki kirjoittaa:

”UK antoi ymmärtää, että nämä kaikki ovat tärkeitä ja myönteisiä asioita, mutta meillä yleinen mielipide ei ole vielä kypsytynyt hyväksymään niitä. Kansa on kiinni vanhoissa asenteissa, sota-ajassa. Puolustuslaitos vielä kaikin tavoin toiminnallaan nykyisinkin pyrkii näitä samoja asenteita pysyttämään ja vahvistamaan.”

Puolustusneuvostosta presidentti oli todennut Jyrängille:

”Puolustusneuvoston aikaansaaminen 1957 oli muuten aika nokkela toimi puolustuslaitoksen taholta. Saatiin poliitikot mukaan hyväksymään puolustuslaitoksen ajatuksia. Onnistuinkin kuitenkin estämään sellaisen käytännön syntymisen, että tasavallan presidentti toimisi säännöllisesti neuvoston puheenjohtajana.”

Näin presidentti välttyi ottamasta kantaa puolustuslaitoksen esityksiin puolustusneuvostossa joten hänelle jäi mahdollisuus myöhemmässä vaiheessa torjua puolustusneuvostossa käsitellyt esitykset.

Kenraali Leinonen joutui siis jatkamaan Keinosen jälkeen komentajana aikana, jolloin pasifistisia ja armeijaa romuttavia näkemyksiä tuotiin arvovaltaiseltakin taholta päättäjien ratkottaviksi.

Jyränki kertoo, että presidentti oli jostain lehdestä lukenut ”amiraali Pirhosen itkuvirren meripuolustuksen tilasta” ja pyytänyt hankkimaan puolustusministeri Pentille vuonna 1965 lähettämänsä kirjeen jäljennöksen ja kehottanut tutkimaan ”voidaanko nämä valitusvirret budjettikäsittelyn alla estää”. Kekkosen kirjeen oli päättynyt seuraavasti: ”pyydän Herra Ministeriä huolehtimaan siitä, että puolustusvoimien korkeimman päällystön taholta ei tästä lähtien esitetä eduskuntaan ja hallitukseen kohdistuvaa kritiikkiä riittämättömien määrärahojen johdosta”

Jyränki kertoo kirjassaan asian jatkokäsittelystä näin:

”Kun asiaan perehdyttyäni otin sen UK:n kanssa esille, mainitsin, että kurinpitomenettelyä tuskin voidaan tällaisissa asioissa käyttää. Virasta vapauttaminen jää ainoaksi tieksi: avoimella kirjeellä nimitetyt voidaan vapauttaa kun yleinen etu sitä vaatii – ja yleinen etu pitää tässä voida tulkita hyvin väljästi. – UK oli samalla kannalla. – Asia jäi hieman auki, mutta keskustelussa nousi esille luonnoksen laatiminen komentajalle lähetettäväksi kirjeeksi.

Toisessa yhteydessä UK kertoi jo 1965 ilmoittaneensa, että hän tulee vapauttamaan virasta upseerit, jotka julkisesti esittävät käsityksiään määrärahakysymyksistä. Tästä huolimatta hän sanoi, olivat ainakin nykyinen puolustusvoimain komentaja K.O. Leinonen ja kenraaliluutnantti Paavo Ilmola tällaisia käsityksiä esittäneet. – Pitäisikö minun nyt vapauttaa heidät virasta? – UK kysyi.

Sama teema pysyi myöhemminkin esillä, – Upseerit ovat viime aikoina käyneet kurittomiksi, UK sanoi 9.1.1971. – Antavat lausuntoja puolustuslaitoksen määrärahakysymyksestä. Oliko sinulla jo käytettävissä kirjeeni ministeri Pentille, kun teit väitöskirjaasi? – Ei ollut, sanoin. – UK: Kun kirje oli lähetetty, sillä oli pitkän aikaa oma vaikutuksensa. Mutta nyt taas esiintyy kurittomuutta, annetaan kaikenlaisia lausuntoja. ... – Niin, minun kai pitäisi olla ylipäällikkönä, mutta nuo asiat eivät lainkaan kiinnosta.”

Puolustuslaitoksen materiaalisen tilan parannusta esittänyttä puolustusministeri Gestriiniä Kekkonen oli – Jyrängin mukaan – nimittänyt ”sotahulluksi”.

Sota-aikana Kekkonen suhtautuminen maanpuolustukseen oli aivan muuta kuin miksi se oli vaihtunut 1960-luvulle tultaessa.

1940-luvun alussa Urho Kekkonen – nimimerkki Pekka Peitsi – kirjoitti runsaasti artikkeleita. Kansan vastarintatahto-kirjoituksessaan Peitsi tarkastelee kansojen puolustuskyvyn eri elementtejä:

”...on tehtävissä se johtopäätös, että kansaan ei ole yht’äkkisesti luotavissa sellaista vastarintatahtoa, joka seisoo ylivoimaiseltakin näyttävää uhkaa vastaan. Kaikkensa uhraava, kestävä puolustustahto, jota historiallinen traditio ei ole tukemassa, vaatii pitkäaikaisen, johdonmukaisen työn...”

Meidän suomalaisten kannalta tämä tarkastelu todistaa, että sotien aikana voimakkaaksi osoittautunut kansamme henkinen vastustuskyky rakentuu luonnollisille perusteille. Se ei olisi voinut reagoida muulla kuin vastarinnalla vihollisen esittämiin vaatimuksiin v. 1939 ja vihollisen aloittamaan hyökkäykseen v. 1941, jos se halusi olla uskollinen kansamme menneisyydelle ja sisäiselle luonteelle.

Jos jokin tilapäinen, vieras tekijä olisi aikaansaanut sen, että meillä olisi omaksuttu alistumisen tie Venäjältä kohdistetun uhkan edessä, olisi seurauksena ollut kansan hajaantuminen ja sekasorto, mikä nykyisenä aikana – sen on kokemus osoittanut – olisi johtanut myös kansalliseen tuhoon.

Alistuminen ilman taistelua, vaikkapa kyseessä olisi ollut musertava ylivoimakin, on ollut suomalaisille tuntematon vaihtoehto.”

Puolustusmenoja ja niiden suuruutta Pekka Peitsi käsittelee monesta eri näkökulmasta, mutta päätyy antamaan aseelliselle puolustusvalmiudelle erityisen painoarvon:

”Edellä esitetyistä huomautuksista huolimatta jää maan puolustuslaitoksen voimakkuus sittenkin parhaimmaksi ulkonaiseksi tunnusmerkiksi kansan henkisen vastustuskyvyn voimakkuudesta.”

”Kansallisen politiikkamme ylin päämäärä on maan itsenäisyyden turvaaminen. Me tiedämme nyt, kovien opetusten jälkeen paremmin kuin aikaisemmin, että tämä vaatii tehokasta maanpuolustusta.”

Sen sijaan 1960-luvulla Kekkonen oli pojalleen Matti Kekkoselle kertonut, että hän ryhtyisi toimiin ”armeijan lakkauttamiseksi”, mutta ylipäällikön velvoitteet estivät tämän.

Pekka Peitsen puolustustahtoa uhkuvien kannanottojen sulamisesta olemattomiin presidentti Kekkonen aivoituksista kuvaa lisäksi osuvasti hänen päiväkirjaansa kirjoittama teksti syksyltä 1972 (Juhani Suomi: ”Liennytyksen akanvirrassa”, Otava 1998).

”Jos olisin nuorempi, jos minulla olisi parempi mielikuvitus, perehtyisin sotataitoon, sotilaspolitiikkaan ja strategiaan. Haluaisin päästä perille, saada argumentit, että koko vuosisatainen sotilaallinen ajattelu on vanhentunut. Jotta voisin taistella Suomen yksipuolisen

aseistariisunnan puolesta. Se olisi paras tapa turvata Suomen kansan elämä, vapaus ja hyvinvointi. – En sitä ohjelmaa voi toteuttaa.”

Onneksi meillä oli YYA, joten presidentti ei voinut lähteä täydellä teholla armeijaa romuttamaan!

Kekkonen oli siis mielessään hylännyt aseellisen vastarinnan Suomen itsenäisyyden puolustamisessa, ja hän pitikin taisteluun ryhtymistä ”kansallisena itsemurhana”.

Kekkonen näkökulmasta toiminta puolustuskyvyn heikentämiseksi oli isänmaallista ja kansakunnan edun mukaista.

Kekkonenkin ruokkiman pasifistisen propagandan vaikutuksesta puolet suomalaisista oli 1970-luvun alussa samalla kannalla. Vuonna 1970 kysyttiin kansalaisilta: ”Jos Suomeen hyökätään, niin olisiko suomalaisten mielestänne puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta?” 51 prosenttia vastasi kielteisesti. Tähän asenteeseen vaikutti varmaan myös tietoisuus armeijamme kehnosta materiaalisesta valmiudesta. Osa kansalaisista ilmeisesti alkoi jo ajatella, että puolustuskyky on niin heikko, ettei puolustustaisteluun kannata ryhtyä laisinkaan.(Alanen, Sotilasaikakauslehti 4/1997)

Oliko Kekkonen jo lopullisesti onnistumassa aseellisen puolustustahdon heikentämisyrittämissään? Ei sentään, sillä samaan aikaan puolustusmäärärahojen korotusta toivovien osuus oli korkeampi kuin koskaan. Suomalaiset halusivat lisää rahaa aseisiin, jotta voisivat tehokkaasti puolustautua. Kun määrärahatilanne 1970-luvun lopulla alkoi parantua, oli valtaenemmistö kansasta vuonna 1982 aseellisen vastarinnan kannalla ”vaikka tulos olisi epävarma” ja kielteisesti suhtautui enää 25 prosenttia. Enemmistö suomalaisista pitää aseellista puolustautumista maahantunkeutujaa vastaan isänmaallisena toimintana.

Komentajanimityksen jälkeen, ennen virkaan astumista, Keinonen sanoi kotiväelle, että määrärahakysymys oli suuri ongelma ja sen ratkaiseminen yksi hänen tärkeimmistä tehtävistään. Tässä suhteessa Simeliuksen ja hänen näkemyksensä olivat aivan samat. Simelius oli tuntenut jäävänsä poliitikkojen jalkoihin, kun perusteltuja suunnitelmia materiaalien puutteiden korjaamiseksi romutettiin. Keinonen uskoi selviävänsä paremmin, mutta puolustuslaitoksen vaikeudet hänenkin kohdallaan jatkuivat. Maahan oli tullut vasemmistoenemmistöinen eduskunta, ja toukokuussa 1966 vasemmiston ja keskustan sosiaalidemokraattijohtoinen hallitus, jossa oli jo kommunistejakin mukana. Puolustuslaitoksen määrärahojen lasku jatkui edelleen, osaksi sen vuoksi, että valtion varat suuntautuivat sosiaalisiin uudistuksiin, mutta myös sen vuoksi, että maassa esiintyi suuriääninen pasifistinen virtaus, jota presidentti myötäili. Oli ollut ja oli edelleen selvää, että rahat tulivat poliittiselta johdolta.

Simelius ei ollut löytänyt keinoja, miten poliittisen johdon mieli muutetaan.

Keinonen analysoi tilanteen: demokratiassa kansa antoi vallan poliittiselle johdolle, siispä kansan mieli oli saatava tukemaan puolustuslaitosta, jolloin poliitikkojen oli otettava tämä huomioon ratkaisuisaan. Tämä oli hidas tie, mutta Keinonen käynnisti ison pyörän, ja tulosta tuli, joskaan ei vielä Keinosen komentaja-aikana. – Tärkeää oli tietysti myös suora vaikutus päättäjiin, joiden parissa Keinonen itse teki uterasti PR-työtä (Maunula 1978). Keinonen kävi puhumassa asiasta myös presidentille, mutta sai osakseen samanlaisen tylyn kohtelun kuin Simelius aikanaan.

Keinosen johtopäätös oli: Kekosta ei hyödytä painostaa, mutta kansaan kannattaa vaikuttaa.

Keinonen sisällytti kirjoituksiinsa ja puheisiinsa riveille ja rivien väliin määrärahatietoutta niin paljon kuin arveli voivansa tehdä ilman Kekkonen puuttumista asiaan. Suurisuuntaisin, kauaskantoisin ja samalla tärkein oli kansalaisiin kohdistuva projekti: tiedon lisääminen maanpuolustuksesta ja mielipiteiden muokkaus entistä myönteisemmäksi maanpuolustukselle ja

siten myös määrärahojen lisäykselle. Keinonen tiedosti, että kansa vasemmistolaisineen kannatti aseellista puolustusta, vaikka näkyvä osa vasemmistopoliitikoista suhtautui armeijaan kielteisesti.

Haastattelussa reserviupseeri- ja reservioliupseerilehdille marraskuussa 1967 hän lausuu:

”Vaikkakin Suomen kansan valtaosa hyväksyy maanpuolustuksen, koko kansa ei ole omaksunut realistista käsitystä siitä, mitä sen kannattaisi maanpuolustukselta vaatia ja mitä sen hyväksi uhrata”.

Keinonen käynnisti myös puolustuslaitoksen sisällä määrärahatilanteen parantamiseen tähtäävän julkisen kampanjan valmistelun. Tämän työn tuloksena julkaistiin syksyllä 1968 kirjanen ”Puolustuskykymme materiaallinen perusta”, jossa esitettiin edellytykset, millä puolustuslaitos pystyisi toteuttamaan sille asetetut vaatimukset. Kyseessä oli usean vuoden suunnitelma, jonka toteuttaminen edellyttäisi puolustusmenojen lisäämistä noin puolestatoista prosentista kahteen prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Keinonen kertoo kirjassaan ”Huipulla”, miten määrärahojen jatkuvalla vähentämisellä oli monenlaisia vahingollisia seurauksia. Puolustuslaitokselle kohdennetuilla varoilla ei ollut mahdollista pitää yllä uskottavaa puolustuskykyä, ja armeijan luottamus poliitikkoihin heikkeni entisestään. Puolustusvoimain komentajaa alettiin pitää osasyllisenä tilanteen huononemiseen. Hän jatkaa:

”Määrärahojen vähentäminen aiheutti myös monia käytännön hankaluuksia. Kantahenkilökunnan työtaakka lisääntyi. Vuosittain jouduttiin muuttamaan koulutus- ja ampumaohjelmia ja uusimaan sotaharjoitussuunnitelmia. Taisteluharjoitukset oli bensiinin ja kuljetuskaluston niukkuuden vuoksi vedettävä yhä lähemmäksi kasarmin nurkkia. Näissä oloissa puolustusvoimain komentajan oli erittäin vaikea ylläpitää tehokkaan työskentelyn välttämätöntä edellytystä, hyvää yhteishenkeä.”

Keinonen oli lähtenyt komentajakautensa alussa liikuttamaan isoa pyörää – kansan mielipidettä – jotta se tulisi maanpuolustukselle entistä myönteisemmäksi ja määrärahojen lisäystä kannattavaksi. Eropäiväkäskyllään hän halusi antaa isolle pyörälle lisävauhtia.

Onnistuiko Keinonen kansan mielipiteen muokkaamisessa?

Huhtikuussa 1997 Sotilasaikakauslehdessä oli FM Pertti Alasen tutkielma aiheesta. ”Puolustustahto – ja miten se mitataan”. Yhtenä mittarina esitettiin suhtautumista puolustusmäärärahoihin, ja se oli ainoa mielipidemittaus, joka tässä kirjoituksessa ylsi 1960-luvulle.

Kysymys kuuluu: mikä on mielipiteenne puolustusvoimille myönnettävistä varoista. Vastausvaihtoehdot olivat: 1. toivoo korotettavan, 2. pidettävän ennallaan, 3. vähennettävän ja 4. ei osaa sanoa.

Vuonna 1964 korotusta toivoi 17 %.

1969 korotusta toivoi 46 %.

1970 korotusta toivoi 56 %.

1971 korotusta toivoi 46 %.

Tämän jälkeen korotusta toivovien osuus oli vuoteen 1980 mennessä 40 %:n tuntumassa sen molemmin puolin. Vuoden 1980 jälkeen luvut vaihtelivat 14 ja 36 %:n välillä suunnan ollessa keskimäärin lievästi laskeva.

Lukujen hämmästyttävää nousua vuodesta 1964 vuoden 1970 tienoille ei kirjoituksessa analysoida. Mielestämme on pakko nähdä, että Keinosen aktiivisella toiminnalla määrärahojen nostamiseksi oli asiaan merkittävä vaikutus.

Vielä vuonna 1975 – kaksi vuotta ennen kuolemaansa – jalkaväenkenraali Keinonen oli näkyvästi tuomassa esille puolustuksemme materiaalisia puutteita.

Suomen Kuvalehdessä 21. helmikuuta 1975 oli monisivuinen artikkeli Suomen puolustuskyvystä. Lehden kansiteksti oli: ”Onko nyt armeijamme nostettava kädet ylös.” Artikkelissa oli otsikointi: ”Kenraali Yrjö Keinonen: Suomi ei pysty puolustautumaan”. Johdantoteksti kuului:

”Vastoin armeijamme yksimieliseltä tuntuvaa kannanottoa laukoo puolustusvoimien entinen komentaja, kenraali Yrjö Keinonen totuuksiaan: Suomen armeijalla ei ole voimaa. Tässä kenraali Keinosen kärkevä kannanotto armeijamme johdon nieltäväksi.”

Keinonen toteaa:

”Suomen turvallisuuspolitiikan keskeinen päämäärä on pysyttää Suomi sotien ja selkkausten ulkopuolella. Tähän Suomella on mahdollisuus edellyttäen, että ulkopoliittikkamme on onnistunut ja tietyt minimiehdot maanpuolustuksen kannalta täytetään... Nykyisellä puolustuskyvyllä ei ole edellytyksiä tähän. Minun mielestäni armeijalla ei ole riittävästi voimaa, jotta maan puolueettomuuden turvaaminen tulisi uskottavaksi pahimmissakin tilanteissa...

Oikotietä puolustuskyvyn äkilliseen nostamiseen ei ole. Armeijamme plussapuolelle voimme laskea maavoimiemme 800 000 miestä, jotka ovat saaneet meidän oloissamme pätevän koulutuksen. Puutteet ovat materiaalisella puolella. Pelkästään ilmapuolustuksemme – ilmatorjunnan ja ilmavoimien – heikko tila tekee nykyaikana mahdottomaksi laajamittaisen sodankäynnin.”

Keinonen viittaa siviiliväestön kärsimyksiin, jos puolustus epäonnistuu ja maa jää suursodan jalkoihin.

”Toisessa maailmansodassa Suomi ainoana sotaa käyvistä mannermaista kykeni suojelemaan siviiliväestönsä tältä onnettomuudelta. Se oli Suomen armeijalta suunnattoman suuri saavutus. Silloin armeijallamme oli merkitystä, vieläpä ratkaiseva merkitys.

Toisessa maailmansodassa oli paljon sellaista, mistä meidän pitäisi ottaa oppia tulevaisuuttakin silmälläpitäen.”

Tällä artikkelilla Suomen Kuvalehti ja Keinonen pakottivat eri puolustushaarojen edustajat antamaan lausuntonsa armeijan puolustuskyvystä.

Vastaaajina olivat kontra-amiraali Stig Wikberg, kenraaliluutnantti Ermei Kanninen, eversti Aimo Pajunen ja kenraaliluutnantti Eero Salmela. Viimemainittu totesi:

”Kyllä se on totta, että ilmapuolustus ontuu. Ilmatorjunta on lapsenkengissä... Satakunnan lennosto on kokonaan vailla taistelukoneita.”

Toisetkin toivat esille puutteita, mutta halusivat ymmärrettävästi esiintyä myös optimistisina. Kanninen:

”Me emme voi hoitaa tasaisesti tätä varustelua. Meillä on ehkä hyvin hoidettuja ja heikommin hoidettuja aloja. Tässä on niin suhteellisista ja tunnepitoisista asioista kyse, että joku verratessaan meitä suurvaltoihin voi sanoa, että meillä on kaikki päin seinää. Mutta minä pystyn myös todistamaan, että meillä on puolustuskykyä jo tänä päivänä.

Ei riitä, että itse uskomme puolustusvoimiimme. Oleellista on lisäksi se, että ulkopuoliset valtiot todella luottavat kykyymme itse huolehtia alueellisesta koskemattomuudesta,

puolueettomuudesta ja tarvittaessa täällä Suomen ja Pohjolan olosuhteissa myös puolustuksesta.”

Upseerit joutuivat valmistautumaan Suomen puolustautumiseen kaikkiin ilmansuuntiin, erityisesti itään, mutta julkisuudessa sai puhua vain Suomen kautta Neuvostoliittoon suuntautuvan hyökkäyksen torjunnasta YYA-velvoitteiden mukaisesti.

Pahimmat jarrut puolustusmäärärahojen lisäämisessä 1960- ja 1970-luvuilla olivat presidentti Kekkonen ja sosiaalidemokraattisen puolueen aktivistit. Tärkein vaikuttaja oli kuitenkin Kekkonen, sillä hänellä oli tuolloin sellainen valta-asema, että hän olisi yhdellä lausumalla voinut saada puolustusmäärärahat nousuun, jos olisi halunnut. Kekkonen vaikutuksesta määrärahat laskivat, kunnes kansan itsepintainen mielipide vääjäämättä pakotti poliittiset päättäjät, myös Kekkonen, hyväksymään 1970-luvun puolessa välissä puolustuslaitoksen materiaalisen valmiuden tyydyttävän ylläpidon ja jopa sen parantamisen.

Moni rähmällään

Vuonna 1969 eronsa aikoihin Keinonen tutkaili koko Suomen osalta vaihtoehtoisia tapahtumamalleja ja niiden oletettuja lopputuloksia. Sotilaana hän oli tottunut valmistautumaan myös pahimpien uhkakuvien varalle. Keinonen näki Neuvostoliiton vaikutusvallan jatkuvan kasvun Suomessa, ja sen huonoimpana lopputuloksena voisi olla Suomen luisuminen neuvostososialismiin.

Kekkonen ruokki Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvua tukemalla ns. kotiryssäjärjestelmää eli Neuvostoliiton tiedustelupalvelun otetta Suomesta ja suomalaisista yhteiskunnan eri lohkoilla. Keinonen piti tätä kehitystä niin haitallisena, että selvitteli Kekkonen saattamista valtakunnanoikeuteen tästä syystä.

Oliko Keinosen huoli aiheellinen?

1990-luvulla asioista saatiin julkisuuteen useita kansainvälisiä ja suomalaisia kirjoja, tutkimustuloksia ja haastatteluja.

Eräs merkittävä osoitus Suomen luisumisesta Neuvostoliiton vaikutuspiiriin oli se, että maamme joutui NATO:n ydinpommiohjelman. Maaleiksi oli valittu eri puolilta Suomea parikymmentä paikkakuntaa, joissa oli sotilaallisesti tärkeitä kohteita kuten lentokenttiä.

Suomettumista ovat meillä tutkineet ja siitä kirjoittaneet muun muassa professori Jukka Nevakivi ja dosentti Hannu Rautkallio.

Nevakivi on tutkinut ja kirjoittanut toisen maailmansodan jälkeisistä Suomen ja Neuvostoliiton suhteista. Hänellä on taustatietoinaan myös vankkaa venäläisiltä saatua dokumentaatiota. Nevakiven kirjassa ”Miten Kekkonen pääsi valtaan ja SUOMI SUOMETTUI” (Otava 1996) käsitellään suomettumisen historiaa ja KGB:n vaikutusvallan kasvua Suomessa.

Nevakivi toteaa kirjansa alkulehdillä:

”Tarkoitukseni on osoittaa, että suomettuminen ei valitettavasti johtunut pelkästään Suomen asemasta vaan myös suomalaisten omasta asennoitumisesta. Tietyt johtavat piirimme suosivat oman etunsa nimissä suomettumista, hyväksyivät sen aktiivisesti ja edistivät sitä jopa omin aloittein.”

Nevakivi osoittaa, että Neuvostoliitto tuki rahallisesti jo 40-luvulta lähtien kommunistien toimintaa ja laajensi rahallista panostaan 50-luvulla sosialidemokraattien vasemman siiven tukemiseen (TPSL). KGB:n toiminta olikin 50-luvulla yhä aktiivisempaa koko suomalaisessa yhteiskunnassa, ja vuosikymmenen vaihtumisen tilannetta Nevakivi kuvaa muun muassa seuraavasti:

”Viimeistään kuusikymmenluvun alussa oltiin siinä, että KGB alkoi Korsimon pyynnöstä avustaa säännöllisesti myös maalaisliittoa lähellä olevia säätiörahastoja Kekkonen presidentinvaali- ja puolueen eduskuntavaalikampanjoiden rahoittamisessa ”

Nevakivi toteaa, etteivät kaikki neuvostoliittolaisten kanssa keskustelleet syyllistyneet suomettumiseen, olihan diplomaateilla meidän virallisessa järjestelmässämme oikeus seurata asemamaansa kehitystä ja vaihtaa tietoja poliitikkojen ja muidenkin kanssa. Hän kuvaa asiaa näin:

”Raja laittomaan tiedusteluun on usein vaikeasti nähtävissä, vanhalla kliseellä ilmaistuna votkaan piirretty raja. Se on yhtä epämääräinen mutta kohtalokas kuin se tapasääntö, joka estää asemamaan edustajia pyytämästä ulkovaltojen tukea omille tavoitteilleen, toisin sanoen

puuttumasta maan sisäisiin asioihin. Suomettumisen malliesimerkkeinä näillä perustein mainitut viisikymmenluvun johtavat nimet – Korsimo, Skog ja Simonen, miksei myös Leskinen, ja ennen muita Kekkonen – edustivat kaikki henkilöitä, jotka pyrkivät muodossa tai toisessa tarjoamaan Neuvostoliitolle takeita myötämielisyydestään ja vastalahjana käyttämään naapurivaltaa hyväkseen sisäisessä poliittisessa valtataistelussa.”

Kekkosen isänmaallisuutta Nevakivi ei varsinaisesti epäile mutta toteaa:

”Kysymys on siitä, pystyikö hän erottamaan isänmaata omista intresseistään. Varsinkin loppua kohden hän tuntui kuvittelevan tosissaan, että hänen lähtönsä saattaisi merkitä Suomen loppua.”

Nevakivi katsoo, ettei Kekkonen rikkonut kirjaimellisesti valtiosääntöä tai pettänyt maataan mutta jatkaa:

”Kekkonen oli ehtinyt neljännesvuosisadan jatkuneella presidenttikaudellaan tulkita valtaoikeuksiaan niin subjektiivisesti, että hän olisi saattanut joutua vastaamaan Neuvostoliiton-suhteistaan, mikäli hän olisi epäonnistunut. Vuosien 1945–46 sotasyllisyysoikeudenkäynti, jota hän oli ohjaamassa silloisena oikeusministerinä, tarjoaa pelottavan vertauskohdan.”

Nevakiven näkemyksen mukaan Kekkonen, joka oli myös armeijamme ylipäällikkö, pelkäsi sotaa ja eritoten miehitystä. Kekkonen oli sitä mieltä, että vastarintaa ei pidä jatkaa, jos vihollinen on maan vallannut. Aseellisen maanpuolustuksen vähättely ja maanpuolustustahdon nakertaminen olivatkin eräitä suomettumisen mukanaan tuomia haitallisia ilmiötä.

Kirjansa lopussa Nevakivi summaa suomettumisen vaikutuksia:

”Suomen kansan sielua voi vaivata pitkään tietoisuus siitä, että se on joutunut elämään Neuvostoliiton naapurina suurimman osan itsenäisyyden kautta suomettumisen valheen, teeskentelyn ja itsepetoksen ilmapiirissä. Minkään muun demokratian nimeen vannovan Euroopan maan ei ole tarvinnut vajota poliittisessa kulttuurissaan vastaavalle limbotasolle... Suomettumisesta jää pitkä varjo lähihistoriaamme. Koettua tuskin unohdetaan eikä pidäkään unohtaa.”

Dosentti Hannu Rautkallio on päässyt tutustumaan Neuvostoliiton kommunistisen puolueen keskuskomitean arkistoihin ja selvitetty erityisesti presidentti Kekkonen ja venäläisten yhteistyötä. Hänen kirjojaan ovat muun muassa ”Novosibirskin lavastus” (Tammi 1992) sekä ”NKP ja Suomi” (Tammi 1992).

Rautkallion mukaan Kekkonen kasvatti neuvostoyhteyksiensä avulla sisäpoliittista valtaansa ja käytti taitavasti ja häikäilemättä idänkorttiaan raivatessaan poliittiset vastustajansa tieltään ja varmistaakseen uudelleenvalintansa presidentiksi. Junaillessaan suomalaisten asioita suoraan venäläisten kanssa – ohi parlamentaarisen päätöksentekojärjestelmämme – presidentti ylitti toimivaltuutensa ja saattoi Suomen kansanvallan alennustilaan. Kekkonen oli myös Moskovan sanasaattaja ja toteutti KGB-yhteytensä kautta saamansa kansainväliseen politiikkaan liittyvät toimeksiannot. Rautkallio pitää Kekkonen toimintaa maanpetosluokkaan kuuluvana.

Todettakoon, että Venäjä ei ole avannut laisinkaan varsinaisen tiedustelupalvelun eli KGB:n ja GRU:n arkistoja tutkijoille. Tältä osin joudumme tyytymään siihen tietoon, jonka entiset Neuvostoliiton tiedustelu-upseerit ovat suvainneet kertoa sekä niihin tietoihin, joita on saatu läntisiltä tiedustelupalveluilta ja länteen loikanneilta KGB-upseereilta.

Korkea-arvoinen KGB-upseeri Oleg Gordievsky loikkasi länteen vuonna 1985. Hän on kirjoissaan ”KGB” (Otava 1991) ja ”Sokea peili” (WSOY 1997, yhdessä Inna Rogatchin kanssa) valottanut myös Suomessa tapahtunutta Neuvostoliiton vakoilutoimintaa ja sen tuloksia. Vaikka tällaisiin lähteisiin onkin suhtauduttava tietyllä kriittisyydellä, ne antavat kuitenkin muiden saman suuntaisten selvitysten kanssa jonkinlaista kokonaiskuvaa toiminnasta ja sen laajuudesta.

Heti toisen maailmansodan jälkeen Neuvostotiedustelu lisäsi henkilökuntaansa Suomessa huomattavasti.

Kirjasta ”Sokea peili” joitakin otteita kuvaamaan Suomen tilannetta:

”Suomessa toimi puolivuosisataa jatkuvasti pelkästään lähetystön ja konsulaatin peitteiden suojassa vähintään 45 KGB:n kaaderiupseeria ja 30 GRU:n (sotilastiedustelun) upseeria. Epälukuinen määrä tiedustelu-upseereita piileksi myös erilaisten virallisten neuvostoliittolaisten edustustojen peitteen alla – TASSista ja Inturistista Morflotiin ja kauppakamariin. Kreml siis lähetti vähintään 100 tiedustelu-upseeria viisimiljoonaiseen maahan. Näin ei ollut missään muualla maailmassa. Neuvostotiedustelun (KGB:n ja GRU:n) upseerien määrä Suomessa oli väestöön suhteutettuna maailmanennätys”.

Suojelupoliisin (Supo) päällikkönä vuosina 1978–1990 toiminut Seppo Tiitinen totesi televisiohaastattelussa 13.1.2000, että ”tiedusteludiplomaatit” tunnisti siitä, että he olivat ”paremmin henkisin ja aineellisin voimavaroin varustettuja kuin todelliset diplomaattiveljensä, ja neuvostoliittolaisilla tiedusteludiplomaateilla oli korkeakoulututkinnon lisäksi useampivuotinen tiedustelun erityiskoulutus.”

Nämä hyvin koulutetut tiedustelun ammattilaiset eivät olleet suinkaan toimettomia. Heidän toimintansa oli määrätietoista, tarkasti suunniteltua, hyvin johdettua ja tuloksellista. Heillä oli peiteammattit: oli tutkijoita, poliittisia toimittajia, lehtimiehiä, kulttuuriyhdyshenkilöitä, eri alojen asiantuntijoita ja niin edelleen. Näin ”Sokea peili” asiasta:

”KGB:n tapa lähestyä suomalaispoliitikkoja oli korostetun ”nuorekas”. Läntisten tiedustelupalvelujen veteraanit ovat kertoneet, että ”Suomessa ei ollut ainoatakaan vähänkään huomattavaa ja lupaavaa nuorta – 25 ikävuodesta ylöspäin – poliitikkoa, jonka KGB olisi jättänyt vaille huomiota. KGB tyrkytti erittäin menestyksekkäästi näille nuorille poliitikoille käsitystä, että heidän uransa nousu ja tärkeiden paikkojen saaminen oli kokonaan kiinni siitä, että kullakin oli oma kotiryssänsä eli ”case officer”... KGB harjoitti kotiryssäpeliä erityisen aktiivisesti kolmella taholla: ylioppilas- ja nuorisjärjestöissä, poliittisissa puolueissa ja eduskunnassa... Erityistä menestystä kotiryssäpeli saavuttu Suomen eduskunnassa. Eduskunnassa KGB:n toiminta oli poikkeuksellisen tehokasta ja KGB lähetti sinne upseereitaan yhtenäin eri syistä ja erilaisin verukkein ...Ei ole suurikaan salaisuus, että Suomea muokatessaan Neuvostotiedustelu pyrki – aina vuodesta 1944 – erityisen tehokkaasti tunkeutumaan joukkoviestintävälineisiin. Eikä ilman menestystä, myönnettäköön.”

Mitä ”Sokea Peili” kertoo niiden suomalaisten lukumäärästä, joita neuvostoliittolaiset pitivät agenteinaan – ”luottamuksellisina kontakteinaan”?

1980-luvun puoliväliin mennessä tällaisten suomalaisten agenttien määrä oli noussut jo useaan sataan. Noin sata urhoa toimi poliittisen tiedustelun alueella, 60 suomalaista harjoitti tieteellisteknistä vakoilua, ja toistasataa suomalaista oli värvätty sotilaalliseen ja sotilastekniseen vakoiluun. Ja millä tuloksella?

”KGB:n kannalta sen suomalaiskontaktit olivat sataprosenttisia agenteja: he tapasivat säännöllisesti, noudattivat kuria tunnollisesti, tottelivat case officeriaan ja noudattivat kaikkia

täydellisen konspiratiivisuuden sääntöjä. He kertoivat KGB:lle kaiken, tekivät kaikki muistiinpanot, jotka KGB halusi heidän tekevän, lyhyesti sanoen, he yrittivät kaikkensa...

KGB:tä mielitellessään suomalaiset pyrkivät kahteen tavoitteeseen, olemaan mieliksi suurelle naapurille – muuten käy hullusti – ja hankkimaan edullisia neuvostosuhteita, jotka olivat suomalaiset uralle yhtä välttämättömiä kuin NKP:n jäsenyys neuvostoliittolaisen karriäärille...

Leikkiessään suomalaisten kanssa todellisen vakoilun poliittista piiloleikkiä KGB saavutti – eikä vain pyrkinyt saavuttamaan - kaksi paljon olennaisempaa tavoitetta.

Ensinnäkin se onnistui luomaan koko KGB:n piirissä ehdottomasti parhaan kuvan agenttiensa työstä, siis että koko maa oli solutettu läpikotaisin ja kokonaan, ja että KGB:n asema maassa oli virallisen arvion mukaan vahvempi ja menestyksekkäämpi kuin missään muualla maailmassa ja säilynyt kaikkein kauimmin, sodan päättymisestä nykyyhetkeen (1990-luku).

Toinen suomalaispartnereiden avulla saavutettu tavoite oli KGB:n massiivinen läsnäolo Suomessa, maan hallituksen ja koko yhteiskunnan manipuloiminen ja sen ansiosta kaikkinaisen Kremlin kannalta epäsuotavan kehityksen ehkäiseminen Suomessa”.

Osa nuorista saatiinkin uskomaan, että neuvostososialismi on erinomainen järjestelmä, ja Neuvostoliiton vaikutusvallan kasvu Suomessa ja koko maailmassa kannatettava asia.

KGB käytti suomalaisia neuvostonäkemyksen esittämiseen ja juurruttamiseen myös kansainvälisissä järjestöissä. Ennen merkittäviä kokouksia suomalaiselle ”agentille” annettiin tekstit, jotka piti sisällyttää esityksiin. Uskolliseksi KGB:n talutusnuorassa kulkijaksi kuvataan muun muassa pää- ja ulkoministerinä toiminut Kalevi Sorsa:

”Helmikuussa 1980, Kalevi Sorsa täytti sosiaalidemokraattisten puolueiden johtajien kokouksessa Wienissä täydellisesti Moskovan toivomukset, edes vaivautumatta muotoilemaan eräitä teesejä uudelleen.” ”Sokea peili” jatkaa: ”KGB:n kokemukset suomalaisagenttien toiminnasta internationaalien piirissä olivat niin erinomaiset, että Moskovassa hyväksyttiin ajatus luoda Sosialistiseen internationaaliin pääasiallisesti suomalaisista edustajista koostuva ”viides kolonna”... Suomi oli KGB:lle edullinen maa tässäkin suhteessa, koska suomalaisia kohteita oli helppo värvätä.”

Presidentti Kekkoesta ja hänen KGB-suhteistaan on jo runsaasti tietoa sekä kotimaisista lähteistä että ulkomailta. ”Sokea peili” toteaa:

”Kaikkein paksuin kansio tuossa Suomi-suunnan arkistossa on Kekkosien kansio, se on suorastaan uskomattoman, hirvittävän laaja.”

Suomen Suojelupoliisi huolestui tästä toiminnasta ja yritti pitää sitä aisoissa. Joihinkin ravintoloissa tapahtuviin kotiryssätapauksiin Supo lähetti näyttävästi oman miehensä viereiseen pöytään osoittamaan sekä suomalaiselle että neuvostoliittolaiselle osapuolelle, että tilannetta seurataan ja että asia ei ole Supolle merkityksetön. Tällaista menettelyä venäläiset pitivät ”liian tunkeilevaisena” ja ”ammattimaisuuden puutteena” Supolta. He olisivat toivoneet suomalaisilta hienovaraisempia seuranta- ja kuuntelumenetelmiä. ”Tiedusteludiplomaatti” Albert Akulov totesi tähän viitaten 13.1.2000 televisiohaastattelussa: ”Olihan heillä tekniikka, olisivat tuoneet vaikka tuhkakupin pöytään” (kuuntelua varten).

Moni korkeassa ja poliittisesti tärkeässä asemassa oleva suomalainen ei tiennyt, että hänen viattomalta näyttävä keskustelukumppaninsa onkin KGB:n upseeri.

Eläkkeellä oleva presidentti Mauno Koivisto kertoi julkiselle sanalle 1990-luvun loppupuolella, ettei hän Suomen pankin johtajana ja pääministerinä ollessaan 1970- ja 80-luvuilla tiennyt, että

hänen säännöllisesti tapaamansa lähetystövirkaileja olikin Neuvostoliiton lähetystön KGB-päällikkö. Helsingin Sanomat saikin aiheen pääkirjoituksessaan ihmetellä asiaa ja kysellä, eikö Supon tehtäviin olisi kuulunut varmistaa, että ainakin näin tärkeässä asemassa olevat tietävät keskustelukumppanin taustan. Vakooja kun varmasti suorittaa hänelle määrättyä tehtävää, jonka perimmäinen tarkoitus on hyödyttää hänen isänmaataan – ei Suomea.

Suojelupoliisi kyllä seurasi tiiviisti tilannetta ja vähin äänin karkotteli näitä pahimpia ”tiedusteludiplomaatteja”.

Nyt vuonna 2000 käytettävissä olevien tietojen pohjalta voidaan sanoa, että Neuvostoliiton tiedustelupalvelu onnistui erinomaisesti tavoitteissaan saada Suomi otteeseen sisältäpäin.

Keinonen osui jokseenkin kohdalleen todetessaan meille vuonna 1969:

– Osa suomalaisista on sinisilmäisiä hölmöjä, jotka eivät edes tajua olevansa tekemisissä venäläisten tiedustelun ammattilaisten kanssa. Näiden taitavissa käsissä he hyväntahtoisuuttaan ja varomattomuuttaan sortuvat Suomen kannalta vahingollisiin paljastuksiin. Samalla venäläisten vaikutusvalta Suomessa kasvaa.

Puolustusvoimain komentajalla on tietysti ollut huomattavasti enemmän tietoa neuvostoliittolaisten toiminnasta ja sen laajuudesta kuin tavallisella kansalaisella. Hän on keskustellut näistä tulevista ”uusista vaaran vuosista” myös ystäväpiirissään. Olipa presidentti Kekkosellekin toimitettu pääesikunnan kautta ”muistio kenraali Keinosen eräälle entiselle alaiselleen kertomista, eroamiseensa liittyvistä seikoista.” Muistiossa ei ole allekirjoitusta eikä myöskään laatijan nimeä. Etulehdellä on käsin kirjoitettu päiväys 2.9.1969 ja teksti: ”ye. pääll. lukenut”, ja Lauri Sutelan nimikirjaimet.

Muistion mukaan alainen oli kertonut Keinosen sanoneen, että nykyinen eduskunta kulkee lähes täysin Neuvostoliiton talutusnuorassa. Itsenäisinä poliitikkoina Keinonen oli maininnut ainoastaan neljä nimeä, joista muistion kirjoittaja muistaa mainitun ainakin Vennamon, Melinin ja Junnilan, neljännen ollessa mahdollisesti Koppanen. Keinonen oli – kotiryssätoimintaan viitaten – ilmaissut epäluottamuksensa osaan upseereista.

Tässä Kekkoselle lähetetyssä muistiossa todetaan lisäksi:

”Keskustelutoverin – tämän muistion kirjoittajan tuntemuksen mukaan rehellisen suomalaisen isänmaan ystävän ja reservin upseerin – kysymykseen, mitä nyt pitäisi tehdä ja olisiko suora toiminta paikallaan, oli Keinonen vastannut, ettei kannata. Aikaa on vain neljä vuotta, kun vasemmisto panee toimeen vallankumouksen, johon Suomen kansaa on aivopesty niin paljon, että vaatisi vuosikymmenen ennen kuin vastapesu vaikuttaisi. Keinonen sanoi omalta osaltaan tekevänsä asian hyväksi sen, että julkaisee paljastuskirjan kuluvana syksynä, lokakuu? (1969). Kuulemansa perusteella oli kertoja päätynyt siihen tulokseen, että rehellinen maamme olemassaolon puolustaja joutuu lähivuosina joka tapauksessa suoran toiminnan tielle.. Tämän laatija sai lisäksi tietää, että kertoja tapaa Keinosen jälleen lähiaikoina ja mielikuvaksi jäi, että asianomainen piti kenraalia mahdollisena vastavallankumousarmeijan tulevana ylipäällikkönä.”

Koska muistion laatijaa eikä kertojaa ole mainittu, emme voi tietää onko edellä mainittu keskustelu todella käyty ja jos on käyty, niin kuinka paljon asiat ovat muuttuneet kertojan ja sitten muistion laatijan käsittelyissä. Sen voimme kuitenkin sanoa, että Keinosen huoli Neuvosto-Venäjän vaikutusvallasta ja sen kasvusta Suomessa oli aito.

Muistion lopussa mainittu vastavallankumousarmeijan ylipäällikköasia tuli esille keskusteltaessa Suomen puolustusmahdollisuuksista puna-armeijan mahdollisesti hyökätessä

Suomeen. Keinonen oli sitä mieltä, että hyvin nopeasti jouduttaisiin sissisotaan. Tuolloin hän katsoi itsellään olevan merkittävän tehtävän tässä puna-armeijaa vastaan käytävässä taistelussa. Ominaisuuksiltaan Keinonen olisi ollutkin erinomainen sissipäällikkö. Hänellä oli organisointikykyä, taistelutahtoa ja -taitoa sekä todellisessa taistelussa merkittävää johtajan karismaa. Ja hän uskoi kansaan. Meille hän kerran sanoi eduskuntaan viitaten: ”Kaksisataa voidaan pelotella, mutta koko kansaa ei .”

Keinonen otti komentajakautenaan julkisestikin kantaa sissisotatilanteeseen. Tämä tuli esille hänen saksalaiselle Stern-televisiolle 19.9.1967 antamassaan haastattelussa, jossa kysyttiin:

”Voiko Suomi tosi tapauksessa todella pidempiaikaisesti puolustautua tuloksellisesti rajoitettujen sotilaallisten voimavarojen turvin?”

Vastaus: ... Jos maamme kuitenkin jossain tilanteessa joutuu sellaisen suoran hyökkäyksen kohteeksi, joka tähtää maan valloittamiseen, on velvollisuutemme itsenäisenä kansakuntana kaikin käytettävissämme olevin keinoin yrittää torjua hyökkäys ja tuhota vihollinen. Epätoivoisimmassa tilanteessa olemme valmiit siirtymään sissisotaan.”

Keinosen mielestä ainoa Suomen itsenäisyyden uhkaaja oli Neuvostoliitto, joskin mahdollisessa suursodassa länsi varmasti pyrki käyttämään Suomenkin aluetta hyväkseen Neuvostoliiton vastaisissa sotatoimissa.

Keinonen piti myös mahdollisena sitä, että suomettuminen voisi saada sellaiset mittasuhteet, että virallinen Suomi ei toteuttaisikaan kriisitilanteessa reservien liikekannallepanoa eikä sotatila virallisesti julistettaisi. Jouduttaisiin suoraan kansan riveistä lähtevään vastarintaan – sissisotaan. Tuolloin Suomen itsenäisyyden puolustaminen riippuisi siitä, tarttuuko kansa aseisiin – joita Suomessa kyllä on – ja aloittaisi aseellisen taistelun maahantunkeutujaa vastaan. Keinonen oli konkreettisesti ollut tällaiseen tilanteeseen varautumassa 1940-luvun lopulla osallistuessaan keskeisesti asekatkentaoperaatioon.

Nyt tiedämme miten Kekkonen suhtautui aseelliseen vastarintaan. Sen tiedon perusteella on pääteltävissä, että ylipäällikkö – presidentti Kekkonen – ei ehkä olisi liikekannallepanoa toteuttanut, jos se olisi merkinnyt taistelua Neuvostoliittoa vastaan.

Presidentti on pitänyt Keinosta koskevaa muistiota sen verran tärkeänä, että on tallentanut sen vuosikirjaansa. Muistio on varmaan herättänyt presidentissä ristiriitaisia ajatuksia. Keinonen näyttää osoittavan peräänantamatonta maanpuolustustahtoa ja lähes ääri-isänmaallisuutta, ja muistiossa mainitut – Keinosen mielestä – ”itsenäiset poliitikot” olivat Kekkoseen kriittisesti asennoituvia ”oikeistopoliitikkoja”. Muistioon sisältyy myös tieto mahdollisesta Keinosen ”paljastuskirjasta”. Kekkosen oli helppo arvata, että tuo paljastuskirja ei enää puhuisi pelkästään puolustusmäärärahojen vähydestä vaan toisi päivänvaloon laajenevan kotiryssätoiminnan haittoja sekä presidentin osuuden tämän toiminnan tukemisessa.

Mitään paljastuskirjaa Keinonen ei kuitenkaan lähtenyt kirjoittamaan vaan jatkoi maanpuolustustyötä hyökkäämättä suoraan Kekkosta vastaan.

Keinosen sotakirjat ilmeisesti Kekkosta kuitenkin ärsyttivät. Niissä käsiteltiin sota-aikaa ja erityisesti sodan sotilaallisia opetuksia, ja venäläiset kun nimenomaan olivat tällaisesta aktiviteetista suomalaisia kritisoineet. Tämä presidentin ärtymys tulee esille tekstissä, jonka hän oli osoittanut Suomen Kuvalehdelle joulukuussa 1971:

”En oikein ymmärrä tai en lainkaan ymmärrä, että lähes kolme vuosikymmentä sodan päättymisestä sotakirjallisuuden julkaiseminen ja lukeminen on meillä yleisempää kuin kenties koskaan ennen. Olettaisi, että kaikki ne, jotka haluavat olla selvillä kotimaan vaiheista ja oloista tuntisivat suurinta mielenkiintoa nykyhetken suomalaista elämänmuotoa kohtaan...”

Markkinoille oli juuri ilmestynyt Keinosen toinen sotakirja ”1944-taistellen takaisin”, joka edellisen kirjan ”Kärkijoukkona Syvärille” tavoin oli saavuttanut loistavan arvostelu- ja myyntimenestyksen.

Perehtyessämme presidentti Kekkonen ajatusmaailmaan olemme päätyneet siihen, että hän halusi valmistella Suomea ja suomalaisia sen mahdollisuuden varalle, että siirryttäisiin sosialistiseen järjestelmään, jonka hän ilmeisesti ajatteli voittavan. Olihan Kekkonen heittänyt Keinosellekin, että Suomesta tulee vielä sosialistinen. Muuten ei voi ymmärtää sitä, että hän kotiryssäjärjestelmää tukemalla edisti täällä venäläisten vaikutusvallan kasvua. Sitenhän suomalaiset päättäjät ja vaikutuskanavat sidottiin tiiviiseen yhteistyöhön venäläisten kanssa ja samalla Neuvostoliiton otteeseen.

Kekkonen tavoitteena näyttää olleen, että suomalaisten mahdollinen siirtyminen sosialismiin tapahtuisi suomalaisten johdolla, mikä edellyttäisi, että yhteiskuntamme eri sektoreilla ja tasoilla olisi riittävästi ”Neuvostoliiton luottamusta nauttavia” henkilöitä. Tällöinhän ei jouduttaisi Kekkonen pelkäämään aseelliseen konfliktiin Neuvostoliiton kanssa, mitä hän piti ”kansallisena itsemurhana”. Tätä näkemystä tukee presidentti Kekkonen kielteinen suhtautuminen aseelliseen puolustukseen.

* * *

Keinosen suhteesta Kekkoseen liikkuu edelleen kysymyksiä ja luuloja. Käsitys, joka meillä Keinosen ajoista lähtien on tästä asiasta ollut, on aikojen kuluessa saamistamme lisätiedoista vahvistunut. Keinonen kertoo kirjassaan ”Huipulla” tavanneensa presidentin ensi kerran vuoden 1963 suurissa sotaharjoituksissa, jolloin hän oli vielä eversti ja Porin prikaatin komentaja, mutta oli jo saanut tiedon siirrosta Uudenmaan sotilasläänin komentajaksi ja tulevasta ylennyksestä kenraalimajuriksi. Tällöin presidentille oli jo selvitetty, että kyseessä oli poikkeuksellisen kyvykäs upseeri.

Sotilasläänin komentajana ja Helsingin varuskunnan päällikkönä Keinonen joutui useinkin tekemisiin presidentin kanssa, mutta ei kovin henkilökohtaisesti. Kesällä 1965 ennen komentajanimitystä Keinonen tuumaili meille jonkin juhlatilaisuuden jälkeen: ”Mitähän se Kekkonen oikein tuijotteli minua?” Komentaja-aikana heidän tapaamisensa liittyivät viranhoitoon tai johonkin suuremmassa seurueessa järjestettyyn tilaisuuteen kuten kalastusretkeen, mutta yksityisesti he eivät tavanneet kertaakaan, eivät hiihto- eivätkä saunaseurassa. Jos Keinonen olisi Sutelan tavoin komentajana osallistunut Kekkonen tekemiin Lapin hiihtoretkiin, olisi siitä upseerien keskuudessa saatu lisääihetta kritiikkiin ja eristämiseen.

Keinosen uudistuksiin presidentti näytti olevan tyytyväinen. Kekkonen on koonnut vuosikirjoihinsa muun muassa häntä itseään kiinnostavia lehtileikkeitä. Puolustusvoimia koskevia leikkeitä on varsin harvassa. Suomen Kuvalehden numeron 37/16.9.1967 pääkirjoitus, ”Avoin altis armeijamme” on päässyt Kekkonen kokoelmiin. Kirjoitus heijastaa hyvin sitä kuvaa, joka Keinosen puolustusvoimista oli muodostunut yleisön tietoisuuteen niiden vajaan kahden vuoden aikana, jolloin hän oli ollut komentajana.

”Puolustuslaitoksemme ympärillä viime vuosina käyty keskustelu on liikkunut monilla tasoilla. Yhtä tasoa edustaa maanpuolustuksemme peruskysymysten selvittely. Siihen ovat ottaneet osaa sekä ammattisotilaat että siviilit – poliitikot, talouselämä, julkisen sanan ja järjestöjen edustajat. Vaikka keskustelu on ollut raskassoutuista ja osin niin teoreettista, että

moni on pudonnut kärryiltä, perusteellinen rajankäynti on tehnyt tehtävänsä. Se on selkeyttänyt mielipiteitä ja antanut sananvaihdolle asiallisen ja rauhallisen sävyn.

Suuri ansio tästä lankeaa Maanpuolustuskorkeakoululle, jonka kursseihin on jo ottanut osaa noin 800 miestä ja naista yhteiskunnan kaikilta sektoreilta.

Vielä kuitenkin realiteetit häviävät usein poliittisille realiteeteille. Eduskunnassa on jouduttu jatkuvasti keskustelemaan armeijamme määrärahoista, joita on typistetty sekä koulutuksen että kalustohankintojen osalta. Tämä poliittisen tason mielipiteiden vaihto on paljastanut lähinnä poliitikkojen omat ennakkoluulot ja tietämättömyyden.

Kolmannella tasolla on pidetty lämpimänä aihetta, joka on ilmennyt mm. muutaman sotilaspassin polttamisena, mikä on jo oikeudessa saanut tuomin. Tällaista pasifismia voidaan sanoa eräänlaiseksi maanpuolustuskeskustelun nollatasoksi.

Neljännän tason – varsinaisen kansan tason – tähän ajatusten vaihtoon on tarjonnut armeija itse.

Se on lähtenyt asemistaan avoimesti kansan keskuuteen. Puolustusvoimien osallistuminen messuihin ja näyttelyihin, taistelunäytökset ja paraatit ja hyvin järjestetyt omaisten päivät kasarmeilla ovat parasta ajateltavissa olevaa armeijan suhdetoimintaa.

Puolustusvoimamme ovat luonnollinen osa yhteiskuntaa. Tämän yksinkertaisen totuuden esillä pitäminen vaatii juuri sanotunkaltaisia toimia armeijan taholta.

Puolustusvoimien varsinaisen tehtävän esittelyn ohella voidaan laajoille kansalaispiireille osoittaa joukko arvokkaita ansioita, jotka saadaan armeijassa ikään kuin sivutuotteena: hyvä peruskunto, vahva tietoaimes ja usein myös ammattitaito, sillä nopeasti teknillistynyt puolustuslaitos tarjoaa pohjakoulutuksen moniin siviiliammatteihin. Ja luonnollisesti tätä tietä saadaan myös täydennystä armeijan kantahenkilökuntaan.

Asevelvollisuuteen liittyy siis paljon oikeuksia ja mahdollisuuksia, jotka on saatettava nuorison ja kasvattajien tietoon.

On oikein hyvä, että puolustusvoimat ovat lähteneet kaikilla tasoilla hoitamaan aktiivitoimintaansa. Nollatasolla olevien pasifistien suhteen ei tosin ole paljon tehtävissä. Täytyy vain toivoa, että hekin tutustuisivat niihin perusteisiin, joiden varaan koko puolustusajattelumme rakentuu.

Mutta suurin osa nuorisostamme on onneksi terveesti ajattelevaa ja maanpuolustuksen tarpeellisuuden ymmärtävää.

Lehden päätoimittaja Leo Tujunen

Kirjoitus osoittaa, miten Keinosen kaudella puolustusvoimat oli myönteisellä tavalla tuotu kansan tietoisuuteen ja sen luontevaksi osaksi ja tämän oli siis myös Kekkonen noteerannut. Ajoihan Keinonen toiminnallaan kansan yhtenäisyyttä, jota myös Kekkonen piti tärkeänä.

Presidentti joutui asemansa puolesta seuraamaan komentajan ja neuvostoliittolaisten suhteita. 14.4.1968 Keinonen esitti Uuden Suomen haastattelussa: ”YYA-sopimuksen merkitys on ennen muuta poliittista laatua, sehän ei ole mikään sotilasliittosopimus.” Tämän lausunnon vuoksi neuvostohallitus kääntyi suurlähettiläs Stepanovin välityksellä Kekkonen puoleen arvostellen Keinosta.

Tätä episodina Juhani Suomi on kuvannut kirjassaan ”Taistelu puolueettomuudesta, Urho Kekkonen 1968 - 1972” (Otava 1996) seuraavasti:

”Ärtymystä Moskovassa oli herättänyt myös väite, ettei Suomella puolueettomana maana ollut rauhan aikana sotilaallisia velvoitteita muihin valtioihin nähden. Terävimmän arvosteltiin

Keinosen loppukommenttia: ”Mikäli Suomi hoitaa puolustuksensa niin, ettei avunannon tarvetta synny, jää sopimuksen sotilaspoliittinen kokonaan merkitys sen poliittisen, puolueettomuuslinjamme mahdollistavan merkityksen varjoon.”

Haastattelua luonnehdittiin vahingolliseksi: sen pohjalta saattoi syntyä sellainen ”virheellinen” käsitys, ettei YYA-sopimuksen osapuolilla ollut lainkaan sotilaallisia velvoitteita toisiaan kohtaan ja että sotilaallisen hyökkäyksen uhan ja avunannon tarpeen määritteli yksin Suomi. Kekkoselta pyydettiin ymmärtämystä neuvostohallituksen huolelle, ja esitetty kritiikki toivottiin otettavan huomioon ”Suomen virallisten edustajien mahdollisissa tulevilla lausunnoissa”.

Kekkonen ei näytä ottaneen yhteyttä Keinoseen eikä liioin ryhtyneen muihinkaan toimiin demarchen vuoksi.”

Neuvostoliiton hallitustasoinen kritiikki pani ilmeisesti Kekkonen jatkossa erityisesti tarkkailemaan Keinosen sanomisia. Keinosen viileät venäläissuhteet eivät kuitenkaan estäneet hänen kesäkuussa 1968 saamaansa ylennystä jalkaväenkenraaliksi.

Kuten suuri osa suomalaisista Keinonenkin joutui pohdiskelemaan, johtuiko Kekkonen veljeily neuvostoliittolaisten kanssa enemmän taidosta hoitaa isänmaan asioita vaiko halusta pönkittää omaa valtaa. Asemansa perusteella Keinonen luultavasti tiesi poliitikkojen henkilökohtaisista suhteista Neuvostoliiton tiedustelupalvelun jäseniin, mutta emme muista, että siitä olisi kotona varsinaisesti keskusteltu. Kun Keinoselle selvisi, että Kekkonen suhtautui myönteisesti Pöyhösen epävirallisiin venäläisyhteyksiin, joita hän itse ei hyväksynyt ja joita Pöyhönen pyrki käyttämään osoittaakseen voimaansa, hän joutui miettimään omaa asemaansa tässä kuviossa. ”Pöyhöstä ei voi sivuuttaa ylennyksissä” oli presidentti sanonut. Hyväksyvätkö tämä tilanne ja lähteä siis mukaan tavallaan edistämään sitä, että Neuvostoliitto tunkisi entistä enemmän tiedustelu- ja vaikutuslonkeronsa myös puolustusvoimiin? Armeijan sisällä oli varmaan niitä, jotka saattoivat jäädä KGB:n koukkuun tajuamatta aluksi, että olivat joutuneen vieraan vallan asiamiehiksi.

Tätä peliä Keinonen ei voinut lähteä tukemaan, hänen olisi pitänyt silloin luopua yhdestä persoonallisuutensa kantavimmasta kivijalasta, suoraviivaisesta isänmaallisuudesta. Hän menetti sisäisen kunnioituksensa Kekkoseen, mikä todennäköisesti vaikutti siihen, että hän aikanaan erotilanteessa ei sumeillut ottaa Kekkonen vihoja päälleen, vieläpä pohti mahdollisuutta saattaa tämä valtakunnanoikeuteen.

Keinosen kielteistä suhtautumista kotiryssätoimintaan kuvaa, että hän kertomalla asian joillekin keskeisille vaikuttajille halusi ehdottomasti estää Pöyhösen nimittämisen puolustusvoimain komentajaksi. Mikäli Pöyhönen olisi nimitetty, Keinonen olisi tuonut julkisuuteen hänen kotiryssätoimintansa ja presidentin osuuden siinä. Keinonen oli lisäksi L.A. Puntilan muistelmien mukaan (Otava 1995) sanonut, että hän on ennenkin istunut isänmaan puolesta vankilassa, ja on siihen valmis nytkin, mikäli Kekkonen vastustus tässä asiassa siihen johtaisi. Tieto tästä meni myös Kekkoselle.

Presidentti ei voinut tietää, miten paljon Keinonen oli perillä hänen KGB-suhteistaan. Mutta Keinosen kielteinen suhtautuminen kotiryssätoimintaan ja asettuminen sillä perusteella Pöyhöstä vastaan merkitsi samalla vastalauseetta Kekkonen toiminnalle.

Kun presidentti nimitti kenraaliluutnantti Leinosen ”väliaikaiseksi” komentajaksi, naureskeli Keinonen meille: ”Eipäs uskaltanut nimittää Pöyhöstä!” eikä lähtenyt julkisuudessa Kekkosta vastaan hyökkäämään.

Kaatajien lausumista tutkijoiden teksteihin

–valheella on joskus melko pitkät jäljet

1990-luvun loppupuolella julkaistuissa kirjoissa havaitsimme edelleen erityisesti Keinosen komentajakauden loppu-aikaan ja eron liittyviä virheellisiä tietoja. Halusimme selvittää virhetietojen lähteitä ja tutustuimme muun muassa professori Juhani Suomen kirjoittamaan Kekkosen elämäkertasarjaan kuuluvaan teokseen ”Taistelu puolueettomuudesta, Urho Kekkonen 1968–1972”. Koska siinä oli Keinosen eroa käsittelevässä osassa tietoja, jotka eivät vastanneet tiedossamme olevia tosiasioita, otimme yhteyttä Juhani Suomeen ja kerroimme havainnoistamme.

Meillä oli vahva epäily, että presidentti Kekkoselle oli Keinosen eron yhteydessä toimitettu pääesikunnasta ja puolustusministeriöstä muunnettua totuutta, joka sitten oli jäänyt elämään ”virallisena totuutena”.

Juhani Suomi ei torjunut näkemystämme. Esitimme, että haluaisimme saada Kekkosen päiväkirjamerkinnot näiltä päiviltä ja muunkin viitemateriaalin, johon presidentin elämäkerrassa esitetyt tiedot perustuivat. Totuuteen pyrkivänä tutkijana Juhani Suomi näki selvitystyömme tärkeäksi ja suhtautui pyyntöömme myönteisesti. Hän lähetti käyttöömmekopioita Kekkosen päiväkirjasta komentajan eron ajalta huhti-toukokuun vaihteesta 1969. Hän myös opasti meidät hakemaan ulkoministeriöstä lupaa saada tutustua Kekkosen arkistoon Orimattilassa, jossa ovat Kekkosen vuosikirjat. Niihinhan presidentti on tallentanut kirjeitä, lehtileikkeitä, omia kommenttejaan, julkisia ja salaiseksi leimattuja raportteja ja niin edelleen.

Juhani Suomi totesi, että on hyvä jos näitä asioita tutkitaan, koska hänellä ei ole ollut mahdollisuutta lähteä selvittämään Kekkosen koko elämäkerran kannalta sivujuonen taustoja.

Kun tutustuimme presidentin päiväkirjamerkintöihin voimme hyvin päätellä, että hänelle todella oli tuolloin toimitettu tapahtumista virheellistä ja paikkansa pitämätöntä tietoa. Kekkoselle toimitetun tiedon taustallaan oli Keinosen perivihollinen puolustusministeriön kansliapäällikkö Kauko Pöyhönen, jonka tavoitteena oli varmistaa presidentin ja Keinosen välirikko. Tietoja Kekkoselle välittivät puolustusministeri Suorttanen ja presidentin adjutantti Levo.

Presidentti oli ollut Lapissa hiihtämässä Keinosen eroilmoituspäivänä 25.4.1969. Palattuaan Helsinkiin 28.4. hän oli keskustellut Suorttasen ja Levon kanssa ja tehnyt sitten jälkikäteen päiväkirjamerkintänsä edellisiltä päiviltä. Keinosen eroilmoituspäivälle 25.4. hän oli merkinnyt: ”Keinonen pyytänyt Mantrovin aamiaiselle ja kertonut M:lle, että häntä vastaan on viritetty oikeiston taholta hyökkäys.”

NL:n sotilasasiamies Mantrov ei ole voinut olla 25.4. (eli ennen eroilmoituksen jättämistä) ”aamiaisella”, koska Keinonen kutsui NL:n ja Ruotsin sotilasasiamiehet pääesikuntaan vasta kun eroilmoitus ja eropäiväkäskey oli julkistettu, ja tapaamisia oli vain yksi. (oikea päivämäärä on 28.4.69)

Presidentille on annettu tai hänelle ainakin on muodostunut väärä kuva tapahtumien aikajärjestyksestä. Juhani Suomen Kekkos-historiasta saa saman virheellisen kuvan. Eihän Suomi ymmärrettävästi arvannut ryhtyä edellä mainittuja yksityiskohtia tarkistamaan.

Tästäkö on peräisin väärä väite tuen pyytamisestä Neuvostoliitolta virassa pysymiselle?

Suomi kuvaa lisäksi tuota tapaamista ”pelottavaksi”. Tälle luonnehdinnalle ei lähdeviitteistä eikä muustakaan saamastamme informaatiosta tule vahvistusta. Lähdeviitteistä käy ilmi, että

Keinonen kertoi sotilasasiamiehille jo Suomen sanomalehdistä ilmenneen tosiasian: oikeisto oli lähtenyt julkisuudessa hyökkäämään Keinosta vastaan.

Tässä yhteydessä Kekkonen elämäkerrassa on otettu esille Aarne Saarisen muistelmissaan mainitsema Keinosen ”illalliskommentti”. Suomi on kirjoittanut, että Keinonen ”vakuutteli” olevansa neuvostojärjestelmän kannattaja. Mitään vakuuttelua ei ole tapahtunut. Tämän olemme selvittäneet suoraan Aarne Saariselta jo pian hänen kirjansa ilmestymisen jälkeen vuonna 1996. Nauhoitetussa haastattelussa Saarinen sanoi, ettei hän edes tarkkaan muista, mitä Keinonen tervetuliaistoivotuksessaan illallisvierailleen sanoi. Hän totesi ”se oli jotain, jolla hän halusi miellyttää vieraitaan”. Saarinen myös yksiselitteisesti totesi meille, ettei hänelle jäänyt sellaista kuvaa, että Keinonen kannattaisi neuvostojärjestelmää. (Lisäys v.2009. **Saarisen kirja ei ollut hänen itsensä kirjoittama. Näin Saarinen pian kirjansa tekemisen jälkeen torjui ilmauksen, jonka kirjan toimittaja Pentti Peltoniemi oli hänen kirjaansa kirjoittanut ”neuvostojärjestelmän” kannatuksesta.**) Saaris-asian olemme selvittäneet jo edellisessä kirjassamme ”Yrjö Keinonen – taistelujen ritari” (Tammi 1996). Keinonen niin kuin muutkin komentajat joutuivat aika-ajoin viran puolesta ja ylipäällikkö Kekkonen velvoittamana esittämään ystävyyssliturgiaa jos ei muuten, niin kohteliaisuudesta. Keinosen ja neuvostoliittolaisten tapaamiset olivat virallisia, ja välit venäläisiin olivat muodolliset. Adjutantti Vesterinen kuvaa niitä viileiksi.

Jostain syystä Suomi liittää tämän Saaris-jutun Keinosen eron yhteyteen, vaikka kyseinen virallinen illallistilaisuus oli ollut jo syksyllä 1968.

Pakollinen ystävyyssliturgia hyväksyttiin muiden kohdalla yleensä asiaan kuuluvana. Keinosen vastaavista ilmaisuista on lähdetty tekemään johtopäätöksiä, ja jouduttu väärille jäljille. Mitä tulee armeijaan yleensä, niin presidentti Kekkonen oli jo Simeliuksen komentajakaudella määrännyt puolustusvoimissa toteutettavaksi YYA-sopimukseen kohdistuvan koulutuksen, jonka tarkoituksena oli parantaa henkilökunnan valmiutta käyttää neuvostosuhteista puhuttaessa poliittisesti asiallisia ilmauksia.

Juhani Suomen mukaan Kekkonen saamat tiedot viittasivat siihen, että Keinosen mielen tasapaino olisi ”järkkynyt”.

Olemme tämänkin asian joutuneet perusteellisesti perkaamaan. Kun Keinonen oli eronsa aikoihin kertonut, että häntä on salakuunneltu komentaja-aikanaan ja salakuunnellaan edelleen eron jälkeenkin, oli tätä pidetty osoituksena vainoharhaisesta liioittelusta ja mielen tasapainon järkkymisestä – tuolloinhan salakuuntelu kiistettiin jyrkästi. Kun Keinonen lisäksi kertoi eronsa jälkeen joillekin yhteiskunnallisille vaikuttajille Pöyhösen kotiryssätoiminnasta, pitivät eräät tietoa Keinosen mielikuvituksen tuotteena ja panetteluna, ei totuutena.

Puolustusministeri Sulo Suorttanen on vuonna 1996 myöntänyt Keinosen kaatajien harrastaman komentajan aikaisen salakuuntelun ja meillä on armeijan tiedusteluosaston laatima Keinosta koskeva salakuunteluraportti.

Pöyhösen kontakteja ei kukaan ilmeisesti enää kiistäkään. Hallussamme on kirjallinen raportti, jonka Pöyhönen on laatinut kotiryssätapoamisestaan.

Juhani Suomen Kekkos-elämäkerrassa esittämälle väitteelle Keinosen mielen tasapainon järkkymisestä ei löydy perustaa.

Kellariasiasta kirjoittaessaan Juhani Suomi jättää kokonaan mainitsematta, että Keinosella oli puolustusministeriön hyväksyntä töihin, ja että hän myös oli maksanut kaikki puolustusministeriön tarkastukseen perustuvat laskut. Presidentin päiväkirjamerkinnöistä saa kuvan, että Keinosella olisi kellariasiassa ollut jotain salattavaa, joka nyt olisi paljastunut. Juhani Suomi kirjoittaa: ”Huvilatöissä olleita pioneereja johtanut kapteeni oli 24.4. murtunut kuulusteluissa ja paljastanut asioiden todellisen laidan ja sen peittely-yritykset sekä antanut ymmärtää kaiken tapahtuneen

komentajan toivomuksesta.” Näin ei kuitenkaan todellisuudessa ollut. Puolustusministeriön kuulustelijat olivat kyllä yrittäneet saada pioneerikapteeni Siitosen antamaan totuudenvastaisen lausunnon, johon hän kuitenkin ei ollut suostunut.

Keinosella ei pioneerien toiminnasta ollut mitään salattavaa tai peiteltävää. Tämä tuli myös oikeusprosessin aikana kiistattoman selväksi.

Kekkonen osin paikkansapitämättömät päiväkirjamerkinnot eivät selitä kaikkea virheellisyyttä, mitä Juhani Suomi Keinosen eroajankohdasta on kirjoittanut.

Kysyimme Suomelta mihin perustuu, että hän käyttää sanaa ”erottaminen” Keinosen oma-aloitteisesta ja presidentin tahdonvastaisesta eropäätöksestä ja myönnetystä erosta?

Saimme Suomelta hämmästyttävän vastauksen.

– Presidentillä oli oikeus erottaa Keinonen.

Kun toistimme, että Kekkonenhan ei erottanut Keinosta, meillä on siitä mustaa valkoisella, Suomi edelleen perusteli kirjoittamaansa sillä, että Kekkosella olisi kyllä ollut oikeus erottaa.

Se, että Kekkonen jätti joskus käyttämättä kaikkea valtaoikeuttaan ei oikeuta historiankirjoittajia kirjoittaessaan muuttamaan tapahtumien kuvauksia sellaisiksi, mitä ne olisivat voineet olla, jos Kekkonen olisi ...

Onkohan Juhani Suomi eläytynyt liikaa Kekkonen kiihtyneisiin tunnelmiin?

Presidentti ei voinut lähteä tarkistamaan miten oikeaa tai väärää hänelle toimitettu tieto oli. Lisäksi Keinosen omavaltainen eroilmoitus määräraha-perusteluineen oli suututtanut hänet siinä määrin, että hänet oli helppo saada uskomaan Keinosesta melkein mitä vain.

Totuudenvastainen tai osatotuuksiin rajoittuva historiaamme käsittelevä kirjoittelu ruokkii vääriä mielikuvia lähihistorian henkilöistä. Näitä vääriä tietoja katsomme nyt velvollisuudeksemme oikoa.

Hyvin dokumentoituja Kekkos-elämäkertoja käytetään varmasti tiedollisina lähdeaineina, joten siellä olevat virheet johtavat niin tavallisia lukijoita kuin tutkijoitakin väärin päätelmiin, ja virheet näin toistuvat muissa julkaisuissa.

* * *

Kirjassaan ”Liikkeen suunta” (Kirjayhtymä 1997) presidentti Mauno Koivisto kertoo vääriä tietoja Keinosesta. Juontavatkohan Koivistonkin harhatiedot juurensa Kekkonen päiväkirjoihin – ehkä Juhani Suomen kirjan välityksellä? Meidän oli pakko näiltä osin lähteä oikaisemaan Koiviston sanomaa, olihan kirjoittaja peräti presidentti.

Kirjoitimme Koivistolle avoimen kirjeen, joka julkaistiin useissa lehdissä.

Avoin kirje

Presidentti Mauno Koivisto

Olette kirjassanne lyhyesti ottanut kantaa isäni jalkaväenkenraali Yrjö Keinosen komentajakauteen. Koska osa lukijoista voi kuvitella, että kaikki tässä yhteydessä esittämämme asiat ovat paikkansa pitävää historiaa, pidän velvollisuutenani puuttua joihinkin kohtiin.

Viittaatte Keinosen ”epäonnistuneeseen puheeseen”, josta hän sai Kekkoselta myllykirjeen. Kyseessä ei ollut puhe, vaan vastaus yhteen kysymykseen laajassa lehtihaastattelussa.

Sekoitatte Keinosen eroon liittyvien asioiden kohdalla aikajärjestyksiä ja asiayhteyksiä tavalla, joka antaa tapahtumista väärän kuvan.

Keinonen ei teettänyt asevelvollisilla mitään salattavaa työtä, mikä sitten ”tuli ilmi”, kuten annatte ymmärtää. Tarkoittanette ns. kellarijuttua. Ennen työn aloittamista se esiteltiin paikan päällä puolustusministerille, joka vahvisti hyväksymisensä vielä kirjallisesti; ministeriön virkamiehet kävivät tarkastamassa tehdyn työn, ja Keinonen maksoi esitetyn laskun viivytyksettä. Työ oli siis alusta asti viranomaisten tiedossa.

Yrjö Keinonen ei ole oikeuden selvityksen mukaan ryhtynyt ”virallisten asiakirjojen sisällön muuttamiseen”; kuitenkin tällaisen raskaan syytöksen Keinosen niskaan perusteettomasti sälytätte.

Mielestäni on moraalitonta levittää henkilöstä ”tosiasioina” kielteisiä mielikuvia, jotka tässä tapauksessa olisi ollut mahdollista asiakirjojenkin perusteella todeta paikkansapitämättömiksi.

Kirjanne valossa voin entistä paremmin ymmärtää isäni komentaja-aikaisen tuskastumisen ”pääministeri Koiviston asiantuntemattomiin ja sekaviin maanpuolustusta käsitteleviin puheisiin” ja ”Koivistoon, joka ei ymmärrä maanpuolustuksesta mitään”.

Ohessa eläkepäivienne ratoksi kirjamme Yrjö Keinonen - taistelujen ritari.

Kirjaterveisin

Helsingissä 12.9.1997

Marja Lappi
lääketieteen lisensiaatti

Meille Keinonen kritisoi Koivistossa vain tämän sotilasasioihin liittyviä puheita ja kommentteja.

Yrjö Keinosen mielipiteet silloisen pääministeri Koiviston sotilaspolitiikkaa koskevista näkemyksistä saavat tukea Koiviston haastattelusta, joka julkaistiin Helsingin Sanomissa 20. kesäkuuta 1999. Haastattelu käsitteli Kosovon tilannetta. Koivisto puhuu kriittisesti Naton Jugoslaviaan kohdistuneista pommituksista. Haastattelussa kerrotaan, miten Koiviston on vaikea peittää halveksuntaansa ”armeijaa kohtaan, joka ei uskalla ottaa riskejä”, vaan lähettää amerikkalaiset pommikoneet pudottamaan pomminsa korkealta ja turvassa:

”Tämä menee varmasti maailman historiaan sotana, jossa tappajien ja tapettujen suhde oli epätasaisempi kuin missään sodassa koskaan”.

On varmaan vaikea löytää demokraattisesta valtiosta sotilasta, joka voisi yhtyä Koiviston toivomukseen tasapuolisesta sodasta. Sotilasjohtajienhan on toteutettava annettu tehtävä mahdollisimman pienin tappioin. On kuin Mauno Koivisto ei arvostaisi miesten säästämistä, vaan toivoo ilmeisesti reilua sota, jossa tappioita syntyy mahdollisimman tasapuolisesti.

Mikä olisi tappioiden oikea suhde? Pitäisikö kuolleiden pääluvun mennä sodan osapuolilla yksiin, vai pitäisikö sen olla jakautunut taistelevien kansojen väestöluvun suhteen niin, että kymmenen kertaa suuremmasta kansasta on syytä kuolla kymmenen kertaa enemmän taistelijoita kuin siitä pienemmästä vastustajasta. Tällainen sota on täällä pohjan perukoilla nähtykin: talvisota.

* * *

Veli-Matti Syrjö sai vuonna 1998 valmiiksi kirjan Itsenäisen Suomen kenraalikunta (WSOY 1998).

Syrjö on tarkastellut kirjassaan kenraaleja niin sodassa kuin rauhassakin. Myös kenraaleiden kansalaistoiminta on tarkastelun kohteena.

Kenraalien veteraanitoimintaa käsitellessään kirjoittajalle on sattunut kuitenkin pahanlainen unohdus. Hän toteaa:

”Henkilöittäin laskien veteraanitoimintaan on osallistunut tällä tasolla 31 kenraalia. Se ei ole kovin paljon. On vaikea sanoa mistä johtuu näinkin vähäinen osallistuminen toimintaan, jonka olettaisi olevan puolustusvoimia ja sen kärkipäätä lähellä. Luettelossa ei ole ainuttakaan puolustusvoimain komentajaa. Parhaana suomettumisaikana ei veteraanitoimintaan osallistuminen varmastikaan ollut oikeaoppisen ulkopoliittisen linjan mukaista.”

Kuitenkin juuri tuona ”parhaana suomettumisaikana” entinen puolustusvoimain komentaja Yrjö Keinonen valittiin vuonna 1975 Rintamamiesveteraaniliiton puheenjohtajaksi ja vuonna 1977 vielä toistamiseen. Tosin toinen kausi jäi kesken, Keinonen kuoli mahasyöpään syksyllä 1977.

Veteraaniaasia kävi kyllä hyvin ilmi Syrjölle kirjan tekovaiheessa lähettämästämme Keinosta koskevasta materiaalista, mutta jostain syystä asia oli jäänyt Syrjöltä kirjasta pois.

Keinosen veteraanityöllä oli kolme tarkoitusta: Yksi oli näkyvästi henkilökohtainen, inhimillinen, kovia kokeneista aseveljistä huolehtiminen. Toisen tarkoituksen hän ilmaisi televisiohaastattelussa ”Itse asiassa kuultuna”: hän halusi puolustaa yhteiskuntarauhaa. Huonosti kohdellut entiset rintamamiehet tunsivat syystäkin katkeruutta, eikä Keinonen halunnut, että he yllyttäisivät jälkeläisiään kapinaan. Kolmanneksi Keinonen halusi parantaa maanpuolustuksen arvostamista. Jos yhteiskunta vähättelee veteraaneja, jotka ovat paljon joutuneet uhraamana isänmaan hyväksi, se on viesti tuleville sukupolville: maata ei kannata puolustaa eikä meillä tarvitse olla uhrimieltä. Jos veteraanien asemaa parannetaan, mieluummin niin että se näkyy, myös nuorempi polvi on valmis ”teit isäin astumaan”. Tähän tähtäsivät osaltaan myös Keinosen sotakirjat, joita myös suositeltiin oppikirjoiksi sotakouluihin.

Näkemyksilleen hän sai tukea yhteyksistään Euroopan muiden maiden veteraanijärjestöihin. Hän kävi näissä merkeissä Pariisissa ja Neuvostoliitossa, jossa veteraaneille osoitetaan suurta kunnioitusta. Siellä kyllä nähtiin sen isänmaallisuutta ja maanpuolustustahtoa kohottava vaikutus.

Keinonen oli kuolemansa jälkeen Helsingin Sanomissa käydyn kirjoittelun kohteena, jolloin veteraanit katsoivat aiheelliseksi 4.3.1978 julkaistulla lehtikirjoituksella virallisestikin ottaa kantaa hänen työhönsä:

”Yrjö Keinosta koskevan kirjoittelun johdosta on todettava, että Yrjö Keinonen oli niitä harvoja kenraaleita Suomessa, jotka muistivat rintamamiehiä vielä sodan jälkeenkin ja hän osallistui kaikella tarmollaan rintamaveteraanien sosiaaliturvan parantamiseen.

Yrjö Keinosen panos liittomme johdossa muodostui merkittäväksi, ja monet näkyvät työmme tulokset ajoittuivat hänen puheenjohtajakaudelleen, eläkelain säätäminen ja mm. kuntoutuksen kokeilumäärärahan aikaansaamisessa hän oli aktiivinen. Hän täytti suurenmoisesti tehtävänsä jäsenistömme edusmiehenä.

Rintamamiesveteraanien liitto

Politiikasta kirjoittaessaan Syrjö toteaa Keinosesta, että tämä ”ei ollut erityisen poliittinen kenraali”. Kirjassa on kuitenkin seuraava teksti: ”Keinosen on väitetty pyytäneen tukea

Neuvostoliiton sotilasasiamieheltä”. Koska tiesimme väitteen perättömäksi kysyimme Syrjöltä missä mielessä hän on sen kirjaansa ottanut.

Syrjö totesi, että hän otti sen esimerkiksi Keinosen vastaisesta kovasta pelistä ja niistä väitteistä, joita viime aikoina on esitetty. Siksi hän kertoi kirjoittaneensa, että ”on väitetty”. Hän itse ei ole missään tapauksessa väitteen takana.

Kysyimme Syrjöltä, sopiiko, että julkisuudessa tämän asian selvennämme. Hän totesi, että ilman muuta, ja että hän muuttaisi nyt itsekkin tekstiään siten, että edellä mainittu asian pelin kovuudesta olisi tullut esille.

Itsenäisen Suomen kenraalikutakirja on monipuolinen kuvaus kenraaleistamme. Kyllä siellä Keinosen sodan- ja rauhanajan toiminta on varsin asiallisesti ja myönteisestikin muutoin kuvattu.

* * *

Pertti Salminen väitteli 13.12.1995 Maanpuolustuskorkeakoulussa aiheesta ”Sotilasjohto Kekkosen linjalla ja sen sivussa 1961-1966”. Yhtenä tärkeimmistä lähteistä Salminen on käyttänyt Simeliuksen päiväkirjoja.

Salmisen loppupäätelmän mukaan upseeristo joutui puhumaan ja käyttäytymään yya-sopimuksen henkeä vaarantamatta, vaikka pitikin Suomea vastaan kohdistuvan uhan tulevan Neuvostoliiton puolelta.

Oikean tasapainon löytäminen oli välttämätöntä: upseerien oli oltava kieli keskellä suuta, jotta saatiin olla rauhassa Neuvostoliiton kritiikiltä. Sotilaat joutuivat hyväksymään itselleen ja ammattitovereilleen sellaisia menettelyjä, jotka tosiasiallisesti olivat vastoin heidän omaa ajatteluaan. Tällainen itesesensuuri, joka merkittäväällä tavalla vaikutti myös sotakoulujen opetuksessa, oli jo 1950-luvulta lähtien puolustusvoimissakin normaali menettely, ja se yleensä ymmärrettiin. Esimerkkinä Salminen kertoo kenraali Simeliuksen komentajakaudelta USA:n maavoimien komentajan kenraali Earle G. Wheelerin vierailusta Suomeen. Tämä sai tyydytyksekseen perehtyä muun muassa sissitoimintaamme. Kun hän toivoi voivansa lähettää amerikkalaisia upseereita Lapin rajavartioston koulutukseen, Simelius ei voinut tätä hyväksyä. Salmisen selventävä lisäys oli: Neuvostoliiton reaktioiden välttämiseksi.

Näyttää kuitenkin siltä, että Keinosen samankaltainen menettely saman välttämättömyyden edessä sai hänen kohdallaan erilaisen tulkinnan. Koska Keinosta pidettiin Kekkosen miehenä, häneen kohdistettiin eri kriteerit kuin muihin upseereihin, ja hänen käyttämänsä yya-liturgiaa pidettiin hänen omana vakaumuksenaan.

Salminen kuvaa Simeliuksen ja tämän alaisten suhteita neuvostosotilaisiin ja -diplomaatteihin sekä viittaa ”avomielisiin ja vapaisiin keskusteluihin” eli ystävyysliturgiaan. Kun Keinosen kohdalla tulee esille samanlaisia tilanteita, Salminen lähtee tekemään johtopäätöksiä komentajan ajatuksista samanlaisten liturgisten ilmausten perusteella. Vastustajat poimivat Keinosen puheesta niitä kohtia, jotka saattoi värittäen kääntää häntä vastaan ja saattaa hänet huonoon valoon muiden upseerien silmissä. Valtalinjan hänen sanomisistaan ja tekemisistään, sen, jonka takana koko maanpuolustusväki seisoi, he jättivät huomioon ottamatta. Saman tekee Salminen. Miten vahvasti hän on tosiasioista piittaamattoman ajattelutavan vankina, paljastuu hänen kuvatessaan väitöskirjassaan 1960-luvun puolustusjärjestelyjä:

”Pelotetta Neuvostoliiton suuntaan tehostivat ... itärajan ja etelärannikon vahvajoukkoisten sotilasläänien rintamasuunnan yksilöityminen aiempaa selvemmin kohti itää ja Baltiaa, vaikka muutoksista ei julkisesti kerrottukaan.”

Vaikka nämä muutokset tapahtuivat Keinosen aikana ja hänen johdollaan, Salminen ei mainitse tässä yhteydessä edes Keinosen nimeä, saati tee johtopäätöksiä tämän puolustusajattelusta!

Koska Salminen jättää Keinosen tällaisessa yhteydessä mainitsematta, voidaan päätellä, että hän on muodostanut Keinosesta kuvan, johon nämä teot eivät sovi. Tämän väärän kuvan hän välittää lukijalle. Oikea kuva sen sijaan Salmisenkin esittämien tosiasioiden perusteella on, ettei armeijassa Keinosen aikana annettu periksi Neuvostoliiton painostukselle, päinvastoin. Esimerkkinä edellä mainitun lisäksi: Kun Neuvostoliitto vaati Reserviupseeriliiton lakkauttamista, Keinonen yhdessä puolustusministeri Arvo Pentin kanssa torjui vaatimuksen. Lisäksi Keinonen vastusti kotiryssätoiminnan tunkeutumista puolustuslaitoksen sisälle.

Koska Simelius epäili Keinosen nimittäjien motiiveja tämän tullessa komentajaksi, hän näki myös Keinosen toimenpiteet poliittisävyisinä. Tämä ajattelutapa näyttää siirtyneen Simeliuksen päiväkirjoista ja muistelmista Salmisen uskomuksiin. Salmisen kantavana johtopäätöksenä näytti olevan, että Keinonen oli asetettu virkaansa, jotta saataisiin nöyrästi poliitikkojen ohjauksessa toimiva komentaja, ja hän näytti uskovan, että Keinonen oli neuvostomielinen.

Koska kumpikaan näkemys ei vastaa todellisuutta, paneuduimme päätelmien taustoihin. Jouduimme toteamaan, että Salmisen ajatusrakennelma oli syntynyt varsin heppoisin perustein tai jopa vastoin hänen omaa viitettään.

Salminen tuo esille ajatuksen, että Keinonen Neuvostoliiton matkallaan vuonna 1966 olisi neuvotellut yhteisistä sotaharjoituksista. Hän myös toteaa, että adjutanttina mukana olleen majuri Aimo Pajusen mukaan tällaista keskustelua ei käyty. Miksi Salminen otti tällaisen perusteettoman ajatuksen väitöskirjaansa?

- Olemme lukeneet Keinosen Kekkoselle toimittaman yksityiskohtaisen matkaraportin: ei siinäkään ollut mitään tällaiseen viittaavaa!

Valtaosaltaan Salmisen väitteet perustuivat Keinosen vastustajien lausumiin, osan hän on tulkinnut vastustuksen hengessä.

Väitöskirjassa oli luku ”Keinosen komentajakausi”. Salminen on meille kertonut, että hän lisäsi tämän, varsinaiseen väitösaiheeseen kuulumattoman osan, kirjaansa sen valmistusmisvaiheessa kiireessä esitarkastajien Pekka Visurin ja Martti Turtolan pyynnöstä.

Akateemiseen analyysiin olisi kuulunut lähdekritiikki. Siitä ei näy jälkeäkään.

Salminen yrittää todistella Keinosen neuvostomielisyyttä viittaamalla muun muassa erääseen Iltasanomien juttuun. Kyseisen jutun tiedot kumottiin julkisuudessa jo muutaman päivän kuluttua. Koska Salmisen viitteissä mainittiin myös Hannu Rautkallion nimi, tiedustelimme tältä vuonna 1996, onko Moskovan arkistoista löytynyt merkkejä siitä, että Keinonen olisi millään tavoin tai missään vaiheessa hakenut tukea Neuvostoliitolta tai ottanut sinne yhteyttä. Rautkallion yksiselitteinen vastaus oli, ettei mitään sellaista ole löytynyt.

Salmisen iltasanomaviitteen päivämäärästä – kuukautta ennen väitöstilaisuutta – näkyy, että viitteitä on kerätty kiireessä, jolloin ollaan loitonnuttu akateemisen tason vaatimuksista ja vajottu kioskilehtien maailmaan.

Monet Salmisen Keinosta koskevat väitteet kelpaavat vain esimerkeiksi Keinoseen kohdistetusta perusteettomasta mustamaalauksesta.

Yhdensaisena todisteena Keinosen epäilyttävydestä poliittiseen eli Kekkosen suuntaan Salminen mainitsee, että kenraali Pöyhösen mukaan ”vanhempi veli oli parhaita kavereita”. Tiedustellessamme asian todenperäisyyttä Keinosen kyseisen veljen tyttäreltä tämä päästi herakan naurun: ”Jos isä olisi kerrankin tavannut Kekkosen, niin olisi siitä juttua riittänyt!”

Väitöskirjaan saakka päässyt – totena esitetty – kenraali Pöyhösen esittämä valhe on vain eräs todiste siitä tasosta, jolle vastustajat Keinosen kuvaa vääristäessään päätyivät.

Tällaisilla väitteillä saatiin Kekkoista vastustava upseerikunta komentajalle vihamieliseksi. Salmiselle ne näyttävät menneen täydestä. Salminen ei ilmeisesti tajua, että Keinosta vastaan käytettiin pitkälti täysin perätöntä argumentointia. Moni muukin väite, joihin tarkemmin tutustuimme, osoittautui kuplaksi.

Salmisen epilogin ”Keinosen komentajakausi” nimeen olisi pitänyt lisätä jatko ”vastustajien silmin nähtynä”. Silloin siihen ei olisi ollut huomauttamista.

Meidän oli pakko puuttua Salmisen näkemyksiin itse väitöstilaisuudessa, jossa Marja Lappi oli ylimääräisenä vastaväittäjänä.

Väitöskirjan pohjaksi oli ilmoitettu sotilasjohdon näkökulma. Keinosen kohdalla väittelijä ei pysynyt ilmoittamassaan lähtökohdassa. Hän esittelee Keinosen näkemyksinä vastustajien virheellisiä mielikuvia Keinosesta.

Vastaväittäjänä Marja Lappi kysyi, oliko Keinosen kohdalla väittelijän mielestä kyse totuudesta vai viitteissä mainittujen henkilöiden mielikuvista.

Väittelijä sanoi pyrkiensä totuuteen.

Marja Lappi:

– Mikäli väittelijän mielestä kirjassa esitetään Keinosen osalta totuus eikä joidenkin aikalaisten näkemystä, esitän, että väitöskirja hylätään siinä olevien virheiden vuoksi.

Mietittyään asiaa tovin Salminen myönsi, että kyseessä oli vain joidenkin aikalaisten näkemys, ei totuus.

Marja Lappi:

– Siinä tapauksessa minulla ei ole huomauttamista.

Salmisen väitöskirja on hyvä todiste siitä kuvitteellisesta Keinosesta, jolle muut antoivat motiivit, mielipiteet ja jopa ajatuksetkin. Salmisen kirjassa Keinonen ”suunnitteli”, ”ajatteli” ja ”oli mieltä”...

Kun ulkopuolisten ihmisten Keinoseen liittämät ajatukset on esitetty Keinosen omina, on tultu vääriin johtopäätöksiin, ja kokonaiskuva Keinosesta on vääristynyt.

Esimerkiksi ajatus Keinosen neuvostomielisyydestä on hänen vaimonsa Irma Keinosen mielestä täysin absurdi. Sen sijaan kirjassamme ”Taistelujen ritari” on hänen mielestään kuvattu se Yrjö Keinonen, jonka kanssa hän eli yli neljä vuosikymmentä.

* * *

Meille esitettiin, että Suojelupoliisin arkistoista olisi löydettävissä luotettavat tiedot Keinosen neuvostosuhteista. Pidimme ajatusta hyvänä, ja Suojelupoliisin ovet avautuivat 17.3.2000.

Marja Lappi sai nähdä Suojelupoliisin Keinosta koskevan materiaalin lähtien ensimmäisen kortin tiedoista, jotka koskivat vuoden 1945 tapahtumia, aina viimeiseen merkintään vuodelta 1975.

Ensimmäiset tiedot koskivat asekatkentää:

”Pidätetty 5.7.45 epäiltyinä osallistumisesta asekatkentään. Siirretty Helsingin lääninvankilaan... siirretty 7.9.1945 keskusvankilaan... 15.9.1945 turvasäilöön... saanut luvan matkustaa Helsinkiin 20.9. - 5.10.1946... Matkalupa Hämeenlinnaan 11.5.-11.5.1947 (siis päiväselvään!)... Sisäministeri on 3.6.1947 peruuttanut asuinpaikkarajoituksen. Vangittu.” ...

1950-luvulta ei ole merkintöjä.

1960-luvulta on kirjattu komentaja Keinosen suorittamien Neuvostoliiton vierailujen lähtö- ja saapumispäivät sekä päivämäärä veteraanien matkasta Neuvostoliittoon lokakuussa 1975.

Lisäksi oli käsitelty paria puolustusvoimia koskevaa sanomalehtikirjoitusta Keinosen komentajakaudelta. Niissä viitattiin tervehtimis- ja siviilipuku-uudistuksiin.

Edellä mainittujen virallisten matkojen päivämäärien lisäksi ei ollut mainintoja Keinosen yhteyksistä neuvostoliittolaisiin.

Kysymykseen, oliko mahdollista, että Keinonen olisi käynyt Neuvostoliiton suurlähetystössä niin, ettei siitä olisi tullut merkintää Supon papereihin, oli virkailijan vastaus:

”Ei ole mahdollista, että Keinosen käyntejä ei olisi havaittu. Neuvostoliiton suurlähetystössä kävijöiden seuranta oli suojelupoliisin tärkein tarkkailukohde.”

Keinosella ei ollut epävirallisia yhteyksiä neuvostoliittolaisiin. Mistään ei löydy katetta sille näkemykselle, että Keinonen olisi ollut neuvostomielinen. Hän ei missään vaiheessa ole hakenut Neuvostoliiton tukea asemalleen.

Taistelujen ritarin jälkeen

”Yrjö Keinonen – Taistelujen ritari” -kirjamme tuli myyntiin tammikuussa 1997. Tiedotusvälineet katsoivat kirjan siinä määrin kiinnostavaksi, että se ylitti uutiskynnyksen. Julkistamistilaisuutta seuraavana päivänä kymmenissä lehdissä oli asiasta usean palstan juttuja.

Uutisoinnin mielenkiinto kohdistui erityisesti Keinosen ja Kekkonen väliseen suhteeseen ja armeijan sisällä tapahtuneeseen ”komentajan kampittamiseen”. Näistä asioista kirjassamme olikin uutta tietoa.

”Kirjan kiistattomiin ansioihin kuuluu myös kokonaiskuvan antaminen Keinosen urasta”, totesi Suomenmaa 13.1.1997.

Missään kirjoituksissa tai kannanotoissa ei kiistetty esittämiemme asioiden todenperäisyyttä. Kirjamme perustuukin vahvaan dokumentointiin, mitä palautteissa myös kiiteltiin.

Heti kirjamme ilmestymisen jälkeen Marja Lappia pyydettiin puhumaan aiheesta Kuusikotiin, jossa asusti sotaveteraaneja. Päivää ennen sovittua tilaisuutta kutsun esittänyt veteraani joutui välittämään meille Kuusikodin taustavaikuttajan kiellon: Täällä ei Keinosesta puhuta.

Näin Keinosen vastustus ylsi toiseen polveen.

Tilaisuutta järjestänyt veteraani oli joutunut pettyneelle osittain Kuusikodin ulkopuoleltakin tulleele kuulijakunnalle toteamaan, että valitettavasti Marja Lapin tulo on estetty sananvapauden rajoittamista hipovalla menettelyllä. Hän välitti veteraaneille kutsumme tulla korvaavaan tilaisuuteen kotimme, mutta Kuusikodin huonokuntoiset veteraanit eivät voineet meille tulla. Meille saapui kuitenkin ryhmä veteraaneja, joukossa kaksinkertaisen Mannerheim-ristin ritarin Martti Ahon poika. Vierailusta muodostui lämminhenkinen isänmaallinen tapaaminen.

Vuonna 1997 tapasimme Jalkaväkirykmentti 9:n Killan kesäkokouksessa yksitoista Keinosen polkupyöräkomppanian Pinnan miestä. He tuntuivat antavan suuren arvon Keinosen veteraanien hyväksi tekemälle työlle. Saimmekin sieltä napakan arvostelun: ”Kirjanne oli muuten hyvä, mutta teidän olisi pitänyt enemmän korostaa Yrjö Keinosen huolenpitoa yksittäisistä rivimiehistä sodan aikana ja meistä veteraaneista sodan jälkeen.”

Pinnan miehet olivat taistelleet päällikölleen Mannerheim-ristin jatkosodan hyökkäysvaiheessa. Marsalkka Mannerheimin kädestä saatu alkuperäinen risti sekä sen kaksoiskappale ovat meidän hallussamme. ”Kolmoisokkaleen” Keinonen luovutti aikoinaan keräilijä Juha Tetrille.

Saimme myös runsaasti palautetta yksittäisiltä kansalaisilta. Monilla näyttää olleen myönteinen, jopa ihannoiva mielikuva Yrjö Keinosesta, osalla epämääräinen tai kielteisesti väritynyt. Kirjeistä ja puhelinkeskusteluista kävi selvästi ilmi, että monet kielteiset käsitykset Keinosesta perustuivat kuulopuheisiin ja hänestä julkisuuteen levitettyihin virheellisiin ja yksipuolisiin tietoihin. Olivathan Keinosen vastustajat lähteneet tietoisesti luomaan hänestä historiallisesti väärää kuvaa jo vuosikymmeniä sitten ja siinä osin onnistuneet.

”Suomut putosivat silmistäni” kertoo reservin kapteeni Vaasasta ja jatkaa ”olin ollut toisissa käsityksissä, jotka perustuivat kirjoituksiin ja osiltaan kuulopuheisiin. Kirja on todella tarpeen. Sen lukemisen soisin kaikille. Keinonen on ollut pelkistettynä isänmaan pelastaja aivan parhaasta päästä. Hänen opeillaan, tavoillaan ja keinoillaan meillä tänään olisi paljon vähemmän sankariristejä isänmaan mullassa.”

Terveystoimittaja Kuopiosta toteaa

”Hänellä oli visio, näky: hän näki selkeänä puolustusvoimien kehittämisen edessään. Tämä toi selväpiirteisyyden ja loogisuuden toimintaan ja antoi varmasti myös rohkeutta. Hän todella erottui joukosta. Yleensä ne, jotka näkevät kauemmaksi ja haluavat kehittää ja uudistaa, joutuvat helposti ”silmitikuiksi”. Kateus on varmasti yksi pahimpia yhteistyön jarruttajia”.

Kauimmainen palaute tuli Australiasta osoitteella Marja Lappi, Helsinki, Finland. Kirjekuoreen oli kuitenkin osoitteen jatkoksi lisätty seuraava teksti: ”Sir Postimestari: tämä kirje on tarkoitettu jalkaväenkenraali Yrjö Keinosen tyttarelle. Tietääkseni on virassa Invalidisäätiöllä?”

Perille tuli, ja kirjeen sisältö olikin varsin mielenkiintoinen.

Australiassa asuva suomalainen, joka oli tilapäisesti joutunut sairauslomalle oli kirjoittanut mainion kirjeen josta otteita:

”Sairausloman ajantappamiseksi olen lukenut 21 kirjaa, joukossa teidän isänne neljä kirjaa ja teidän kirjoittaman kirjan isästänne, jalkaväenkenraali Keinosesta.

Ajantappaminen ei ole kovinkaan verenhimoista puuhaa, mutta isänne kirja Taistellen takaisin ja kertomus hyökkäysvaiheesta (nimi ei tule nyt mieleen) olivat verta tihkuvia, ilmeisesti rehellisiä kirjoja.

Teidän kirja isästänne saisi minulta hyvin korkeat arvostelut.

Tulin aikoinaan tuntemaan eversti Wolf H. Halstin, puhuimme muun muassa isästänne ja kirjoittelimme, voi sanoa ahkeraan, aina herra Halstin kuolemaan saakka. Pidin Wolf-herraa suuressa arvossa. Mannerheim-ristin ritarina, hän oli tullut tuntemaan isäänne jonkun verran ja yhtään poikkipuolista sanaa en kuullut häneltä isästänne. Joka on ihme, sillä Halsti sanoi kyllä asiat halki jos niikseen tulee ja minä vielä provosoin häntä, mutta EI. Kenraali Yrjö oli hänen mielestään liian viisas mies, väärään aikaan oikealla paikalla ja niin edelleen.”

Tämä siirtolainen, jolle Halsti oli mielipiteensä Keinosesta sanonut, on ollut ilmeisesti Halstin arvostama sillä kirjoittaja toteaa:

”Omistan jopa Halstin Rautaristin luovutuspaperit kenraali/sotamarsalkka Keitelin allekirjoituksineen. Wolf kirjoitti ennen kuolemaansa muun muassa näin: Pidä ne muistona miusta sillä elän elämäni ilman irtisanomisaikaa...”

Kirje Pohjois-Savosta:

”Lukiessani kirjaanne kenraali Keinosen elämäntyöstä, jäin miettimään: missä ovat nykyisin hänen kaltaisensa tinkimättömät, oman etunsa taka-alalle jättävät ja moraaliltaan korkeatasoiset isänmaan ystävät? Oman edun tavoittelu ja haluttomuus puuttua epäkohtiin on vallitseva asenne liian monien vallankäyttäjien asenteissa.”

Rakennusmestari Karjalasta:

”Elämä on ollut Suomessa vuosisatoja sellaista, josta syyttömät ovat saaneet kärsiä. Arvokas työ, jota Yrjö Keinonen teki isänmaamme hyväksi on ryssän hännystelyyn alistuneiden toimesta sääliittäväällä tavalla häväisty.”

Olemme vakavasti pyrkineet tutustumaan Keinoseen kohdistuneeseen kritiikkiin selvittääksemme sen aiheellisuutta ja taustoja. Erityisellä kiinnostuksella olemme paneutuneet upseerien Keinosta koskevaan kirjoitteluun.

Everstiluutnantti evp. Tuomo Hirvonen on useissa lehtikirjoituksissaan osoittanut olevansa aktiivisesti maanpuolustuksen asialla. Turun Sanomissa 17.1.1997 hän on ottanut kantaa kirjaamme ja kertoo tapaamisistaan komentaja Keinosen kanssa. Hirvonen lukeutuu niihin upseereihin, jotka eivät pitäneet Keinosen tyylistä, eikä hän ole ainoa, herättihän tämä ympäristössään voimakkaita tunteita, myönteisiä tai kielteisiä. Hirvosen mielestä komentaja Keinonen sopi huonosti tähän korkeaan virkaan. ”En kunnioittanut häntä silloin”. Mutta luettuaan Keinosen sotakirjat hän tutustui tähän paremmin ja kunnan ihmisenä antaa hänelle tunnustuksen, vieläpä ylitsevuotavan:

”Tutustuttuani hänen sodanaikaisiin tekoihinsa luutnantti- ja kapteenikausilta Keinosesta tuli kuitenkin ihailuni kohde. Mies oli nimittäin nero taistelutekniikassa. Hänen taktillinen silmänsä oli erehtymätön. Hän edusti taistelukentällä juuri sitä realismia, joten itse olen saarnannut kymmenen viimeistä vuotta. Oman aikamme sotiakaan ei voiteta suunnitelmakartoilla eikä kirjelmillä. Ne ratkaistaan tulella ja liikkeellä. Sen todisti myös ”Taistelujen ritari Yrjö Keinonen”. Hänen johtamansa polkupyöräkomppania ”Pinna” yliti uskomattomaan suoritukseen. Se osallistui kymmeniin taisteluihin ja tuotti niissä todistettavasti 50 kertaa suuremmat tappiot viholliselle kuin itse kärsi. Keinonen oli taktinen nero, muttei yleisnero”.

Hirvonen on pahastunut kohtelusta, jonka yliluutnanttina sai kiikuttaessaan esimiehensä huoltopäällikkö kenraalimajuri Somerkarin papereita kiireisen komentaja Keinosen allekirjoitettaviksi: ”Nopeasti nyt! Älkää jaaritelko! No, mikä tässä on tärkeätä?” Hirvosen mielestä Keinonen ei ollut kiinnostunut määrärahoista tällöin eikä muulloinkaan.

Mahtoiko yliluutnantti Hirvonen ruohonjuuritasoltaan tajuta omaa tehtäväänsä ja mahtaako hän vielä everstiluutnanttinakaan tajuta puolustusvoimain komentajan tehtävää nimittäessään ”määrärahoiksi” yksityiskohtaista puolustusvoimain sisäistä rahankäytön selvittelyä? Keinonen oli nopea ja hänen kärsimättömyytensä heräsi, jos hänen täytyi kuunnella jaarittelua asioista, jotka kuuluivat hänen kenraalimajurin arvoisen alaisensa toimialaan, olkoonkin, että armeijan byrokratiassa niihin tarvittiin komentajan puumerkki. Tuntien Keinosen voimme hänen sanojensa perusteella kuvitella, minkälainen on yliluutnantin esitystyylillä ollut. Viimeinen lause ”mikä on tärkeätä” puolestaan osoittaa, miten Hirvosen mieleen on jäänyt Keinosen ajattelutavasta jotain äärimmäisen tunnusomaista: keskittyminen olennaiseen; juuri tämä oli Keinosen menestyksen salaisuus myös sodassa. Se oli opetusta Hirvosenkin tulevalle uralle. Mahtoiko langeta otolliseen maaperään?

On hyvä, että Hirvonen on alkanut arvostaa sota-ajan Keinosta, joka kirjoissaan on muun muassa halunnut omakohtaisen kokemuksen perusteella kertoa minkälaiset seikat taisteluissa vaikuttavat hyvään tai huonoon menestykseen. Toivomme, että everstiluutnantti Hirvonen voi ottaa jotain vastaan siitä, mitä kerromme Keinosesta komentajana ja sen jälkeen, olihan kyseessä koko ajan sama ihminen, jolla oli sama perustavoite kuin Hirvosella, maan puolustuskyvystä huolehtiminen.

Palveluksessa olevien aktiiviupseereiden kannanottoja kirjastamme ei silmiimme sattunut. Sampo Ahto käsitteli kirjaamme osin ”viran puolesta” Sotilasaikakauslehden numerossa 5/97 otsikolla ”Tytär hyvällä asialla”.

Ahto oli mahdollistanut arvosteluunsa sellaisen määrän epäloogisuuksia ja asiattomuuksia, että se suorastaan kutsui kirjoittamaan vastineen. Se julkaistiin Sotilasaikakauslehden numerossa 8/97.

”Missä Ahto?”

Sotilasaikakauslehden numerossa 5/97 oli Sampo Ahdon arvio kirjastamme Yrjö Keinonen – taistelujen ritari.

Ahto tuo kirjoituksessaan esille kirjassa esitettyinä näkemyksinä sellaista, mitä kirjassamme ei ole.

Ahto kirjoittaa, että Keinosen vastustajina ”olivat todelliset pahan voimat”.

Kirjassamme ei kuitenkaan pidetä 1960-luvun upseeristoa miltään osin ”pahan voimina”. Luonnehdimme Keinosen vastustajia Kekkos-vastaisiksi, isänmaallisiksi ja osin äärioikeistolaisiksi. Jos heidän tekonsa, joita kirjassamme tuodaan esiin, antavat Ahdolle kuvan ”pahan voimista”, johtopäätös on Ahdon oma.

Ahto ottaa esille kenraali Kauko Pöyhösen toiminnan ja hänen idänsuhteensa.

Kirjassamme toteamme, että Keinonen ja Pöyhönen olivat avoimesti eri mieltä puolustuslaitoksen kehittämistä. Kirjamme mukaan Pöyhönen oli Keinosen suora vastustaja ja kaataja. Kirjastamme käy selvästi ilmi, että Pöyhösen kotiryssätoiminta tapahtui ylipäällikkö Kekkonen tieteen, joten presidentti Kekkonen kantaa siitä vastuun. Kirja ei pidä Pöyhöstä turvallisuusriskinä, vaan siinä tuodaan esille Kekkonen hyväksymä menettelytapa, joka Keinosen mielestä oli erityisesti upseereille sopimaton.

Sampo Ahto vie kirja-arvostelunsa varsin subjektiiviselle tasolle pitäessään komentaja Keinosen vikana sitä, ettei hän itse nähnyt komentajaansa. Väittääpä Sampo Ahto lisäksi Keinosesta, että ”kukaan ei tunne häntä muuta kuin valokuvasta”!

Ahto kirjoittaa: ”Miten oli mahdollista, että jalkaväen upseeri, joka sattui palvelemaan yhdessä prikaatissa, Reserviupseerikoulussa ja Taistelukoulussa ei koskaan tavannut komentajaansa?”

Muistin virkistämiseksi todettakoon, että Keinosen valinta komentajaksi tapahtui vuonna 1965 ja Ahto suoritti prikaatipalvelunsa 1961–1963 eli vuosia ennen Keinosen komentajakautta. Reserviupseerikoulussa Ahto palveli vuosina 1963–67. Tänä aikana komentaja Keinonen kävi Reserviupseerikoulussa ja osallistui varsin näyttävästi kurssin juhlaan. Missä oli Ahto? Taistelukoululla komentaja Keinonen muun muassa piti juhlapuheen 10.10.1967. Ahto palveli siellä vuosina 1973–1977 ja odotteli ilmeisesti vielä näkevänsä komentaja Keinosen, mutta turhaan, sillä Keinonen erosi komentajan virasta, kuten melko yleisesti tiedetään, jo vuonna 1969.

Olemme Ahdon kanssa samaa mieltä siitä, että Keinosen käynnistämässä varusmiesten taistelukoulutuksen tehostamisessa monet yliluutnantit olisivat Ahdon tavoin tarvinneet enemmän komentajan henkilökohtaista tukea. Sen sijaan pidämme kovin suppeana Ahdon näkemystä, jonka mukaan komentajan ja hänen toimintansa arvioinnissa ”asian ydin” olisi siinä, kuinka paljon tämä on tavannut yliluutnantteja ja kapteeneja.

Keinosen käsityksen mukaan upseeriuran valinneet, kuten Ahto, olivat jo osoittaneet riittävää puolustustahtoa eivätkä olleet ensisijaisesti vaarassa joutua pasifistisen propagandan uhreiksi. 1960-luvun lopun osin maanpuolustusvastaisessa ilmapiirissä komentaja Keinonen keskittyi asevelvollisiin ja heidän taistelutahtonsa ja -kykynsä ylläpitämiseen ja parantamiseen sekä reserviläistoiminnan tukemiseen. Puolustuksemme perustuu siihen, että asevelvollisuusarmeijamme valmennetaan taistelukentän olosuhteisiin, ja se on kokonaisuudessaan valmis tarttumaan tiukan tullen aseisiin. Tämä oli yksi komentaja Keinosen toiminnan painopistealueita.

Ahto sekoittaa kritiikkiinsä asiattomuuksia ja perusteettomia Keinosta halventavia näkemyksiä. Lisäksi äärimmäisen loukkaavana pidämme sitä, että Ahto puolustaessaan Vesteristä sisällyttää kirjoitukseensa viittauksen Hitleriin, kun kyse on Suomen

puolustusvoimain komentajasta, Yrjö Keinosesta, joka virkamiehenä nautti demokraattisesti valitun valtiojohdon luottamusta ja kunnioitti kansanvaltaisen järjestelmämme pelisääntöjä. Kirjoituksesta saa sen kuvan, että Ahto asettuu ”sotilasvaltio”-asenteissa olevien upseereiden kannalle, joiden mielestä sotilaiden ei tarvitse välittää kansan valitsemien päättäjien tahdosta.

Olemme joutuneet toteamaan, että Sampo Ahdon kirjoitus sisältää sellaisia epäloogisuuksia, että niiden syynä voi olla vain joko tietämättömyys tai tahallinen Keinosen ja hänen toimintansa kielteinen värittäminen. Tämän vuoksi katsoimme perustelluksi mainita joitakin historiallisia tosiasioita ja ensilähteen tietoja Yrjö Keinosesta, ja näin antaa lukijoille paremmat mahdollisuudet oikean kuvan muodostamiseen lähihistoriamme tapahtumista.

Marja Lappi, lääket. lis.

Seppo Lappi, lääket. lis.

Ahdon kirja-arvostelu oli kirjoittanut upseerituttavilta, jotka tiesivät Ahdon erittäin kohtuulliseksi alkoholinkäyttäjäksi, seuraavan kommentin:

– Ahto on sitä tehdessään ollut humalassa!

Ahdon näkemyksiä Keinosesta on kritisoitu Sotilasaikakauslehdessä aikaisemminkin. Lehden numerossa 12/95 Ahto nimitteli Keinosta kahjoksi ja kiitteli kaatajaksi ilmoittautunutta adjutantti Vesteristä ja esitti että armeija tarvitsee vesterisiä keinosten sijaan.

Hänelle vastasi numerossa 1/96 everstiluutnantti evp. Antero Mäkipää, joka oli toiminut pääesikunnassa koko Keinosen komentajakauden ja vieläpä vähän aikaa Keinosen adjutanttina ja tunsikin Keinosen hyvin toisin kuin Ahto. Hänellä oli Keinosesta täysin päinvastainen käsitys kuin Ahdolla. Kirjoituksessaan hän toteaa muun muassa:

”Suomi tarvitsee keinosia.

Olen aina pitänyt upseerien suurempiin helmasynteihin kuuluvana esimiesten selän takana tapahtuvaa juoruilua ja mustamaalaamista. Se näyttää valitettavasti kuuluvan myös monien ye.upseerien tapoihin, kuten Ahtokin toteaa. Oliko Vesterisenkin harjoittama pahantahtoisten huhujen ja juurujen järjestelmällinen levittäminen oleellinen osa Keinosen työn vaikeuttamista ja komentajan kaatamista?

Arvostelussaan Ahto on sitä mieltä, että Vesterinen antaa väärän todistuksen Kannisesta ja Jäppisestä, jotka hän tuntee. Kuitenkin hän nielee kakistelematta kaiken pahan minkä Vesterinen kertoo Keinosesta, jota hän ei itse tunne! Ahtohan ei ollut edes nähnyt koskaan Keinosta ja myöntää tietojensa Keinosesta olleen vain juurutasoa.

Eikö kriitikon hälytyskellojen olisi pitänyt soida? Ei, vaan Ahto näyttääkin innostuneen ajatuksesta, että moisia keinosia pitää välttää ja niiden ilmestyessä paljastaa sekä tuhota ne. Hän ei lainkaan paneudu Keinosen aikaansaannoksiin eikä analysoi Vesterisen kauna- ja kostotendenssiä.

Ahto valitettavasti menee vielä pidemmälle. Hän nimittää julkisesti kahjoksi miestä, jonka minä henkilökohtaisesti tunsin ja tiedän teräväksi ja selväjärkiseksi. Hänen monipuolisen lahjakasta persoonallisuuttaan leimasi fyysikon ja matemaatikon analyttinen ajattelutapa. Keinosen byrokratian kahleista vapaa ennakkoluulottomuus ei toki ollut kaikkien mieleen. Vahva uudistaja on usein alaisten mielestä rasittava. Ahto murehtii Jäppisen osaksi tullutta kritiikkiä myös inhimilliseltä kannalta. Keinosen luut tuskin haudassaan kärsivät, mutta Ahto on monen muun mukana lisäämässä omaa kiveään Keinosen omaisten taakkaan.

Ahto arvelee että vesterisiä tarvitaan mutta keinosia ei. Näin varmaan olisi jos tiedossa olisi ikuinen rauhantila. Käsittäkseni armeijaa Suomessa ylläpidetään sodan varalta. Sodassa

tarvitaan nimenomaan keinosia. En tiedä mitä virkaa vesterisillä olisi – ehkä heitä voitaisiin käyttää propagandalehtisten kirjoittajina”.

Olemme seuranneet varsin tiiviisti maanpuolustusta käsittelevää kirjoittelua vuosikymmenten ajan. Ahkeran kynänkävittäjän Sampo Ahdon käsitykset ja suhtautuminen maanpuolustukseen on siten tullut tutuksi meille kuten muillekin tätä alaa seuraaville.

Ahdon ja Keinosen näkemyksissä maanpuolustuksesta ei nähdäksemme ole asiapohjalla juurikaan eroja. Siksi meistä on tuntunut erikoiselta, että Ahto on lukuisissa yhteyksissä ilman asiaperusteita käyttänyt asemaansa Keinosen mustamaalaamiseen ja suoranaiseen panetteluun. Olemme peranneet syitä upseerikunnan ristiriitaiseen suhtautumiseen Keinoseen. Tällöin olemme toistuvasti joutuneet toteamaan, että vastustus on hyvin pitkälle kuvitteellisella ja tunteenomaisella pohjalla.

Olemme itse havainneet ja kuulleet saman upseerikunnan sisältä, että Keinosen ansioista puhuminen on aiheuttanut ja aiheuttaa edelleen monissa upseereissa sellaisen tunnereaktion, joka estää asioiden viileän ja analyttisen käsittelyn. Tästäkö on kysymys Sampo Ahdonkin kohdalla?

”Missä Ahto” - vastineemme Sotilasaikakauslehdessä sai aikaan upseereiden yhteydenottoja meihin.

Upseereilta tuli kiitoksia ja onnitteluja ”antamistanne jämeristä vastaiskusta”.

”Kirjoitus kolahti” kuvaili evp. majuri Pertti Linna, joka nuorena luutnanttina vuonna 1968 oli ollut rajajoukkueen johtajana Pohjois-Karjalassa ja tuolloin yllättäen tavannut kenraali Yrjö Keinosen. Hän oli tunnistanut siviiliasussa olevan puolustusvoimain komentajan ja tehnyt tälle asiaankuuluvan ilmoituksen. Keinonen oli lähtenyt joukkueen majapaikkaan, jossa ilmeni, että eräs paikalla ollut rajamies oli sodassa taistellut Keinosen komppaniassa.

Majuri Linna totesi tuosta päivästä ja Keinosesta:

”Sotilasurani mieleenpainuvin päivä. Keinonen pani itsensä heti likoon, oli miesten kanssa. Hänellä oli erikoinen lumovoima, lumosi meidät, olisimme seuranneet häntä maailman ääriin.”

Lopuksi

Yrjö Keinonen oli kyvyiltään ja luonteeltaan monipuolinen. Hänellä oli matemaattista, kirjallista ja liikunnallista lahjakkuutta, samoin synnynnäistä energisyyttä, innostusta ja kunnianhimoa. Hänen analyttisyytensä ja sen myötä kykynsä nähdä muita pitemmälle oli hänelle luonteenomaista. Hän myös suuntautui eteenpäin, oli tavattoman määrätietoinen sekä keskittymiskykyinen. Omalla kohdallaan hän otti riskejä ja lähti rohkeasti muuttamaan niitä asioita, jotka hänen mielestään olivat muutoksen tarpeessa. Kuvioon kuuluu myös sosiaalinen mieli, huoli huonompiosaisista.

Olemukseltaan hän oli enimmäkseen leppoisa, rauhallinen ja ystävällinen. Mutta hän oli myös epäsovinnainen ja saattoi esiintyä ja puhua varsin kärkevästi.

Useiden lähteiden perusteella on voitu tehdä se johtopäätös, että osa upseerikunnasta vastusti häntä ankarasti 1950-luvun alusta lähtien.

Osa vastustuksen taustasta oli täysin riippumatonta hänen henkilöstään ja johtui armeijan virkaikään perustuvasta ylentämisyjärjestelmästä. Hän oli tullut ammattiupseeriksi yli 30-vuotiaana, mikä merkitsi sitä, ettei hänellä ollut ”aikaa” eli mahdollisuuksia yletä ylimpiin upseeriarvoihin ohittamatta niitä, jotka olivat lähteneet kartuttamaan virkaikää lähes kymmenen vuotta nuorempina. Vaikka hänellä tässä vaiheessa oli vähintään sama upseeriarvo kuin aktiivipalvelun nuorena aloittaneilla, ei hänellä ollut ”hyväksyttävää” pääsyä kenraalikuntaan, koska hänen ylenemisestään merkittävä osa oli tapahtunut reserviläisenä! Itse asiassa oli ärsyttävää, että hän reserviläisenä oli menestynyt sodassa paremmin kuin monet ammattiupseerit.

Vuonna 1944 Keinonen oli majuri 32-vuotiaana kuten monet muutkin pätevät nuoret upseerit, eli hänellä oli iän ja siihen mennessä hankitun sotilasarvon perusteella mahdollisuudet menestykselliseen sotilasuraan. Vain virkaikää oli kovin vähän, yksi vuosi, kun majuriksi ylenneillä niitä oli yleensä kymmenen vuoden molemmin puolin. Virkaiän vähyys oli puute, jota ei armeijan systeemissä voitu sovinnolla kompensoida minkäänlaisilla ansioilla. Jos ansioita oli kuitenkin poikkeuksellisen paljon, saattoi joskus yletä nopeammin kuin mitä virkavuodet edellyttivät. Tämä johti kuitenkin vääjäämättä ammattitoverien kaunaan ja katkeruuteen. Näin kävi Keinosellekin.

Osa aktiiviupseereista näki asian toisin, siviilimaailmasta puhumattakaan. Armeija tarvitsi nimenomaan ansioituneita upseereita - virkaiästä välittämättä. Niinpä Keinonenkin vastustuksesta huolimatta yleni, mutta samalla tilanne kärjistyi. Kun hänen sota-ansionsa olivat suurelta osin kertyneet reserviläisenä, ja hänellä oli siviilitutkinto, jota hän ei edes pyrkinyt vähättelemään, häntä pidettiin koko ajan osittain ulkopuolisena siviilimaailman edustajana. Suurelle osalle upseerikuntaa oli myös vierasta Keinoselle tyypillinen asioiden syy-seuraussuhteita erittelevä akateeminen ajattelutapa. Kun tällainen henkilö menestyi ja ohitti ”oikeita” upseereita, oli vastustuksen maaperä valmis. Hän joutui sotakorkeakoulussa ja sen jälkeen ”erityistarkkailun” kohteeksi ja kun varsinaisia puutteita ei löytynyt, häntä syytettiin yritteliäisyydestä. Myöhemmin syytöksiä tuli siitä, että hän paljon vaatiessaan sai alaisensa myönteisillä kannusteilla innostumaan hyviin suorituksiin ja palkitsi suorituksista. Keinot olivat joidenkin mielestä väärät, koska ne edustivat uudenlaista kulttuuria armeijan sisällä. Tämä sama kuvio - vaati, kiitti, palkitsi - toistui niin sota- kuin rauhanajan alaisten lausunnoissa, ja tällä toimintatavalla Keinonen oli aina saanut tulosta aikaan.

Simeliuksen mukaan Keinosen yleneminen kenraalikuntaan aiheutti ”pahaa verta” ja ”repeämän upseerikunnassa”, kun pitkän linjan ”oikeita” upseereita sivuutettiin.

Silloin kilpailevien everstien nöyryytys pysyi sentään armeijan sisäisenä, mutta lisäsi Keinoseen kohdistuvaa kaunaisuutta. Nimitys komentajaksi ohi kuudentoista virkaiältään vanhemman kenraalin sai maljan vuotamaan yli. Nyt tuli yleisönkin tietoon, että kenraalikunnan pätevin piti noukkia kenraalimajurien joukosta, mihin joukkoon Keinosen ei monen upseerin mielestä olisi edes vielä pitänyt kuulua. Sitä paitsi hän oli tällöin iältään vasta 53-vuotias, eli sulki kahdentoista vuoden ajaksi muilta mahdollisuuden päästä komentajaksi.

Ainoa tapa pelastaa ohitetun upseerikunnan kunnia oli estää Keinosen menestys komentajana ja siten osoittaa, että oli tehty väärä valinta.

Keinosta vastustava osa upseerikuntaa lähti tätä aktiivisesti toteuttamaan. Syntyi ilmapiiri, joka ei ollut otollinen yhteistyölle, jolloin Keinonen keskittyi niihin alueisiin, missä uudistusten tarve ja samalla muutosvastarinta oli suurin. Tällöin hän onnistui viemään läpi tärkeinä pitämänsä uudistukset mutta joutui käyttämään komentajan suoraa käskyvaltaa.

Keinonen itse ymmärsi ja pystyi hahmottamaan vastustuksensa taustat. Ehkä siksi - ja osittain perusluonteensa vuoksi - hän päättäessään lähteä komentajan virasta ei tuntenut itseään lyödyksi eikä masentunut vähimmässäkään määrin. Hän jatkoi maanpuolustustyötään siviilissä, vaikka häntä oikeudenkäynnin yritettiin lannistaa, joutuihan hän nyt toistamiseen kolmen vuoden mittaisen oikeusprosessin kohteeksi, tälläkin kertaa täydyttäänsä velvollisuuttaan isänmaata kohtaan.

Uutta komentajaa nimitettäessä Keinonen sanoi meille: ”Nythän niillä on mahdollisuus perua minun uudistukseni, kun niitä niin kovasti vastustivat”. Vastustuksen perusteettomuus näkyi siinä, että hän jonkin ajan kuluttua pääsi sanomaan: ”Eivätpäs peruneet yhtään minun uudistustani.”

Keinosen kynästä lähti paljon työhön liittyvää korkealuokkaista tekstiä. Jätettyään aktiivipalvelun hän yhdisti kertojanlahjansa ja kykynsä pukea sanottavansa kirjalliseen muotoon, ja tuloksena oli neljä sodasta kertovaa kirjaa, jotka kaikki olivat arvostelu- ja myyntimenestyksiä. ”Kärkijoukkona Syvärille” (Tammi 1970) kuvaa hyökkäysvaihetta vuonna 1941. Nimi ”1944 - Taistellen takaisin” (1971) puhuu puolestaan. ”Kadonnut joukkue” (1972) on osaksi tositapahtumiin perustuva, osaksi kuvitteellinen kertomus vuoden 1944 perääntymisvaiheesta. ”Veriset lumet” (1974) kertoo hänen talvisodastaan romanimuotoon puettuna. Hänen televisiohaastattelunsa ”Itse asiassa kuultuna” maaliskuulta 1977 julkaistiin kirjana vuonna 1979. Vatsasyöpään sairastuneena hän syyskuussa 1977 kuolinvuoteellaan saneli tiputusten voimin muistelmansa ”Huipulla”.

Hänen sotakirjoissaan tuli esille myös hänen halunsa jatkuvasti vaikuttaa maanpuolustukseen. Hän sisällytti historiallisen asiatiedon joukkoon helppolukaiseen muotoon sellaisen määrän sotilaallisten taitojen opetusta, että palkitessaan kirjat Kenraali Hannes Ignatiuksen Kadettisäätiö suositteli niitä tutkittaviksi sotakouluissa. Keinosen viesti ja opetukset oli suunnattu sekä yksittäisille rivimiehille että erityisesti sotilasjohtajille.

Keinosen realistiset sotakirjat auttoivat osaltaan kansaa muistamaan, mitä todella oli tapahtunut, vastapainona historian vääristelylle, jota Kekkonenkin tässä tapauksessa edusti. Näiden kirjojen kautta ihmiset pystyivät elämään läpi sen historiallisen totuuden, josta virallisesti haluttiin vaieta.

Yrjö Keinonen oli taistelukentällä voittamaton sotilas. Lyhyenä komentajakautenaan hän siirsi armeijan 1930-luvulta 1970-luvulle, kuten hänen toimintaansa on luonnehdittu. ”Hän oli aikaansa edellä” on toistunut aikalaisten näkemyksissä. Tätä ehkä tarkoitti valtiotieteen tohtori yeverstiluutnantti Wolf Halsti sanoillaan ”liian viisas mies väärään aikaan oikealla paikalla”. Mielestämme Keinonen saattoi kuitenkin olla komentajan paikalla oikeaan aikaan, juuri silloin kun tarvittiin hänenlaistaan vahvaa vaikuttajaa. Uudistuksillaan hän pystyi puolustamaan armeijan asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa tilanteessa, jossa pasifistiset näkemykset ja monet poliittiset vaikuttajat pyrkivät aseellisen puolustuksemme romuttamiseen.

Myös vastustajat ovat osanneet antaa arvon hänen vankkumattomalle isänmaallisuudelleen. Hän heräsi varhaisessa vaiheessa näkemään suomettumisen vaarat ja toimi Neuvostoliiton vaikutusvallan vähentämiseksi sekä puolustusvoimien sisällä että kirjojensa välityksellä muualla yhteiskunnassa.

Rintamamiehet arvostavat hänen työtään sekä veteraanien kunnian ylläpitämisessä että heidän asemansa parantamisessa lakisääteisten tukien avulla.

Keinosen ihanteet ja päämäärät eivät olleet virkaan tai komentajuuteen sidottuja, ja hän käytti eronsakin maanpuolustuksen hyväksi ja jatkoi maanpuolustustyötä herpaantumattomalla tarmolla kuolemaansa asti.

Sairastuttuaan syöpään ja tietäessään lopun pian tulevan hän pohdiskeli kaikkea kokemaansa: ”Minulla on ollut rikas ja hyvä elämä. Siinä on ollut yhdelle ihmiselle tarpeeksi.”

Henkilöluettelo

- Aho Martti 108
Ahonen Erkki 80
Ahto Sampo 110 - 113
Aitio Paavo 42
Akulov Albert 93
Alanen Pertti 85, 87
Alhava Armas 38
Arimo Reino 38, 46, 47
Bonaparte Napoleon 28
Ehrnrooth Adolf 14, 18, 32, 34, 39, 46, 47, 49, 51-53, 66
Elo Keijo 28
Gestrin Kristian 85
Gordievsky Oleg 91
Haataja Lauri 68
Halsti Wolf 28-30, 109, 115
Halttu Paavo 36, 37, 47
Hannila Matti 47, 50
Heiskanen Kaarlo 25, 26, 31, 32, 37
Hirva Reino 47, 53
Hirvelä Paavo 11
Hirvonen Tuomo 110
Holopainen Vilho 20, 21
Häppölä Leo 35
Ignatius Hannes 27, 115
Ilmola Paavo 40, 43, 47, 50, 52, 84
Johannessen Folke 51
Junnila Tuure 94
Junttila Paavo 79
Jyränki Antero 44, 81, 84, 85
Jäppinen Kyösti 112
Järventaus Jorma 31, 46, 47
Kanninen Ermei 88, 112
Karhu Kalle 18
Keinonen Irma 8, 15, 45, 71, 106
Keinonen Lauri 7
Keinonen Pentti 78
Keitel Wilhelm 109
Kekkonen Matti 67, 85
Kekkonen Taneli 48
Kekkonen Urho 4, 19, 34, 36, 37, 42, 44-47, 49, 51, 52, 65, 67, 69, 71-75, 77, 78, 81, 84-86, 89-91, 93-101, 104-106, 108, 111, 115
Koivisto Mauno 69, 93, 101, 102
Koppanen Esko 94
Koppinen Veikko 47
Kopra Tauno 47, 53
Korhonen Olli 47
Korsimo Arvo 90, 91
Koskimaa Ali 31, 32, 35, 46, 47, 53, 80
Kuistio August 9, 12
Kuusi Matti 43
Laakso Viljo 19, 23
Lammetmaa Paavo 35, 37
Latikka Oiva 59
Lavola Ossian 22
Lehmusvirta Toivo
Lehti Olavi 79, 80
Leinonen Kaarlo 40, 47, 59, 82, 84, 98
Leskinen Väinö 83, 84, 91
Levo Urpo 99
Lipponen Paavo 82, 83
Lompolo Jouni 48
Lähteenkorva Pekka 5
Majewski Arnold 7
Malmivaara Jukka 30
Mannerheim C G 108
Mantrov 99
Maunula Aatos 39, 43, 46, 47, 52, 53, 61, 63, 83
Melin Ingvar 94
Miettinen Martti 38, 40
Mikkonen Otto 58
Mäkipää Antero 5, 112
Nevakivi Jukka 90, 91
Nuolimaa Eero 37
Pajunen Aimo 88, 105
Peltola Pekka 83
Peltonen Yrjö 10-17, 20
Peltoniemi Pentti 100
Pentti Arvo 36, 38-41, 43-48, 51, 52, 84, 85, 105
Pernaa Veli 5, 24, 25, 69
Pirhonen Jouko 39, 41, 84
Poukka Pentti 72
Puhakka Eino 12

Puntila L.A. 98
Puustinen Erkki 78
Pöyhönen Kauko 26, 40, 43, 49, 59, 60, 67,
71, 76, 78-81, 98-100, 105, 111
Rautkallio Hannu 78, 90, 91, 105
Rihtniemi Juha 49
Rogatchi Inna 91
Römpötti Kalevi 56
Rönkä Jukka 20
Saarinen Aarne 100
Salmela Eero 88
Salminen Pertti 65, 78, 104-106
Savolainen Kalervo 18-20, 58
Savonjousi Kai 25, 31
Siitonen Martti 74, 101
Simelius Sakari 25, 26, 30, 32, 35-47, 49-52,
54, 58, 59, 62-65, 82, 86, 100
Simonen Aarre 91
Simons Lennart 23
Sisto Mikko 43, 47
Skog Emil 91
Somerkari Ville-Poju 47, 110
Sorsa Kalevi 84, 93
Suomi Juhani 5, 75, 82, 85, 97, 99-101
Suorttanen Sulo 52, 68, 76-80, 99, 100
Sutela Lauri 67, 78, 94, 96
Svensson Antero 10, 12, 14
Syrjö Veli-Matti 103, 104
Särkiö Hannu 55, 59, 70
Särmäkari Kalevi 43
Talvela Paavo 49, 50
Tapola Kustaa 25, 31
Tervasmäki Vilho 65
Tetri Juha 108
Tiilikainen Esko 16, 17, 20
Tiitinen Seppo 92
Tujunen Leo 97
Tuloisela Unto 43
Turtola Martti 105
Tuuli Erkki 49
Vaasterä Alf 33
Valtanen Jaakko 59, 60, 79
Vennamo Veikko 77, 94
Vesterinen Veikko 68, 69, 76, 100, 111, 112
Wheeler Earle G 104
Wikberg Stig 88
Visuri Pekka 105
Vuorensola Ahti 17, 18, 59